

בס"ד

לישרי לב שמחה

ויהי בנסוע הארון

קובץ הספדים וזיכרון על

מורנו ורבנו הגדול

הגאון הצדיק רבי שמחה הכהן קוק זצ"ל

רבה הראשי ואב"ד של העיר רחובות ת"ו

כיובל שנים

אייר תשפ"ד

יום השנה השני לפטירת רבינו

הדברים מוקדשים לרפואתה של
הרבנית הדגולה
אשת חבר לרבינו זצ"ל
נחמה לאה בת חיה קוק שתחי'
לרפואה שלימה בתוך שאר חולי ישראל

עימוד: סטודיו טל

Printed in Israel

תשפ"ד 2024

תוכן עניינים

הספדים שנאמרו בימי השלושים, ובשנה (לפי סדר א-ב)	
83 הרב נועם אלון - ראש ישיבת מיר ברכפלד	
87 הרב אלחנן אהרן - תלמיד הרב	
115 הרב קלמן בר - רב העיר נתניה	
120 הרב נפתלי בר אילן - רב מערב העיר, רחובות	
123 הרב מנחם גורדון - בן העיר רחובות	
129 הרב מתי דן - תלמיד הרב, מראשי עמותת "עטרת כהנים"	
132 הרב יהושע וייסינגר - תלמיד הרב, בן העיר רחובות, דיין	
139 הרב עמיחי כנרתי - תלמיד הרב, בן העיר רחובות	
144 הרב יהושע כץ - רב העיר מעלה אדומים	
152 הרב ליאור לביא - בן העיר רחובות	
157 הרב יעקב ליזרוביץ - חתן הרב, ראש ישיבת חכמת שלמה	
165 הרב שמעון מן - בן העיר רחובות	
167 הרב אילן סעדה - רב מועצה אזורית גזר	
169 הרב נחמן פוגל - עוזרו האישי של הרב	
182 מר ליאור פרישמן - יו"ר המועצה הדתית	
185 הרב אברהם יצחק הכהן קוק - בן הרב	
187 הרב בן ציון הכהן קוק - ראש בית ההוראה הכללי, ירושלים; אחיין	
191 הרב יוסף צבי רימון - רב המועצה האזורית גוש עציון	
193 ר' גבריאל רוונה	
199 הרב אברהם שיש - רב קהילת קרית משה, רחובות	
201 הרב יעקב שנעיק - איש אמונו של הרב	
נספחים	
206 נוסח המצבה	
208 מודעת האבל של עיריית רחובות והמועצה הדתית	
211 מודעת האבל של ישיבת מאור התלמוד	
212 מודעת האבל של בני העיר רחובות	
נספחים - מתורת מורינו הגר"ש קוק זצ"ל	
215 נספח א - "עת צרה היא ליעקב וממנה יושע"	
220 נספח ב - מצוות האמונה	

הקדמה	6
הספדי ההלוויה	
ההספדים שנאמרו בירושלים	
11 הרב יעקב כץ - גיס, ראש ישיבת נתיב אריה, ירושלים	
14 הרב חיים קוק - בן הרב	
17 הרב יצחק יוסף - הראשון לציון והרב הראשי לישראל	
19 הרב דוד לאו - הרב הראשי לישראל	
21 הרב דב קוק - בן הרב	
23 הרב ברוך מרדכי אזרחי - ראש ישיבת עטרת ישראל	
24 הרב יום טוב זילברמן - מחותן הרב, מרבני קהילת אדרת אליהו	
ההספדים שנאמרו ברחובות	
27 האח הרב אברהם יצחק קוק - ראש ישיבת מאור התלמוד	
35 הרב יצחק זילברשטיין - רב שכונת רמת אלחנן, בני ברק	
37 מר רחמים מלול - ראש עיריית רחובות	
40 הרב אברהם יצחק קוק - בן הרב	
43 הרב אריה קוק - בן הרב, ר"מ בישיבת מאור התלמוד	
46 דברים בשם רבני העיר	
הספדים שנאמרו בישיבת מאור התלמוד - בימי השבעה	
51 הרב שלמה חיים גינויאר	
54 הרב זאב פֶּהן	
58 הרב דב אהרון זלזניק	
60 הרב אריה זליבנסקי	
63 הרב יעקב פֶּהן	
66 הרב יונתן קמפה	
68 הרב אלימלך הורביץ	
70 הרב מרדכי אלקנה גנוט	
72 הרב אריה הכהן קוק	

דברי הקדמה

לקראת יום הזיכרון השני אנו זוכים לאחוז בשיפולי גלימתו של מורינו ורבינו הגדול הגאון רבי שמחה הכהן קוק זצוק"ל, הרב הראשי ואב"ד של רחובות כיובל שנים. זוכים אנחנו בזה לקבץ למקום אחד דברי הספד ואזכרה על דמותו הנשגבה והמאירה שנאמרו בהלוויה, לאורך השלושים והשנה. בריך רחמנא דסייען.

דעת לנבון נקל, שכל מה שנכתב הרי הוא רק רשמים וקווים לדמותו, "לב מלכים אין חקר", ומאן מלכי רבנן. מי יוכל לתאר כל פרשת גדולתו, מקדשו הפנימי, ומפעליו הגדולים למען היחיד והכלל בכל משך שנותיו.

וזאת למודעי, שבעז"ה עוד יצאו בעתיד ספרים גדולים על רבינו זצ"ל, ולעת עתה חשבנו להביא עלי ספר דברי הספד לרבינו זצ"ל, למען יעמדו הדברים ימים רבים. למותר לציין שהיו עוד הספדים ומאמרי הערכה רבים, ולא עליך המלאכה לגמור, והשתדלנו לאסוף ממה שידענו ושמענו.

ראוי לציון שההספדים נאמרו ונכתבו על ידי תלמידי חכמים מחוגים ומגזרים שונים, וכראוי לרבינו זצ"ל שקיים בחייו "חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי פיקודיך", והיה דמות וסמל לאהבת ישראל ולאחדותן, בבחינת "יחד שבטי ישראל". וכמה ראוי לנו בדורנו להתחזק בזה, להביט בעין יפה וטובה איש על רעהו וציבור וחוג על משנהו.

ההספדים שהיו בשעת ההלוויה סידרנו גם כאן לפי סדר אמירתם, ושאר המאמרים סודרו לפי סדר הא'–ב', ולא לפי חשיבות האישים וכדומה. כן נמנענו מתארים למספידים ולכותבים "הגאון" וכו'.

תודתנו הרבה לבני המשפחה היקרים שליט"א, על הליווי והתמיכה בהוצאה.

תודתנו הרבה ליו"ר המועצה הדתית, מר ליאור פרישמן, על תמיכתו בהוצאת הדברים לאור.

והיו הדברים נכנסים אל הלב, למען נזכה לטהר את ליבנו, לצעוד בדרכו הגדולה והרמה של רבינו זצ"ל, באור יקרות לאהבת ה' יתברך ולקדש שמו.

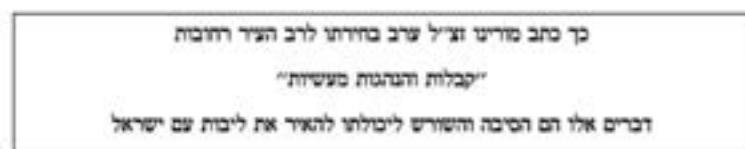
ויהי רצון שנזכה כולנו לעסוק בדברי תורתו, להגדיל תורה ולהאדירה, מתוך דבקות בתלמידי חכמים אמיתיים, ולהגיע ליום בו מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים בימים אלו כלל ישראל נתון במלחמה קשה להציל מיד צר, וידוע כמה רבינו זצ"ל

היה מתפלל לישועת ישראל ולהצלחת החיילים בעת מלחמות, כמה הדבר היה נוגע בליבו, והיה משתפך כלפי שמיא בתפילה גדולה לס"ד. כולנו תפילה לפעל מלחמות, שמצמיח יְשׁוּעוֹת, ושלבסוף נראה כולנו בעינינו שהוא אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת, והכל היה מתוכנן מראשית ועד אחרית, לגאולה שלימה. ונזכה לראות כולנו, בעינינו במהרה אורו של משיח צדקנו ובנין בית מקדשנו.

תלמידיו האוחזים בשיפולי גלימתו

יהושע וייסינגר (ירושלים) עמיחי כנרתי (בית אל)

אייר תשפ"ד

בס"ד בית החולים תל-השומר, יום א' כ"ו תמוז תשל"ב

בלי נדר קבלות וסיכומי הרהורים

אם הבחירה לרבנות ע"ה ק רחובות תצא בע"ה לפועל. הרי הדבר הוא נאדר ונודא!

על כן מי אני עומד לישב ובאיה נסובות (המחלוקת), דבר זה אסור שירתת אלא

ההיפך - מחייב מאוד.

לפעול בתורה וקדושה גם לע"נ אחינו הבכור הרש"ז זצ"ל ורעייתו נ"ע והילדים

הרכים.

לדבר זה חייבים הכנה מוקדמת והכנה נפשית יום יום ושעה שעה.

הרי שחובה להשתדל בל"ג ללמוד כל יום סדר דלהלן.

א. ...

ב. ...

ג. ...

דבר זה עולת תמיד, יום יום, ואין להיפטר חלילה מזה אלא ע"י אונס גמור!

ואפילו עיסוק בצרכי ציבור ג"כ אינו פוטר כמוכן, אלא מחייב גם כן יותר!

שכן מה טעם לעסוק בצרכי ציבור בלא תורה הרבה, שהרי ח"ו נחמדים אנו

לעסוק מסוג בעלי הכבוד וכו' או לפקיד קטן.

ולמוד קבוע הופך את העיסוק לבחינת ללמוד וללמוד לשמור ולעשות ולכיים.

שכן הציבור זקוק לרב שיעשה ויקיים אך ורק אחריו הכנה של תורה, הרבה!

הספדי
ההלוויה

הספדים בירושלים

הספד הרב יעקב כץ שליט"א

גיס רבינו

ראש ישיבת נתיב אריה

הרב שמחה שלנו, נעמת לנו מאוד מאוד...

בפרשת וישב נאמר ואיננו כי לקח אותו אלוקים. אבל אין הפשט שבאמת הוא איננו, ר' שמחה נמצא אתנו, הוא איננו כאן כי לקח אותו אלוקים, כמו אב שלוקח בן אהוב עליו.

'אלוקי נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה נפחת בקרבי... אתה עתיד ליטלה ממני', הקב"ה נפח בו את הנשמה ועכשיו נטלה ממנו. לאדם יש בחירה מה הוא עושה בין שתי התחנות הללו, בין 'נפחתה בי' לבין 'ליטלה ממני' זה תלוי באדם איך הוא חי, איך הוא נוהג.

שר וגדול נפל היום בישראל. אדם שחי בגדלות נקרא גדול, ר' שמחה זכר צדיק לברכה חי כולו בגדלות. ישנם אנשים שונים שנושאים אותה משרה, אותו תפקיד, אך יש הבדל עצום ביניהם. זה מלמד תינוקות וזה מלמד תינוקות, זה ראש ישיבה וזה ראש ישיבה. שניהם אותו תפקיד, אך יש הבדל עצום ביניהם, זה חי בגדלות, ואילו השני חי בקטנות או בבינוניות, הכל קטן או הכל בינוני, ואז גם הפירות הם גם כן כך לדאבונינו.

שר וגדול נפל היום בישראל, אדם שכולו גדלות בכל השטחים, בכל תחנות החיים.

ר' שמחה היה ראש הישיבה בבית וגן, ואח"כ בנתניה, ואחר כך רב ברחובות רבה של רחובות, הקים שם את הישיבה לתפארת, מאור התלמוד, הכל בגדלות, איך הוא מתייחס לכל אחד, איך הוא מקשיב, מייעץ, הכל בגדלות, הכל בשימת לב.

הרב שמחה היה גיסי שישים וחמש שנה, אף פעם לא רבתי איתו אפילו פעם אחת, אבל זה פשיטא, אלא אף פעם לא התווכחנו, אף פעם, כי הוא היה גדול, בגדלות, חי כל חייו בגדלות של ממש, וגם ממילא הקרין אהבה לכל אחד.

בגוש קטיף, כמה הוא שמח על כך, ואילו כשגורשו משם איזה צער היה לו. הכל יחד כי ברוחניות הצער והשמחה והעצב ואהבה הכל יחד.

אני רוצה להוסיף על הגמרא 'אשרי אביו ורבו, שלימדו תורה' באשר למשפחה שלו גם הם 'אשרי', הרבנית נחמה שהיתה שותפה מלאה, שהיא יועצת לו מדריכה אותו, אמר והדגיש שהיא יועצת לו מה רצון הבורא יתברך, ללכת למקום זה או מאמץ אחר לקדש שם שמים.

הקב"ה ירחם על כולם על כל המשפחה כולה, משפחה גדולה מיוחדת, ונזכה כולם לגילוי שם שמיים, במובן הפשוט שכולם יכירו, כולם יאמינו, כולם יבטחו בקב"ה ויאמרו ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו. לך בשלום ר' שמחה יקירינו זכר צדיק לברכה, תנוח בשלום, עמוד לגורלך לקץ הימין במהרה בימינו, ונאמר אמן.

התפילות שלו, היה בעל תפילה במוספין, בימים נוראים או בכל תפילה, איזו השתפכות הנפש. מתחנן לקב"ה שיבנה בית המקדש ונקריב קרבנותינו, חי שם בבית המקדש. ציפיה לביאת משיח כפשוטו, לא רק בפה אלא גם בלב. מצפה לביאת משיח, מחכה לגילוי כבודו של ה' בעולם, וזה עיקרו של משיח, יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך, ובעיקר בעם ישראל, שהם כל כך מסכנים, כל כך התרחקו כמה התפלל, כמה הרגיש אהבה לכולם, לא יאומן כי יסופר, יש כל כך הרבה סיפורים עליו, אי אפשר למצות את הכל ברגעים אחדים.

שר וגדול!

בניו, משפחה נפלאה, כל הבנים, זכו להקים ישיבות ותלמודי תורה, והכל מכוחו, שורש הכל זה הוא, היה אומר לכל אחד גדל! גדל! וזכו לכך.

הגמרא ביומא אומרת 'איזהו חילול השם ואיזהו קידוש השם' הגמרא לא מדברת על מי שמת על קידוש השם, אדם מת רק פעם אחת, אבל לחיות בקידוש השם, לקדש שם שמיים זה לא קל, אומרת הגמרא.

ואהבת את ה' אלוקיך שיהיה שם שמים מתאהב על ידך. לא רק שאתה תאהב, אלא שיהא שם שמיים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה לומד תורה משאו ומתנו בנחת עם הבריות, בנחת בשלוות נפש בכל מצב שהוא.

אומרת הגמרא על כך, מה הבריות אומרות עליו, אשרי אביו שלימדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, ראו כמה נאים ומתוקנים מעשיו, כמה נעימים דרכיו. עליך הכתוב אומר עבדי אתה, ישראל אשר בך אתפאר, זהו קידוש השם. הבריות אומרות עליו 'פלוני שלמד תורה כמה נאים מעשיו', יושב ושונה כפי שלמדנו כאן.

הקב"ה אומר 'עבדי אתה, ישראל אשר בך אתפאר', זהו קידוש השם. אך אף הבריות אומרות פלוני שלמד תורה כמה נאים מעשיו. הקב"ה אומר, עבדי אתה, ישראל אשר בך אתפאר. הוא זכה בלימוד התורה לגדלות הזאת.

כל כולו גדלות, שם שמים מתאהב על ידו, רואים את הגדלות על הפנים שלו. על ידי אהבה גדולה לבריות, כולם כולם, כל העדות, כל החוגים, הרגישו שהוא שייך אליהם, כי באמת זה היה כך, היה שייך לכל ציבור וציבור, כל אנשי אמונה. גם אנשי אמונה גם הרחוקים, חשב עליהם הרבה, היה מתפלל עליהם שישבו עוד לפני שיתגלה שם שמיים, כך יש להם שכר גדול יותר.

כמה אהב את ארץ הקודש, כמה הוא שמח שהיא נבנית. היה לו קשר עם הישובים

הספד הרב חיים קוק שליט"א

בן הרב

אבא, כל כך אהבת אותנו, כל כך אתה אוהב אותנו, כל כך טיפחת אותנו וכל כך חינכת אותנו!

אבל תמיד ידענו שלא רק אנחנו הבנים שלך אבא, אלא כל יהודי הוא בן שלך, כל נער ישראל הוא בן שלך.

אבא עם לב ענק, עמוק ועצום המכיל את כל כלל ישראל ואותנו הבנים, שאהב אותנו אהבה שהיתה מצורפת אל אהבת ישראל הכללית שפיעמה בליבו, והרגשנו כמו שאומרים ב'לשם יחוד' "בשם כל ישראל". אמנם תמיד, אבא, היית תמיד תמיד בעבודת הקודש, בעיקר בעיקר בלימוד התורה בעמל התורה, כשהיינו קמים או עדיין לא הלכנו לישון, אבא הגיע ללמוד כבר בשלוש בלילה או ארבע בלילה, למרות שהוא חזר מדרשות ושיחות באחת בלילה לפעמים בשתיים בלילה אך תמיד תמיד היית קם, היינו רואים אותך, אבא, כבר יושב על הגמרא בחדר, ליד ארון הקודש הקטן, ספר תורה קטן שהיה לנו בבית. ארון הקודש הזה היה מלא בפתקים, מאות פתקים שנתלו שם אחרי אמירת תהילים. וכל פתק הוא עולם שלם, רבוננו של עולם תעזור לי לקדש את שמך שלא יהיה חילול שבת ברחובות, 'תעזור לי לקדש את שמך למען שמך באהבה', להקים עוד ישיבות, רבוננו של עולם תעזור לי, למען כבוד שמך להיות יהודי טוב, מאות פתקים, וכולם 'למען שמך הגדול'.

כמה טרחת לחבר את ישראל לאביהם שבשמים, כמה משפחות, עשרות ומאות משפחות שנהפכו לבני תורה על ידך, אבא, בנועם, פגישה איתך, אפילו פגישה יחידה איתך העמידה אותם.

וכמה טרחת על העמדת התורה והעבודה והדין על מקומם בכל מקום שרק אפשר, בפרט ברחובות. אבל כשהיה צריך גבורה, היית גיבור כארי להלחם מלחמת ה' בכל העוצמה שרק יש, שחם וחלילה לא יהיה חמץ בפסח, שלא יהיו בתי תיאטראות... מצד אחד רוח שאין לו קץ, אבא, מצד שני גיבור כארי לעשות רצון אבינו שבשמים.

אבא, כמעט לא קיבלנו ממך שיחות חינוך, אבל כל החיים שלך בפנינו זו היתה שיחת חינוך אחת, לא היית צריך לדבר אלינו אישית כי נמשכנו אחרך, כי ראינו אותך

דמות עילאית, מרוב אהבה נמשכנו אחרך, נדבקנו, ניסינו כל אחד כמה שהוא הצליח להדבק בדרכיך ובקדושתך.

דוגמא לחינוך, שכל שיחות חינוך שבעולם לא יכולים לעשות, לעשות משהו מעובדת החינוך הזו. אני זוכר לאחר מלחמת ששת הימים, מיד כשאפשר היה להכנס. אבא לקח אותי כשעדיין הייתי ילד צעיר, ילד, כשעדיין היה שם הכל חול ואבק, נתן לי יד וירדנו לקראת הכותל. ברגע שהוא ראה את הכותל, הוא פרץ בבכי, רועד כולו, יבבות שאני זוכר אותם עד היום, רועד, כולו דמעות שאני זוכר אותם עד היום, כמו חצי שעה רועד בוכה, שלא שמעתי בכי כזה בחיים שלי מאף אחד בעולם. ואני נער צעיר עומד ואומר 'גם אני רוצה להרגיש את הקודש, רוצה להתקרב לבית המקדש, גם רוצה להתקרב לעבודת השם'. צריך שיחת חינוך??

אתה היית בעצמך, בכל האישיות שלך מדגים לנו ומחנך אותנו...

כמה היית נותן כבוד לגדולי הדור, לתלמידי חכמים, שכל אחד מהם היה בעיניך, אבא, גדול ממך. היית יד ימינו של הרב אלישיב, קדוש ישראל הרב אלישיב. כמה היית מקורב אליו, הוא היה סומך עליך בכל.

כמה הרב שך חיבב אותך, כשהרב שך היה חולה בשנים האחרונות, למי היו קוראים? לאבא! ואבא היה מאיר את פניו למרות שהיה לו פחד ואימה מהרב שך, מדבר אל הרב שך דברים שמשמחים את ליבו.

הרב שך כל כך שמח לבואו כל פעם שאבא הגיע, כמובן שבכל התייעצות עם הרב שך כמה הסטייפלער חיבב אותך, וכמה הוא התייעץ איתו וחיבב אותו. יראת תלמידי חכמים, את ה' אלוקיך תירא, 'לרבות תלמידי חכמים' ראיתי רק פעם אחת בחיים, יראה ממש! כשהוא נסע לסטייפלער הקדוש, בכביש גהה, באמצע הכביש הוא התחיל לרעוד והשיניים שלו נקשו, עד שאני עדיין שומע בזכרוני את צלילי נקישות השיניים שלו. כולו היה מירתת כאילו... אנחנו נוסעים לסטייפלער! וכבר בכביש גהה הוא רועד...

כמה היית מקורב לקדוש ישראל בעל השפע חיים, מתייעץ ומקורב לקדוש ישראל הרב וואזנר, ועוד ועוד ועוד, כל כך העריכו אותך ואתה היית ירא מפניהם, יראת תלמידי חכמים שאין לשער ואין לתאר. וגם עם הראב"ד הרב וייס קדוש ישראל, מהעדה החרדית, ועוד מחכמי העדה החרדית היית בקשר, באהבה כלולה עם כל חכמי ישראל, מתייעץ ורועד מהם ואת זאת חינכת אותנו.

הספד הרב יצחק יוסף שליט"א

הראשון לציון והרב הראשי לישראל

הגמרא במו"ק (דף כ"ה), רוכב ערבות שש ושמח בבא אליו נפש נקי וצדיק. הקב"ה שמח כאשר יהודי צדיק ונקי מגיע לעולם העליון.

אמנם הקשו מגמרא בר"ה יח, שקשה סילוקן של צדיקים כשרפת בית אלוקינו, קשה סילוקן כשריפת בית המקדש, כחורבן בית המקדש. א"כ שש ושמח או שקשה כשריפת המקדש?

מתרצים, יש שני סוגי צדיקים, תלמידי חכמים. תלמיד חכם שלומד לעצמו עשרות בשנים הוא בבחינת 'שהקב"ה שש ושמח בבא אליו נפש נקי וצדיק'. ה' שמח שנפש אותו צדיק מתעלת למעלה.

אך יש צדיק שמזכה את הרבים מרביץ תורה ברבים, כל כולו למען הרבים, הוא בבחינת 'קשה סילוקן של צדיקים כשריפת בית אלוקינו'. בית המקדש היה משרה יראה על כל סובביו, גדולה הבאת מעשר לבית המקדש, שהיתה הבאה זו מכניסה ללב המביאים יראת שמיים, תלמיד חכם שמרביץ תורה ברבים קשה סילוקו יותר משריפת בית אלוקינו, נכון נפשו מתעלה, אך מי יתן תמורתו בעולם.

המנוח לא רק למד בתורה ימים כלילות, עם כל המעלה הגדולה שבדבר ללא ספק, אלא גם זיכה את הרבים, הלך ממקום למקום במשך עשרות בשנים. ולכן קשה סילוקו כנ"ל.

הכרנו את המנוח לפני עשרות שנים, כאשר מרן אבא היה הרב הראשי היה הרב קוק אצלו כבן בית, היה מקורב אליו, הרב שמחה היה מקורב לרב אבא זצ"ל. לא היה פעם שהאבא מרן היה ברחובות (וכן כשהגעתי לרחובות) שהרב לא היה מגיע, היה הרב שמחה מדבר ודורש ומזכה את הרבים.

אהבו אותו מאוד ברחובות ובכל הארץ, הוא היה הלב שלהם, **הרגישו את האהבה שלו לכל אחד ואחד** מעם ישראל.

כשנבחרתי לרבנות הראשית, הרב שמחה כבר פרש מחברותו במועצת הרבנות הראשית, אך היה מגיע אלי ללשכה, כעצה טובה קמשמע לן מתוך נסיונו במועצת הרבנות הראשית, כחבר מועצת הרבנות, וגם ברבנות העיר, מהנסיון שלו. היה מדבר

זכית להעמיד ישיבות, כל המעמיד בן חבירו... אז כמה בנים יש לך כאן ובכל מקום. כמה ברוך השם האחים שלי היקרים, שכולם טהורי לב ומרוממים כל כך בגללך ומעבודה עצמית, שבנו ועשו ועושים את הישיבה בתורה, כל כך דואגים וכל כך עושים ולא על מנת לקבל פרס, כל כך דואגים, וכל כך רוצים, כי ראו את דרכו של אבא שמעולם לא קיבל פרס בישיבה ברחובות, רק טרח וטרח וטרח בשמחה גדולה למען כך!

יש לי לדבר רבות, הזמן קצר, אנו מבקשים ממך אבא שליחה ומחילה, אם היינו רואים את עוצם הגדלות שהסתרת היינו גם אנו רועדים ממך יחד עם האהבה שאהבנו אותך ושאתה אהבת אותנו.

כל אותם הגדולים באים לקבל אותך, הסבא מטבריה ואמה של מלכות הסבתא, ור' דב זצ"ל, והדורות למעלה בקודש באים לקבל אותך, ואתה עולה לשמיים ואומר לנו **'תחיו בארץ חיי נצח'** עד שכולנו נזכה ונחיה לראות ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים, ונאמר אמן.

הספד הרב דוד לאו שליט"א

הרב הראשי לישראל

כשתקנו חכמים את נוסח ברכת כהנים, קבעו לברך את עמו ישראל באהבה! נדמה שכאשר תקנו חכמים את נוסח ברכת כהנים הם ראו מול העיניים את הדמות של הרב שמחה הכהן קוק שכל כולו אהבה גדולה.

אהבת תורה עצומה, כפי שהיה בכינוסי רבנים - יושב ומנצל כל רגע פנוי ללמוד ולעיין בעוד אות ועוד מילה, ומהכוח הזה מבקש להרביץ תורה בכלל ישראל, להוסיף לומדי תורה ועמליה, להוסיף מקומות תורה ובני תורה.

אהבה עצומה שאוהב הרב קוק כל אחד ואחד מישראל.

בתקופה האחרונה עוד זכיתי לראות אותו בבית ספר של ילדים שלכאורה אינם מבני ביתו בדווקא, אך אצל הרב קוק אין דבר כזה, אצל הרב קוק הם היו מבני ביתו. ואלה תולדות אהרן ומשה, נדב ואביהו מוזהרים, מוזכרים הבנים של אהרן, ומהו 'תולדות אהרן ומשה'? כי כל המלמד את בן חברו תורה, כאילו ילדו. אצל הרב קוק זה לא 'כאילו', הוא הרגיש ש'ילדו', אהבה עצומה לכל אחד מישראל. וחלק מהרצון לקרב אל עבודת הבורא נבעה מאהבה שהוא אהב אותם, להטיב להם גשמית ורוחנית.

ואיזו אהבה אהב הרב קוק את ארץ ישראל, איזה בכי איזה כאב בכל פעם שדובר על פגיעה בארץ הקודש. פגיעה בשלימותה, פגיעה בקדושתה, פגיעה במציאותה. כל רגב אדמה בארץ, איזו אהבה!

וכל האהבות הללו נבעו אצלו מדבר אחד, ואהבת את ה' אלוקיך, הוא אהב כפשוטו, בכל לבבך בכל נפשך ובכל מאורך, אהבת ה' שבערה בו. והוא הוסיף מתוך אהבת הקב"ה גם דברים שנדמה שאי אפשר להגיע אליהם בכלל, כי מי שאוהב כפי שמצינו בחז"ל על דורות ראשונים שזכו שנעשה להם נס.

ידוע המעשה שמציינת הגמרא לשבח על רב אדא בר אהבה שראה אשה לובשת כלאיים ועשה מעשה למען כבוד ה', אלא שהתברר אח"כ שזו אישה נוכרית, אבל הוא חיפש להרבות כבוד שמים. אהב כל כך לכן לא חיפש לשאול ולברר. בלי חשבון, עושים ומוצאים כוחות. **חילול הקודש אי אפשר שיהיה**, מחפשים ומוצאים כוחות.

מתוך האהבה הגדולה שאהבת את כלל ישראל, אנו מבקשים כרגע מהנפטר מה

איתי הרבה, בענין הגיורים כמה הפריע לו שיש בארץ גיורים לא טובים, כמה הפריע לו שיש רבנים שמגלים פנים בתורה שלא כהלכה. היה מדבר איתי על שיש כאלה שמקעקעים את ההלכה והורסים את ההלכה, היה בוער בעצמותיו נושא זה. דברים קשים כגידיים נגד הקבוצה הזו, לא חת ולא חל.

כשהיו בעיות שהיתה נצרכת החלטה במועצת חכמי התורה היה מגיע לבית מרן הביתה, מרן היה מתייעץ איתו ושואל את הרב שמחה 'מה דעת כבודו בנושא הזה'. בהרבה נושאים. היה לו שכל, היתה לו ממש השקפה של תורה. היתה לו השקפה נכונה, הקים ועמד בנשיאות של כמה ישיבות כולם בני עליה, כולם. היתה לו השקפה נכונה!

הלוואי ירבו כמותו ברבני ישראל, ברבנות הראשית לישראל היה מוגדר כאחד מחשובי ויקירי רבני הרבנות הראשית. היה אחד מאדני היסוד של הרבנות הראשית לישראל. כמה היה עומד על המשמר בענין חילולי שבת, בכל מקום ומקום, היה נלחם ללא חת בכל דבר שבקדושה. איבדנו אותו.

יהי רצון שיעמוד למעלה לפני כסא הכבוד על כל בני משפחתו, הוא זכה לבנים תלמידי חכמים, כולם בני עליה כולם בנים וחתנים תלמידי חכמים, ראשי ישיבות. יעמוד בתפילה על אחיו הגדול, כבוד ראש הישיבה שליט"א בתפילה עליו שלא יוסיף לדאבה עוד. ימשיכו עוד לעשות עוד כהנה וכהנה, ילכו בדרך שלו, להפיץ תורה, להרביץ תורה ברבים.

ונזכה כולנו לתחיית המתים, בלע המוות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים, נזכה לגאולה שלימה, אמן ואמן.

הספד הרב דב קוק שליט"א

בן הרב

אבי אבי רכב ישראל ופרשיו. קשה לדבר על אבא שחינו איתו כמעט שישים וחמש שנה. קשר חזק.

‘אבי’ איך להסתכל על הרוחניות,

ו‘אבי’ השני איך להסתכל על הגשמיות של העולם הזה.

היה נפגש עם כל הרבנים הגאונים ולהבדיל עם כל שועי העולם הזה שהיו צריכים את העזרה שלו.

בבית היה אומר לנו ‘זה לא ענינכם, אתה צריכים רק ללמוד תורה ולא להתעסק בשום דבר אחר’. לא סיפר שום סיפור על האנשים שהוא פגש.

כשחזר ממסע התרמה בחו"ל שאלנו אותו מה היה, מה יש בחוץ לארץ, לא סיפר שום דבר משם, ענה רק תמשיכו ללמוד. בהתרמותיו בחו"ל אף פעם לא נסע לראות נופים בחו"ל בשום מקום, רק נסע עבור הישיבה הקדושה מאור התלמוד, החיידרים, והסמינרים. הציעו לו לראות את האלפים ושאר מקומות, היה אומר תמיד ‘אני נוסע רק למען הישיבה, ומה שלא עבור הישיבה אני לא רוצה לראות, לא רוצה לראות את חוץ לארץ בכלל’, כל כך אהב את ארץ ישראל, רק בארץ ישראל תמיד היה רוצה לטייל ולראות את היופי של ארץ ישראל, אבל בחו"ל אף פעם לא נסע לטיול בחו"ל.

כשהיה נכנס לבקר את גדולי ישראל הרב אלישיב והרב שטיינמן או הרב קנייבסקי או הרב'ה מקרלין, אנחנו במשפחה מגזע קרלין, לפני שנכנס לגדולי הדור היה רועד, לפני צעירים ממנו, ניגש בדחילו ורחימו, ואמר לפני שהוא נכנס ‘מה שגדולי הדור יאמרו אנחנו נעשה’, מה שיאמרו אנחנו נעשה אפילו שהיה בן שבעים וחמש או שמונים, למרות שהם היו צעירים ממנו. כל מה שאמרו קיבל, לא היו לו ספיקות על זה.

גם בענינים הרוחניים של התלמוד תורה, הת"ת נמצא כבר עשרים וחמש שנה ובכל השנים היה מתעניין בכל פרט ופרט מתקשר שואל איך הילדים מתנהגים ומדריך איך ללמוד ומה ללמוד.

ניגש לכל ילד ושואל אותו. ולכל הסיומים היה מגיע קבוע, מתכופף לפני כל ילד. המנהלים רצו להרים את הילדים שיעברו על כסא לפניו כדי שהרב לא יצטרך

שביקש משה רבינו בסוף פרשת וארא, כצאתי את העיר אפרוש כפי אל ה'. אתה יוצא מעיר הקודש ירושלים שאהובה וחביבה עליך, עיר הקודש ירושלים, עיר הולדתך שחזרת אליה, שגם כשכיהנת ברבנות ובהוראה במקומות אחרים, איש ירושלים היית ונשארית. כצאתך את העיר אתה פורש כפיים ככהן ואנו מבקשים שתהיה ככהן שמבקש עבור כלל ישראל באהבה.

תבקש מריבוננו של עולם שיזכה אותנו ויאמר די לצרותינו, שנזכה כולנו מתוך בריאות ושמחה של כולם לראות בעמידתך לפני ה' שיאמר די לצרותינו. הגיע זמן גאולתם של ישראל. אמרת זאת, חניכת זאת בחיי חיותך. אנו מבקשים עכשיו, כשליח ציבור גדול תמשיך בבקשה להיות מליץ יושר עבור בני המשפחה עבור הרבנית, עבור כל התלמידים, עבור כלל ישראל להמשיך גם הם בדרך של אהבת ה' באותה דרך ובאותה התנהלות שבה התנהלת כל ימך.

הספד הרב ברוך מרדכי אזרחי זצ"ל

ראש ישיבת עטרת ישראל וחבר מועצת גדולי התורה

מורי ורבותי, אסון גדול על כלל ישראל, אנחנו מכירים אותו, מילדות ומצעירות. כולו הדר, איזה מידות ויראת שמיים איזה מסירות, חברות... ראו על כל צעד ושעל שהודרך על פי תורה.

עמד בראש עיר ואם בישראל, מרא דאתרא, של העיר רחובות, ברבנות, הנהגה של פעם, דקדוק הלכה, פקחות וחכמה, ידיעה, בקיאות והבנה.

הוד והדר תשוה עליו, מסבירים חז"ל שהוא מוסב על משיח צדקינו (שיבוא במהרה בימינו, אמן) וגם, **הוד של רב והדר של תלמיד!**

הוד של רב עם כל השטארקייט, עם כל החוזקה עם כל הסמכות, בצורה מעוררת כבוד, אך יחד עם זאת הדר של תלמיד, לא פסק פומיה, לומד ולומד ולומד, לטובת הכלל. הצמח, האילן הזה שנגדע היום, נגדע בפריחתו, עם ישראל צריך לדעת איזה מנהיג אבד לו, איזה רב אבד לו. מהו הפשט של התואר 'תלמיד חכם'? הוד של רב והדר של תלמיד, של תלמיד ושל חכם.

הדר של תלמיד ושואל ושואל, ולומד ולומד ולומד!

בנימה אישית, איזה חבר טוב היית ר' שמחה, כמה נעים היה לדבר איתך, כמה נעים היה לכולנו בחברתך תמיד היית יודע להשתמש במידותיך הטובות. תמיד ידעת להשתמש איתן, במידה, המדה היתה נכונה.

איזה חלל, איזה העדר! מי יתן לנו תמורתו? ר' שמחה מי כמוך דאג דאגת הדור, מי כמוך ידע, מי כמוך ידע להעריך, פעל ועשה לטובת הדור, ירחיב גבולינו בתלמידים הגונים, תורה ורק תורה, עם התורה יש הכל! זה לא 'רק' אלא הכל! מי כמוך יבין את זה? אנו מבקשים שבמהרה יתקיים החזון 'בלע המוות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים'.

להתכופף אליהם, אך הרב היה אומר 'אני רוצה להתכופף אליו' היה מחבק ומנשק כל ילד כמו שמנשקים ספר תורה. והיה שואל את הילד איזו ברכה אתה רוצה. בשנתיים האחרונות לא הרגיש טוב בקושי דיבר, אך ברגע שראה ילדים תינוקות של בית רבן שעליהם עומד העולם היה ממש קם לתחיה מתחיל לחייך ומחבק ומנשק אותם כמו ספר תורה.

שמחת תורה וסוכות היו לעילא, הקפות שניות היה הולך לעשרות מקומות לחזק את התורה, וברחוב שמעוני איך שכולם היו מגיעים לביתו לשמוח בו בשמחת החג, איזו שמחת תורה היתה בו.

ימים נוראים היה הולך משיבת מאור התלמוד לשיבת הדרום מהלך ארוך ברגל בעיר והיה חזן בשתי הישיבות.

עשרות שנים היה הולך לבר בי רב ממקום למקום להפיץ תורה. זה היה הרוחניות שלו. אך בגשמיות לא ביקש שום דבר! פעם היו צריכים להחליף כסא ישן בחדר שלו, כסא מתנדנד וקרוע היינו צריכים לבקש ממנו כמה וכמה פעמים שיסכים. היה אומר 'לא רוצה להשקיע שום דבר בגשמיות, שיהיה ישן, לא צריך'.

בחתונות שלי ושל הרב חיים אמר שלא רוצה שהחתונות יהיו באולמות, רצה לתת דוגמא לכולם ואמר שבגשמיות לא צריך להשקיע. לכן חתונה אחת היתה בשיבת הדרום בחוץ על הדשא, ואחת באולם ספורט. בעולם הזה לא צריך להשקיע שום דבר. אך את ישיבת מאור התלמוד רצה שיבנו בפאר והדר לכבוד התורה.

שהקב"ה יחזק את כל המשפחה ובפרט את אמא היקרה, שהקב"ה יתן לה כח להחזיק וליעץ אותנו. כל השנים לא היה לו זמן, כל הזמן היה עסוק, לכן כל הזמן היה אומר לנו מה שאמא שלכם אומרת תעשו, ממש! תתיעצו איתה, היא חכמה גדולה, היא בת תורה. כל התורה שלנו היא בזכות אבא וגם בזכות אמא שכל הזמן נתנה לנו עצות טובות. הקב"ה יחזק אותה ויתן לה כח בעזרת ה'.

ובילע המוות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים ונאמר אמן.

הספד הרב יום טוב זילברמן שליט"א

מחותן הרב, מרבני קהילת אדרת אליהו

והכהן הגדול מאחיו, אנחנו מספידים פה את האדם הגדול בענקים, אדם שהיה מפורסם בכל העולם כולו, ומקובל על כל חוגי היהדות בכל גווי הקשת, הקב"ה נתן לו לשון למודים, היה נואם בחדס עליון ובמתק לשונו היה מקרב ליבם של ישראל לאביהם שבשמים, וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו. הוא הגבר הוקם על, שהקים עולה של תורה. הקים עול כבוד הרבנות בעם ישראל, הקים את רבנות העיר רחובות, הקים כשרות מהודרת שמקובלת על כל ציבור היראים והמדקדקים. קיבל על עצמו אחריות על כל נושא קודשי ישראל. היה איש אמונים של גדולי ישראל, הרב אלישיב שראה בו את השליח הנאמן שלו לעמוד בפרץ, בכל דבר שבקדושה, לא זזה ידו מתוך ידו בכל העיניים הציבוריים.

ראה את עצמו פטרוני על עם ישראל. עוד לפני שנפל מסך הברזל ברוסיה נסע ונפגש עם ראשי הקרמלין, עם גורבצ'וב והשרים שלו, וביקש מהם להתיר ליהודים בגלות רוסיה לקיים תורה ומצוות, והלב היוקד שלו באהבת ה' המיס את לב האבן שלהם.

הוא עצמו נסע לרוסיה ועשה סדרי ליל פסח ליהודים שלא ראו ולא שמעו ולא ידעו שום דבר מהיהדות.

כשהיו הסכמי אוסלו, היה חשש שיפקירו את קבר רחל לערבים, התקשר לראש הממשלה רבין, ואמר לו רבין לר' שמחה זצ"ל אני מאוד כועס עליך, אתה מטרפד את כל המהלכים שלי להסכמים עם הערבים. אתה מתקשר עם כל מיני דיפלומטים בעולם.

ר' שמחה שאג מנהמת ליבו ואמר לרבין "רחל אימנו, אמא שלנו, רוצים להחזיר את קבר רחל לערבים. על אמא לא מוותרים". והתקיים בו הלא כל דברי כאש נאום ה', וכפטיש יפוצץ סלע. על אמא לא מוותרים, ואפילו לב האבן שלהם נמס לשמוע את הדברים שיצאו מליבו הטהור.

הגמרא ב"ב אומרת, אספרם מחול ירבון, אספרם למעשיהם של צדיקים, כמה מעשים טובים זכית לעשות, הקים את ישיבת מאור התלמוד, הקים תלמודי תורה, הקים סמינרים לבנות, היה ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, היה ממיסדי מגן לחולה ושותף מלא לכל המפעל הנשגב הזה. ועוד מפעלי חסד שעמד בראשם. היה ראש

עמותת עטרת כהנים, כל הבתים שנגאלו בירושלים עיר הקודש רשומים על שמו.

עזר לכל אדם פרטי שביקש ממנו טובה, אין לשער ואין לתאר, ומעולם לא סיפר לאיש שום דבר מגודל מעשיו.

הקים משפחה נפלאה מהמשפחות המיוחסות שבעם ישראל, כולם אהובים, כולם ברורים, כולם גיבורים בעבודת ה', והיה אבא לכל נכד ונכד בפרטות.

הרב יעקב קמניצקי זצ"ל היה מספר שבכנסיה הגדולה של אגודת ישראל לפני כמאה שנים נאם ראש ישיבת טלז רבי אליעזר גורדון זצ"ל. אחריו קם נואם ואמר שכיון שכבוד הרבנות ירד פלאים, שיצא קול קורא מכאן מהכנסיה הגדולה שיכבדו יותר את הרבנים. פנה הרב אליעזר גורדון למנחה וביקש שיתן לו עוד פעם לדבר, הרב אליעזר עלה שוב על הבמה ואמר כך: אני מתנגד לדברים שאמר הרב. ואמר רבי אליעזר טעלזר שכבוד לא מצווים על הציבור, ואמר שאם הרבנים יתנהגו כראוי, ממילא הציבור יכבד אותם.

כאן ראינו דוגמא חיה איך שר' שמחה בהתנהגותו האצילית והמרוממת העלה את כבוד רבני רחובות ואת כבוד כל רבני ישראל בכל מקום, כי דבריו היו נשמעים אצל מלכים ורוזנים, עשירי ארץ היו מכבדים ומעריצים את האישיות המיוחדת הזאת כי היה משלב אהבת ה' אהבת התורה אהבת ארץ ישראל ואהבת הבריות.

קיים בעצמו הוי מתלמידיו של אהרן הכהן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

כשהרב אלישיב ביקש ממנו שיבוא לכהן פאר בבית הכנסת החורבה בירושלים עיה"ק, ראה את בית הכנסת החורבה תל פיות, תל שכל פיות פונים אליו. זה בית כנסת מרכזי שנבנה על ידי מצוקי ארץ רבי יהודה החסיד, תלמידי הגר"א, רבי שמואל סלנט, כל קדושי ארץ היו שמה.

היה אומר הרב שמחה 'אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב'. ה' אוהב את בית הכנסת הזה מכל משכנות יעקב. ובערגה כבירה לגאולתן של ישראל היה מרגלא בפומיה הגמרא בתחילת מסכת ברכות: תניא אמר רבי יוסי פעם אחד הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל, ובא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח ואמר לי מה קול שמעת בחורבה זו. אמרתי לו, שמעתי בת קול שמנהמת כיונה, אומרת **אוי להם לבנים שבעוונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתי את בני לבין האומות.**

הספדים ברחובות

הספד האח הרב אברהם יצחק הכהן קוק

ראש ישיבת מאור התלמוד, וחבר מועצת גדולי התורה

"נפלה עטרת ראשנו". לראש יש עטרה, כדי להחזיק את הראש למעלה, שהראש ינהל את הכל עם הדעת והנשמה שבו, כדי שלא הגוף ישלוט. עטרת ראשנו, מורנו ורבנו, אוי נא לנו שנלקחה מאיתנו עטרה זו.

בעטרות רבות עיטר הרב את העיר. עטרות רבות היו לו, וגם כמה כתרים: כתר תורה, כתר כהונה, כתר מלכות וכתר שם טוב עולה על גביהם. המלכות היא שאדם מושל ברוחו, בכל מעשיו הוא פועל כרצון ה', עושה את דבר ה' והולך בדרכי השם, בהטבה נפלאה לכל אחד ואחד. כי הקב"ה כולו טוב ומטיב - "עולם חסד יבנה", בריאת העולם כולו הוא חסד של הקב"ה איתנו, שברא עבורנו עולם כל כך נפלא כדי שנוכל לגדול בו ולהשתמש אתו, ובבוא העת - כעת זו שאנו מלווים - לעלות למעלה עם כל מה שאפשר לקנות בעולם, עם כל המעלות. עולם חסד יבנה.

הנהגת חסד נפלאה זו היתה לא רק מדת חסדו הטבעית. ודאי שיש לאדם תכונות טבעיות, אבל יש מצבים שלא מספיקה עבורם ההנהגה הטבעית, וצריכים להתרומם מעל הטבע, וגם בניגוד לטבע להיות שלם עם החסד. זו היתה דוגמת החיים שראינו, חסד גם במקום שיש בדבר קושי, גם במקום שישן עשר סיבות להקפיד על אחר ולחשוב שבמקרה זה לא מגיע לו שיתנהגו עמו בחסד - גם שם נהג בשיא מדת החסד, והיטיב ביתר שאת עם אדם כזה, כי הוא חשש שמא ינהג שלא בחסד.

דבר עיקרי היה אצלו חסד עם אנשי תורה, כי "על שלושה דברים העולם עומד, על התורה וכו'". הוא ידע את סוד הקיום, את המעמיד הראשון של העולם, שהוא תורה.

הוא דיבר פעם לפני חברי הממשלה, כשדנו על לומדי תורה והזמינו אותו לדבר, והוא הראה בצורה מוחשית לכולם, והם הקשיבו לו בקשב רב, והבינו שהיכן שישנם לומדי תורה - ממשיכה היהדות להתקיים, וממשיך הכלל ישראל להתקיים, ולעומת זאת כל מקום שחלילה לא נשארה בו תורה - לא נשארה יהדות ולא נשארו יהודים. והראה להם זאת ממש שחור על גבי לבן, כשהוא מניח גלובוס גדול על השולחן

כמה היה יקר אצלו כבוד בית הכנסת הזה. כמה היה יקר אצלו כבוד ירושלים. כמה היה נלחם ונאבק על כל פרצה שהיו שרצו לעשות. הוא קיים בעצמו את הפסוק 'למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט. היה שומע את קול ה'מנהמת כיונה', את קול השכינה. כמה היה מדבר ומשתוקק לבנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו.

בימיו האחרונים, במחלתו, שכבר לא יכל לדבר, היו שומעים ממנו בלילות קולות שהיה מבטא מנהמת ליבו 'אמא, אמא, מתי יבנה בית המקדש'. כבר לא יכל לדבר, אלא שכך היה נובע ממנו באמצע השינה בלילה.

אבד לנו כלי חמדנו. זו אבידה גדולה לכל עם ישראל.

אנו מבקשים ממך ר' שמחה שכל ימי חייו היית מיצג את עם ישראל בכבוד ובתפארה, אתה הוא האדם שיכול להתיצב לפני כסא הכבוד, לבקש רחמים על כלל ישראל שכבר תבוא הגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

אוהב את העם של הקב"ה

ומתוך זה, כאן בתוך העיר, כלפי כל ילד היתה לו אהבה פשוטה. הוא אהב את הבנים, אהב את הנכדים, אבל גם הם הרגישו שכל ילד יהודי חביב בעיניו, הוא אוהב גם אותו. הקב"ה "אוהב עמו ישראל", והוא אהב את העם של הקב"ה.

אני זוכר שפעם נסענו במונית לכיוון רחובות. היה זה כשעצר לידינו נהג מתחנת מוניות ברחובות. בתוך המונית הגדולה שלו ישנם ארבעה ילדים. הוא עוצר ואומר לרב: בבקשה, כבוד הרב, אלו ילדים שנמצאים במוסד לטיפול מיוחד, ילדי חמד שלא חנן אותם הקב"ה בדעה והשכל, הם לומדים במוסד מיוחד ואני מחזיר אותם הביתה, הם ודאי ישמחו אם הרב יתלווה אליהם, עד כמה שהם יכולים להבין ולשמוח. הרב זצ"ל עלה על המונית, ניסה לתקשר עימם וראה כי אכן היו אלו ילדים שלא זכו ולא נחננו בבניה.

אנחנו יוצאים מן העיר, והנה שם תחנת דלק ויש בה חנות שמוכרים מיני מתיקה. הוא מבקש מהנהג לעצור שם. נכנס אל החנות ויצא. אחרי שלוש דקות כשחזר לרכב, הוא מוציא עם דמעות בעיניים מתוך הכיס שלו כמה חפיסות שוקולד וממתקים, ניגש לכל אחד מהילדים, מנשק אותם, ואומר לו: "קח, שיהיה לך מתוק". איזה שמחה וששון היתה אצלם, ונדמה לי שהוא שמח יותר מהם, שהצליח לשמח לב נדכאים, לב של ילדים כאלו.

בכל פעולה שעשה, חשב איך מטיבים עם כל אחד לפי דרגת ההטבה שהוא יכול לקבל, לא משנה מי הוא, לא מכיר כן מכיר, הקב"ה "אוהב עמו ישראל" והוא אוהב את העם של הקב"ה. וזה היה אחד מני עשרות ומאות מקרים כאלה, שבהם התגלתה האהבה העצומה שלו לכל אחד ואחד.

פגשתי פעם יהודי, והיה זה אחרי שהעירו לו על שחילל שבת בפרהסיה בתיקון צינור מים ציבורי באזור של שומרי שבת. עברתי שם, וניגשתי לדבר אתו. הוא שאל אותי: אתה קרוב של הרב? אמרתי לו כן. האם הרב שלח אותך? אמרתי לו: אם אתה שואל אותי, אני מבין שחשובה לך דעתו. בוודאי הוא מבקש שלא תעשה זאת.

עמד היהודי ואמר: "אם הרב מבקש אין שאלות, אני שומע בקולו כל מה שהוא אומר לי!" ומיד הפסיק ממעשהו.

ואני השתוממתי. הוא לא היה נראה יהודי שמגיע לשיעור דף היומי, וגם לא מעשרה ראשונים של בית המדרש, ובגלל הפסד ורווח ממון הוא מחלל שבת בפרהסיה.

ומסמן את המקומות שנשארו בהם יהודים, שהם רק אלו שהיו בהם מקומות תורה.

היה ברור לו, שהחסד הגדול ביותר עם כלל ישראל הוא, להעמיד מקומות תורה שישפיעו מרוחם בחן ובאהבה על כל סביבותם.

כי מציון תצא תורה

זה היה הסוד של המסירות העצומה שלו לתורה כאן בתוך העיר, הישיבה הקדושה ושאר מוסדות התורה, וכן בכל רחבי העולם, בכל מקום שהיה בו והופיע בו, הסביר שזה העיקר. וכשם שתאורה בכל סביבה תלויה בתחנת הכח שפועלת בה, כך התורה היא "תחנת כח" לקיום היהדות בכל סביבותיה.

ומי יכול לשכוח שהיתה לו פגישה לפני למעלה מארבעים וחמש שנה, כשמסך הברזל של רוסיה עדיין לא נפל, הוא היה הראשון שנכנס לשם עם תעודה של אזרח ישראל ואפשרו לו להכנס, בסיעתא דשמיא, והוא דיבר עם שר החוץ שבהמשך נהיה נשיא. הוקצב לו זמן לא ארוך במיוחד לשוחח עמו. כשעבר הזמן נכנסו ואמרו לשר שהסתיימה השיחה, והוא אמר: אני מבקש להאריך אותה, אני שומע מהרב דברים שאני רוצה לשמוע. וכך, במשך שעה ארוכה ישב עם הרב והקשיב לדבריו. הרב זצ"ל דיבר איתו בשפה שהוא מבין.

מה הוא הסביר לו?

הוא אמר: אני לא נציג פוליטי של אף אחד, ואינני נציג של מדינה, אני נציג של עם התורה, תורת ה' שניתנה לעם ישראל. והסביר לו היכן היא ניתנה, במעמד הר סיני, והעם היהודי חי איתה, והסביר לו שכל הקשר שלנו לארץ ישראל הוא "כי מציון תצא תורה". זה מה שאנחנו רוצים, לזאת אנו מקוים. רוצים להעמיד צורה אמיתית של העם, שכל החלקים שלו יהיו מרוממים ויבינו ויחיו את הקשר הזה, שהוא הדבר שמחזיק ומחייה את העם. והוסיף ואמר לו: דע לך, אלה שיעסקו בתורה יהיו נאמנים לך וישרים בדרכם יותר מכולם.

אחרי שסיים את דבריו, אמר לו השר הרוסי: אמרו לי שיש הרבה יהודים שרוצים להגיע לארץ ישראל ולא הסכמנו לתת אישור לאף אחד, כי היה נראה שיש להם משהו נגדנו. כעת הבנתי שהם לא נגדנו כלל, אך הם רוצים בחיי "כי מציון תצא תורה", הוא חזר על המילים של הרב, ואמר: אני מבטיח לכבוד הרב שיכניסו מצות לרוסיה, ובאותה שנה כך היה, וגם היו אז הקלות נוספות לשמירת היהדות, עוד לפני שנפל מסך הברזל, לאור השיחה הזאת.

הלב שלו דיבר. "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך".

קראתי לו הצדה ושאלתי אותו: "תסביר לי, למה זה כל כך מדברת אליך בקשת הרב?"

היהודי התפרץ בבכי וסיפר שאשתו היתה חולה במחלה קשה. "אני פקיד גבוה", כך סיפר, "וכולם דיברו איתי מילה פה מילה שם, אבל לא ראיתי שמישהו מהם נושא איתי בעול, שאכפת לו ממני. אבל הרב, כששמע ממחלתה, ראיתי שהוא בוכה איתי, שבאמת אכפת לו, וכל מה שהיה יכול לעזור פעל למענה. הפגיש אותי עם אנשי רפואה, הרב צ'ולק ודומיהם. הוא היה היחיד מכל הסובבים אותי שדאג לי, שהיה אכפת לו ממני, ואיך אצער אותו ולא אמלא את בקשתו? אם הוא רוצה שאני לא אחלל שבת - אני לא אחלל!"

מבניו של אהרן ומתלמידיו, "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

פעם אחת, בעשרת ימי תשובה, היתה ברית אצל שני נכדים שלו באותו יום. לא היתה אפשרות להעביר את הבריות לכאן, וביקשוהו שיבוא ויהיה סנדק בירושלים עיר הקודש. באותו יום הוא היה צריך לדבר בשני בתי ספר, כפי שידוע, בימי עשרת ימי תשובה היה הולך מבית ספר אחד למשנהו, גם כאלו שאינם שומרי תורה ומצוות, ומדבר לפני מאות ילדים. ואמר לי משהו שהיה שם, שזה היה דבר פלא. למי שמכיר, כמה קשה להשיג משמעת לפני ארבע או חמש כיתות גדולות, והנה - כך הוא מספר - כשהרב זצ"ל פתח את פיו, לא נשמע אפילו ציוץ קטן! כמו מעמד הר סיני, עוף לא ציץ, כולם רצו לשמוע, כי חשו שאלו הם דברים היוצאים מן הלב. אמר הרב זצ"ל: מצד אחד, אני צריך לדבר בשני בתי ספר, ומאידך מכבדים אותי בסנדקאות לשני נכדים. מה אעשה? הרי צריך לכבד גם את אלה וגם את אלה!

קיים "וקמת ועלית". כדרכו בקודש, לא זו צעד אחד בלי גדולי תורה. פנה בשאלה למרן הרב אלישיב זצ"ל.

הוא ביקש ממשהו להכנס למרן זצ"ל, והוא נכנס ואמר: הרב שואל האם ללכת לשני בתי ספר, לדבר לפני יום כיפור, והוסיף השואל ואמר: אולי בזכות הדרשות הללו כמה ילדים אף יצומו ביום כיפור. מה השאלה? התפלא מרן, והשואל הסביר: יש לו שתי בריות של נכדים, והשאלה האם ללכת לבריות או לדבר בפני הילדים בבתי הספר.

אמר הרב אלישיב: יהי רצון שדבריו ישפיעו והילדים יצומו, אבל גם אם הוא יודע שחלילה אף אחד לא יצום, יוותר על שתי הבריות וילך לדבר בשני בתי הספר! למה? כי סנדק לנכדים שלו יהיה משהו אחר. נכון שמעלה ושמחה היא שהסבא

יהיה סנדק, אבל יש לזה תחליף. אבל כאן, אם הוא לא ידבר - אף אחד לא ידבר איתם בערב יום כיפור!

לקרב לב ישראל לאביהם שבשמים, משהו בלב להזיז, אפילו אם חלילה לא יצומו ביו"כ ידבר בפניהם. וכמה נאמנו דברי מרן זצ"ל! בעקבות הדברים שלו, בכל פעם היתה התעוררות חדשה. האנשים הללו נהיו אנשים אחרים, הם אמרו זאת על עצמם אחרי הרבה שנים, אף אם באותו רגע לא הרגישו, כי היו אלו דברים היוצאים מן הלב. קירב לב בנים לאביהם שבשמים.

כך הוא עשה, לא ויתר. מה שעשה, עשה לכבוד הקב"ה, לכבוד תורתו. דרך השי"ת להיטיב והוא הולך בדרכיו. כבוד הקב"ה הוא לקרב בניו לאביהם שבשמים - והוא הולך לקרב את הבנים לאביהם שבשמים. ואכן הוא ויתר, לא הלך לבריות של הנכדים, אלא הלך לבתי הספר ודיבר בפני נערי ישראל, כדרכו בקודש.

בראש השנה, יום המלכת הקב"ה בעולמו, היה מתפלל בישיבה הקדושה, ורומם את כולם בתפילותיו מעומק הלב.

ופעם שאל אותו יהודי אחד: מדוע הרב משתדל כך לחזק את הישיבה הנפלאה, הלא באותו מקום תורה שהרב דואג לו, יש רק כמה מאות, ואילו העיר מונה כמה עשרות אלפים?

אמר לו הרב זצ"ל: אומר לך מה אני מרגיש בתור רב. כשיש בעיר תאורה, כשכל העיר מוארת ובכל הבתים דולק החשמל, מהיכן זה בא? מתחנת כח הנמצאת במרחק. התחנה מזרימה חשמל בכל העיר. בכל בית שבה, יש חשמל דולק מכח תחנת הכח שמפעילה את הגנרטור המרכזי של כל האזור, והיא מזרימה חשמל לעיר. והנה בבית לפעמים נופל החשמל, יש קצץ. נכון, נהיה חושך באותו מקום, אבל עדיין לא מודאגים, ניגשים לתקן זאת והאור נדלק מחדש. אבל אם בתחנת הכח האזורית נופל החשמל - זו סכנת נפשות לכל האזור. כולם זוכרים את 'ליל העלטה' שקרה בחו"ל, שתחנת כח מרכזית נפלה. זו היתה סכנה עצומה לכל האזור. קרו כל מיני דברים, בזדון ובשוגג.

והמשיך הרב ואמר: יש אור תורה, "כי נר מצוה ותורה אור". התורה היא האור, היא מאירה את כל העיר ואת כל האזור. זה שאינו יודע מכך חושב שיש לו חשמל בבית כי יש לו תאורה ביתית, הוא לא רואה את החוטים שמובילים לתחנת הכח, אבל אני יודע שהכח של אור תורה מזרים אור לכל העיר, לכל יהודי, לכל אדם, לכן אני כל כך טורח למען תחנת הכח המרכזית, כדי שבכל העיר יהיה אור. זה תפקידי בתור רב,

על הגעתו לרוממותו בכל תחומי החיים, שמעתי ממו"ר ציס"ע מרן המשגיח רבי יחזקאל לוונשטיין זצ"ל. כאשר הגעתי ללמוד בישיבת פוניבז' הקדושה, ניגשתי לקבל ממנו ברכת הצלחה. כשהצגתי את עצמי, השאלה הראשונה שנשאלתי היתה: "האם אתה כמו אחיך, הגאון ר' שמחה?" וחזר על השאלה בהזדמנות אחרת כדי לעוררני, והסביר שהוא זוכר היטב את הרב זצ"ל מימי היותו בישיבת מיר בירושלים, כאשר בא לשמוע את השיחות, ו"היתה לו תועלת גדולה משמיעת הדברים". מי שמכיר את שפת הדיבור של תלמידי הבית הגדול והקדוש של קלם, יודע שלהתבטא על אדם שהיתה לו תועלת גדולה משמיעת דברי מוסר, הוא למעלה מהתוארים שאנו רגילים להכתיר אדם, כגון צדיק או חסיד.

הדבר עניין אותי וביררתי אותו עד תומו, ויסוד הדברים היה שאחרי נישואיו, בהיותו בכולל האברכים החשוב והמיוחד של הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל בגבעת שאול, היה מגיע לסעודת שבת בביתו ובבית חמותו כחצי שעה או שלושת רבעי שעה אחרי כל הציבור, וכל זאת מפני שהיה הולך "בגשם ובשלג" [כביטויה של חמותו הצדקת והחשובה ע"ה] לשמוע את שיחת המשגיח אחר קבלת שבת, ושמע אותה, הפנים אותה בלבו, ודרכו המרוממת של המשגיח גידלה אותו באופן פנימי ועמוק והגביהה את כל צורת הנהגתו.

ומכח כך נהג לקבוע זמן ללימוד המוסר ולחשבון הנפש במשך כל ימי חייו: גם בהיותו אברך, גם כאשר לימד אחרים וגם כאשר נעשה רבה הראשי של רחובות.

זו היתה עבודת הקודש שלו כל החיים, ואי אפשר שלא להזכיר את היותו שליח ציבור בתפילת המוסף של ראש השנה שלו, כשהגיעו ל"אבינו מלכנו גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה" הוא בכה בדמעות שליש, וכל הישיבה בכתה איתו, כי אי אפשר היה לא לחוש את הבקשה: "גלה כבוד מלכותך" בבניין בית המקדש בביאת המשיח, בדמעות התפלל על כך.

וכך היה כל ימיו. כשהלך להתפלל לכותל, סיפר מי שעמד לידו ודיבר איתו, עד שפתאום ראה את הכותל מרחוק, ואז - חצי שעה לא היה שייך לדבר איתו! ניגש אל הכותל וכחצי שעה עמד ובכה: ריבונו של עולם, גלה כבוד מלכותך, בנה ביתך כבתחילה, וכוונן מקדשך על מכונו. הוא ביקש שיחזור הכלל ישראל להיות עם ה' ויחיה את חיי העם הנבחר, העם המרומם.

כשיודעים שיש נקודת רוממות, קשר עם הקב"ה, שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. היה בטוח שבזה שיתקיים בנו "גלה כבוד מלכותך", יתעלו ויתרוממו כולם, באהבה

לדאוג לאור של כל הכלל ישראל. לכן אני כל כך משתדל בזה, כי כך דואגים לעיר! ברור לי ואני יודע שזה משפיע על הנעשה בעיר, על כל האנשים. רואים הרבה דברים שמסתדרים ומשתנים בכל התחומים - בתורה, בדרך ארץ, הכל משתנה.

לכן גם דאג לחינוך, שיהיה חינוך כראוי לכל האנשים, גם לאלו שהיו רחוקים. הקים עבורם מוסדות חינוך, ואנשים ששלחו לשם את ילדיהם, יהודים שאינם שומרים תורה, באו ואמרו לו: שלחנו את ילדינו למוסד החינוכי הזה שהרב דאג להקמתו, והילדים שלנו נראים אחרת, הבית כולו נהייה אחרת, כבוד להורים, יחס מכבד לאחים ולאחיות. הם לא מבינים את הסיבה לזאת, אך הם רואים את המציאות האמיתית: התורה משנה את האדם!

זהו שאמר הרב: התורה הקדושה היא ה'גנרטור' של העיר, לרומם את כולה על ידי הרמת קרנה של תורה.

כל המעשים האלה נובעים מהיסודות האיתנים בתורה וביראת שמים שהוא קנה מנעוריו.

בנעוריו למד בישיבת חברון הקדושה בירושלים עיה"ק, וקיבל תורה הרבה מרביתיו. אחת מקביעות הלימוד של ראש הישיבה, מרן הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, היתה בביתו בערש"ק כשעה לפני שבת, כשקבוצת בחורים נכנסה אליו כשהנם מוכנים לשבת, לשמוע ממנו 'ועד'.

במשך שנה שלמה, מתחילתה ועד סופה, שמעו ממנו מדי ערב ש"ק, 'ועד' בעניני קדושת השבת, בו הרחיב לבאר גודל רוממות קדושת השבת בכל עומקה והיקפה, ואמר שבשעת 'ועד' זה הרגיש שהנו מתעלה מעולם החולין שסביבו לעולם שכולו מקודש בקדושת השבת. והיה קשה לו לראות שישנם אנשים שבשעה זו עדיין לא ניכרת במעשיהם קדושת השבת, והיה צריך לחשוב מחשבות סניגוריה על אלה שעדיין לא קיבלו שבת.

שנה זו הביאתו לכך שבכל ימי חייו חי בעצמו, ואח"כ בביתו, את קדושת השבת בכל רוממותה. בהמשך הזמן, אחרי שמיעת הנהגת קודש ממרן הרב אברמסקי ז"ל שהיה שכנו בשכונת בית וגן, הנהיג בביתו, ובעקבות זאת בבית בניו, ששולחנו היה ערוך לכבוד שבת קדש כבר בליל ששי.

מתוך עומק עצום זה הגיע לכך, שכל דבריו היו דברים היוצאים מעומק הלב, ולכן גם נכנסו אל לב השומעים.

הגדולה הזאת, אהבת ה', אהבת התורה והליכה בדרכיו.

טרח על קדושת השבת, קדושת השולחן בעיר, על קדושת וטהרת הבית. כל הדברים האלה, כל סיפור היה עם מסירות נפש שאין כדוגמתה, על כל פרט מזה.

כל הזכויות הללו מלוות אותו כעת, בשעה שאנחנו מלווים אותו בארץ, ברחובות, וגם ברחבי העולם. כל אלה מלווים אותו כעת, התחנה האחרונה כאן בעולם היא התחנה הראשונה בעולם הבא. העולם הזה דומה לפרוזדור לפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין. "והלך לפניך צדקך, כבוד ה' יאספקך", ותלך כעת לעולמך, ותקום בתחיית המתים עם כל מתי עם ישראל. כתוב שתהיה תחיית המתים מוקדמת לאלו שזכאים לה בעת ביאת המשיח, לפני תחיית המתים הכללית, ויזכה באמת עוד להמשיך בזמן זה את תפקידו, עד שיגיע הזמן שבלע המוות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים ונאמר אמן.

אנחנו רוצים להוסיף דבר שהוא פשוט כל כך לקרובים של הבית הקדוש: הרבנית שתחיה ותאריך ימים, שהכל היה מכוחה ממש, היתה שותפה לכל דבר, ואפשר היה לראות ש"זכו, שכינה ביניהם", שכינה שרתה בתוך הבית, אהבה ואחווה ושלוה ורעות. ותזכה להמשיך הללא את הדרך הזאת, עד שיגיע הזמן שיקצו וירננו שוכני עפר במהרה בימינו.

הספד הרב יצחק זילברשטיין שליט"א

רב שכונת רמת אלחנן, בני ברק

חז"ל אומרים שבשעה שאדם עוזב את העולם, שולח הקב"ה מלאכים לשמוע מה אנשים אומרים על הנפטר, וזו זכות למי שאומר זכות למי שמשתתף בכזו הלויה. הקב"ה מחבק ומנשק כביכול את הנשמה של מי שמספידים אותו בהזכרת זכותו ושל כל אלה שמספידים כך.

ר' שמחה דיבר עם ילדים בת"ת, שפה ברחובות אין באפשרותינו לצעוק 'שבת' כשרואים חילול שבת ברחובה של עיר, זה לא הולך, לכן אם ח"ו רואים חילול שבת צועקים שבת בלב. בלב יש להתפלל לחיזוקה של השבת. מספר תלמיד חכם שהיה משומעי הרב שמחה לפני הרבה שנים, הוא נזכר בדברים של ר' שמחה שצריך לצעוק בלב 'שבת'. כמה אנחנו חייבים להוקיר טובה לאותו אדם גדול, ר' שמחה, שהשריש בנו לומר 'שבת' בעומק הלב.

יש סיפור שכולם מכירים שנפתח קניון, מרכז קניות בעיר רחובות, ואותם חנויות עלולות להיות פתוחות בשבת. פנה הרב שמחה אל בחורים וקבוצות שיתפללו מול הקניון כמחאה שקטה, שיתפללו שם. לא עשה רושם, הקניין נפתח, גם בשבת. ר' שמחה החליט ללכת מיהודי ליהודי, ממוכר למוכר לדבר על ליבם, אנא לא למכור בשבת.

הקניון נשאר ריק! כל הסוחרים נמנעו מלפתוח.

קיבלתי מרבתי סיפור על החפץ חיים שפנה אליו אברך במצוקה בבקשת עיצה וישועה, 'אנא, אישתי מקשה ללדת והרופאים אומרים שמצבה חמור'. אמר החפץ חיים רק אם יבוא אדם שיבוא ויגיד שסגר חנות, שבהשתדלותו נסגרה חנות בשבת, ויתן את הזכות שלו ליולדת, רק כך, בוודאי היולדת תלד בבריאות ובהצלחה. ואכן בא אדם כזה ו'תרם' את זכותו, אמר הח"ח לאברך: לך הביתה אשתך בסדר. הלידה היתה בבריאות. ואכן כך היה.

מסית ומדיח היא העבירה החמורה ביותר, נהרג ללא התראה. כך אומרת הגמרא. אם כן מזכה הרבים ובפרט כשמציל מאיסורי דאורייתא. אם כן מה גדולה זכותו של אדם שהציל עיר שלימה מחילול שבת. הפך ממסית ומדיח. אם החפץ חיים מבטיח, כמה זכויות יש לצדיק שהציל עיר גדולה מחילול שבת. וגם למי שמשתתף בהלויה כזו יש זכות גדולה.

הספד מר רחמים מלול הי"ו

ראש העיר רחובות

ברשות מרנן ורבנן, קהל גדול ונכבד. העיר רחובות אבלה, השמש חשכה עלינו היום, וגם השמים קדרו על כי יצא הודה פנה זיוה, פנה הדרה של העיר רחובות, וגם של העיר ירושלים. עוד יום אבל כבד נוצר בין פסח לעצרת.

כבוד הרב ישב בגאון, בכבוד ובהדר על כס הרבנות של העיר. הוא היה אהוב ואהוד על כל תושבי העיר ללא הבדלי דעות וללא הבדלי עדות. כל סוגי האוכלוסיה כיבדו והעריצו את אישיותו המיוחדת, וגם הרב השיב להם כבוד ואהבה. הוא הגיע כמעט לכל השמחות של בני העיר, גם בימי האבל, לכל תושב שהוא הכיר, והוא שימח אותם בשעת שמחה, עודד אותם בשעת צער בירך וגם ניחם. והכל אהבו אותו.

את נשיאותו הנהיג ברמה ומאידך בצניעות ובענווה, בנועם ובאהבה. גם כשדאג לשמירת אופיה וצביונה של העיר הוא עשה זאת בהסברה עדינה, משכנעת, בנועם הליכות ובמאור פנים.

לא נשכח את עמידתו האיתנה על קדושת השבת בעיר, כפי שסיפר קודם כבוד הרב זילברשטיין.

הרב הקים לפני שנים רבות את 'משמרת השבת' שרבים מתושבי העיר התנדבו במשמרת זו והוא בעצמו הילך מחנות לחנות ודיבר באופן האישי המיוחד לו עם המוכרים והסוחרים, לדבר על ליבם ולהסביר את חשיבות שמירת השבת בעיר, וגם הצליח בנועם דבריו להשיב רבים מעוון.

היתה דלתו פתוחה תמיד הן בביתו והן במשרדו, לכל פונה ושואל, לכל דל ונזקק, ועשה מעשי חסד רבים שלא ידועים לרבים.

הוא מצא זמן לכל תושב ותושב הן בשמחות והן בימי אבל, שימח עודד ותמך בכולם ראשי העיר הקודמים ואף אני, זכיתי לשעות רבות של שיחות על מנת למצוא תמיד את שביל הזהב שמאחד ומלכד את כל תושבי רחובות, למען יוכלו כולם לחיות בשלום ובשלווה ולכבד האחד את זולתו. עד היו אנו ממשיכים במורשת הזאת של רב שמחה, אשר הוריש לנו.

העיר רחובות היא הבאר השלישית אשר חפר יצחק אבינו, שעליה לא רבו, כבוד

תראו יקירי, רב שמחה עשה את מעשיו במסירות נפש גדולה לנסוע ממקום למקום ללמד לעם לשמור שבת. הנודע ביהודה התיר לצייד להסתכן לפרנסתו, לצוד ביערות בין חיות טורפות, והרב יחזקאל אברמסקי חזר ממקום מבטחו באנגליה למזרח ארופה בתחילת השואה כדי להיות עם קהילתו תחת מגפי הקלגס הנאצי הנורא. אם כן בוודאי מותר לרב שמחה למסור נפשו למען השבת.

אמרו תלמידי הבעש"ט שהמעלה הגדולה ביותר היא 'שערי סייעתא דשמיא', וכך היה בסיפור שלקמן: הרב שמחה נסע פעם במונית ושמע שהנהג מוביל בשר טריפה לחנות העומדת תחת השגחתו של הרב שמחה. הרב שמחה ניגש אח"כ לאותה חנות וקרא את תעודת ההכשר בחנות, ללא מורא.

יש כאן סייעתא דשמיא שהרב שמחה גילה את התרמית, וגם מסירות נפש של הרב שמחה שלא פחד מבעל החנות, מאינשי דלא מעלי.

הרב אלישיב מינה את הרב שמחה להיות רב בית הכנסת החורבה. אנו רוצים לבקש שהרב שמחה שעולה לשמים עם כל כך הרבה זכויות, יבקש שהחורבה תיבנה, על רחובות ועל ירושלים, שתהא ישועה לשבורים ולרצוצים, ויבוא משיח צדקינו, אמן ואמן.

שיעמוד הרב לפני כסא הכבוד, שא תפילה שחלילה לא תיבש הבאר, ושחלילה לא יסתמוה או ישטמוה עדרים, שמימיה ימשיכו לזרום ולהחיות כל נשמה, ושא תפילה עבור רעייתך שתחיה, עבור כל בני משפחתך נכדיך ונינך, ועבור העיר שכל כך הגנת עליה בתורתך, באישיותך באהבה ובדרכי נועם, שימשיך הקב"ה להרחיב לנו אותה, ונמשיך לפרות בארץ.

תהא נפשו של רבינו צרורה בצרור החיים. אמן.

הרב היה הבאר, באר מים חיים, ממנה השקו את העדרים מנער ועד זקן תלמידים ומוריהם, בני ישיבה ורבניהם, בזכות מנהיגותו ועצותיו, עד היום, זכינו להשלמת הפסוק 'ולא רבו עליה'. כל תושבי העיר חיים זה בצד זה בשלווה ובסבלנות.

רבתי, לא רק אנו מתאבלים היום, אלא עולם הרבנות וכל עולם הישיבות שרב שמחה היה אחד מראשיו, כולם מתאבלים, מספידים ובוכים על הסתלקותו.

גם כל אוהבי ארץ ישראל, ארץ הקודש, אבלים היום, הרב דיבר איתי רבות על כל מיני אנשים שמדברים בגנותה של ארץ ישראל ומחליטים לעזוב אותה, או לנטוש את חלקי הארץ. הוא היה אחד מנושאי הדגל של אהבת ארץ ישראל על כל חלקיה, אהבה שהשתלבה יפה עם אהבת תורת ישראל ועם ישראל.

וישכב חזקיהו עם אבותיו ויקברוהו במעלה קברי בני דוד וכבוד עשו לו במותו כל יושבי יהודה ויושבי ירושלים. אמרו חז"ל 'מלמד שהושיבו ישיבה על קברו' לעסוק בה בתורה.

לפני חמישים כאשר נפטר באסון הנורא הרב הגאון רבי שלמה הכהן קוק זצוק"ל, הוא ורעייתו ושנים מילדיו, הקים הרב שמחה יחד עם ראש הישיבה לזכר אחיהם, את הישיבה הטובה ביותר בארץ, שנמצאת כאן מולנו, ישיבת מאור התלמוד. מאז כיתת הרב את רגליו בכל קצות העולם על מנת לדאוג לאחזקת הישיבה הנפלאה הזו

והנה היום לאחר פטירתו של הרב שמחה, הכבוד הזה, הישיבה הזו, שנוסדה לזכר הרב שלמה, הוא גם לרב שמחה. ישיבת מאור התלמוד שאותה הוא בנה בעמל רב ומאות תלמידיה עוסקים בתורה יומם ולילה - לא שלושה ימים, לא שבעה, לא שלושים יום כמו במחלוקת בדברי חז"ל לגבי הישיבה על קברו של יחזקיהו - אלא לעולמי עד ולנצח נצחים.

זכה הרב וזכה הרב שלמה לכבוד גדול יותר מזה של חזקיהו המלך. אשריכם. אני בטוח שהרב יגיע לכסא הכבוד בישיבה של מעלה בזכות הישיבה של מטה. ומהישיבה של מעלה תושפע הרוח וההצלחה והתבונה בישיבה של מטה.

רבינו הרב שמחה, הרב עולה לגנזי מרומים לאחר שהקים דור ישרים מבורך ומוסדות תורה מפוארים והם ממשיכים את השושלת ואת המורשת. את אהבתו לתורה הוריש לנו ולמשפחה ולתלמידים הרבים כאן ובכל מרחבי הארץ, ועכשיו באר המים החיים שהשקתה אותנו במשך חמישים שנה מסתלקת מעימנו, כמו בארה של מרים.

הספד הרב אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א

בן הרב

לפני קצת פחות משלושים שנה עמדנו כאן בישיבה בהלוויתה של סבתא זכרונה לברכה, אנשים אמרו לאבא, הנה היא האריכה ימים ויש בזה נחמה מסויימת. אך אבא השיב שככל שהיא האריכה ימים הקשר איתה הלך והתהדק, ויותר קשה הפרידה. צער עצום ונורא, להפרד מאבא אחרי קשר עמוק וממושך. תחת חסותו של אבא.

לאחר פטירת הדוד הגדול הרב שלמה יחד עם הרבנית יהודית בחרו באבא לכהן כרב כאן ברחובות. אבא לקח את התפקיד בחרדת קודש, הוא הלך לכמה וכמה מגדולי הדור שכל אחד הדריך אותו איך לעשות את התפקיד על צד היותר טוב. אמר לאבא הרב שך: כשאתה הרב של העיר תתחבר לכל סוגי האנשים שבעיר, גם לאנשים שרחוקים לגמרי לגמרי מהיהדות ומהתורה תתחבר אליהם, תן לכל קבוצה מגע, מילה טובה, לפי יכולת ההכלה שלהם, עוד קצת ועוד קצת ועוד קצת. כל יהודי באשר הוא.

הוסיף הרב שך עוד הוספה מאוד מהותית לענין החיבור עם האנשים, הרב שך אמר: בכל לילה כשאתה חוזר לביתך שב עם עצמך חמש דקות ותחשוב עם עצמך, מה חובת האדם בעולמו, מה ה' שואל מאיתך, תחזור לציור הפנימי שלך, שלא תיגרר אחרי הציור החיצוני של מה שעשית והאנשים עימם נפגשת.

אני רוצה לספר מספר סיפורים.

לקראת ראש השנה אבא היה הולך לכל בית ספר לדבר עם כל כיתה וכיתה כל שכבה ושכבה ואפילו לגנים. והיה מכניס אותם לענייני תשובה וקבלת עול מלכות שמים ומנהגי החגים והלכותיהם. במשך חודש היה עובר מכיתה לכיתה ומבית ספר לתיכון, בתי ספר שלא רגילים שרבנים ילמדו שם. אחד מחברי מועצת העיר פרסם בעיתון מאמר חריף וביטא ביקורת חריפה על זה שרב בא ומדבר עם ילדי העיר, נורא ואיום... הדתה. אבא שמע על דברי הביקורת הזו ונטל יוזמה להתקשר לאותו חבר מועצת העיר: 'מדבר הרב קוק, שמעתי שאתה מקפיד על כך שאני מדבר עם תלמידים. אולי תאמר לי איזה תוכן שאני אומר אינו ראוי לפי דעתך? מה אני אומר שאינו ראוי?'

התברר שאותו מבקר כלל לא ידע מה אבא אומר, והתקיף מתוך עצמו ולא מהכרה של מה שאבא אומר לתלמידים. אמר לו אבא 'וכי זה תרבותי שתבקר אותי בלי לדעת

מה אני אומר?' המבקר ביקש סליחה וחשב להיפטר בזאת. אך אבא לא ויתר לו, 'אני לא סולח עד שתבוא איתי למפגשים שלי עם הילדים, ואז תוכל לשפוט אם מה שאני אומר ראוי גם בעיניך או שבאמת אני אומר משהו פסול'. ואכן וילכו שניהם יחדיו. הגיעו אבא וצ"ל ואותו חבר מועצת העיר מוקדם בבוקר לבית הספר. אבא מדבר עם קבוצת הילדים הראשונה ומעוררם לקדושת ישראל והזמנים, ואותו מבקר יושב כאחד התלמידים ומקשיב. עוברת שעה ואבא ממשיך עם קבוצה שניה, בלא גלאות מעוררם לדברים שלא שמעתם אז, נכנסו לקבוצה שלישית, ואז אותו חבר מועצת העיר נעמד ואומר 'רגע, אני רוצה להגיד לכם משהו לפני שהרב ידבר איתכם' היה קצת מתח באויר... והנה הוא אומר בהתלהבות לתלמידים הצעירים, 'ילדים, תקשיבו לכל מילה שהרב אומר, תשמרו את הדברים בליבכם, דברי הרב קוק יבנו אתכם לכל החיים!'

הפעילות שלו היתה מאוד מגוונת. פעם ראיתי את היומן שלו, הפעילויות שלו ביום אחד רגיל (שלא דווקא בעומס שלפני חגי תשרי) היתה עמוסה מאוד ומגוונת מאוד. שיחה עם ילדי גן ילדים, ואח"כ עם אברכי כולל, ברית מילה ואח"כ הלוויה, שיחה לסטודנטים במחלקה למשפטים בבר אילן ואח"כ לאסירי כלא. והכל בדף יומן אחד!

לפני כשנה וחצי באו לבקר בביתו של אבא זוג לקראת חתונתם, הם לפני נישואין, הם לא היו רגילים בקיום תורה ולא בהיכרות עם רבנים, ואבא היה כבר די חולה. אבא דיבר איתם קצת לפי יכולתו הבריאותית, הזוג ביקשו מאבא ברכה, איך אפשר לסרב לברך? אך אבא היה כל כך חלש ממחלתו, לא היה לו כוח, לכן בירך אותם בעיניים שלו, הביט בהם בעיניו הטובות והקרין להם מקדושתו.

החתן הנ"ל לא היה רגיל בשמיעת דברי תורה והסתכל על כל הרבנים כדמויות אפורות ומיותרות. אך המבט של הרב היה כל כך מלא אור 'כעת אני ראיתי בעיניים שלי קדושה, קדושת עיניו ונפשו של הרב קוק'. אותו זוג הולך ומתחזק.

כל אלה הם הדברים הגלויים, הציבוריים, אך אבל הדבר הגדול באמת היא הצניעות שלו במרחב הפנימי, הביתי. כל ערב או לילה, כשאבא הגיע הביתה הוא היה לגמרי בבית, לגמרי ביתי, לגמרי אבא ולא הסכים לספר שום דבר מפעולותיו בחוץ. בוודאי שלא לשבח את עצמו.

הוא התפלל מנחה ומעריב בבית הכנסת, כולו כפוף כעבד המתחטא לפני אביו שבשמיים, כנוע, מאריך בתפילה, יתכן שזמן קצר קודם נתן דרשה בפני מאות אנשים, אך היה מסוגל לעבור מעבר חד להתכנס לתוך ליבו ולעבוד את קונו.

הספד הרב אריה הכהן קוק שליט"א

בן הרב

ר"מ בישיבת מאור התלמוד

יתומים היינו ואין אב. אבא נשא תמיד את כולם על כפיו, כמה יראת שמיים היתה משוקעת בדרשות של שבת שובה, בחלק של האגדה, הדרשות הללו חיברו את השומעים לקב"ה לכל חייהם. קירוב רחוקים לעשרות ואפילו לרבות. הדרשות חיברו אנשים לקדושה לכל ימי חייהם. כל מקום אליו אני מגיע אומרים לי 'אני מה שאני בזכות אבא שלך' בכל מקום עוד אדם ועוד אדם אומרים לי כך. אבא רחום לכל אחד שאבא נפגש איתו.

הישיבה הקדושה מסר עליה את נפשו, כפשוטו, כיתת רגליו לאסוף תרומות, התבזה על דברי תורה. אך הוא לא הסתכל על עצמו היתה לו מטרה אחת - אנא עבדא דקודשא בריך הוא.

כותבנו בספר החיים למענך אלוקים חיים, אבא היה נוהג להסביר 'כותבנו בספר החיים למענך' - למען שמו באהבה, מסירות נפש למענך, כדי שנהיה מעובדי ה' שחיים למען ה'.

אבא פעל כל חיו בעשרות נושאים שכל נושא הוא נושא בפני עצמו, ולפעמים אלו נושאים שלא מתאימים אחד לשני, הרבצת תורה לאלפים ולרבות שפתיים ישק. בנין ישיבה בכל מיני יגיעות, העמדת הדת על תילה ברחובות, כל עניני העיר - שבת מקוואות כשרות. העיר כאן נהיתה דוגמא לרבנות שעל פי תורה אפשר לסמוך על כל קוץ וכל תג. קירוב רחוקים. נושאים רבים ומגוונים, שבדרך כלל כל אדם לוקח על עצמו נושא אחד ובזה הוא מתמקד ומתקן, אך אבא לקח על עצמו רוחב כזה. מה השורש לכל מה שאבא לקח על עצמו?

המסילת ישרים פרק יט פותח לנו את המבט: "כל חכם מישראל שיש בו דבר תורה לאמיתו ומתאנח על כבודו של הקב"ה ועל כבודם של ישראל כל ימיו ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים ולכבוד בית המקדש ולישועה שתצמח בקרוב ולקיבוץ גלויות זוכה לרוח הקודש בדבריו". דבר תורה לאמיתו, ההתמדה שלו בתורה, לימוד בכל לילה, השיעורים והרבצת התורה שנאמרו בכל מקום והפכו לבבות. מתאנח על כבודו של הקב"ה ועל כבודם של ישראל, כל ימיו, השורש הוא

בכל בוקר בשעה שלוש בבוקר הוא היה כבר קם ללמוד, ובשנים מסויימות בשעה ארבע בבוקר. היה בחדר הלימוד של אבא ארון קודש ובו ספר תורה קטן ובו היו קוראים בבית במועדים מיוחדים. על פרוכת ארון הקודש היו נתלים פתקים ובהם שמות אנשים שביקשו ברכה, זה לרפואה וזה לעיצה טובה, וכו' וגם פתקים שהרב היה מתפלל על הצלחתו בתפקידיו הציבוריים.

אם ביקשו ממנו ברכה הרי אבא לקח על עצמו לברך את האדם במלא הקדושה ותשומת הלב, עמד כולו שרעפים מול ארון הקודש, בשעה שאף אחד לא רואה. התפלל בדמעות שליש.

איזה אור על הפנים איזה נעימות, איזה חיוך לכל אדם שנכנס.

ממש בסוף ימיו, אפילו כשלא יכל להעמד היה מנסה להעמד בפני תלמידי חכמים שבאו לבקרו. אבא ידע להבחין לפי מראה הפנים אם אדם הוא תלמיד חכם, זה היה מדהים, הבחין מי האדם ומה רום ערכו.

אנו הבנים מלאי הערכה לאמא שבמשך כל השנים הסירה מעל אבא את כל הטיפול בנושאים כלכליים כספיים, אבא לא עסק בזה בכלל, היה עסוק כולו לקדש שם שמיים ברבים. אנו מתפללים ומברכים אותך אמא שתזכי להמשיך להחזיק את המשפחה, לראות הרבה נחת מהילדים מהנכדים מהנינים, מבני הנינים. הקב"ה יתן לה אריכות ימים ושנים עד ביאת גואל צדק. ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים.

האכפתיות לכבוד שמים ומשם אפשר לעסוק בהרבה נושאים כי לכולם יש שורש אחד ומאוחד. שורש חי!

כמה צער היה לו מכבוד שמיים, היה בוכה יומם ולילה, היה בוער בכל כוחו ויכולתו להגדיל כבוד שמיים בלי לחשוב על עצמו, מתאוה ומיצר על כבוד ירושלים וכבוד בית המקדש, הצפיה שלו לגאולה, הכאב שלו על החורבן. פעם אחת, זה היה ביום טוב שהלכו מבית הכנסת החורבה להתפלל במקום שקרוב להר הבית, ליד הר הבית אך כמובן בלי להכנס להר עצמו, אבא היה תקיף מאוד בדבר שמירת המקדש שלא להכנס. הוא התחיל להתפלל 'מפני חטאינו גלינו מארצינו' הוא פרץ בבכי עד כדי כך שכמעט לא יכל להמשיך לעמוד מרוב בכי! שאלתי אותו אח"כ, אבא עד כדי כך? אמר לי אתה יודע מה הרגשתי? הרגשתי כמו בן שבא לבית של אבא שלו, ואבא שלו אומר לו 'תשאר בחוץ, אתה לא נכנס'. רגשות קודש ברורים ועצומים! הדברים קימים לנצח נצחים, ויש להדבק בדרכיו.

את יהודה שלח לפניו להורות, לתקן לו בית תלמוד, יהודה הוא הראוי להקים מציאות של תורה. ולמה הוא? כי היתה לו את מידת המלכות, ומהי מידת מלכות? לתת ולא לבקש, לא לקבל. **מלך הוא משפיע, ומשפיע, לא נצרך לאחרים!** ההצלחה של אבא היא מידת המלכות, מעולם לא ביקש שום דבר לעצמו, שום דבר, קב חרובים מערב שבת לערב שבת, אפילו בתור ילדים אינני זוכר שעשינו לו אפילו כוס קפה, כשלא נזקקים, לא תלויים, כך יש לו את הכח להעמיד את הדברים בצורה הזכה והישרה ביותר, כשלא נזקקים אלא רק משפיעים ומשפיעים וטורחים. בשום דבר לא נזקק לאחרים כך יש לו את הכח להקרין ולהשפיע. כל הדברים הם בטהרת הלב, בטהרת הלב גמורה.

כל זה היה עד אתמול, אך כביכול עכשיו אבא כן מבקש, הוא כותב זאת בשנת תשנ"ג, זו מעין צוואה:

'שנות הנחת והאיתנות שלי היו בין כותלי בית המדרש. כמעט כל שנות הסתופפותי בין כותלי הישיבות הקדושות היו למשיב נפשי ותמיד היתה ותהיה אהבתי לישיבות אהבת נפש ממש, וכמעט שאפשר לומר שאני משוחד לגבי בן תורה לצדד לזכותו'.

אח"כ הרב פונה לכולם בפרט לילדיו שילמדו תורה הרבה ויקדישו את חייהם לתורה ולהרבצת תורה בכל נפשם ובכל מאודם ואנא מכם שתקדישו מעט מתורתם לזכותי, כי עשיתי כל חיי למען אחרים, לבוא לחזק תורה ולעשות זאת לעילוי נשמתו. בוודאי תרצו לזכותי אני לימדו למעני תתפללו לעילוי נשמתו.

וכאן יש בקשה מהישיבה הקדושה שיקדישו את זמנם לתורה הקדושה, הנשמה כה אוהבת את הישיבה הקדושה. זו הצוואה זו הבקשה אם רוצים להכיר לו תודה. לא ביקש אף פעם טובות מאנשים. רק להשתדל להרבות תורה, עוד שיעורי תורה, עוד קביעות עיתים לתורה. אם רוצים להכיר לו טובה, בדבר אחר הוא אף פעם לא ביקש אלא להרבות תורה ושיעורי תורה, עוד קביעות עיתים לתורה.

אני מבקש להודות לאחינו ר' אברהם יצחק ולכל משפחתו. וכן להודות למזכיר הנאמן עשרות שנים נחמן פוגל בלב ונפש בעבודות אהבה שיחיה ואריך ימים.

אני מבקש להודות על שזכינו לחיות בבית של אבא ואמא, בבית של נסיכות. תמליץ טוב על אמא שתחיה, על כל המשפחה, על העיר רחובות, ועל כלל ישראל שכל כך אהבת, כל יהודי באשר הוא שם. אתה עולה לפני כסא הכבוד, תעמוד שם ותזעק בזעקה גדולה גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה. עם ישראל כל כך סובל, בגשמיות וברוחניות. תבוא לבית דין של מעלה עם האהבה שלך לכל אחד, עם אהבת כלל ישראל ותבקש אנא גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה ונזכה מהרה לתחיית המתים ולבנין בית המקדש אמן ואמן.

מהרב שמחה והרב מחל בלא נדנוד קפידה, ובוודאי כן גם עתה, באהבתו להם בוודאי מוחל בלב שלם.

אבינו ורבינו, מי יאהב אותנו ומי ילחם למעננו? אנא תאהב אותנו מלמעלה, ואנא תלחם למעננו מלמעלה. יהי זכרו ברוך.

הרב וינפלד מציין שהוא בתור ראש חברה קדישא רחובות ביקש שהרב יקבר ברחובות. הרב מסר נפש בשביל כל עניני העיר, ינעמו לו רגביה של אדמת רחובות. כאן ראוי שייטמן!

רבני העיר שליט"א

מקוצר השעה הרב נתן וינפלד שליט"א מסר בסוף ההלוויה דברים קצרים בשם חלק מרבני העיר:

הרב אברהם ישראל רובין שליט"א, ראש בד"ץ מהדריין:

ציין את רצונו של הרב המנוח לשנות את צביון העיר לעיר של תורה והלכה, חינוך שבת כשרות טהרה עירובין. הרב המנוח ביקש מהרב רובין לבוא לעיר. היו דבריו נשמעים אצל הגדולים ואצל הקטנים, הקרובים והרחוקים, אצל העיריה ופרנסי העיר

אב בית הדין הרב נחום גורטלר שליט"א:

ישרות דקדוק הלכה, ומסירות לציבור. בכל רישום נישואין שהיתה שאלה אפילו קטנה, שלח לבירור בבית הדין ואף פעם לא חתם על ספק. בנוהג שבעולם רב שומר על , ואילו הרב קוק הביא לעיר את הרב איזרר לבית הדין, ואת הרב רובין לאגף הכשרות, אנשים גדולים וחזקים, כי הוא רצה את טובת העיר ולא חשש לרגע על כבודו.

הרב ציון אשכנזי שליט"א - דיין בביה"ד:

היה עמוד האש והדוגמא שלנו, מי יתן לנו תמורתו.

הרב נפתלי בר אילן שליט"א - רב מערב העיר:

איפה מוצאים רב שכולם אוהבים אותו? בני התורה ופשוטי העם, החרדים והמסורתיים ואפילו אלו שרחוקים. רק בגלל שעשה מעשיו לשם שמים, היה אהוב אצל כולם.

הרב אברהם יצחק הכהן רובין שליט"א - ראש הכולל:

צביון העיר השתנה בשלושים השנים האחרונות, הצביון של העיר השתנה לטובה. המסירות שלו גרמה שמשפחות תורניות יוכלו לגור פה. תפילתנו שהכשרות והטהרה ימשיכו ומעלים בקודש.

הרב נתן וינפלד שליט"א:

בקשת מחילה מהנפטר בשם אנשי הישיבה והמשפחה. וקרה פעם שביקשתי מחילה

הספדים שנאמרו
בישיבת מאור
התלמוד
בימי השבעה

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

הרב שלמה חיים גינויאר

משגיח הישיבה

הן במהלך הלוויה והן בישיבה על קברו, נוכחנו לראות "את הכבוד הגדול שעשו לו במותו" שזה היה כבוד התורה גדול, וכבוד ונחמה לנפטר הגדול, כמש"כ בנביא על חזקיהו המלך, שהנביא מציין איך שמסרו נפשם לתת כבוד גדול לחזקיהו המלך, זה מעט מן המעט שמגיע לנשיא הישיבה הגאון הצדיק הרב הגדול מורנו ר' שמחה בן ר' רפאל הכהן זצוק"ל אשר החזיק את התורה בכל חלקיה בכל העיר, בהרבה מקומות ובמיוחד בזכותו הגדולה בהקמת והחזקת ישיבתנו הקדושה בצורה כ"כ מופלגת.

בלויה דיברו נפלאות בכבוד הנפטר, ובראשם מורנו רה"י שליט"א, על הגדלות שלו גדלות שלא נמצאת כמותה, **גדלות ללימוד תורה במסירות נפש בכל המצבים כדי להיות דבוק לתורה תמיד**, ושכל עניני הציבור לא יפריעו את קביעות לימודו, ודאגתו ללמד תורה לכל השכבות בעם ישראל, לעורר את כולם ליראת ה' טהורה, ולהשפיע על כולם הנהגות המידות טובות שהתורה דורשת, "ואהבת לרעך כמוך", והלכת בדרכיו". כל פעם וכל מי שפגש אותו היה עבורו דמות חיה איך צריך להראות "ואהבת לרעך כמוך" האהבה לכל אחד ואחד, הזהירות בכבוד כל אחד, להיטיב לכל אחד במה שאפשר, בגוף, בנפש, בעצה טובה, בסבלנות בלי סוף, להיות אמין ולהכיר טובה על כל דבר בכלל ובפרט, ראינו בו מה זה "והלכת בדרכיו" "ואהבת לרעך כמוך". **ראינו דמות חיה מה זה "ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת", דמות שמוסרת נפש להקים את התורה בכל חלקיה**, הן להקים מוסדות תורה לחינוך הבנים והבנות להקים את הישיבה הגדולה "מאור התלמוד" לתפארת בישראל כדי להמשיך את התורה לדורות בצורתה ובטהרתה, ולהקים ישיבות קטנות בכל השלימות, הן לדרוש וללמד לאחרים את התורה, הן למסור עצמו לביזיונות ולטירחא בלי סוף כדי לעורר נדיבי עם להיות שותפים בכל בנייניו ומוסדותיו הגדולים.

אמרו על הרב מפונביז' זצ"ל שלא לקח כסף מאף יהודי, כי אע"פ שתרמו לו בלי סוף לכל המוסדות שהקים, מ"מ לא לקח, כי הוא העניק כל כך כבוד ואהבה לתורה, וכל כך כבוד ואהבה לכל יהודי, עד שכל תורם הרגיש שזה זכות בשבילו להתנדב להיות שותף וכמ"ש חז"ל שאדם חשוב שמקבל מתנה זה נחשב שנותן, וכן היה אצל מורינו

אחר, תפילה בישיבה היא עם כל הצורה עם כל הרגש והחום, עם כל הסדר הכבוד והקצב של התפילה, עם ציבור קדוש שמאוגדים יחד והחשיבות של הציבור זה לפי הקשר שיש בציבור, ומי מדבר על מקום תפילה במקום ד' אמות של הלכה שמיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, תורה עם כל הריתחא דאורייתא ועם כל הלב והחום בתפילה, והתפילות של הרב בימים נוראים היו דוגמא איך צריך להראות תפילה כל השנה כולה, ראינו את הלב הטהור וכמה זה השפיע על כל הציבור כולו.

גודל הזכות להכיר טובה ולכבד את התורה היא גם כשהתלמיד חכם בזקנותו ובהגבלה מעבודת הקודש הגדולה שלו, וכמו שאמרו חז"ל הזהירו בת"ח זקן (שמוגבל בתלמודו) שהרי לוחות ושברי לוחות מונחות ביד בארון, והטעם כי כל התורה וכל הקדושה וכל העבודה שלו הכל גלום בו גם בזקנותו ונשאר בתוכו לנצח נצחים, וכמה גדולה כבוד התורה וזכות לכל הציבור שבאו להשתתף, וכל עניני הכבוד לנפטר של החסד שאברהם אבינו הקים בעולם כי כמה עניני צער יש לנפטר בהסתלקותו מן העולם הן היפרדו מחברת בני אדם, והן בקבורה בקבר ובעולם העליון, ובדינים, וכאשר מקיימים הלכות אבילות והצער בפטירתו ומה שמספרים בשבחו וכו', כל זה נחמה גדולה לנפטר ומרגיע את צערו.

כשמכבדים את התורה ומראים את הערכה לתורה והשתתפות כל בני הישיבה ובוגרי הישיבה שבאו הן בירושלים והן כאן ברחובות, כל זה מראה עד כמה כל אחד מייקר ומעריך את התורה של שקיבל בזכותו, וכשאדם שמעריך את התורה זה כמו ברכת התורה, וברכת התורה זה הזכות הגדולה שהוא יהיה ת"ח ובניו יהיו ת"ח, וברכות התורה זה התשתית להשראת השכינה אצל האדם ואצל הציבור שהוא נמצא ובכל כלל ישראל. והציבור כולו שהשקיע כל כך בזה וכמה זה גדול וקדוש, ושכר גדול לכל אחד ואחד שזכה למלאות חובתו לכבד את התורה ובלהכיר טובה.

יזכנו השם בקרוב לייעודי הנביאים הקדושים "בילע המוות המוות לנצח, ומחה השם אלוקים דמעה מעל כל פנים!"

בגן עדן תהיה מנוחתו, ותהיה נשמתו צרורה בצרור החיים, אכ"ר!

הרב זצ"ל שראו בו כמה התורה כ"כ חשובה לו, ראו את הנציג של התורה, ראו את התורה בתפארתה, ראו אהבה כזאת מופלגת לכל אחד, אז ממילא הרגישו נדיבי לב שזה זכות בשבילים להעניק לתורה ולהעניק לרב.

וכל עבודת הקודש ונקיות כספים עם כל טוהר הלב של מורינו, כ"כ הרבה כספים שעברו תחת ידו הוא נזהר ויותר שלא לגעת בהם, ושהכל יהיה רק לשם שמים.

הפסוק אומר (ישעיה נ"ה) "אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע", ואמרו חז"ל שקולה שבת כנגד כל התורה כולה. אם יש שבת בעיר אז יש הקב"ה ועם ישראל בעיר, ואפילו אם רח"ל יש כאלו שרחוקים אבל עכ"פ לא יחללו שבת בפרהסיא בתחבורה ובחנויות [ויש בפוסקים שיהודי שלא יודע כ"כ מה זה שבת אך עכ"פ נזהר מלחלל שבת בפרהסיא ומכבד כמה שיודע נחשב הוא כשומר שבת לדברים מסויימים], **אשרי אנוש יעשה זאת וכו', אפי' אדם יחיד, וק"ו על מי שמסר נפשו כדי שיהיה ניכר קדושת השבת בכל העיר, ולהתבזות על זה ולטרוח עבור זה ללכת לדבר ולהתנוכח עם בעלי החנויות על זה.** "ושומר ידו מעשות כל רע" לא לפגוע במהלך הדברים באף אדם ולא להרע לאף אדם, וכן דמותו העצומה לכל עניני העיר, "כשרות", "טהרה", וכל "עניני אישות", כל "דיני ממונות" הכל ע"פ דין התורה, להקים כל חלקי הדת על תילם!

כמה הוא היה אדם גדול מאוד עם שלימות מיוחדת, שחיבר כל התורה והקים עבודה וגמ"ח בצורה כ"כ נפלאה! וכנ"ל שאי אפשר לשער כמה יהודים בארץ ובחו"ל נמשכו אליו וראו שזה זכות בשבילים להיות שותפים איתו.

וכל זה מכח מה שראו ברב זצוק"ל את כבוד התורה ואת האהבה הגדולה. לכל אחד ומצד שני כשהיה נצרך להעמיד הדת על תילה התנהל בתקיפות נוראה, ונלחם בצורה שלא הכירו אותו בכלל, ותמיד כילכל דרכיו במשפט על מה לוותר ומה לא, **ותמיד שאל את גדולי הדור מה לעשות ומה לא לעשות, וביטל דעתו לדעת גדולי הדור, האמונת חכמים שהיה לו הייתה מופלגת ביותר, וזה באמת יסוד היסודות של כל בן תורה ושל כל יהודי!**

וכמה ההתעוררות לעבודה שבלב זו תפילה, עובר בימים נוראים ונמשך לכל השנה כולה, לראות מה זה עבודה שבלב. כמה רגש וכמה חום והרגשה אמיתית עורר בכל תפילה מכל הלב. וכמו שכולם יודעים שאדם ח"ו ששוכב בבית חולים בטיפול נמרץ אם יש לו חום יודעים שהוא חי, וכמה שהלב יותר חם זה סימן שהאדם יותר חי ומרגיש, מזה נבין מה גודל ערך התפילה בישיבה שזה שווה מיליונים יותר ממקום

אהבת רעים מתוך אהבת ה'

הרב זאב פֶהן

ר"מ בישיבה

מובא בתנא דבי אליהו (פרשה כו): "כך אמר להם הקב"ה לישראל, בניי, כלום חיסרתי לכם, מה אני מבקש מכם, הא איני מבקש אלא כדי שתהיו אוהבין זה את זה, ותהיו מכבדין זה את זה, ותהיו יראין זה מזה".

הקב"ה דורש מכל אחד מאתנו שתהיה בנו אהבה וכבוד הבריות, ומעליהן - יראה. אין הכוונה ליראה של אימה ופחד, אלא ליראת רוממות, יראה הנובעת מתוך הוקרה והערכה של הזולת. כשאדם מוקיר ומעריך את חברו, יש בו חשש ורתיעה מלגרור לו צער ועוגמת נפש.

והדברים צריכים ביאור, מה פשר ההקדמה - "כלום חיסרתי בעולמי"? מה הקשר בין הבקשה של הקב"ה מאתנו לאהוב ולכבד ולירא, לבין העובדה שהוא לא החסיר מאתנו, וכי הדבר תלוי זה בזה?

עוד צריך עיון, וכי זה כל מה שהקב"ה דורש מאתנו - לכבד, לאהוב ולירא זה מזה, ומה עם כל התורה כולה?

אומר הקב"ה "כלום חיסרתי בעולמי", בראתי עולם נפלא, אבל לא השלמתי את הבריאה. בראתי את הבריות, כל בריה כשלעצמה היא יצירה מופלאה, אך הבריות אינם תואמים זה עם זה - לא אוהבים ולא מכבדים ולא יראים זה את זה, יש ביניהם שנאה וקנאה וריב ומחלוקת.

ועל כך אומר הקב"ה: זה מה שחיסרתי בעולמי והשארתי לכם להשלים. ואתם, על ידי שתהיו אוהבים ומכבדים ויראים זה מזה, תזכו להשלים את הבריאה.

"ואהבת לרעך כמוך" - משום שנבראת בצלם אלוקים

רבי שמחה זצ"ל קיים באופן מופלא את המימרא הזו של הקב"ה. הוא היה ממשלימי הבריאה בצורה מופלגת. הוא קיים את ה'כלל גדול בתורה' של "ואהבת לרעך כמוך", מהמיוחדים והיחידים בדורנו בדרכה שלו.

והנה, מ"ואהבת לרעך כמוך" עולה שכאשר אדם אינו מעריך ואוהב את עצמו, הוא רשאי להפגין יחס דומה גם כלפי חברו, ועדיין יחשב לו שקיים את ה'כלל גדול בתורה' של "ואהבת לרעך כמוך".

לכן, לאחר דברי רבי עקיבא בא בן עזאי ואומר: יש 'כלל גדול' יותר מזה - "זה ספר תולדות אדם". לא די שתאהב את רעך כפי שאתה אוהב את עצמך, אלא עליך להעריך את עצמך, לדעת מי אתה - יציר כפיו של בורא עולם שנברא בצלם אלקים! עליך לאהוב את חברך לא מכח מה שאתה אוהב את עצמך, אלא משום היותו נברא בצלם דמות אלוקים, כמוך. כשם שאתה מעריך את עצמך בהיותם צלם אלוקים - כך תעריך ותכבד ותאהב את השני.

כזו היתה הנהגתו של רבי שמחה עם הבריות. הוא לא כיבד את הזולת רק מכח "ואהבת לרעך כמוך", אלא משום היותו נכבד בעיניו בכל הנכבדות הנדרשת.

אבל אהבת רעים אינה עניין לעצמו, שאם כן היה האדם אוהב את חברו גם כאשר הדבר מתנגש ונוגד את רצון ה'. אומר רש"י על דברי הלל הזקן (שבת לא ע"א): "דעלך סני לחברך לא תעביד" - "יָרֵךְ וְרַע אֲבִיךָ אֶל תַּעֲזוֹב" (משלי כז, י) - זה הקב"ה, אל תעבור על דבריו, שהרי עליך שנאווי שיעבור חבירך על דברך".

אהבת "יָרֵךְ" תלויה וכרוכה באהבת "יָרֵךְ וְרַע אֲבִיךָ", הלא הוא הקב"ה. האהבה ל"יָרֵךְ" צריכה להיות מושתתת ומבוססת על אהבת "יָרֵךְ וְרַע אֲבִיךָ". זה המבחן והנסיון לאדם, מהיכן נובעת אהבתו לזולת וממה היא יונקת. בזה מראה האדם היכן הוא נמצא ומהי המדרגה שלו.

היו שטעו ברבי שמחה כאילו מה שהניע אותו ביחסו לזולת היתה מידת האהבה ללא מצרים שמילאה אותו, כאילו היה אומד את רצונו של כל אדם ולפי זה מרעיף עליו אהבה. אבל אנחנו יודעים את האמת! הוא קיים "ואהבת לרעך כמוך" בשני המובנים, ששורשם אחד, "יָרֵךְ" ו"יָרֵךְ וְרַע אֲבִיךָ", הוא איזן את אהבת הרעים שלו לאהבתו להקב"ה.

וסימן לדבר - תופעה שלא ראינו כדוגמתה, כיצד רבי שמחה היה חביב ומקובל אצל כל גדולי ישראל מכל החוגים והשבטים - רבותיו בעולם הישיבות, בעולם ההלכה, בעולם המוסר, בעולם החסידות. הייתכן כדבר הזה, לא הרי זה כהרי זה, כל אחד וסגנונו, ואיך היה מקובל על כולם?

התשובה פשוטה: אם "ואהבת לרעך כמוך" זה לאמוד את רצונו של אדם ולפי זה

עבדהו במקדשו". חז"ל מגלים לנו כי מלבד "עבדהו בתפילה" יש "עבדהו בתורה". בציווי של לימוד התורה נכלל ציווי מיוחד של "עבדהו בתורתו", דהיינו - לשייך את הקב"ה לתורה שלנו. אנחנו לומדים את התורה של הקב"ה והוא אתנו. כשאנחנו לומדים את תורתו, אנחנו מתקשרים אליו.

רבי שמחה היה מיחידי הדור, מהמיוחדים בדור, ב"בעבדהו במקדשו" וב"עבדהו בתורתו".

עלינו להיות תלמידים של רבי שמחה, ללמוד מהנהגותיו וללכת בדרכיו. זו זכות גדולה בשבילו ובשבילנו, ויש בזה רווח עצום ורב עבורנו.

עלינו לדרוש מעצמנו להתלמד ממנו לקיים את רצונו של הקב"ה - "שתהיו אוהבין זה את זה, ותהיו מכבדין זה את זה, ותהיו יראין זה מזה". אבל לא על חשבון שום דבר! להיות שלמים בבין אדם לחברו, ולהישאר נאמנים לה' בשלימות! לעורר בנו את התשוקה ל"ואהבת לרעך כמוך", יחד עם "רעך ורע אביך". לבטל את הרצון העצמי לרצון ה', ולבטל הדעה העצמית לדעת גדולי התורה.

רבי שמחה ביקש מאתנו שני דברים - להרבות בלימוד התורה ולחזק את הישיבה. זה לא היינו הך! לימוד תורה הוא כל אחד לעצמו, והישיבה היא מקום תורה של רבים, שזו התועלת של הלומדים וזהו כבוד ה' בעולם.

זו בקשתו של רבי שמחה, זה רצונו וזו זכותו - וזו חובתנו והכרת הטוב שלנו אליו.

לאהוב אותו - אין זה "ואהבת לרעך כמוך"! אבל אם הוא אוהב באהבת הקב"ה וכורך את "רעך" ב"רעך ורעך אביך", שייך שיהיה מקובל על כל מי שמחפש לעשות רצונו של מקום.

זו מעלה מיוחדת ונדירה שהיתה ברבי שמחה. הדבר קשה מאד להשגה, אבל הוא גילה שאפשר להשיגה.

ואיך זכה לכך? הוא גידל והעצים את המעלה העצומה של אהבת רעים הבנויה על אהבת ה', לכן דבריו היו נשמעים. הוא השקיע את כל כולו בלהיות תלמיד נאמן לרבותיו, ומהפירות של הנהגה זו נהנו כל בני משפחתו וכל בני עירו. היה לו רגש אחריות לכלל ישראל, והוא חש צורך וחובה לפעול בעניינים שנגעו לכלל ישראל. אך ברגע שנודע לו שגדולי הדור אין דעתם נוחה, לא רק שהפסיק לפעול בזה, אלא ביטל זאת בידים. הוא לא דאג לעצמו ולא חיפש את טובת עצמו, אלא ראה לנגד עיניו את רצונו של מקום.

ויסוד הדבר - מכח אהבת ה' שבערה בו, אך יחד עימה היתה אהבה נוספת - אהבת עבודת ה'. וכמובא בשיטה בבא קמא: "ואהבת את ה' אלוהיך", 'את' לרבות אהבת עבודת ה'!

אצל רבי שמחה היתה מעלה מיוחדת במינה: מה שהיה בגלוי - היה בנסתר, מה שראו בדמותו - היה בעומק לבו. ואכן במשך חלק גדול מחייו הוא גילה את האהבה שלו לעבודת ה'. הדבר בא לביטוי בהשתוקקות העצומה שלו ובתפילות ובבכיות שלו לה' שיבנה בית מקדשו וישיב כהנים לעבודתם.

אך הוא לא הסתפק ברגש שלו לעבוד את ה'. יש מצוה לעבוד את ה', אך יש עוד מצוה - לעשות את ציווי ה'. חז"ל יורדים לעומק העניין ומגלים לנו שעבודת הקרבנות היא עבודה, אך "שחיטה לאו עבודה" (יומא מב ע"א). בעבודה כביכול הקב"ה אומר שהוא מצטרף למעשה שלנו.

ההשתוקקות לעבודה שייכת רק אצל מי שחי עם הקב"ה מקרוב בהרגשה עמוקה כל כך, עד שגם אם הראש והלב אינם יכולים להביע את ההרגשים, אבל את ה'עבודה' הוא מרגיש! כך היה אצל רבי שמחה, פלאי פלאים! בשנה וחצי האחרונות הוא היה חלש מאוד, אך כשהגיע אדם לשאול בעניין זה של החזרת העבודה, הוא בכה בכיות נוראות, וכל הציבור בכה עמו.

אומרים חז"ל (מכילתא דרשב"י כג, כה): "ועבדתם את ה' אלקיכם" - עבדהו בתורתו,

גלה כבוד מִישראל

הרב דב אהרון זלזניק

ר"מ בישיבה

בעומדי להעלות על הכתב זיכרונות ורשמים מאישיותו הדגולה של הגאון רבי שמחה הכהן קוק נשיא הישיבה, אחזתני התרגשות, ואני ניגש אל המשימה בדחילו ורחימו זכורני כאשר נפגשתי בפעם הראשונה עם הגאון רבי שמחה זצ"ל, הרגשתי שאני עומד לפני אדם גדול, בן אדם ענק המקרין סביבותיו חכמה, אצילות, מתק שפתים, טוב לב ורצון לתת ולגדל עד בלי די מכל אשר חננו האלוקים - להרבות כבוד שמים ואכן בנוסף על כל עיסוקיו הרוחניים, הידועים והבלתי ידועים, בלטו במיוחד שני תחומים. א. היותו רב דגול המשפיע על בני עדתו, ומרומם אותם לדרגות רוחניות בגדלות. ב. היותו נשיא ישיבתנו המעטירה "מאור התלמוד".

בהיותו רב של עיר גדולה וחשובה, מפעם לראות את דאגתו והשתדלותו למען בני קהילתו, הקרובים והרחוקים, לגבי עיקר העיקרים שיהיו עובדי השי"ת, ומכל פינה יושפע שפע של טהרה ועבודתו ית'.

ובכל הזדמנות, והיו כאלה רבות, ראינו כולנו את מסירותו לשפר ולחזק את עבודת ה' בעיר, אשר היה מוכן לנסוע למרחקים גדולים למען תפקידו זה, היה יורד מן ההר אל העם שבשדות, לרומם, להבין, לקרב ולהוסיף עוד טפח לכל יחיד באשר הוא, הייתה כאן השקעה ציבורית ויחידנית כאחד.

מדהים היה לראות כיצד בהשפעתו ובעידודו של הרב, בתי מסחר שהיו פתוחים בשבתות, סגרו את שעריהם מתוך הערכה אל הרב והערצה לציבור היראים העומדים תחתיו.

אין זה פלא, ידוע שכאשר עובדים במסירות כזו לשם שמים, יש שכר לפעולתו ויש סייעתא דשמיא המלווה אותו להגשמת שאיפותיו הטהורות.

והנה, זכה רבי שמחה הכהן זצ"ל להקים ישיבה דגולה בכמות ובאיכות, והשפעת הישיבה מורגשת למרחוק, בשכונות החרדיות וגם בציבור היותר רחוק, מורגש שיש כאן ציבור עילאי נעלה בהתנהגותו ובכל הליכותיו, כעין מגדלור המאיר לכל סביבותיו

וכל זאת בזכות הרב הגדול שהיה עומד בגובה העיר ומשפיע ירא"ש טהורה וקיום התורה בטהרתה, ישמעו רחוקים ויבואו.

כולנו זוכרים את האמונה החושית של הרב, שבקרוב יבוא המשיח ויבקר ברחובות, ובכניסתו יראה את המכונים הבנויים שם בבניינים גדולים. ושאל היכן הישיבה של רחובות, ואני מתבייש להראות לו בנין קטן, ומוכרחים לבנות ישיבה מפוארת שלא אתבייש בפני המשיח. ומסר הרב נפשו להשיג את המימון שלא יבוש בפני המשיח.

ואת התוצאה אנו רואים בחוש, בנין גדול ומפואר שהרב מסר נפשו וכיתת רגליו שלא יבוש מפני המשיח, ועתה כבר צר המקום בבניינים אלו, שמוסיפים עליהם, ומספר התלמידים גדול בעזה"ת ובאיכות מצויינת.

ותפילות הימים נוראים שנאמרו מעומקא דליבא ובזעקה, כמה חמימות ספגנו לתוך ליבנו, איך אנו עומדים לפני כסא הכבוד ומתחננים על נפשותינו ועל כל ישראל. כל הבחורים והתלמידים הועלו בדרגות גבוהות לפני הבורא ית', והכירו על פני הבחורים שנתעלו מהתפילות, וכמעט שלא היה בחור שנשאר באותו מצב כמו לפני התפילה, והתעלות זו השפיעה על המשך הימים הנוראים, ימי העליה וההתקרבות לפני הבורא ית' והכל בזכות הרב ומתוך תפילותיו.

מי יתן לנו תמורתו.

איש אשר רוח בו

הרב אריה זליבנסקי

ר"מ בישיבה

כשנצבת לפנינו דמותו הכבירה והתמירה של מורנו ורבינו הגאון רבי שמחה הכהן קוק "הרב" זצ"ל, נשיא הישיבה, היא מחייבת התבוננות כדי להפנים בליבנו ללמוד מזה לחייו.

כשיצא הרב זצ"ל מביקורו האחרון אצל אאמו"ר זצ"ל ראש הישיבה, התבטא עליו בהערכה רבה שהוא "א' אמת'ר רב" בכל שיעור הקומה, כל מילי דמתא עליה רמ"א (מו"ק ו' ע"א), מרא דאתרא ברוחניות וגשמיות במסירות עצומה, ואחריות מלאה עם כל הקיפה לכלל ולפרט.

אופן הנהגתו, ומעשיו הכבירים היו מתוך רצינות ודביקות לכל דבר קטן כגדול, בעקביות עצומה בלא לתת לשום הפרעה להסיטו מהמטרה. וכנראה שיסודו, ההכרה הפנימית העמוקה בחובתו בעולמו, להרבות כבוד שמים, "שהכל ברא לכבודו".

במחיצתו הרגישו שנמצאים במקום וליד משהו גבוה ומרומם יותר, והוא מזה שכל חייו ומהותו היו דבוקים בהקב"ה במחשבה ובמעשה.

חייו היו עם זכירת הבורא, ועי"ז גבהה ונתרוממה אצילות נפשו, כמו שכתב רבינו יונה (בשערי תשובה שער ב') "והיה לך זכרו למשיב נפש מדרכי תולדות גוש עפר וכו' ובזכרה יוצרה תעדה עדיה ותכלול יפיה" עכ"ל.

והנה בתפילה ראו והרגישו כשעמדו במחיצתו את דברי חז"ל (יבמות ק"ה) המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה, וכפירוש רבינו יונה בברכות פרק ה', "כלומר, שיחשוב בלבו כאילו עומד בשמים ויסיר מלבו כל תענוגי העוה"ז וכל הנאות הגוף, כענין שאמרו הקדמונים כשתרצה לכוון פשוט גופך מעל נשמתך, ולאחר שהגיע לזאת המחשבה יחשוב גם כן כאילו עומד בבית המקדש שהוא למטה מפני שעי"ז תהיה תפילתו רצויה יותר לפני המקום" עכ"ל.

וכן בהתמסרותו לישיבה הקדושה שנשאה על לבו, בכל כוחו, בהקמתה והחזקתה, היתה בלא שימת לב לצרכיו הגשמיים ובפשטות וענווה מרובה.

המתבונן בהנהגתו ראה את קיום מה שכתוב באגרת הרמב"ן "שיהיו עיניו למטה ולבו למעלה".

היה דוגמא חיה, לדברי הגאון רבי יצחק מוולאז'ין על אביו מרן הגר"ח זצ"ל בהקדמה לנפש החיים וז"ל "בכל דבריו היה ממעט כבוד עצמו להרבות כבוד שמים, הן במילי דציבורא בפרט בענייני הכלל מודעת שהשליך נפשו מנגד ועסק הרבה יתר על כדי כוחו וכו'. ועיניו היו נשואות השמימה לשתף שם שמים בצערא דהכלל והפרט בגנוחי ואנחות וכו'. והיה רגיל להוכיח אותי על שאינני משתתף בצערא דאחריני וזה היה דברו אלי תמיד, שזה כל האדם לא לעצמו נברא רק להועיל לאחרני בכל אשר ימצא לעשות" עכ"ל.

אצל הרב זצ"ל ראו את ה"ויגדל משה ויצא אל אחיו" וברש"י "נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם", זהו ה"ויגדל" כשיוצא מהפרטיות והאנוכיות וכל העיניים והלב הוא לאחרים. ובמדרש רבה כתוב אמר הקב"ה אתה הנחת עסקך והלכת לראות בצערן של ישראל וכו' אני מניח את העליונים והתחתונים ואדבר עמך וכו'. ואפשר לומר שזהו הגברא דמרא סייעה שהיתה ניכרת ההצלחה במעשיו למעלה מדרך הטבע לקדש שם שמים.

הרביץ תורה ויראה לרבים לרוממם בשיעוריו ושיחותיו, ודרשותיו, להעמידם בקרן אורה.

ודבריו שיצאו מתוך לבו הגדול שהיה חם לכל דבר שבקדושה ודרגתו וגודל השגתו ואהבתו את הקב"ה הביאו להאחיב שם שמים על אחרים.

וכמו שכתב הרמב"ם בספר המצוות במצות אהבת ד' דזה כולל שנדרוש ונקרא האנשים כולם לעבודתו יתעלה ולהאמין בו, וזה כשתאהב אדם תשים לבך עליו ותשבחהו ותבקש האנשים לאהוב אותו וכו' כן כשתאהב הקל באמת כמה שהגיעה לך מהשגת אמיתתו, הנה אתה בלא ספק תדרוש ותקרא לכופרים והסכלים לידיעת האמת אשר ידעת אותה ולשון ספרי ואהבת וכו' אהבהו על הבריות כאברהם אביך וכו' ר"ל כמו שאברהם בעבור שהיה אוהב השם כמו שהעיד הכתוב אברהם אוהבי שהיה גם כן לגודל השגתו דרש האנשים אל האמונה מחוזק אהבתו כן אתה אוהב אותו עד שתדרוש האנשים אליו עכ"ל.

ונכנסו דבריו אל הלב ורוממו את השומעים לידיעת האמת ושם שמים נתאהב ונתקדש על ידו.

ביטול לתורה ולחכמי התורה

הרב יעקב פֶּהן

ר"מ בישיבה

רוחו הגדולה על הישיבה הקדושה בבניינה ובמשאה, השפעתו על בניה לדורותיה שהאציל עלינו בדמותו המרוממת וכל הנהגתו המופלאה, דרשותיו ותפילותיו ובפרט בימים הנוראים נכנסו אל הלב ורוממו השומעים, יחד עם אהבתו ומסירותו לכל אחד מאיתנו, מחייבת ללמוד ממנו לחינוך, הדביקות והמסירות והעקביות לחובתנו בעולמנו לחזק בנפשנו את ההכרה העמוקה באמת, ולהוציאה לפועל בחינוך, ובזה תמשיך רוחו הגדולה להאציל עלינו ויהיה בזה עילוי לנשמתו בגנזי מרומים.

דיברו כבר הרבה על כל ההנהגה של ר' שמחה, עם הציבור בעיר בפרט, ועם כל האנשים בעולם בכלל, איך הוא הצליח לקרב רחוקים, להשפיע עליהם, ולעזור לכולם, והיה איכפת לו מכולם, וכן על התפילות שלו, והתשוקה שלו לקירבת ה'.

אבל אנחנו בני הישיבה, יש לנו הרגשה נוספת כלפיו, שהוא היה נשיא הישיבה, והנה נשיא הוא האדם החשוב שהוא נישא על כולם אמנם שמעתי מהגרבי"ד פוברסקי שליט"א שאמר שנשיא הוא מלשון נושא, יש עשיית פעולה של נשיאה, ויש אדם שהוא נהפך למהות של נושא, שהוא נושא הכל, יש אדם שעושה פעולות ויש אדם שע"י הפעולות הוא משתנה, והוא מוגדר ע"ש הפעולה וזהו נשיא שכל מהותו הוא הנשיאה שנושא את האחרים, והיינו שהאדם הנושא הדבר הוא מוגדר להיות האדם הנישא והחשוב על כולם אמנם יש עוד ביאור לשם נשיא ע"פ המבואר בתרגום שמתרגם את המילה נשיא אמרכל, ומבואר בגמ' ובירושלמי שפירושו אדון על הכל, [ואמרכל הוא מר על הכל] והיינו שהוא האחראי על הכל, ונראה ששני דברים אלו שייכים זה לזה, האדון של הכל אין הכוונה מי שמחפש כבוד מכח שהוא אדון על הכל אלא הוא האחראי על הכל שנושא את הכל מתוך אחריות על הציבור והדאגה לכולם, ר' שמחה זצ"ל היה נשיא הישיבה הוא היה הנושא את המקום, מחזיק את המקום, והוא נתן את הכח לכל מה שבמקום להיות קיים, כל מה שיש פה מהתחלה עד הסוף כל הקיום שיש בישיבה זה מכוחו, הוא יסד את הישיבה והוא החזיק בכל השנים וטרח והתאמץ בזה במאמצים גדולים, הוא ויתר על הכבוד שלו ועל הנוחות שלו, ואלו דברים שקשה לבן אדם לותר עליהם, על הכל הוא ויתר כדי שהוא יוכל להחזיק את הישיבה, וב"ה הוא הצליח, וגם אחרי שכבר לא היה בכחו להמשיך נמשך החזקת הישיבה מכחו, ובעז"ה ימשיך הלאה והכל מכחו, הכל הוא מכח שנשא על עצמו והפך להיות הנושא של הישיבה.

ואמנם יש הרבה שגם מנסים להחזיק מקומות תורה ולא כולם מצליחים בזה, והסיבה שהוא הצליח כי הוא הרגיש האדון של הכל, לא אדון שמחפש כבוד, אלא אדון שמרגיש אחראי על הכל, ומכח הרגשת המחוייבות והאחריות זכה לסייעתא דשמיא להצליח בזה.

את נושאינו, והיינו שנושאי הארון הפכו להיות נישאים ע"י הארון, וזהו התבטלות גמורה לארון, וכדי לשאת את הארון היה צריך להגיע לדרגה שהאדם מתבטל לגמרי לתורה, ורק ע"ז יכול להגיע למצב שהארון נושא את נושאינו שזהו חיבור גמור לארון ולתורה, ורק אם האדם מבטל את עצמו לגמרי לתורה יכול להגיע לדרגה זו של חיבור לתורה, ודבר זה ראו אצלו הביטול לתורה ולחכמי התורה שהם עצמם תורה כמבואר בגמ', וביטל את עצמו לדעת תורה ולכבוד ת"ח, וע"י שביטל את עצמו לתורה זכה להיות מאלו שהם נושאי הארון.

זה ההגדרה שיש לו כלפינו בתוך הישיבה שהוא היה הנשיא - הנושא של הישיבה, ובזה אנחנו יכולים להחזיר לו להיות לגמרי מבוטלים כלפי התורה לימוד התורה, דעת תורה, וחכמי התורה, ובזה נקיים את חובתינו כלפיו.

ואחריות זו שהוא הרגיש היה בזה שני חלקים, הוא הרגיש את האחריות שלו כלפי העיר שבשביל הצלחת העיר צריך שתהיה בעיר ישיבה שמגדלת ת"ח ומרבה תורה בעיר, וכמו שכתב מרן הגר"מ שך זצ"ל במכתבו שע"י השפעת הישיבה נהפכה העיר לעיר תורה, וכמו שביאר הגר"א וינטרוב זצ"ל במכתבו על הישיבה שהמציאות של מקום תורה בעיר משפיע על העיר בלי שום פעילות נוספת, שעצם המציאות שיש תורה בעיר זה משפיע על כל העיר, ומכאן זה הוא הרגיש שזה האחריות שלו על כל העיר להרבות תורה בעיר, אבל בנוסף לזה ויותר מזה הוא הרגיש את האחריות שלו שחובתו האישית היא להרבות תורה, הוא הרגיש שהמרכז שלו ושל העולם זה הישיבה, וכמו שכתב בצואה שלו את הרצון החזק שלו והתשוקה החזקה שלו שיהיה תורה בכלל ישראל, וכמו שביאר אאמו"ר שליט"א עפ"י המבואר בדברי הרמב"ם שבמנין המצוות מנה המצוה ללמוד וללמד למצוה אחת, ומבואר דגדר המצוה היא להעמיד תורה בכלל ישראל, וכך היתה הרגשתו לדאוג ללימוד התורה שלו ושל אחרים וכמו שכתב על עצמו שהוא משוחד לטובת בני ישיבות, ומלבד מה שהשקיע בלימוד שלו בעצמו, כמו שכולם יודעים את הקביעות שלו לפני שהוא היה רב כאן בעיר וגם אח"כ כשנהיה רב קביעות של שעות ארוכות ללימוד בעיון, וללימוד להכנת השיעורים, חוץ מזה הוא הרגיש שהוא חייב לדאוג לתורה של כלל ישראל, ולכן דאג לתורה של אחרים לא פחות מהתורה שלו, ולישיבות של אחרים לא פחות מהישיבה שלו, כי הוא דאג שיהיה תורה בכלל ישראל, ועם רגש האחריות הזה הוא דאג להקים את הישיבה, ובזה זכה להיות הנושא של הישיבה, ולהחזיק את המקום תורה החשוב הזה.

ונתבונן איך זכה לכזו דרגה בנשיאות והעמדת תורה, הנה ידוע לכולם דרגתו בעבודת המוסר שלו, שבצעירותו היה תלמיד של רבותיו בעבודת המוסר, המשגיח הגר"י לוינשטין זצ"ל, והראשי ישיבות בחברון הגר"י סרנא, והגר"מ חדש, ואח"כ אצל ראש ישיבת סלבודקה הגר"א שר זצ"ל, וכן אח"כ בכל חייו כולם ראו שהוא היה קשור ללימוד המוסר ולספרי מוסר, וגם השפיע על אחרים הקרובים והרחוקים בלימוד המוסר, וזה היה הדבר שבנה את כל הכח שלו, שהגיע להתבטלות עצמית לתורה ולכן כל כבודו וכל רצונותיו היו בטלים לרצון ה' ולתורה, וכמו שהוא אמר פעם על עצמו כשרצה להעריך תרומה גדולה שקיבל, ואמר כמה בזיונות זה חסך לו, וכמו שידוע כמה התבזה וויתר על כבודו בשביל העמדת תורה והחזקת תורה, וכל זה מכח לימוד המוסר שיצר אצלו התבטלות כלפי רצון ה', וכדי להעמיד תורה.

והנה מצינו בנושאי המשכן שהדרגה הגבוהה היתה טועני הארון, כי הארון היה נושא

לב הישיבה

הרב יונתן קמפה

משגיח בישיבה

בבואנו להתבונן ולהעלות דברי התעוררות ולימודי לקח לרגל סילוקו של צדיק מורינו ורבינו נשיא הישיבה הק' הגר"ש קוק זצ"ל, אמרתי לבוא מנקודת מבט הנשקפת מבעד לקורות בית המדרש אשר כונן וטופח על ידו היא בית חיינו **ישיבת מאור התלמוד**. ודברינו אלה לא יהיו כתיאור או כהתעוררות על דמותו זצ"ל, שקשה לעמוד עליה בשלמות מפאת רוב גווניה, אלא יהיו המה דברים אשר ינסו להגדיר את אותה דמות **ביחס לישיבה**.

דהלא הישיבה הק' היא שהיתה כגולת הכותרת אשר עיניו של נשיאה, היו נשואות אליה תדיר, ועליה מסר נפשו ממש, ומבין כל מפעלי חייו שרבים רבים היו, היתה הישיבה חביבה וחשובה בעיניו מכל.

מבעד לתוככי הישיבה, אשר בה זכיתי להסתופף בנערותי, בתקופת יסוד הישיבה, ובס"ד זוכה אני גם כיום לחסות תחת צל כנפיה, הנה, הלא מכל האשכולות שצמחו, הרוו והשביעו את כל שכבות הציבור מאיש אשכולות, אשר היה למופת, בגדלות ובהדר בכל, אם בתורה, אשר בה יגע בכל כוחו, והרביץ בה לתלמידים לאלפים, אם ביראה אשר אבוקתה היתה כאש יוקדת לפני מחנות רבים, ובפרט בישיבתנו הק', כאשר זכתה לאיות מגיצה רבות, ואם בהעמדת הדת על תילה בכל קדושתה וטהרתה בעיר רחובות בפרט, ובשאר מקומות הקודש בכלל, - אבל אנו לא נעמוד אלא על אותו אשכול, אשר היה לכבבת עינו, וננסה נא להתחקות אחר סוד צמיחתה של ישיבתנו הק', להיותה נצר מטעיו, לדעת ולאלף בינה מהו סגולתו של הגרעין שטמון היה בלבו הגדול של נשיא הישיבה אשר ממנו צמח אילנא דחיי זה, להיותו "מאור התלמוד" אשר ממנו ישקו העדרים.

אצל כל תלמידי הישיבה לדורותיה, זכורה וחקוקה דמותו בטרחתו ויגיעתו ללא לאות והשלכת נפשו מנגד למען החזקת הישיבה, מהיוסדה עד היום, אלא שבשום לב ובבחינה חודרת, נגלה, כי עם כל העשייה הנמרצת הזו, הנה לא עירב את דעתו בשום ענין שהיה נוגע לתוככי הישיבה ותהלוכותיה, בנקיות, וטהרה נוראים היה כמרחף עליה באברתו נוגע ואינו נוגע.

נקודה זו, עם עוד רבות כמותה מצביעות על היות סוד כל יסודותינו - יסוד הישיבה - מושתת על נקיות וטהרת המידות, לעשות מעשים רבים מחד, ולעמוד על המשמר, שכל סערת המעשים נובעים יהיו אך ורק מכונה צרופה הנובעת מלב טהור וצח.

וכתיאור מרנא החזו"א באו"ב [פ"ג אות ל'] "כי מגמת החכם לזכות נפשו, ולהתגאל באיזה אשמה יכאב לנפשו יותר מכל מכה ופצע וכו' נוסף לזה כי תכונת האמת היא אצל חכם, תכונת נפשו ושורש מציאותה, וכל אבקת שקר ממנו והלאה וכו'" - על מחזה מזהיר זה יעידו נאמנה כל תהלוכותיו של מורנו הגר"ש כנשיא הישיבה. וממבוע טהור זה נבעו כל מעיינות האהבה שגאו וגעשו מליבו אל כל אחד ואחד מבני הישיבה בפרט, ואל כל בן תורה באשר הוא בכלל, וכפי שהעיד הוא עצמו על עצמו בצוואתו הקדושה.

הנה זאת, ועוד אחרת - טהרה זו, היא הנותנת ביד האדם לעשות מעשים הניראים כסותרים זא"ז, שאין כל אפשרות שילוב ביניהם אלא אך ע"י לב טהור הכורך שתי ניגודים ומרכיב מהם חיבור אחד ואחיד. וכגון אחיזה בב' ראשים, כאשר האחד, "ואנכי עפר ואפר" - נוחות ומאור פנים לקטן שבקטנים - אשר סופרו על כך עליו זצ"ל מעשים למכביר, והשני הדמות של כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר אינו ת"ח" [יומא כג.] בעמידה איתנה על משמר הדת, בנחישות ובתקיפות, מהולה באהבה עזה לכל איש מישראל.

אוסף עוד הרהור אשר נוגע לנו כתלמידי הישיבה, דהנה עיניים בוחנות השתולים על כל תקופות הישיבה לדורותיה יראה נכוחה כי אף כל דרכי החינוך אשר עליהם גידלונו רבותינו בישיבה, היו והווים מתוך אותה נקיות ועמל המידות ליטוש אחר ליטוש, והיא אשר העמידונו בקרן האורה הייחודית אשר מאור התלמוד בזה, וטהרתה היא שהעמידה את תלמידיה בעלי החן הייחודי המוטבע כחותם על כל בני הישיבה.

זכינו להתחזק באוירה זכה ועצומה זו, בהיותנו בני הישיבה, וכשנעמוד על סודה ושורשה שומה עלינו כיום, בפרט, כאשר נעלה הענן, שאמרו ע"ז חז"ל אין אדם לומד מרבו אלא כאשר נפרד מרבו [וכדברי המשגיח הרב וולבא זצ"ל אחר מיטתו של מורינו ראש הישיבה הגר"ח זצ"ל] - לרכוש מעלה זו, להיותה קנין לנו, ולעשות את כל מעשינו, ישרים ונקיים, לא רק בצורתם ואופנם הגלוי, כי אם גם ובעיקר משורשם ועומק כוונותיהם, צרופים ומסולתים לשם שמים. בלב טהור. או אז נזכה אף אנו לגדל את צאצאינו בדרך הסלולה לנו והחקוקה בליבותינו מכח החינוך שספגנו ב"מאור התלמוד".

מפעים לראות ולקרוא בצוואתו את התייחסותו לישיבה הק', וזה לשונו: "וכן בישיבה הקדושה שזכינו לראות ברחובות וכו'". 'אשר זכינו להקים' אין כתוב כאן, 'זכינו לתמוך' גם אין כתוב כאן, אלא "זכינו לראות". נקיות הדיבור מכל חשש של שייכות ובעלות בישיבה הקדושה. אשרינו שזכינו לראות זאת.

חבל על דאבדין!

דמות שמעורת כבוד תורה

הרב אלימלך הורביץ משגיח בישיבה

מורנו הגאון ר' שמחה זצ"ל, היה הכתובת לכל צורך ולכל בקשה, ובפרט בעניני חיזוק שעשו בעיר או ששאפו לעשות. כשבאו להתייעץ עמו, בכל נושא שהוא, תמיד יעץ לטובתו של המתייעץ. ולקח על עצמו לטפל בכל ענין וענין, משום שראה את עצמו מחויב להרבות תורה בכל צורה שהיא. פעמים עזר בגופו, ופעמים הפעיל אחרים. לא היה מקרה שפנו אליו ונשארו ללא מענה.

כשבאו להתייעץ עמו והתלוננו על קשיים, תמיד היה מעשי מאוד וייעץ איך להתקדם הלאה, והכל בפקחות גדולה מאוד.

בהיבט הציבורי, הרב זצ"ל היווה דמות שעוררה דרך ארץ וכבוד לתורה ולומדיה. כשבאו אליו עם בקשות ופניות, תמיד קיבל כל אחד במאור פנים ובשמחה, ונתן הרגשה מאוד טובה לפונה.

בהגיענו אליו, ביקש ראשית דבר לומר מהדברים שהתחדשו לו בלימודו, והיה מבארם היטב, ורק לאחר מכן עבר לדבר בנושא שבאו עבורו. וטעם הדבר, משום שזו היתה חיותו - התורה הקדושה, וכשנקרתה לידי ההזדמנות לשוחח בלימוד - שש עליה כעל כל הון.

השתתף כמעט בכל השמחות שהוזמן או ידע עליהן: קידוש, אופרוף, חתונות, ולהבדיל במקרים מצערים. הרב זצ"ל היה בכל מקום! ניתן היה לראותו בשבת אחרי התפילה מהלך עטוף בטלית מקצה אחד של העיר לקצה השני, כדי להשתתף בשמחות. היה משוחח עם כל אדם בשפתו ובצורה שיבין, ומנסה לרוממו מעט מעל הארציות והרדידות בה נמצא. לא היה אירוע בכל בית כנסת בעיר שהרב לא היה בו ראש וראשון. לא היתה מודעה בעיר על אירוע תורני כלשהו, בין אם זו הכנסת ספר תורה או כנס חיזוק מכל סוג שהוא, שלא הופיע שם שמו של מורנו הרב זצ"ל מראשי המדברים.

השקעתו למען הישיבה היתה בצורה בלתי נתפסת. מצד אחד, כידוע, דרכו לא היתה סוגה בשושנים והרבה בזיונות היו מנת חלקו. ועם כל זאת, בישיבה לא חיווה כלל את דעתו והשאיר את ניהול הישיבה בידי ראשי הישיבה, עליהם סמך באופן מלא.

תורה ורק תורה

הרב מרדכי אלקנה גנוט

משגיח בישיבה

בבואנו לעסוק בדברי מספד על מורנו ורבנו הגה"צ רבי שמחה הכהן קוק זצ"ל נשיא ישיבתנו, נביא את דבריהם הן זכרונם, מה שזכינו ושמענו מפיו הקדוש בהיכל הישיבה הק' בהספדו של מורנו הרב זצ"ל על מרן הגראמ"מ שך זצ"ל, בתוך ימי השבעה.

והביא את דברי הגר"א עמש"כ "וייצר אלוקים את האדם" (בראשית ב' ז') ובחז"ל (עוקצין ג' י"ב) שעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שנא' "להנחיל אוהבי יש" (משלי ח' כ"א) ו"יש" בגי' שלוש מאות ועשר. או' הגר"א שלשלוש מאות העולמות זוכה הצדיק בזכות 'כבישת הרע' ולעוד עשרה הוא זוכה בזכות ה'עשה טוב' והג"ל של התיבה ו"ייצר" היא שלוש מאות ועשר, והתיבה ש"י מתחלקת לשניים; הש' היא שלוש מאות- כנגד שמאל והי' עשרה- כנגד ימין, שהצדיק לוקח גם את ה'יצר', דהיינו הכוחות שבאים להרע (בבחינת שמאל) וגם את כוחות הטוב (בבחינת ימין). ובצדקותו כובשם ומנצלם לעשות רצונו יתברך וכך זוכה הוא לאותם ש"י עולמות, בזכות עמלו לכבוש היצר ולעסוק בתורה ובמעשים טובים.

והביא ע"ז את דברי חז"ל (עירובין י"ג ע"ב) "נח לו לאדם שלא נברא משנברא ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו" שהיה יותר נח לו לאדם להשאר מתחת כסא הכבוד, שלא תהיה מלחמה בין הגוף לנשמה, ועכשיו שנברא, יבוא וידאג שהמעשים יהיו ראויים לו - "יפשפש במעשיו", "ימשמש במעשיו".

ומבואר עפ"י מה שאמרו חז"ל במדרש, שמה שנאמר בעקידה "אברהם אברהם" פעמיים, שיש 'אברהם דלעילא' ויש 'אברהם דלתתא', שכאשר נשמתו של האדם יורדת מן העולם העליון לעולם הזה, אזי בכל יום שעושה רצון ה', בזה הוא דומה לדמות של עצמו בעולם העליון. ומתבאר הדבר כפי אחד מן הפירושים באותה קריאה שנאמרה לאדם הראשון 'אייכה'. אייכה, קודם עשית רצוני, ועכשיו אתה עושה רצון הנחש, הוא היצה"ר, הוא השטן, שנעשתה הפרדה בין 'אדם הראשון' של לפני החטא ל'אדם הראשון' של אחר החטא.

ומעתה זהו הביאור, שכשאדם לא עושה רצון ה' עושה ר"ל רצון השטן וזהו מה שנאמר באברהם "אברהם אברהם" פעמיים, שאותה דמות אברהם שלמעלה, הוא אותו אברהם שלמטה- "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה". והיה זה הניסיון האחרון של אברהם אבינו, שלימות בכל העולמות.

ואמר הרב זצ"ל שמותר לנו לומר על מרן הגראמ"מ שך זצ"ל, שהחיים שלו בעולם העליון והחיים שלו בעולם התחתון היו אותו הדבר.

וזהו צדיק שנוחל ש"י עולמות שכובש את הרע ועושה טוב בכל כוחותיו ובכל מעשיו ובזה זוכה לשלימות האמיתית.

וסיפר, ששאלו אותו בחו"ל אנשים רחוקים, מדוע הוא כ"כ בוכה על אדם זקן בן מאה ועשר שנים, וענה להם שאם נאמר "גדול סילוקם של צדיקים יותר משריפת בית אלוקיננו" (מדרש איכה א' ל"ח) אזי כשהצדיק גדול יותר ו'בא בימים', השריפה עצומה יותר.

ואנחנו כואבים את סילוקו של רבינו שנאים הדברים למי שאמרם מורנו ורבנו הרב זצ"ל שבוודאי דמות הצדיק של מטה התאימה לדמות של מעלה וזוכה הוא לכל העולמות המונחלים לצדיק.

וחקוקה זעקתו באחת מן השיחות בהיכל הישיבה הק' שאמר שהדבר היחיד שיש לנו הוא "תורה תורה ורק תורה" שזהו תכלית כל בואנו לזה העולם לכבוש הרע ולהתמסר ללימוד התורה"ק כי הם חיינו.

ובית מדרשנו המפואר שהוקם ועמד בעמל נפשו יומם ולילה ברוחניות ובגשמיות ימשיך בעזה"ת להעמיד תלמידים הרבה ההולכים בדרכיו לשקוד על התורה"ק מאין הפוגה לאהבה את ה' ולעבדו בכל לבב ולקדש את שמו יתברך בעולם.

ואכן חפץ ה' בידו הצליח, והעיר רחובות אשר בתחילת כהונתו היה ראשיתה מצער, בסוף כהונתו נתקיים בה ואחריתך ישגא מאוד, בריבוי תורה ובני תורה לאלפים, וחלק גודל הוא מכוחה של הישיבה הקדו', הגנרטור האדיר אשר מעלה את אור התורה.

מהיכן שאב מורינו זצ"ל הכח להתמסר כל כך לישיבה הקדושה

אבא זצ"ל הכ"מ היה בעל אחריות, וכך בכל דבר וענין שהיה בו חיזוק והעמדת הדת, היה נכנס לעובי הקורה, פעולותיו לא היו לפי כוחותיו, אלא להיפך קיבל כוחות לפי צורך הפעולות, ולכן משהגיע למסקנא שרצון ה' שתקום ישיבה ברחובות קיבל אחריות על הקמתה, ועל המשכיותה, ואין כאן שאלה מהיכן הכוחות, כי אצלו דבר שהוא רצון ה' עושים גם מעבר הכוחות.

ומה עוד שאהבתו את התורה ואת בני התורה היא אהבת נפש וכמו שכתב בצוואתו הקדושה "שאני משוחד לגבי כל בן תורה לצדד לזכותו" והרי כבר כתוב השוחד יעוור עיני חכמים...

עד היכן הגיע מסירות נפשו למען הישיבה הקדושה?

זכורני בהיותי ילד שהיה נוסע לחו"ל פעמים רבות בשנה, ובכל פעם שהיה שם שבועות שלמים, וכך התנתק מביתו ומעירו ונטל את מקל הנידודים ונסע ממקום למקום, וטוה בעמל רב קשרי ידידות עם אלו שראה שיכולים לתמוך בישיבה, בתחילת דרכו עדיין לא כולם הכירוהו וכך היה פעמים שממש היה מתבזה על דברי תורה, אך כל זה לא הרתיע אותו מלהמשיך ביתר שאת לטרוח ולעמול להחזקתה והעמדתה של הישיבה.

וכך בעמל רב עלה בידו ליצור את מה שנקרא היום "ידידי הישיבה" אשר בנסיעות היום אני רואה את הערצה והכבוד אשר רוכשים הידידים לאמו"ר זצ"ל. אך לא רק בחו"ל טרח ויגע עבור הישיבה אלא גם בכל זמן ובכל עת תמיד הישיבה היתה בראש מעיניו וכל פעולה הנזקקת לטובת הישיבה, תמיד פעל בזריזותו הרבה מיד ובלא עיכוב. בשנים האחרונות כשלצערנו נחלש בכוחותיו וכבר לא היה ביכולתו לצאת לחו"ל לקיומו של הישיבה, נצטער על כך מאוד אך אעפ"כ בשארית כוחותיו כתב מכתבים לנדיבי לב שימשיכו בידידותם כבימים ימימה, וסייע בכל מה שאפשרוהו כוחותיו. באחד המכתבים כתב שכיון שאין באפשרותו להגיע אליהם, לכן מבקש הוא מכל ידיד שיכתוב את שמו ושם אמו, ובעזרת יתפלל עליו בכותל המערבי, מיד לאחר תום השבעה נסעתי לחו"ל. [לא היה לי נסיון כלל למרות חוסר הנוחות בנסיעה

"ונפשו קשורה בנפשו"

בתום ימי השבעה התקיימה שיחה

עם בנו הרב אריה קוק שליט"א, ר"מ בישיבה

איך התגלגלה הקמת הישיבה, ומדוע לקח הרב זצ"ל על עצמו את עול החזקתה.

בעת ניחום האבלים על פטירת אחיו הגדול רבי שלמה זצ"ל יחד עם רעייתו ושני ילדיו, בא לנחם מרן הרב ש"ך זצ"ל, ובדברי הניחומים אמר שמקובל בכל העולם שישנם דברים אשר חשיבותם מעבר לערך החיים, אנשים נהרגים עבור מולדת וכדו', בעם ישראל הדבר אשר חשיבותו היא מעל הכל הוא הקמת תורה ולימודה, ולכן הצורה להתנחם מאסון כה נורא, הוא בהקמת ישיבה לזיכרם ולע"נ, ואז עצם פטירתם לא תהיה בכדי, אלא היתה מסובב להקמת דבר אשר חשיבותו מעבר לערך החיים.

ואכן מיד כשנתמנה אבא זצ"ל הכ"מ להיות רב העיר, הדבר הראשון שפעל בו ללא לאות הוא לסלול את הדרך להקמת ישיבה בעיר אשר תאיר את העיר כולה באור התורה, הוא ערך "דינר" וגייס סכומים גדולים, כדי לקנות את הבית ברח' פרץ 7, שם גר בעבר אחיו הגאון רבי שלמה זצ"ל, והיה בבעלות העירייה, ושם אכן הוקמה הישיבה בראשית דרכה.

וכך מאז ועד סוף ימיו טרח ויגע בכל כוחו לביסוסה ושגשוגה של הישיבה, ברוחניות ובגשמיות, וכל זאת יחד עם ראש הישיבה הגר"ח זליבנסקי זצ"ל ויבלט"א אחיו ראש הישיבה שליט"א אשר הקשר ההדוק בין הרב זצ"ל לראשי הישיבה היה קשר של קיימא, ושררו ביניהם אהבה אחווה שלום ורעות והערצה הדדית בצורה שאינה מצויה, עד כדי כך שגם אנו בני הדור השני מרגישים ממש כמשפחה אחת כולנו.

כאשר נשאל לעיתים איך הוא מרשה לעצמו בתור רב העיר להעדר מהעיר לעיתים קרובות, למען הישיבה, היתה התשובה בפיו שנסיעתו לישיבה, היא חובתו הגדולה ביותר דוקא בשל היותו רב העיר, וזאת משום שישיבה בעיר היא גנרטור רב עוצמה שבכוחו להאיר ולהעיר את העיר כולה, ולכן דוקא בשל היותו רב העיר אשר כל אחריות העיר על כתפיו תפקידו להרים את השלטון כדי שהגנרטור יפעל ויאיר באור יקרות.

איזו השפעה היתה למורנו הרב זצ"ל על נדיב העם במסעותיו בעולם למען הישיבה?

אבא זצ"ל הכ"מ הותיר חותם עצום על משפחות רבות שהתארח אצלם במסעותיו, ועל ידידים רבים שנפגש עמם לצורך הישיבה"ק, עצם שהותו בביתם גרמה למהפכה של ממש בכל הליכותיהם, וכל זאת במפגש בדמות של אדם גדול ומרומם כל כך. בשהותי האחרונה בחו"ל סיפר לי ת"J גדול המכהן כר"מ באחת הישיבות החשובות דשם שבימי בחרותו ה' לו ספק גדול האם להמשיך בעולמה של תורה או שמא ללכת ללמוד מקצוע ולהסתפק בקביעת עיתים לתורה. בתקופה זו של לבטים התארח בביתם אבא זצ"ל בשבת קודש, וכיבדוהו לקדש על היין ואז פצח בקידוש ברגשות קודש כדרכו בקודש וסיפר אותה ת"ח שבסיום הקידוש נפשטו לו ספיקותיו כלא היו ונתבררה לו הדרך בבירור גמור שמקומו אך ורק בעולמה של תורה, וכל זאת בלא אומר ובלא דברים, אלא מעצם דמותו והנהגתו.

בשבעה סיפר יהודי שאבא התארח אצל קרוב משפחתו בארגנטינה והנה בשעה 2 לאחר חצות לילה שומע הוא קול בכי ואנחה מחדרו של אבי הרב זצ"ל, בדאגתו הרבה הציץ לחדרו של אבא זצ"ל לראות מה זה ועל מה זה, ולתדהמתו הוא רואה את הרב זצ"ל יושב על הקרקע בבכי ובאנחה ואומר תיקון חצות. לנו לא ידוע שבאה"ק נהג לומר תיקון חצות. אך כנראה בשהותו על אדמת נכר גברו געגועיו לארץ הקודש והמקדש עד שלא יכול לכבוד את רגשותיו, ואמר בבכי רב את תיקון חצות. למרות קושי נוסף זה להפרד מאה"ק, אך למען הישיבה הק' ה' נפרד פעם אחר פעם, וזה משום רגש האחיות שבו לקיים הישיבה. דבר נוסף שהפעים את מארחיו ושמעתי זאת בכל מקום שבו התאכסן. שגם לאחר יום עמוד בעבודת הקודש מבוקר ועד חצות לילה בטלולי דרכים ובהתדפקות דלתות נדיבים, בשעת לפנות בוקר מוקדמת מצאוהו יושב והוגה בתורה בניגון ובנעימה, בלא לחוס על כוחותיו, ולצבור מעט כח ע"י מנוחה ליום הבא, וכל זאת משום שאף כשעוסקים בהעמדת תורה, אין בכך ח"ו פטור ממצות תלמוד תורה, שאף העוסק במצוה גדולה כגון זו, מחויב לחזור לתלמודו מיד.

וכאמור הנהגות אלו, וההנהגה של מדותיו הנאצלות השפיעו רבות על מארחיו, וכך משפחות שלמות שלחו ילדיהם לישיבות הקדושות ולהיות גדלים בתורה וביראה כתוצאה מדמותו המאירה.

בעיתוי זה, וקודם חתונה לבני שיחי' וזאת משום שדמות דיוקנו נראתה לי שהי' תמיד עושה הכל בכל מצב ובכל עת]. ושם אמרתי בפני ידידי הישיבה שעתה לצערנו אינו יכול להתפלל בכותל המערבי, אך יש מקום גבוה יותר שמשם ודאי ממשיך להעביר בתפילה על הישיבה וידידיה, וזה תחת כסא הכבוד ממש, ככהן המשמש לפני ה', וזאת אכן היתה התחושה בנסיעה זו.

בשנים האחרונות עוברת במוחי המחשבה המרטיטה, שעד לפני חמש שנים בהיותו למעלה מגיל שמונים וחמש עדיין נסע אבא זצ"ל את נסיעותיו לחו"ל, לצאת מיד במוש"ק לארבעה וחמישה ימים רצופים בעבודת קודש ללא מנוחה של רגע, וכשהיו שואלים אותו אם ברצונו לנוח, ה' עונה בתקיפות "בשביל מה טרחנו ובאנו עד לכאן", לנוח אפשר בבית, ואם רצונכם במנוחה הבה נחזור לארץ הקודש". תמיד היה נוסע בטיסה במקום פשוט ולא במחלקה נוחה יותר, וכך טס במשך שנים עשרה שעות בצפיפות, בלא יכולת לשנות תנוחה, וכל זאת בזקנה מופלגת. ולא אבה בשום אופן להסכים לטוס במחלקת עסקים על חשבון כספי הישיבה, ורק בשנים האחרונות ממש כאשר ה' בטיסה זו חשש סכנה ממש הרבנית זליבנסקי שתחי' העמלה אף היא במסירות נפש ללא הפוגה לקיום הישיבה, אמרה שאם הרב לא מסכים לטוס במחלקת עסקים, אין באפשרותי ללקנות את כרטיס הטיסה, נאלץ לקבל על עצמו את הדין ולטוס בצורה נוחה יותר.

באחת הטיסות, נסע שם אחד מגדולי האדמו"רים, וקלט בזוית עינו שאאמור"ר זצ"ל מגדולי הרבנים טס במחלקה פשוטה, ולא נח ולא שקט עד שסידר אפשרות להמשיך את הטיסה במחלקת העסקים, כראוי וכיאות לכבודה של תורה, וכך הלך להודיע לאאמור"ר זצ"ל שממתין לו מקום נוח וראוי יותר, אבא זצ"ל קם ועבר לשבת במקום החדש, אך לאחר כמחצית השעה חזר למקומו בהסבירו שהלך לשבת שם לכבודו של אותו אדמו"ר, אך חזר הוא למקומו הראשון כי לדעתו יש חילול ד' ליסוע במחלקת עסקים כיון שהמחיר שם גבוה יותר, ומי שנוסע להחזקת התורה, צריך להיות בנקיות לא לבזבז חלילה כספי הקודש למטרת נוחות.

עד כדי כך היתה נקיותו. יתר על כן פעם בשנה בבין הזמנים של חודש אב היינו עושים שבת משפחתית של כל הבנים והנכדים והנינים כ"י בישיבה, ואבא זצ"ל ה' עומד על כך לשלם לישיבה את כל ההוצאות של הגנרטור ושל האוכל עד הפרטה האחרונה ובשום אופן לא הסכים להנות מכספי הישיבה במאומה. וכל זאת מחמת נקיותו המוחלטת.

מה היה סדר יומו של הרב זצ"ל וכיצד הצליח לפעול כל כך הרבה ולהיות שקוע בתורה?

לענ"ד ניסוח השאלה בטעות יסודה, אבא זצ"ל לא הצליח לפעול כל כך ולהיות שקוע בתורה, אלא להיפך מחמת שקיעותו בתורה הצליח לפעול כל כך. סדר יומו היה תובעני ומוקפד באשמורת הבוקר היה נעור משנתו כארי החברותא עמו למד היה מגיע בשעה 4:00 לפנות בוקר וסיפר שמעולם לא היה מצב שבו הדלת לא היתה כבר פתוחה, ולא היה מצב שלא המתנינו על השולחן שתי כוסות קפה, ואז הי' לומד עמו עד תפילת שחרית לאחמ"כ היה מוסר שיעור בדף היומי שיעור שהתקיים במשך עשרות שנים, ומשתתפיו חלקם היו מדענים ממכון ויצמן, רבים ממשנתתפי השיעור התקרבו לעולמה של תורה ע"י השפעתו ושלחו בניהם לשיבות הקדושות, עד אשר גדלו בתורה לשם ולתפארת. לאחר התפילה שב לביתו לטעום טעימה במשך דקות ספורות ואז המתין לו חברותא שעמו למד עד חצות יום. בשבעה סיפר אותו חברותא שהוא ת"ח גדול, שסיימו יחדיו שו"ע יו"ד, ובתקופה מסוימת עבדו על ספר הפלתי לשכללו ולפארו וכך לאחר שעות לימוד רבות משום יצא לפעילותו חובקת הזרועות של שיעורים, הרצאות, קירוב קרובים ורחוקים, העמדת הכשרות, שבת עירובין ומקואות סיוע ליחד ולציבור בכל התחומים, וכן הדאגה והמסירות לשיבה הקדושה. ובשעות הערב המאוחרות שוב היה ספון בחדרו עמוס הספרים כשעמו חברותא [בד"כ אחד מבני הישיבה] ומתרפק שוב על דפי הגמ' המצהיבים מיושן ומחבקם אל תוך ליבו. ומתוך דביקותו בתורה ובנותן התורה יצא ופעל והפעיל גדולות ונצורות.

מהיכן הגיע לקשר המופלא עם כל גווני הציבור, וכיצד שילב בין עולם התורה - הישיבה הקדושה, לבין פעילותו בקרב עמך בית ישראל?

אחת ההדרכות שקיבל ממרן הרב שך זצ"ל כשהתמנה לרב העיר היתה רב צריך להגיע לכל מקום שמזמינים אותו כי הרב שייך לכלל, ולכל מקום שתגיע תדבר על הנושא שחשוב להם לפי הכלים שלהם, אלא שקצת תעלה ותרום... וכו', אך בכל לילה כשאתה עם עצמך תחשוב ותבהיר לעצמך מה אתה באמת. ואכן סיפר אחד מהנכדים שהיה מתלווה אליו לפעמים לשיעורים ולהרצאות, באחד הימים נסע עימו לכל מיני מקומות, שבהם נשא דברים לפני חוגים וקהלים מגוונים. הם חזרו הביתה בשתיים עשרה וחצי בלילה והלכו לישון אחר יום גדוש ועמוס לפתע בשעה 2:00 בלילה ניגש אבא זצ"ל למיטתו של הנכד והעירו משנתו. הנכד נבהל אולי סבא אינו חש בטוב, ענה לו: "אני מרגיש טוב אך איני מצליח להירדם כיון שאני מוכרח לומר לך

משהו. היום היינו יחד בכל מיני מקומות בקרב כל מיני ציבורים חלקם מאוד רחוקים לכן אני חושב לעצמי "אולי תחשוב שאנחנו שייכים לכולם לאלו וגם לאלו וקצת גם לאלו." דע לך, אנחנו שייכים רק לתורה ולבני התורה זו השייכות שלנו וזו הזהות שלנו. ב"ה שיש בכוחי להשפיע על עוד קהלים ולכן אני מקיים את חובתי ועושה זאת בשמחה "אך אינני רוצה שתחשוב שאנחנו שייכים להם". אלו היו בעצם דברי מרן הרב שך זצ"ל והוא יישם אותם הלכה למעשה.

ולשאלה כיצד שילב בין עולם התורה, לעמך בית ישראל. התשובה לכך, אמת נכון הדבר שמשגיח ולו הגדול ביותר אינו תמיד מתאים לקירוב רחוקים, וכן מרצה בתנועת התשובה לא תמיד מתאים לומר שיחות בישיבה, אך מי שהשפעתו על הציבור מגיע באופן של הגביע שעלה על גדותיו, הרי שהוא בדמותו הנאצלת מרומם את כל מי שבא במגע עימו את הרחוקים מקרב להיות רחוקים פחות ואת הקרובים מקרב להיות קרובים יותר וזאת מעצם דמותו הספוגה בתורה ובירא"ש ובקשר עם בורא עולם, מעולם לא הנגיש את התורה לציבור, אלא קירב את הציבור לתורה וא"כ אין כאן שום סתירה בין השפעתו על בני תורה לבין השפעתו על עמך בית ישראל.

כיצד ניתן להגדיר את דמותו של הרב זצ"ל?

אני אין בכוחי להגדירו שכן "אילו ידעתי הייתי". וכדי להגדיר מהותו של אדם גדול צריך להיות אדם גדול, אך דומני, והבאתי זאת בשעת חימום במסע הלוי את דברי המס"י פ"ט [שמרן הגריש"א זצ"ל הורה לו שפרק זה ראוי ללמוד בסדר מוסר] בשם תנא דבי אליהו "כל חכם מישראל שיש בו דבר תורה לאמיתו, ומתאנח על כבודו של הקב"ה ועל כבודם של ישראל כל ימיו, ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים ולכבוד ביהמ"ק ולישועה שתצמח בקרוב ולקיבוץ גלויות זוכה לרוח הקודש בדבריו". נדמה לי שדברי תנא דבי אליהו אלו מהוים הגדרה מדויקת לדמותו הגדולה, בכל פרט ופרט שמנה שם. [אגב, פעם חיפשתי בספר מס"י השייך לאבא זצ"ל את דברי התנא דבי אליהו, ולפתע אני רואה קטע מודגש בתוך הספר, קטע זה היה דבריו אלו המובאים מתדב"א].

איזה מאורע מרגש במיוחד חויתם עם אבא הרב זצ"ל?

פעם אחת זכיתי להתלוות אליו, ביו"ט לאחר התפילה בביהכ"נ החורבה בעיה"ק ירושלים, כאשר הציבור כולו הלך לשער הר הבית, כדי לומר את תפילת ומפני חטאינו גלינו מארצנו, כאשר אך התחיל באמירת "מפני חטאינו" פרץ בבכי סוחף

מידת המלכות ענינה שהמלך משפיע ומשפיע בכל סוף אך אינו נזקק כלל לאחרים. ואינו נוטל. אבא זצ"ל הכ"מ זכה במידת המלכות, הוא השפיע בלא גבול לכל אחד ואחד, מבני המשפחה, מאנשי העיר, מבני הישיבה, ומכל עמך ישראל. אך מעולם לא נטל לעצמו כלום. לא בממון, וק"ו לא בכבוד ובשררה הכל נקי בנקיות מוחלטת שאינה בנמצא ומשום כך כל פעליו הרבים בכל התחומים היו "בלתי לה' לבדו" וכדברים נבנים באופן זה הרי יש בהם סייעתא דמשמיא מרובה.

ולסיום ברצוני לספר מהתקופה האחרונה ממש שכבר לא היה בו כח, ומיעט אף בדיבור, כאשר הייתי מזכיר בפניו ב' דברים היה מתרגש מאוד ועניו זלגו דמעות. א' כאשר אמרתי לו אבא, עוד מעט יבנה ביהמ"ק ובעה"ת תשרת בביהמ"ק ככהן בהקרבת הקרבנות, דברים אלו גרמו לו התרגשות רבה. ב' כאשר אמרתי לו, אבא, ב"ה בישיבה לומדים בהתמדה גדולה כל בני הישיבה ושלחם שלך הוא, ג"כ התרגש עד למאוד והזיל דמעה.

יהי' הוא מליץ יושר עבור מרגן ורבנן שליט"א ועבור כל בני הישיבה לדורותיה, אשר אהבם אהבת נפש ממש, ועבור כל כלל ישראל, ונזכה במהרה לבנין ביהמ"ק ולתחית המתים, אכ"ר.

אשר מחמתו כמעט ולא יכל לעמוד על רגליו והיינו צריכים לתמוך בו כדי שלא יפול. בדרך חזור שאלתי "אבא עד כדי כך" לאחר הרהור קצר אמר לי "אתה יודע מה חשתי, כמו ילד שמגיע לבית אביו דופק על הדלת ואביו אומר לו ילדי היקר "השאר בחוץ" אין עדיין אפשרות להכניסך לבית". תחושות אלו בנויות על יסודות קדומים א' להרגיש בחוש ממש שאנו ילדים של אביו שבשמים, ב' לחוש שהבית של כלל ישראל הוא בית המקדש, אדם מרומם החש בפועל ממש את התחושות הללו הוא יכול לפרוץ בבכי נורא כל כך בעמדו בפני בית האב הנעול בפניו.

האם היה משתף ומערב את בני הבית בכל הפעילות שלו?

מעולם לא היה מספר לנו על מעשיו, וכל מה שאנו יודעים הוא מאחרים שספרו לנו, וחשבתי לעצמי איך יכול להיות שאדם יעשה פעולות רבות וגדולות כאלו בלא לשותף את האחרים, הרי זהו טבע האדם לספר ולשתף, וכי בחור ישיבה שיציעו לו סכום כסף שבו יכול ליסוע לטייל לכל מקום שליבו חפץ ורק בתנאי אחד שישע לבדו ובלא מצלמה רוב רובם של הבחורים לא ירצו ליסוע בצורה זו, ובספר קונטרס בהקדמתו מובא שאם היו אומרים לאדם לעלות למעלה ולחזות במחזות שמים, אך בתנאי שלא יספר על כך לאחרים לא היה לו נחת מכך. וא"כ כיצד יתכן שלא שיתף אחרים במעשיו.

התשובה לכך: הוא כן שיתף!!! הוא שיתף את הקב"ה בכל פעלו, כיון שמעשיו היו לכבוד השם ותורתו בנקיות מוחלטת, הרי שכל פעלו היה לפני ה', והוא בפעלו התענג על השם ונהנה מזיו שכינתו, ומשום כך שום דבר לא היה חסר לו כלל לשתף אחרים. כיון שזו היתה צורת החיים שלו, לכן מעולם לא ראינו, בני המשפחה שינוי בין האבא שבחוץ בפני מאות ואלפי אנשים, לבין אבא הנמצא בביתו, תמיד היה בנעימות ובשמחה אך מאידך בדריכות ובכובד ראש. לא היה שייך לדבר אתו בשום פנים ואופן דברים שמשתמע מהם זלזול או חוסר כבוד הזולת. מעולם, אבל מעולם לא שמעתי ממנו שידבר סרה באיש וזאת משום שחיי היו לפני ה', אהב את ה' בכל מאודו ונפשו, ואהב את בניו של מקום בכל נימי נפשו.

האם תוכלו לציין מידה מיוחדת שאפיינה אותו?

נאמר בפסוק בפר' ויגש, "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גושנה" יעקב שלח את יהודה "להורות" לבנות לו בית ישיבה מדוע דוקא יהודה מכל השבטים נבחר לשליחות זו? ראיתי מבארים שהסיבה לכך היא כי היתה לו מידת המלכות,

הספדים שנאמרו

בימי

השלושים

והשנה

גדלנו לאורו!

הרב נועם אלון שליט"א

ראש ישיבת מיר ברכפלד

מורינו ורבינו המרא דאתרא הגאון ר' שמחה זצ"ל, יובל שנים, גידל ורומם את העיר רחובות בכלל, ובני התורה בפרט.

זכינו ממש מקטנותנו לגדול "לאורו". אני מרגיש שאני מדבר כשליח של מאות בני תורה שגדלנו כאן במשך השנים בעיר רחובות "לאורו". אור של אב, רב, מעמיד, עולם של אצילות ונכבדות.

ר' שמחה הרגיש שהוא שליח לכרות את הבאר השלישית, הבאר שלא רבו עליה, רחובות, באר מים חיים.

ר' שמחה זצ"ל היה איש האשכולות. איש שהכל בו:

ראשית, ר' שמחה היה איש של יראת שמים. ככה אמר והעיד מרן החזו"א זצ"ל עליו, שיש בו יראת שמים. מניין יודעים? חז"ל אומרים, שכל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים. ואצלו ראו שדבריו נשמעים, אצל כל הציבור והנערים והבחורים שגדלו כאן ברחובות לאורו. הדרשות שלו, המאמרים שלו, הדברי תורה שלו, חקוקים אצלי, על לוח ליבי, ולב חברי שגדלנו כאן ברחובות "לאורו".

כל מעגל השנה שלנו היה סביב הדברים של ר' שמחה זצ"ל. אמירת אקדמות בשבועות, בשיבה בותיקין, ואח"כ בקידוש היה מדבר בקביעות על שיר של יום, "למנצח מזמור לדוד, השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע", אפשר לראות מהשמים כבוד אל, אמונה, גדלות השם, להתבונן בכוכבים, להתבונן בשמים, אבל אומר דרשות הר"ן, יש דבר יותר גדול מזה, "תורת ה' תמימה משיבת נפש", מהתורה הקדושה מי שמתבונן יכול להגיע לכבוד שמים יותר גדול מאשר "השמים מספרים כבוד אל". כשהיינו שומעים את דבריו על רוממות וקדושת ומעלת התורה, הדברים היו נכנסים לליבנו, ללב צעירי הצאן, כי מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים.

כדאיות והפסדים. ר' שמחה זצ"ל עם הישרות והאמת, "אלוקים עשה את האדם ישר", התעלה מעל ה"חשבונות רבים". וכשאדם רואה את האמת, רואה הנהגה של אמת, האדם נמשך אל זה. וזה סוד המשיכה שנמשכו לר' שמחה, כל בני התורה וכל מי שבא במגע איתו, משיכה אל מידת האמת.

שנית, היה איש שכל כולו אהבה. אוהב את התורה, אוהב את השם, אוהב את הבריות. כולו אהבה. מידת האהבה. "ואהבת את השם אלוקיך", "ואהבת לרעך כמוך". מידת אהבה היא כח של נתינה. לר' שמחה היה כח של נתינה, הוא נתן את כולו, ולא השאיר לעצמו שום דבר. נתן את כולו לקידוש שם שמים, נתן הכל כדי שיהיה אחדות ושלוש. נתן את תמצית דמו, כל מה שהיה לו, עבור "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך". לרומם את קדושת השם בעולם, נתן את הכל למען כבוד השם. וכמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, כולם אהבו אותו. זה היה שורש האהבה שאהבו בני העיר את מורינו ורבינו הגאון ר' שמחה, מפני שהיה איש שכולו אהבה ונתינה.

ר' שמחה היה אוהב שלום ורודף שלום. כל מי שהתבונן בזיו פניו ראה אור על הפנים, "כי קרן אור פניו". היה אור על הפנים. מה היה אור? זה היה האור של השלום. תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם.

וכל זה מכח התורה הקדושה, כמו שהעידו כולם כמה היה קם מוקדם בבוקר ולומד תורה שעות מרובות, גם בזמן טרדות הרבנות. אי אפשר להיות כל זה, איש של אמת, של אהבה, של יראת שמים, רק מכח התורה הקדושה. התורה הקדושה היתה משוש ליבו. משמה הוא בנה ויצק והשפיע. התורה של ר' שמחה היא "תורת חסד". תורה בשלמות, עם תורת האדם.

ר' שמחה היה איש של כלל. היתה לו התפישה של "כלל ישראל", שלא יהודי ועוד יהודי, אלא חטיבה אחת של "כלל ישראל". כולנו יחד בני איש אחד אנחנו. חי את זה באמת. לא ראה את הכלל כיחידים, שצריך לתמוך בפלוני ובאלמוני, אלא ראה את "כלל ישראל" ומתוך זה כל היחידים, כפרט בתוך הכלל. כולו כלל. לא היה בכלל בתפישה שלו להיות אנוכי, לדאוג לעצמי.

כל כך קשה לחשוב שכעת הוא כבר לא איתנו, כל כך הרבה מעלות ורוממות, איזו "שלמות" שהיא לא מצויה. ומכלל זה הצליח להיות כיחיד שחופר באר של עיר שלמה, הבאר השלישית שלא רבו עליה, רחובות, וממלא אותה מים טהורים. וכל מה שדיברנו זה היה סוד ההשפעה שלו על כל העיר, על הבחורים, בני תורה.

בליל תשעה באב בכולל, היה עומד על המדרגות ומקונן על חורבן בית המקדש, ומדבר תמיד על המעשה בשנאת חינו של בר קמצא ובר קמצא, והרגשנו בליבנו את התביעה הנוקבת של ר' שמחה על אהבת הבריות, כי כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין.

אם זה בהושענה רבה אחרי ותיקין, לשמוע את ר' שמחה, "קול מבשר מבשר ואומר" וכל הפיוט, היה אפשר להרגיש שממש משיח צדקנו עומד בפתח, הנה הנה, המשיח מגיע, את הציפיה שלו לגאולה, שמענו את קול התור נשמע בארצנו. דרשות שבת הגדול ושבת שובה. ככה כל השנה כולה חיינו, היינו חיים, מדברותיו, כי מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין. איש של יראת שמים.

שנית, ר' שמחה זצ"ל היה איש שכולו אחריות. ר' שמחה היה מלך, מאן מלכי רבנן. מה זה מלכות? במה התבטאה המלכות שלו? במידת האחריות. איש של אחריות. היה איש של "מלכות", ומלכות נובעת מאחריות. אנחנו רגילים שכל דבר הוא לא קשור אלינו, זה לא קשור אלי, מה זה נוגע לי. אצל ר' שמחה היה בדיוק הפוך. כל מקום שהוא היה יכול להשפיע, לתת, הוא היה שם. למה, כי היה איש של אחריות. איש שכל כולו אחריות. אחריות על כל העיר כולה, אחריות לבני התורה, אחריות על כל יחיד ויחיד. איפה שרק היה אפשר לחזק, להשפיע, הוא היה שם, כל דבר שנוגע לקידוש השם, לכבוד שמים, הרגיש מחוייב לזה, הרגיש שזה נוגע אליו. איש שכל כולו אחריות.

מכח מידת האחריות הוא ליווה את בני התורה, שיגדלו, הרעיף עלינו אהבה וחיבה וכבוד. אני הקטן יכול להעיד, הייתי ילד בן אחד עשרה, בן שתים עשרה, ישבתי אצלו במשרדים ברבנות ברחוב הרב בר שאול, וכל כך הוא דיבר איתי, ועודד וחיזק, ליווה אותי בבר מצוה, בחתונה, ליווה כל הזמן, מכח מידת האחריות.

כולם כל כך אהבו את ר' שמחה, איזה אהבה אהבו אותו. מה אפשר באהבה הזאת? למה כ"כ אהבו אותו?

אני חושב שתי נקודות, אולי יש עוד:

ראשית, אחת הנקודות המרכזיות שהיו אצל ר' שמחה, שהוא היה איש אמת. איש שכל כולו אמת. מה נוגע אמת לאהבה? אדם ישר בטבעו אוהב את האמת, נמשך אחר האמת. מהשקר מתרחקים, ואל האמת נמשכים. מורינו ר' שמחה היה איש אמת. האמת היתה נר לרגליו. הוא גם ידע איך להתנהל עם האמת בתוך העלמא דשיקרא. בכל מצב שפגש, ידע איך להתנהג עם האמת, בלי לעשות "חשבונות" של

וראה בטוב

על מורי ורבי הגאון הגדול רבי שמחה הכהן קוק זצוק"ל

הרב אלחנן אהרן שליט"א

תלמיד הרב

הקדמה

שם המאמר "וראה בטוב", נבחר משתי סיבות, הראשונה היא, שדבר זה בהחלט היה מאפיין את מורי ורבי זצ"ל, לראות את הטוב בכל דבר ובכל אחד ללא יוצא מן הכלל. וכבר שמענו סיפורים רבים על מידת העין טובה של מורי ורבי בכל אחד ובכל יהודי באשר הוא שם, לראות את הטוב ולהסיר את הרע, וממילא לגרום לסור מרע.

הסיבה השנייה נעוצה בסיבה הראשונה, אך בסיפור הבא יובן הדבר ביתר שאת. ביום מן הימים הנני נכנס לביתו של מורי ורבי. ועל אפו מונחות משקפיים חדשות. כמו בכל דבר שזכיתי לשאול, גם במקרה הנוכחי פניתי ושאלתי, מה מברכים את מי שקונה משקפיים חדשות? דרך העולם אומרים להתחדש וכדו', אך למורי ורבי הייתה תשובה אחרת, "וראה בטוב ירושלים", הייתה תשובתו. זאת אומרת שלא די לראות את הטוב, צריך לראות את הטוב שבקדושה, כמו שכתוב וראה בטוב ירושלים, לראות את הירושלים שבכל אחד, את קדושת ירושלים וקודש הקודשים השוכן בתוך כל אחד מעם ישראל.

בימי השבעה הגיע לנחם ראש ישיבת מיר הגאון הגדול רבי יצחק אזרחי שליט"א (הכיר אותו הרבה שנים עוד מימי לימודיהם יחד בכולל אצל ר' מאיר חדש זצ"ל), וכך היו דבריו, הגמרא והר"ן בנדרים (לח ע"א): "אמר רבי יוסי ברבי חנינא, לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו... ומשה קיבל פלפולא של תורה ונהג בה טובת עין ונתנה לישראל". אמר ראש הישיבה: איך היינו נראים בלי פלפולא של תורה, והעברת פלפולא של תורה היה דווקא על ידי טובת עין. "את הדברים הללו הייתי אומר על ר' שמחה", "הייתי מכתיר את ר' שמחה שהוא היה ממוסרי התורה, אין זה מילתא זוטרתא היא, זה היה הנקודה המרכזית שהיה בו, 'טוב עין שבו'.

זה המקום להודות לבורא העולם על שזיכה אותי להתקרב לדמות הוד שכזאת.

נלמד ממנו, מסירות נפש למען התורה, עמל ויגיעה בתורה, עבודת השם, תפילה ויראת שמים, בלי גבול.

כל כך נעים, כל כך נעים, להזכר בר' שמחה, האיש השלם, איש האשכולות, שכ"כ גידל ונתן לכולם, כולו אהבה ונתינה ושלוש ויראת שמים.

אני את כל כולי אני חייב את עצמי לר' שמחה, אני מחוייב בהכרת הטוב לר' שמחה, כמו שאמרתי הוא רומם אותי, הוא גידל אותי, נתן לי כח להכל, נתן לי מדי פעם מתנות ספרי קודש עם הקדשות ממנו, כ"כ דאג לי, אני כל כולי חייב הכרת הטוב לר' שמחה,

ויה"ר שכל נטיעות שנטע יהיו כמותו, ובעז"ה, עד יקיצו וירננו שוכני עפר במהרה בימינו אמן.

בחר לדבר עליו, בעת פנייתי לרבינו בבקשה שימסור את השיחה בישיבה, שאלתי הייתה על מה הרב יבחר לדבר בפעם הראשונה? תשובת הרב: "אינני צריך לדבר שום דבר, הלימוד יהיה מתוך ספר 'נפש החיים' לרבי חיים מוולואז'ין זצוק"ל". בתחילה הדבר היה נשמע קצת מוזר, אך בוודאי שלא התווכחתי עם רבינו, ואכן, כך נקבע השיעור. כבר בשיעור הראשון דאגנו לכלל הבחורים המשתתפים יהיו ספרים. ברצוני לציין שחלק מהספרים שבהם למדנו, הביא הרב בעצמו, כדי שנוכל ללמוד מתוך הכתב בהבנה טובה.

הלימוד היה במתיקות שאין שנייה לה, זכינו לשמוע מרבינו את הנאמר בספר נפש החיים שאותו כל כך אהב. רבינו היה קורא מילה במילה כמונה מעות, מפרש את הדברים עד שיובנו לכל הבחורים. כך, במשך מספר חודשים זכינו זכות עצומה שרבינו היה מגיע לישיבה אחת לשבוע ומוסר את השיעור ברוב עונג, גם כעת, כאשר אני כותב את הדברים האלו, געגועים רבים עולים בליבי.

חדר הרב

בהמשך עקב אירועים וטרדות השיעור אמנם פסק, אך הקשר שלי עם רבינו התחיל ממש באותו הזמן, כיון שכך ביקשתי את קרבתו, ואכן זכיתי שהדבר יבוא מצידו, שהציע לי ללמוד עימו בחברותא.

כאן אני חייב לתאר את חדר הרב. החדר היה חדר קטן, מנותק מכל חלקי הבית, קירות החדר כולם מכוסים מהמסד עד הטפחות בספרי קודש. הספרים היו מסודרים בסדר מופתי, טור של מוסר ובתוכם מדפים שלמים של ספרי חסידות, ספרי הלכה לכלל העדות והחוגים, ספרי עיון, ראשונים ואחרונים על הש"ס, ספרי הראי"ה קוק, ספרים על התנ"ך ופרשת השבוע ועוד. בצד מזרח של החדר נמצא ארון קודש קטן ובתוכו ישנם שני ספרי תורה, אחד גדול והשני קטן, מתחת לספרי התורה ישנם אלפי פתקים שבהם רשומים שמות של אנשים שעליהם הרב התפלל, אבל לא רק הם, אלא גם אלפי פתקי בקשות שהרב כותב ומבקש ומתחנן לפני בורא עולם שיעזור לו. לא היו כתובים שם רק דברים גדולים, אלא גם דברים קטנים שהם גדולים כתב הרב בפתקים והניחם בתוך ארון הקודש. במרכז החדר ישנו שולחן, על שולחן בצד אחד ישנו ש"ס קטן בו הרב היה נוהג להכין את השיעורים. בצד השני של השולחן היו הרמה של דפים, חלקם שיעורים שהרב הכין או אמר בעבר, וחלקם דפים ומסמכים בהם הרב עסק בימים אלו, פעם זה גיור או גיוס, ופעם זה כשרות או ענייני ארץ ישראל.

על אף שזכיתי ללמוד עם הרב בחברותא רק במשך שלוש שנים מדי ערב, אני יכול לומר באופן ברור שלא היה כמעט יום במשך השנה בתוך כל השנים הללו שלא הייתי בקרבת הרב, לכן זכיתי לראות דברים רבים ואותם אעלה על הכתב בס"ד.

איזהו מכובד? המכבד את הבריות

הימים הם ימי שיעור ב' בישיבת מאור התלמוד, זמן התעלות של כל בחור - זמן חורף. מסיבות שונות עלה בדעתי הרעיון, שרב העיר ונשיא הישיבה מוריני הגאון הגדול רבי שמחה הכהן קוק יבוא וימסור לנו וועדים מוסריים. נכון הוא שאין זה מתפקיד הרב למסור שיחות בישיבה, אך למסור ועד למספר מצומצם של בחורים הדבר היה נראה כדבר טוב. עם הרעיון הזה ניגשתי לראש הישיבה הגאון הגדול רבי אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א, שהוא אחיו של כבוד הרב, להבדיל בין חיים לחיים, ומשהצתי לפניו את הרעיון כמובן שזכיתי לברכתו. לאחר מכן פניתי לכבוד הרב שמחה קוק והצעתי לו את הרעיון, לאחר שבירר אצלי האם ראש הישיבה מסכים לדבר ועניתי בחיוב, כמובן שהרב שמח מאוד לבוא ולמסור את אותו ועד בישיבה שבעבורה הוא טורח כל כך כבר עשרות שנים כשהיה נוסע אל מעבר לים כדי לשאת בעולה של הישיבה הקדושה. **הדבר היה לפלא בעיניי**, שרק לאחר ששמע כי ראש הישיבה מסכים לדבר זה, נתן את הסכמתו למסירת השיעור. שהרי הרב טרח עשרות שנים עבור החזקת הישיבה, ללמדנו מהו כבוד ואיך היה מכבד את אחיו, למרות שהוא קטן ממנו, וגם אחרי שנים של מסירות נפש, בירר קודם להסכמה שלו, מהי דעתו של הראש ישיבה.

וכעין זה שמעתי מהרב יעקב יעקובזון שליט"א, כשהיה בצוות הישיבה, הציע פעם למורנו הרב שימסור בישיבה מידי שבוע שיעור קצר בסוגיא הנלמדת, שאלתו הראשונה של הרב הייתה, "האם הראש ישיבה מסכים לכך"?

מתיקות התורה

כבר באותו שבוע החל הרב להגיע לישיבה למסור את הועד המוסרי השבועי. הועד התקיים מידי יום רביעי בשעה 22:00 בחדרו של הרב בבניין הישיבה. בשיחה השתתפו מספר מצומצם של כחמשה עשר בחורים, וזאת מכוון שהרב ביקש שלא לבטל את סדר שלישי לגמרי, וממש זכינו שטובי הבחורים יבואו להשתתף בשיחה זו.

הנוהג בעולם הישיבות שכאשר המשגיח מוסר שיחה, בכל שבוע נושא השיחה נסוב על נושא שונה, יתכן שהדברים יהיו על פי פרשת השבוע, או על נושא אחר שהמשגיח

שטרות היושר

על השולחן הייתה פרוסה מפה שקופה עם רקע לבן, תחת המפה היו מונחים תמונות הוד של גדולי ישראל אדמו"רים ורבנים. מאחורי השולחן, היה הרב יושב על כסאו במלואו הדרו, תמיד היה לפניו ספר פתוח, בידו אווז הוא עט וסרגל, ואת הדברים החשובים שמצא, מיד היה הרב מדגיש כדי שהדברים יחרטו על ליבו הטהור, פעמים אף היה מדגיש בלורד בצבע זורח. בחדר לא היה ספר שלא הייתה בתוכו סימניה או סימון כל שהוא שהרב עיין בספר. מתחת לשולחן הייתה מגירה ובה היו כל יומני הרב, כחמישים יומנים במספר. עוד היו במגירה, ערימה של צ'קים, הערימה הזאת מראה את הישרות של הרב שאיננה צריכה הוכחה. פעם אמר לי "בתקופות שאנשים מפקפקים על נאמנותי, זו תעודת יושר, היושר שלי", ואכן הצ'קים הללו מוכיחים את הדבר. אותם צ'קים הגיעו כאשר היה הרב הולך למאות מקומות כדי לסדר חופה וקידושין מתוקף תפקידו כרב עיר, לאחר החופה, כנהוג בכל מיני מקומות, היו ניגשים אבי החתן ואבי הכלה לתת תשלום על סידור החופה והקידושין. באופן קבוע הרב התנגד לקבל, אם ההורים היו לוקחים בחזרה את הצ'ק, מה טוב, ואם הם היו מתעקשים לתת, הרי שהרב היה לוקח את הצ'ק, ובמקום להפקיד אותו בבנק, הוא היה מפקיד אותו במגירה שלו, על מנת שגם אם ביום מן הימים יבוא מישהו בטענה שהצ'ק שלו הופקד, יוכל הרב לשלוח את הצ'ק באופן מיידי, ולהראות כי לא נכון הדבר.

בחדרו היו תלויות מספר תמונות של גדולי עולם מדורות עברו, ר' מאיר חדש, תמונת הרב מפוניב'ז ועוד.

כשנכנסתי לחדר הזה לראשונה בחיי, הייתה ההרגשה מיוחדת, לא אשכח את הארת הפנים וקבלת הפנים שזכיתי לראות על פני הרב.

רק דבר אחד - ללמוד

"תבוא מחר, בערב נלמד יחד", אמר הרב. "מה נלמד?" שאלתי את הרב, "נכין את השיעור שאני מוסר בדף היומי". הייתה זו אולי הפעם היחידה בחיי שביקשתי מהרב בקשה אחרת ממה שאמר, וביקשתי ממנו שנלמד הלכות שבת. הרב נענה לבקשתי ואמר לי שכבר מחר אקנה טור ושו"ע, כדי שנוכל ללמוד. למחרת הגעתי בשעה 21:30, זה היה הזמן שנקבע, הנחתי את הספר על השולחן, הרב כבר היה מוכן עם הספר עוד לפני בואי, וכך התחלנו ללמוד. תענוג של ממש אפף את החדר כולו, שמחה של לימוד התורה מילאה את ליבי, לא היה לי זמן להתרגש יתר על מידה,

העדפתי לנצל כל שניה ללימוד. כך, זכיתי להגיע מידי ערב להגיע לחדר הלימוד של מורי ורבי כדי לעשות רק דבר אחד - ללמוד תורה.

אני מדגיש 'דבר אחד' כדי להוציא מליבם של אלו שחשבו שדרך הלימוד אשמע מענייני העולם הזה, שהרי הרב היה איש ציבור תורנית ומוכרת שעסק בכל תחום שבקדושה הנוגע לחיי היהדות בארץ ישראל, אבל הזמן הזה היה מוקדש ללימוד נטו. השעה הזו הייתה כל כולה לימוד.

הלימוד שלנו היה מידי ערב בערב כמעט ללא חיסורים. זמן הלימוד היה חשוב מאוד לרב, הוא ממש ביקש שאגיע בכל יום בזמן כדי שנוכל להספיק כמה שיותר. אך גם אם הייתי מאחר או מחסר, הוא אף פעם לא העיר לי. באופן כללי, הרב מעולם לא העיר לאדם, גם אם היה איזה שהוא דבר שנעשה שלא כדן, לא היה אומר שמשוה לא בסדר, אלא היה מראה מה צריך לעשות, או לחלופין, היה מראה במבטו שהדבר למורת רוחו.

תיאור סדר יומו של הרב כפי שראיתי

סדר יומו של הרב היה עמוס לעייפה. היה מדהים לראות את היומן של הרב, בכיסו של הרב היה מונח באופן תמידי יומן כיס קטן שבו היה מציין בעצמו את סדר יומו העמוס, לרוב לא היה מובן מה סדר היום, שכן הרב כדרכו, ללא אומר ודברים היה עושה רבות למען בורא עולם, כפי שהיה מזכיר באופן תמידי בימים הנוראים - "למענך" - אלוקים חיים.

היום היה מתחיל בשעת בוקר מוקדמת, בזמן שאנשי העולם עוד נמים את שנתם. בשעה ארבע לפנות בוקר, היה הרב לומד באופן קבוע עם חברותא ומכין יחד איתו את הדף היומי במשך שעות וחצי. גם אני זכיתי מידי פעם לעלות לבית הרב בשעות אלו ולחזות במחזה מרהיב זה של לימוד מתוך עמל ושמחה יחד. כך, במשך שלוש שעות היה הרב מכין שיעור. בעוד שהזמן שהיה מוסר את השיעור בפועל לא היה יותר משעה. זאת, מפני שהרב היה יורד ממש לעומקם של דברים, ומציין לעצמו על פתק מרובע קטן את סיכום השיטות בקצרה ובאופן ברור. בפתק הזה, היה יכול להיות כל השיעור - פשוט אחד מהראשונים ששופך אור על כל הסוגיא. איזה תענוג!

בשעה שבע בבוקר היה הרב יוצא מביתו כשתיק הטלית והתפילין תחת בית ידו. ההליכה לבית הכנסת, גם היא פרק שלם בפני עצמו, הליכה מתונה ורגועה ללא אומר וללא דברים, כולו הכנה לעמוד לפני מלך מלכי המלכים. התפילה מתחילה

היה מסתכל לחלק התחתון של העיתון בו מופיעים שמות של כמה חולים. הרב היה ממשיך לעלות לביתו, שם היה נכנס דרך הדלת הקרובה לחדרו, יושב לרגע, אומר פרק תהילים ומזכיר את כל שמות החולים שהופיעו בעיתון באותו יום, זה לא היה אזכור מן הפה ולחוש, אלא כל שם קיבל יחס משלו, לפעמים גם בבכי חרישי. לשאלתי, האם הרב מכיר אי-מי מן השמות? התשובה הייתה: "כולם מעם ישראל".

על משמר הדת ללא פשרות

לאחר מנוחה קלה וארוחת הבוקר במידה ובמשורה מעט לחם עם גבינה וכדור, היה הרב צועד רגלית לעבר בנין המועצה הדתית ומשרד הרבנות לטפל בענייני הדת הרבים של העיר רחובות. בחדר הראשון היה יושב הרב לייזר תלמיד חכם מחסידי צאנז, שהיה האחראי על גוף הכשרות בעיר. הרב היה נכנס כדי לשמוע מה שעל רב עיר לשמוע, כיצד הדברים מתפקדים כיאה וכיאות לעיר שבה יכול היה כל יהודי לסמוך על הכשרות בלי פקפוק. כמו כן, היה הרב עובר במחלקת הנישואין והמקוואות, כדי לשמוע מה עוד אפשר לתקן כדי שלא תהיה פשרה אפילו הקלה שבקלים בשום נושא של דת. לפעמים היה הרב מתיישב בחדרים אלו כאחד האדם ומתעניין בכל מקום לגופו ולעניינו.

זכורני פעם, שהרב נכנס לבנין הרבנות, ועוד בעודו במדרגות לקומה השנייה לעבר לשכתו, לפתע נשמעו צעקות מהקומה התחתונה. "לך תגיד לאדם שצועק, שיעלה אליי". אמר לי הרב. ירדתי לקרוא לאותו האדם. האמת היא שקצת חששתי, אבל אם הרב מבקש, אין שאלות. הצועק נבהל קצת כששמע את בקשתו של הרב, ועלה לחדרו של הרב. היה מדהים לראות איך ברגע אחד, מאדם גברתן ואלים הוא הפך כולו לרכוכי וחלש. הרב דיבר איתו קצרות והסביר לו בתקיפות שאין לאיים על עובדי המועצה העושים את עבודתם קודש, ואם יש לו טענה שיבוא אליי. תמיד חיזק את עובדי המועצה הדתית, ותמיד עמד מאחוריהם בכל דבר.

הייתה פעם שהתעוררה שאלה על אחת המקוואות, בעיר האם היא אכן נעשית כדת וכדין. כדי לבדוק את המקווה היו המומחים והבלנים צריכים לעלות לגג המקווה כדי לראות האם 'אוצר המים' אכן כשר. היה איזה שהוא פחד לעלות ולבדוק את המקום, אך הרב ממרום שנותיו, גם לאחר שכבר חצה את גיל הגבורות, הכריז: "אני אעלה הראשון". וכך, הוא טיפס על הסולם שלב אחרי שלב כדי לפקח ולראות שאכן הטהרה לא תיפגם במהומה.

על משמר הכשרות גם זכורני מעשה שראיתי מול עיניי: היה זה כאשר בעל חנות ירקות הפר בפעם השנייה את נוהלי הכשרות. בעל החנות זומן למשרד הרב הראשי

בשעה שבע ורבע, אבל הרב מעולם לא איחר, ותמיד היה מעשרה ראשונים, מתעטף בטלית ומניח תפילין. איזה עונג עולה כעת מול העיניים. הרב ניגש למקומו בפינה דרומית מזרחית של בית הכנסת, זה לא היה מקומו של רב של בית הכנסת, בבית הכנסת היה רב שהוא היה המרא דאתרא של אותו בית הכנסת. אך הרב קוק היה ממש כאחד מהמתפללים, כפוף כולו למרותו של רב בית הכנסת. אבל בעיקר כפוף בגופו מעט, וכפוף בליבו כולו לבורא עולם. אחרי תפילת שחרית שכזו, לא צריך עוד לימוד מה היא קירבה לקב"ה.

כמו שהרב היה מתאר תמיד את העמידה לפני הקב"ה, ע"פ מה שכתוב במשנ"ב בסימן צ"ד, **"ר"ל יכיון ליבו אע"פ שא"ל לו להחזיר פניו נגדם, ור"ל שיחשוב בליבו ורעיונו כאלו הוא עומד במקדש אשר בירושלים במקום קודש הקודשים". לא עומד בחוץ ולא בעזרה וכו' בתיאור מלא, אלא ממש בקודש הקודשים**". ושם הרב היה שלוש פעמים ביום. בהקשר לכך שהרב היה מתאר בתיאור חי את העמידה בקודש הקודשים, פעמים גם היה מוסיף, את הנאמר ב'סוד ושורש העבודה', שכאשר אדם מסיים את תפילת העמידה, עליו לחשוב רגע לפני שפוסע שלוש פסיעות לאחור, מאיפה הוא חוזר כעת, להרגיש שכעת הוא יוצא מביתו של מלכו של עולם, ואם אינו חושב כך הרי שכאילו לא התפלל, עד כדי כך, שאם הוא אוכל עובר על דברי תורה של "לא תאכלו על הדם", וכפי שנפסק שאסור לאכול לפני שמתפלל. כשהרב היה אומר את הדברים, ההרגשה הייתה לא רק שנכנס לקודש הקודשים, אלא ממש גם הרגיש איך יוצא משם.

בסיום התפילה, לאחר המתנה לראות שכולם כבר קיפלו את התפילין והטלית, בזמן שהיו ניגשים לשאול שאלה כזו או אחרת, הרב היה כבר מוכן בכיסא המגיד שיעור. תמיד דיבר הרב בנעימות, וכאן, בשיעור הקבוע מזה שנים רבות, הרב מוסר את השיעור כנתינתו מסיני, ללמוד וללמד מתוך אהבה רבה.

בסיום השיעור, שוב היו ניגשים לשאול שאלות, כעת ניתן היה יותר להאריך במתן התשובות, כמעט ולא היה מי שהפסיד לגשת לרב ולקבל את ברכת בוקר טוב. כשהחיוך נסוך על הפנים, תמיד גם היה מקום של כבוד לרב בית הכנסת.

כשהרב היה שב לביתו, היה לוקח את העיתון - 'יתד נאמן' שהיה בתיבה. מתבונן בכותרות במבט קל, לפעמים היה הדבר נעשה לפני התפילה, בהסברו שהרי צריך לדעת על מה להתפלל. פעם הוסיף הרב "יש הרבה על מה להתפלל גם בלי לקרוא את העיתון", אך גם לאחר התפילה הרב היה מתעניין בעיתון בהצצה קלה, בעיקר

הייתה פעם שהרב אמר לנחמיה שאם יתנהג למופת, יקבל ממנו סידור תפילה קטן וכך אכן היה.

עמו אנוכי בצרה

פעם הגיעה אישה לרבנות וביקשה בתחנונים שהרב יעזור לה בדבר כל שהוא. הרב עשה מאמצים והשתדל ככל יכולתו. לאחר שבוע הגיעה האישה לשמוע האם הרב הצליח, ולצערו היה צריך לומר שלא הצליח, לאחר שהאישה יצאה במפח נפש, מיד הרב אמר לי: "אם היא הייתה יודעת כמה עד קשה לי שלא הצלחתי לעשות את מה שביקשה, יכול שהצער שלי גדול משלה."

במיעוט שינה

בשעה 13:15 היה הרב יוצא לביתו. בדרך כלל היה מזכירו האישי הנאמן לוקח אותו ברכבו. הרב היה עולה לביתו כדי לנוח מעט ולאכול את ארוחת הצהריים, בשלב זה אני הייתי חוזר לשיבה. פעם בימי 'בין הזמנים', זכיתי והרב הזמין אותי לאכול יחד איתו את ארוחת הצהריים. בתחילה קצת פחדתי, שהרי כל עוד אני רואה את הרב ברוב הדרו אני מכבדו, אך חשש היה בליבי שמא מרוב קירבה ירד בפני מעט מכבודו. אך כמו כל דבר אצל הרב שהיה בכבוד ובהדר, גם אכילתו הייתה כבן מלך ממש ללא שום רבב. על אף שרציתי אני להגיש את האוכל לשולחן, לא איפשר לי לעשות את זה בשום אופן, אלא אמר לי: "אתה האורח שלי, וזה הכבוד שלי לתת לבחור ישיבה לאכול". וכך, הרב בעצמו הגיש לי לשולחן צלחת ובה ארוחת צהריים. הרב ישב בצד אחד של השולחן והורה לי לשבת מולו. הרב פתח לפניו ספר, אבל לא ספר סתם, אלא לוח 'דבר בעיתו'. הסיבה שאני מציין איזה ספר פתח הרב, היא מפני שאני זוכר שהרב אמר לי, "גם שאוכלים צריך ללמוד, אך לא צריך דברים כבדים מידי".

ויהי בעלות המנחה

ובחזרה לסדר יומו של הרב: זמן הגעתו לתפילת המנחה הייתה ממש כמו תפילת שחרית. רבע שעה לפני זמן תחילת התפילה, היה הרב יוצא מביתו לבית הכנסת. גם עכשיו, היה הרב מעשרה הראשונים, אם לא הראשון ממש. סיבת הדבר שהרב נהג להקדים לתפילה, נעוצה כמובן בחשיבות התפילה. אך בבית הרב היה אמצעי מעניין שגרם לו להקדים תמיד - כל השעונים הקדימו בעשר דקות. לא פעם, הגיע הרב לבית הכנסת בעוד שהוא היה עדיין סגור, ולכן היה לרב מפתח של בית הכנסת, וכך הוא היה נכנס, מדליק את האור ומתיישב ללמוד מספר דקות עד שיגיע זמן התפילה.

של רחובות, ויחד איתו ישב הרב לייזר עם רב אחראי על הכשרות, ובצורה שאינה משתמעת לשני פנים, הודיעו בתקיפות לבעל החנות שהתעודה נשללת ממנו בזה הרגע, ויפורסם בעיר על כך שאסור לקנות עוד בחנות שלו. "לאחר שעשינו ניסיון אחד, לא נוכל יותר להכשיל את הציבור".

גם במחלקת רישום הנישואין, מעבר לכך שהופקדו אנשים שהרב סמך עליהם על כל מה שהם עושים, והם אלו שהביאו את הדבר הקשה לכבוד הרב, שלא חסך וירד לפרטי פרטים. אם היה מגיע משהו שעלה ממדינות שיש ספק לגבי יהדותם של העולים, היה מברר בעדינות ובחכמה על יהדות החתן או הכלה.

ואהבת את הגר

למשרד הרבנות היו מגיעים אנשים נשים וטף לעניינים שונים, אם לקבל ברכה, עצה או מכתב כזה או אחר. אספר כאן את סיפורו של הנער היקר נחמיה פישמן נ"ו שסיפורו כבר פורסם, אך מכיוון שאני ראיתי את הדברים במו עיני אעלה אותם על הכתב. הילד נחמיה פישמן היה מגיע לפחות פעם בשבוע יחד עם אימו בשעות הבוקר למשרדי הרבנות, סיבת ההגעה הייתה לימוד של הרב עם הילד. מדובר בילד לבן של גיורת אינדיאנית אשר לא ידעה קרוא וכתוב, וחפצה בכל ליבה ובכל נפשה שבנה יגדל לתורה ומעשים טובים. לשם כך היא הייתה מוכנה להשקיע בשביל זה כל מאמץ, וכך אכן עשתה. עוד שהיה נחמיה בן שלוש, הוא היה מגיע ללמוד את אותיות ה'אל"ף ב"ת' עם כבוד הרב. היה זה מחזה מופעים, באופן תמידי, היה הרב מושיבו על כסאו שלו, ואילו הרב עצמו עבר לכיסא שבצד השולחן, וכך היה בוחן אותו, ממש כאילו היה נחמיה בנו חביבו, וכאילו הזמן עצר מלכת ואין דבר חשוב יותר מאשר ללמוד את הנלמד בגן ובחיידר. לא רק את אותיות ה'אל"ף ב"ת למדו הם יחד, אלא גם את שאר החומר הנלמד, אם זה פרשת שבוע ועוד. בסוף הלימוד היה נחמיה מקבל שני דברים: האחד - טופי, והשני - פתק לגגנת ולרב'ה, באופן קבוע היה הנוסח מתחיל במילים "לגגנת הנכבדה", והרב היה טורח ומסביר לילד בן השלוש מה הוא כתב לגגנת ומדוע הגגנת נכבדה, וכן לרב'ה היה כותב בכבוד ובהערכה על השקעתו ועל ידיעותיו של הילד. תמיד בסוף הלימוד היו לילד נחמיה שאלות לשאול את הרב, היו אלו שאלות של ילד בן שלוש, והרב היה עונה על הכל כדרכו במתינות ומברך את הילד את אביו, אימו ואת אחיותיו. זכורני פעם שנחמיה ראה תמונה על הקיר שבה הופיעו תמונה של מטוסי קרב על רקע הכותל המערבי, שאל הילד: "זה מטוס חיילים?", והרב ענה והסביר, אך נתן בהסברו דגש על כותל והמקום הקדוש.

שמחה, ולעוד הכנסת ספר תורה, וכך, כמה שעות של ריצות ממקום למקום, ובכל מקום ניגשים אליו עשרות אנשים כדי ללחוץ את ידו של הרב ולנשקה. הרב מאוד חיבב מנהג זה של נישוק היד, עד שהיה עושה כך לגדולי ישראל, ואני בעיניי ראיתי איך שהרב נישק את ידם של כמה וכמה מגדולי ישראל. לכולם הרב היה מעניק ברכה בחיוך רחב לקטן כגדול. כשילדים היו ניגשים אליו, היה הרב מתעניין היכן הילד לומד ובאיזו כיתה, מה לומדים כעת, ועוד. לא פעם שמעתי אותו אומר לילד: "תגיד לרב/למורה שלך שיזמינו אותי, אני רוצה לבוא".

פעם השתתפתי יחד עם הרב בכתובת אותיות לספר התורה, היה מעניין לראות איך הרב מנהל את מעמד כתיבת האותיות, שכן היו שם כאלו שהיו רחוקים מלשמור תורה ומצוות. בחכמה רבה דיבר הרב עם כל אחד באופן אישי כדי שמעצמו לא ירצה לכתוב בספר התורה. כך היה אחד שהרב אמר לו "איזה כבוד יהיה לספר תורה שאתה תחזיק אותו", לשני אמר הרב: "אני רוצה שתבוא איתי רגע לראות האם אנחנו יודעים להיכן התהלכה תצא", וכן הלאה, והכל בצורה שלא יבינו את מטרתו.

בדרך מביתו לבית הכנסת היה קיוסק קטן ליד בית הספר בשם 'דה שליט', הרב היה עוצר לרגע ומברך את המוכר. אני זוכר שפעם הוא ניגש לקנות בקיוסק משהו קטן, "צריך לפרנס אותו" אמר לי.

נראה שכך היה סדר היום של הרב באופן יומי. אך מכיוון שהרב היה איש סוד, הוא לא אמר דבר וחצי דבר על פועליו הרבים, כך שגם אם היו שינויים במהלך היום, מלבדו ולפעמים גם מזכירו, לא ידע איש היכן הוא נמצא כעת. לאחר מעשה, היו יכולים להגיע שמועות שהיה במקום כזה וכזה, אך אף פעם הרב לא אישר או הכחיש, תמיד היה משנה נושא, או אומר ווארט וכדומה, בכדי שלא יצטרך לאשר או להכחיש.

הכנה ליום השבת: מערב מזמינים

ההכנות לקראת שבת החלו ביום שישי. כבר ביום חמישי בלילה הייתה המפה פרוסה על שולחן השבת, ובפינת הסלון היו מונחים על השידה נרות השבת כשהם מוכנים להדלקה, כאשר הרב בעצמו כמובן היה מכינם. ומדוע כבר מיום חמישי? פעמים רבות היה הרב מספר את המעשה ששמע בעצמו מרבי יחזקאל אברמסקי, וכך סיפר הרב: בעת שהיו מתגוררים הרב והרבנית בשכונת בית וגן שבירושלים, ניגש הרב באחד מימי השישי להתייעצות עם הגאון הגדול רבי יחזקאל אברמסקי, שאף הוא התגורר בבית וגן. הרב היה ניגש לרבי יחזקאל לאחר תפילת שחרית בעת שהם פוסעים

אם בדרך לתפילת שחרית, תחת חיקו של הרב, היו מונחים הטלית והתפילין, הרי שבדרך לתפילת המנחה היה הרב לוקח ספר יחד איתו. לא היה זה ספר מסוים שאותו היה הרב לוקח, פעם היה זה ספר מוסר ופעם ספר הלכה, פעם גמרא ופעם ספר חסידות. שהרי חבל על כל רגע, ועד שיתחילו את התפילה, אפשר היה להספיק עוד לימוד, או בין ללמוד בו בין מנחה למערב.

גם בתפילה זו, היה הרב עומד במקומו הקבוע, ממש כבן המתחטא לפני רבו, מאז ומעולם היה הרב מתפלל בכפיפות קומה מעט, ובהכנעת הלב גמורה, כפי שהיה ניכר על פניו.

בסיום תפילת מנחה ועד לתפילת ערבית, היה מתקיים שיעור קצר מפי רב בית הכנסת. פעמים שהרב היה מקשיב לשיעור, ופעמים שהיה לומד בעצמו. אלא שאם היה הרב לומד לבד, הוא לא היה נשאר באולם בית הכנסת, אלא הולך לחדר צדדי, בהסבירו: "לא מכוון לשבת בבית הכנסת כשיש שיעור ואילו אני לומד דבר אחר".

גדול המלבין שיניים לחברו

לאחר מכן, התקיימה תפילת ערבית. בכל פעם שהיה הרב בא לבית הכנסת, ובעצם כמו בכל מקום שהיה הרב נוכח, היו אנשים עוצרים אותו, מי לעצה מי לברכה או שאלה, לכולם היה עונה בסבלנות מאין כמוה. זכורני, שפעם מיהר למקום כל שהוא, וכבר בא הנהג לקחתו, אך בדיוק באותו הזמן הוא היה באמצע לשוחח עם יהודי ובסבלנות רבה שמע את כל דבריו. תוך כדי הדברים, ניסה מישו לזרז את הדובר בהסבירו שהרב ממחר, לא רק שהרב לא התייחס לכך, אלא שהוא עוד נתן יותר כבוד לדובר, ושמע אותו בנחת עד שההוא סיים את כל דבריו. הרב ענה לו מה שענה, ונכנס לרכב. בעוד אנו נוסעים, לפתע אמר הרב: "אני לא חושב שכך היו צריכים לעשות לבן אדם הזה שדיבר איתי, הוא כבר בא, ומדבר, אז ייקח עוד דקה עוד שניים". וזהו, מיד עבר לנושא אחר כאילו לא העיר הערה חשובה. אמר ולא יסף

פעם נוספת שהרב מיהר מאוד, וכבר היה באיחור גדול. לפתע מישו ניגש לשאול דבר מה, בהתנצלות גמורה אמר לו הרב: "כעת אני ממש ממחר, אני אקח את המספר טלפון שלך ואתקשר אליך אחר כך". הרב שמר את מספר הטלפון, וכשהיה בחזור מאותו מקום, התקשר לאותו היהודי ושמע ממנו את כל הפרטים בנחת ובשלווה.

לאחר תפילת ערבית, בדרך כלל היה הרב חוזר לביתו, אך היו פעמים רבות שמיד לאחר תפילת ערבית, פנה לסדר חופה וקידושין, ולאחר מכן לבר מצווה, ולעוד

אך פעם בגילוי לב, סיפר לי שדבר נוסף השפיע עליו בעניין זה, וזהו הרב מבריסק שהיה גר בירושלים בשכנות להוריו. מחזה מרנין לב היה לראות את הרב מבריסק יושב במרפסת ביתו ומחכה לשבת. ופעם כאשר נשאל מדוע עושה כך, היה עונה שהרי הרמב"ם (פרק ל שבת ה"ב) אומר, "איזהו כבוד וכו' ויושב בכבוד ראש מייחל לקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך". מי שהיה רואה את הרב מבריסק יושב ומצפה לביאת שבת המלכה, לא יכול היה שלא להתכונן אף הוא לשבת בשמחה עצומה. וכך ראיתי גם אצל רבינו זצ"ל. כבר בשעות הבוקר המוקדמות היה הרב טובל במקווה בקדושה וטהרה, ולאחר מכן היה יושב בחדרו בביתו ופניו מאירים באור יקרות. הרב היה אומר שניים מקרא ואחד תרגום בנעימות. לאחר מכן היה הרב מכין את דרשתו לקראת השבת, שעות הרב היה עוסק בתורה.

שבת

כאשר היה הולך הרב בליל שבת לבית הכנסת, לא היה מקום קבוע שאליו היה הולך להתפלל, אלא בכל שבת היה נמנה על מתפללי בית הכנסת אחר; פעם תימני, פעם ספרדי, פעם חסידי, פעם ליטאי, לפעמים בבית הכנסת הגדול או בישיבת 'מאור התלמוד' ועוד, כאשר בכל מקום שהוא, תמיד היה הרב כחלק מהקהל ממש.

כמקובל לאחר התפילה, היו ניגשים לרב לברכת 'שבת שלום'. איזה אהבה וחיבה היה הרב מעריף על כל אחד ואחד, כאילו היה זה בן גילו ברוחניות ובגשמיות, לכל ילד היה מלטף את לחיו, וממש מתעניין בשלומו והיכן הוא לומד, עד שלפעמים הייתה מתפתחת שיחה קצרה בין הרב לבין הילד או אביו. לאחר שכל המתפללים עברו בזה אחר זה, פנה הרב ללכת לביתו, גם הדרך הביתה יכולה הייתה לארוך שעה ארוכה, שכן בדרך היו ניגשים אנשים מכל הסוגים לברכת 'שבת שלום', ושוב היה הרב עונה באהבה וחיבה גדולה לכל אחד ואחד. הדרך הייתה מלאה בדברי תורה. אם היה שומע על איזו חנות שהענייה להיות פתוחה בשבת היה זה בנפשו, ובצעדים של קדושת השבת היה ניגש לבעל החנות, ודורש ממנו מצד אחד בתקיפות ומאידך באהבה לסגור את החנות בשבת קודש.

פעם הגיעה שמועה שישנה חנות ברחוב הרצל שפתוחה בשבת, התלוויתי לרב לראותו בפעולת הקודש, אך משהגענו למקום, ראינו שהמקום סגור. השמחה שהייתה על פני הרב, לא הייתה דבר של מה בכך. הרב אמר לי: "שניים רודפים אחרי העכבר - בעלת הבית והחתול, בעלת הבית רוצה שהעכבר לא יהיה, ואילו החתול רוצה שהעכבר יהיה. במקרה הזה אני הוא בעל הבית והחנות היא העכבר".

ברחוב. לאחר שמיעת השאלה, אמר רבי יחזקאל: "שאלה זו היא כבדת משקל, עלינו לשבת בבית ולשקול את הדברים כדין". כך אכן עשו, ועלו לביתו של רבי יחזקאל אברמסקי על מנת שיכולו לדון בעומק השאלה. משנכנסו לביתו ראה רבי שמחה שהשולחן כבר ערוך כולו לשבת, כולל נרות השבת. לתמיהתו של רבי שמחה, ענה רבי יחזקאל אברמסקי שכך נהוג בביתם, על פי מעשה שהיה אצל הרדב"ז - סבא של הרבנית אברמסקי. ומעשה שהיה כך היה: מרן הרדב"ז היה נוהג מידי יום שישי להגיע לביתו קודם חצות היום של יום שישי. באחד מימי השישי הוא התעכב. השעה התאחרה, ועדיין הרדב"ז לא נראה בביתו, מכיון שבני המשפחה חששו מאוד שמא ארע דבר מה, הם קיבלו על עצמם שאם יגיע הרב עד שבת בריא ושלם, הם יכינו את שולחן השבת ונרות השבת כבר מיום חמישי בלילה.

סיפור נוסף היה מספר רבי שמחה זצ"ל, בדבר הכנת השולחן ביום חמישי, וזה על פי מה שמסופר על ה'חפץ חיים' זיע"א. פעם הגיעו ל'חפץ חיים' זוג שהיה נשוי מזה כמה שנים, ועדיין לא זכו להיפקד בפרי בטן, פנו הזוג ל'חפץ חיים' לקבלת ברכה לאחר שכבר היו אצל טובי הרופאים, אך הם אמרו נואש. שמע ה'חפץ חיים' את הדברים, ולאחר שהשתתף בצערם בירכם מעומק הלב שיזכו בקרוב לזרע קודש בר קיימא. אך הוסיף ה'חפץ חיים' ואמר: "ועל כל זאת תכינו את שולחן השבת והנרות עוד בלילה שלפני יום השישי". ואכן, בני הזוג הזה זכו לאחר תשעה חודשים לחבוק בן זכר.

הרב היה מספר שני סיפורים אלו, וכאשר היה הרב אומר את הדברים האלו בפני גברים, היה מוסיף ואומר: "עכשיו, כל אחד ילך לביתו ויספר לרבנית שלו את הדברים. אבל אני אומר לכם", היה אומר הרב, "אל תטילו את הדבר על האישה, אלא אתם בעצמכם תעשו את הדבר". עוד היה מוסיף הרב עצה פרקטית: "לא צריך להניח על השולחן את כל הכלים כבר מבעוד יום, שהרי יש חשש שמא יבוא ילד קטן וימשוך את המפה".

הרב לא רק נאה דורש, אלא נאה מקיים. וכך, מידי יום חמישי בלילה, כשהמפה הייתה כבר פרוסה על השולחן ונרות השבת מוכנים בפינת החדר, היה הרב מתכונן לביאת השבת. ההמתנה והציפייה לקדושת השבת לא היו דבר של מה בכך. מספרים שאת ההשראה לציפייה ינק הרב בישיבת חברון בה למד, עת היה שומע שיחות בעניין השבת מרבי יחזקאל סרנא, עד שהתבטא פעם שכאשר הם היו יוצאים מהשיחה, הייתה ההרגשה ששבת כבר כאן, והיה קשה לראות את האנשים "מחללים" שבת, בעוד שלמעשה היה עוד זמן רב עד לכניסת השבת.

העתיקה. הרב התלבט מעט ונתן את הסכמתו, לאחר מכן ביקשתי לצרף גם את ידידי הרב יצחק רוזנברג, התרגשתי עד מאוד.

ביום שישי סמוך לכניסת השבת, נסעתי עם ידידי הרב יצחק רוזנברג. תחילה התפללנו מנחה ותפילת קבלת שבת בכותל המערבי, לאחר מכן עלינו לבית הכנסת 'החורבה' בו היה הרב מתפלל ומוסר את דרשתו לפני הקהל הקדוש, וגם אנו זכינו לשמוע את דברי התורה והחיזוק מפי קודשנו. לאחר תפילת ערבית, עבר הציבור לפני הרב לברכת 'שבת שלום', וגם הייתי ביניהם. משראה הרב אותי שמח מאוד, אך לא אמר דבר. וכך, כשכולם מסיימים לעבור בזה אחר זה על פני הרב, יצאנו מבית הכנסת.

ביתו של הרב היה קרוב יותר לכניסה המערבית של בית הכנסת, אך הרב בחר לצאת דווקא מהפתח שבצד מזרח. לא הייתי צריך לשאול מדוע, הרב הסביר מיד: "כאשר אני יוצא מהפתח המערבי, אני עולה היישר לביתי מבלי לפגוש עוד ציבורים". ואכן, בצאתנו מהצד המזרחי ראינו מיד קבוצה של ילדים וילדות בני 10 בערך מתנועת 'הצופים', כשהם יושבים במעגל ברחבה שלפני בית הכנסת 'החורבה'. הרב, ללא היסוס וברגילות האופיינית לו, ניגש למקום ובמאור פנים בירכם בברכת "שבת שלום". הילדים הללו הפנו את מבטם לאיש הזקן הזה, שלא היה להם כל מושג מי הוא אותו אדם שפונה אליהם בברכת שלום. האמת היא, שבתחילה הם לא כל כך התייחסו, ובפרט לאחר שהמדריכות שלהם לא ידעו מה עליהן לעשות באותו רגע, גם הם לא הכירו את האדם העומד מולן. אך לאחר כמה שניות, מישוהו, שכנראה הבין קצת יותר מכולם, השתיק את הילדים ואמר: "הרב רוצה לומר משהו", מששמעו הילדים שזהו רב העומד מולם, הסבו את תשומת ליבם לדבריו. הרב פנה אליהם ושאל: "האם יודעים אתם היכן אתם נמצאים?" השאלה כמובן הייתה רטורית, והרב החל להסביר במשך כמה דקות, על הרקע של בית הכנסת 'החורבה'. משסיים, שוב ברכם בברכת 'שבת שלום' והלך לדרכו. שאלתי את הרב מדוע עצר לידם? ותשובתו הייתה: "אולי בעוד מספר שנים הם יזכרו שאיזה זקן אמר להם 'שבת שלום'". וכך, כאשר אנחנו ממשיכים ללכת, כמו ברחובות, כך גם בירושלים ניגשים מכלל הציבור לקבל את ברכת 'שבת שלום' מהרב.

עודני ממשיך ללוות את הרב לכיוון ביתו, והנה אנו מגיעים לבניין. דירתו של הרב הייתה ממוקמת ברחוב חב"ד 68 בקומה השנייה. אנחנו עולים את הקומה הראשונה, ואז הרב פונה אלינו בשאלה שאליה לא ציפיתי: "איפה אתם אוכלים עכשיו?" הייתי המום, מה הפירוש? הרי ביקשתי לבוא להתארח אצל הרב. הרב היה נדהם עוד יותר ואמר: "נכון, שכחתי מזה, ועוד יותר מזה, שכחתי להגיד לרבנית". מיד הרב שואל

משם המשכנו בדרכינו לביתו לסעודת השבת. רק מספר פעמים בודדות אכלתי על שולחנו בשבת, אבל אפילו פעמים מועטות אלו היו לעונג שאין שני לו. הרב היה נכנס לביתו כמלך הנכנס לארמונו, לא היו צריכים כלים מפוארים כדי להרגיש את המלכות. האווירה היא זאת שעשתה הכל. שירת ה'שלום עליכם', כאשר בבית הרביעי הרב היה שר "בצאתכם לשלום", ומששאלתי מדוע הרב שר כך ולא כדרך העולם "צאתכם", היה הרב עונה: "וכי אני יגיד למלכים לצאת? אלא אני אומר "בצאתכם", וכוונתי היא - כאשר תצאו לשלום...". לאחר מכן שר הרב את "אשת חיל", ו'אתקינו סעודתא' במנגינה של חסידות קרלין המרנינה כל לב.

את הקידוש היה הרב עושה בהתרגשות, כאילו הייתה זו הפעם הראשונה שבה הרב מקדש את השבת. במזיגת הכוס, היה לרב מנהג משלו שהיה נפלא עד מאוד: הרב היה לוגם מהגביע, לאחר מכן היה שופך לכוס אחרת, והוא בעצמו היה קם ממקומו ומגיש לרבנית את כוסית הקידוש, לעולם לא ביקש שיעבירו לה את הכוס, על אף שהדבר היה כרוך במאמץ, שכן הרבנית ישבה בראש השולחן שמהצד השני.

לא אתאר את כל שולחן השבת, (בעבר התפרסה כתבה אודות שולחן השבת אצל רבינו זצ"ל, שנכתב בטוב טעם על ידי ברוך הכישרונות בן אחיינו ר' שלמה קוק, שהיה לי את הזכות לקחת בה חלק, את הכתבה תמצא בסוף הספר), אך כל רגע היה תענוג יותר מקודמו: שירת הזמירות, אמירת דברי התורה, לרוב היה הרב חוזר על דרשתו שאותה אמר בבית הכנסת עם תוספות, "הרבנית לא צריכה לשמוע"? היה אומר בחיך, "ומה עם חזרה על הדברים?" היה מוסיף לאלו שכבר שמעו את הדרשה. דיבורים של חול לא היו על השולחן, על אף שאין זה חידוש, מפני שאף בימות החול כמעט ולא שוחח הרב סתם כך דיבורים ללא תועלת.

שני מלאכים - מי?

ברצוני לתאר פעם אחת שזכיתי להתארח בשולחן השבת בדירתו שבעיר העתיקה.

היה זה בימי בין הזמנים, בעת שהגעתי ללמוד עימו בשעות אחר הצהריים. באותו היום חל יום הולדתו של הרב. נכנסתי וברכתי אותו בברכת 'מזל טוב', לפליאתו על מה ברכתי, אמרתי לו: "לרב יש היום יום הולדת". הרב התפלא עוד יותר: "מנין לך?", אמרתי לו: "בדור של היום הדברים ידועים לכל דורש". שאלתי אותו: "מה הרב עושה ביום של יום ההולדת?" "מה שיהודי צריך לעשות בכל יום", הייתה תשובתו, "אני יושב ולומד ללא הפסקה". כמובן שהצטרפתי ללימוד שהרי לשם כך באתי. כשסיימנו את הלימוד, אמרתי לרב שיש לי בקשה - לבוא ולהתארח בביתו שבעיר

עוף. מטבע הדברים, גם אנו אמרנו שאנו כבר שבעים, אך הדברים לא התקבלו, ותוך כדי דברים הרב החל בחלוקת האוכל. מה גם שגם כך עמדנו בפני מציאות קיימת. הסעודה הסתיימה בשעה מאוחרת, וכל שנייה בה הייתה עונג מאין כמוהו.

במעגל השנה

ברצוני לפנות לתיאור הימים בקרבתו של הרב במעגל השנה. כפי שכתבתי למעלה, במשך השנים כמעט ולא היה יום בשנה שלא זכיתי להיות ליד הרב.

אלול, ימי הרחמים והסליחות

אתחיל בחודש אלול. עוד משבת מברכים של חודש אלול, היה הרב משתפך בבכיות נוראיות ברגע שרק הזכירו את המילה 'אלול'. מי שהיה רוצה להבין את התיאור של פלצות ופחד מיום הדין, צריך היה לראות את הרב בימים אלו. לימוד המוסר היה דבר של יום ביומו באותם הימים, יחד עם הכנת הדרשות לבתי הספר בעיר, ויחד עם ההרגשה של הימים הנוראים שבפתח, לא פלא שהייתה השפעה גדולה על כלל הציבור.

אני זוכר שפעם שאלתי את הרב: "מה יעשה מי שכבר עברו עליו שבועיים מחודש אלול מבלי שהוא החל להתכונן ליום הדין?" לא אשכח את הרגע שבו היה הרב צריך להבין איך יתכן הדבר, אך לבסוף ענה לי: "וודאי שיתפוס את עצמו באותו הרגע ויתחיל את ההכנה כראוי".

ככל שהתקרב היום הגדול, כך הייתה ההכנה גדולה יותר. בערב ראש השנה כמעט ולא יכלו לדבר עם הרב, אלא רק למה שנוגע ליום הדין. ביום זה, היה הרב מגיע לישיבה לסליחות. לאחריו היה הרב מקיים דין התרת נדרים. לאחר מכן, היה הרב פונה לביתו. לקראת כניסת יום הדין, היה הרב מגיע לחדרו בישיבה יחד עם הרבנית, שם הם היו מתאכסנים בימי ראש השנה. בליל החג התפלל הרב בדרך כלל בבית הכנסת הגדול, ולאחר התפילה היה הרב סועד את סעודת החג יחד עם משפחתו בחדרו בישיבה. בשנה אחת זכיתי גם אני להשתתף בסעודה. איזו נעימות! ממש גילו ברעדה, "אכלו מטעמים ושתו ממתקים כי אין נכון לו, כי חדות ה' היא מעוזכם". אך הרב לא היה מאריך בסעודה זו כמו בכל סעודות השבת. "חבל על הזמן, זה הרי ראש השנה". היה מסביר. בכל סעודה קרא הרב פרק אחד ממסכת ראש השנה.

פרק בלתי נפרד היו מסעות הדרשות בבתי ספר בעיר רחובות בימים אלו. מה שאני ראיתי בדרשות אלו, זה את ההכנה אליהם, שהיית שותף לזה כמה פעמים. מי שהיה

אותי: "אתם גרים קרוב?" אמרתי לו: "כן, במרחק חצי שעת הליכה". "אם כן" אמר הרב, "תעלו, נעשה קידוש. תטעמו דבר מה ותחזרו לביתכם שהרי לא התארגנו עם אוכל עבור ארבעה אנשים". קיבלנו את הדברים וכך תכננו לעשות. אנחנו ממשיכים לעבר הקומה השנייה, הרב פותח את דלת הבית, לאחר הכרזת 'שבת שלום' בנעימות, ועוד לפני שנכנסנו לביתם, פונה הרב לרבנית ומודיע: "הבאתי השבת שני מלאכים", הרבנית משיבה: "כל שבת אתה מביא שתי מלאכים". "נכון, אבל הפעם אלו שני מלאכים מיוחדים" ענה לה הרב, ואז נכנסו אחריו. הרבנית הייתה המומה, "מה אתם עושים פה?" שאלה. הסברתי את מה שקרה, לא היו מילים בפיה. הרב אמר לה את אשר סיכמנו. "טוב", אומרת הרבנית, והוסיפה להסביר שבשמחה הם היו מארחים אותנו, אך ממש אין להם כי אם מנה קטנה המספיקה בקושי לשני אנשים. הסיבה היא מפני שכאשר הם באים לשבות בעיר העתיקה, הם אינם מבשלים את האוכל בעצמם, דבר שהיה קורה באופן שכיח, אלא הבנות או הכלות מכינות את האוכל וכדי שלא להטריחם, הרי שהן מכינות להם את המנות במדויק. לאחר שירת ה'שלוש עליכם' ואשת חיל' באווירת העיר ירושלים, הדברים היו שונים משבת ברחובות, והנה כבר ניגשים לקידוש. הרב ברוב אדרתו ניצב בראש השולחן הקטן שבקושי יש סביבו מקום לארבעה אנשים, והוא מקדש את יום השבת ברוב קדושה וטהרה. לא אוכל לשכוח את התפילה שעלתה בליבי אז, שאזכה להישאר לכל הסעודה במקום הנפלא הזה, כלל לא חשבתי על האוכל. זה לא עניין אף אחד מאיתנו. ידעתי שבכל מקרה אין די אוכל גשמי, לפחות אמלא את נפשי ברוחניות מאשר לצאת מהבית סתם כך בלי שום ערך מוסף. כפי הנראה שתפילתי התקבלה. הרב סיים את הקידוש ואנו פנינו ללכת, אך כמובן שהרב והרבנית יחדיו, ללא שום תיאום ביניהם, הפצירו בנו להישאר. כמובן שאנו סירבנו, אבל באמת לא יכלנו לסרב, וכבר מצאנו את עצמינו נוטלים ידים. הרבנית הכינה מבעוד מועד שתי חלות קטנות, אשר לאמיתו של דבר אחד מהם היה צריך להספיק להם למחרת בסעודת הבוקר. אך הרב, ללא מחשבה שנייה בצע את החלות בהסבר: "נוכל לשבוע מזה". והרבנית מוסיפה: "נסתדר כבר מחר". וכך, אנו יושבים ליד השולחן כשהאוכל מוגש לנו. וכך, הסתפקנו כולנו ארבעה אנשים בשתי קציצות גפילטע פיש. אבל את מי מעניין אם זה היה גפילטע פיש או כל דבר אחר, בזמן שהרב פתח את פיו בדברי תורה בעונג רב. לאחר שירה וזימרה הגישה הרבנית את המרק. אין צורך לתאר שוב את החלוקה של שתי מנות המרק בין ארבעת האנשים, ההרגשה הייתה שיש שפע של ממש. עוד דברי תורה, עוד זמירות ליד השולחן, והרבנית הגישה את המנה העיקרית, הייתה זו תבנית קטנה עם אורז ושתי חתיכות עוף. משום מה, אמרה הרבנית שהיא שבעה, והרב גם הוא הוסיף שכמעט ואינו אוכל

לאחר מכן היה הבכי הבלתי פוסק באמירת הסליחות ובפרט בהגיעו לקינה על עשרה הרוגי מלכות, מי בכלל היה יכול לעמוד במחיצתו? האם ניתן היה להבין מה עובר במוחו הכביר כשאמר את המילים "דמם נשפך ונשתו גבורה"? האם נוכל לדעת אלו הרגשות היו לו כשזעק בקול מר ליוצר נשמתו, משל עכשיו עומד הוא בין החיים ובין המתים?

ובאשר לרגש הבלתי נשלט בהגיעו לתפילת 'מפני חטאינו', היתכן שאנו נמצאים זה עתה מחוץ לבית המקדש רק מפני חטאינו? כן, ולכן 'גלה', אוי 'גלה' של ר' שמחה! בכל פעם הייתה מחדש ההרגשה שהנה, זה קורה עכשיו, התיתכן ציפייה שכזו לגילוי השכינה בימינו אנו? מי יודע לאיזה גילוי שכינה הוא זכה בזכות הזעקה שבקעה כל לב? אי אפשר שלא לזכור את השנה ההיא שבה מרוב חולשתו, לא הרב ניגש לעמוד, אך עמד במקומו ועקב אחרי תפילת השליח ציבור באצבעו מתוך מחזור התפילה שלו, והנה, כשהגיע השליח ציבור למילה 'גלה', מתוך מקומו זעק ר' שמחה זעקה גדולה ומרה: "גלה"!!! עד שהשיבה כולה השתתקה למספר דקות. לא יתכן היה להמשיך כך את התפילה, בזמן שמורינו הגדול קורא בבכי ובתחנונים ממקום מושבו 'גלה'. ההרגשה הייתה שהנה הוא בפתח.

בשנים האחרונות היה נשאר ר' שמחה בישיבה גם לתפילת המנחה ונעילה. בהפסקה, לרוב היה אומר תהילים, שכן לא היה זמן של מנוחה, כיוון שהפסקה הייתה קצרה מאוד. פעמים שבחורים היו ניגשים לקבל את ברכתו, או לשמוע מעט מדברותיו ביום הקדוש הזה.

בסיום היום הקדוש הזה, היה הרב מותש, אבל האור שקרן מפניו, די היה בו כדי לתת כוח עד לשנה הבאה.

שמחת תורה

בבוקרו של שמחת תורה היה מתקיים בביתו מניין של תפילת שחרית. המניין התקיים מאז שהרב הגיע לרחובות. בדרך כלל, כשמתקיימת תפילה בבית, מטבע הדברים, התפילה פחות מבית הכנסת. אבל לתפילה בביתו של הרב היה משהו מיוחד, הייתה שם התרוממות מאין כמוה. תפילת הציבור כולו הייתה בנעימות ובאווירה של טהרה משהו, בעלי התפילה היו עם רגש עמוק, השירה בתפילת ההלל, בה כל מילה נאמרה בנעימות ובשמחה, העוצמה הרבה שהייתה בזמן תפילת הגשם. אבל ההקפות - זו הייתה גולת הכותרת. נכון, הם נעשו בפחות אריכות מהנהוג בישיבות, אבל אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמים, ושם הכוונה הייתה רק לשמים.

רואה את ההכנה לדרשות אלו, יכול היה לחשוב שהרב הולך לדבר בפני אנשים בכירים ביותר. והאמת, שכך זה היה, שהרי המהפך שהרב חולל בבתי ספר על ידי דרשות אלו היו לשם דבר. בדרשות אלו, היה הרב מציג צילום של תפילת 'ונתנה תוקף' שנכתבה בשנות הזעם על ידי אנשי מחנה ההשמדה. לאחר מכן היה מספר את סיפור המחזור של יום כיפור ופרופסור ויצמן.

ראש השנה

ביום ראש השנה, היה הרב משכים קום. אם התפילה בישיבה הייתה מתחילה בשעה מסוימת, הרי שהרב כבר היה במקומו שעה קודם. הרב היה מתחיל להתפלל ממש כמונה מעות, באיזו נעימות היה אומר את פסוקי דזמרה, ממש כמי שמשורר לפני המלך. לתפילת המוסף ביום הראשון של הראש השנה היה הרב ניגש להיות שליח ציבור. הרב אכן היה שליח ציבור כפשוטו ממש, ומפני כך הוא גם היה מקבל את עליית הכהן. הבכי שהיה ניגר מעיניו בעת ברכות התורה, לא בנמצא.

לתאר את תפילת המוסף של הרב, זה דבר שמי שלא היה באותו מעמד יתקשה להבינו. מהמילה הראשונה של 'הנני העני ממעש' עד סוף התפילה, היה זה מסע של התעלות, הרב לקח את כולנו, את כל בני הישיבה ורומם אותנו לגבהים שהשפיעו על כל השנה כולה.

הימים שבין ראש השנה ליום כיפור היו ימים נוראים בהתעלותם מיום ליום, מוסיף והולך עד הגעתו ליום הקדוש יום הכיפורים. כמלאך ממש היה בין אנשים, כולו דביקות וקרבה אלוקית גמורה, לא היה דבר מימינו ומשמאלו, רק הקב"ה והוא יחד.

יום הכיפורים

לתפילת המוסף של יום הכיפורים, היה הרב ניגש לעמוד בעומדו כשליח ציבור ממש. אם בראש השנה היה זה מסע של התעלות, הרי שביום כיפור הגענו עד לקודש הקדשים ממש. זמן כהן הגדול שהיה מקיים את סדר העבודה בשלימות, בבית המדרש כבבית המקדש, אוי, איזה געגועים תוקפים אותי כעת. לחיות במקום שכזה, ולו רק ליום אחד. אין מילים לתאר את עבודת הקודש, כיצד הכהן הגדול של ימינו היה מקיים את כל הדינים, משל היה הוא עכשיו ממש בתוך קודש הקדשים. כל מילה רק תפחית מהתיאור הנשגב והנורא כשכהנים והעם העומדים בעזרה, הרי זה נפלא ומרתק. בידו היה מונה 'אחת ואחת', 'אחת ושתיים' בבכיות, כאשר כל בני הישיבה עומדים סביבו ככהן בעבודתו המשבח ומפאר ליוצרו.

השירה בקעה רקיעים. וטהר ליבנו, יצאנו משם בטוהר גמור, כולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים.

לקראת סיום היום הקדוש, היה מתקיים בביתו 'שמחת חג'. בתחילה היו מגיעים תושבי העיר, ולאחר מכן היו מגיעים בחורי הישיבה. הסלון היה מלא מפה לפה, השירים שהושרו שם היו שירים של גאולה, כל אחד יזכור את שירת 'ונראה' הבוקעת מגרונו המכבד את קונו של הרב, יחד עם שירי משיח וגאולה, עד שכל העם הריעו בקול גדול ושיבחו ושרו "לשנה הבאה בירושלים הבנויה". רגש עצום אפף את המקום.

תחילת זמן חורף

את הזמן היה הרב מתחיל באופן קבוע יחד עם בני הישיבה. זה לא מחייב שהרב היה מגיע באופן פיזי לישיבה, אבל הוא תמיד היה שואל אותי: "מתי מתחיל הזמן?", "מתי הבחורים מגיעים?", "יהיה יום כיפור קטן?" ליום כיפור קטן הוא היה מגיע פעמים רבות. מעניין היה לראות את התעניינותו שלו בתחילת הזמן משל היה הוא בחור בישיבה. אני זוכר כמה פעמים שממש התעניין בלימוד הסוגיא.

בפעם אחרת כשהגעתי ללמוד בערב, יחד איתי עלה במדרגות יהודי חסידי שהגיע לגייס כספים למטרה כל שהיא. אותו יהודי ניצל את ההזדמנות, וברגע שנכנסתי נכנס גם הוא. לאחר שהציג את המטרה שלשמה בא, הוציא הרב את פנקס הצ'קים וכתב לו סכום כסף נאה, לאחר מספר דקות מאז שיצא מבית הרב, נשמעות דפיקות בדלת. הרב אמר לי לפתוח, מכיוון שמישהו היה אמור להגיע. פתחתי, והנה בפתח עוד יהודי חסידי המבקש צדקה, גם אותו הרב קיבל ונתן לו, ואז שואל אותו הרב שאלה שהפתיעה אותו עד מאוד: "כמה חברים אתם כאן?" הבחור היסס. אינני יודע מה עלה במחשבתו, אבל היה נראה כי הדבר היה למורת רוחו, שכן אם כולם יגיעו בבת אחת, הם יקבלו סכום קטן יותר מאשר כל אחד יכנס בנפרד, מה שלא היה נכון כלל, מפני שהרב נתן לכולם את אותו הסכום. ענה הבחור: "ארבעה". אמר לו הרב: "תחכה בחוץ ואני אתן לך עבור כולם". וכך היה. לאחר מכן שאלתי את הרב מדוע נתן לו באופן כזה? תשובת הרב הייתה: "חבל על הזמן שלי, כל אחד נכנס ואומר את אותו הדבר, כך יהיה הדבר יותר מהר".

שמחת התורה שהייתה לרב בכל חידוש, הייתה ממש מפעימה. פעם סיפר את הסיפור הבא, סיפור שהרב סיפר לי בצורה הכי משמחת שיכול להיות: כאשר היה הרב בחור, וחזר הביתה מהישיבה, אבא שלו קרא לו מיד, והראה לו את 'מצפה איתן' על יבמות

דף טו ע"א שם כותב כך "אתה הוא עקיבא בן יוסף ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו, דע כי מסוף העולם ועד סופו גימטריא תקס"ד, נגד תקס"ד פעמים שנזכר ר"ע בכל הש"ס. ור"ע אוצר בלום לחד גירסא (גיטין סז), גימטריא שע"ה, שהלכה כמותו בשע"ה פעמים עומדת לו. ואידך גירסא בלוס בסמך גימטריא רבי עקיבא". הרב היה בהתפעלות מעמקות הלימוד של המצפה איתן עד שידע למנות את הפעמים שרבי עקיבא מופיע בש"ס וכמה פעמים נפסקה הלכה כמותו.

בנוסף לכך שמורה אצלי הקלטה בה שומעים כיצד אני נכנס לבית הרב, בעת שהרב היה ממש שקוע בלימוד וניגן בניגון הגמרא, ובכלל לא שם לב לכך שאני בחדר. כך במשך מספר דקות, עד שקם להביא ספר כל שהוא, ואז ראה אותי ושאל: "אתה כאן כבר הרבה זמן?"

דוגמא נוספת לשמחת התורה שלו: פעם היה זמן שלא הרגיש בטוב, ולא הסכים בשום אופן שאבוא לבקרו שמא אדבק, מאוד רציתי לשמחו, ולכן שלחתי לו 'חבורה' בעניין "ביקור חולים בטלפון". אי אפשר לתאר את השמחה שהייתה לו מכך, עד שזכר את הדבר בזמן שאני לא הרגשתי טוב ושהיתי בבית הורי במשך שלשה שבועות, למדנו בטלפון מספר פעמים, ובאחד מהפעמים אמר לי הרב "יש לי כאן חבורה שכתוב בה שאני מקיים מצות ביקור חולים גם בטלפון".

רבים מבחורי הישיבה היו מוציאים את חידושי התורה שלהם עלי ספר, ומכיון שהדבר היה חביב מאוד על הרב, רצה להמריץ את הבחורים להמשיך לנהוג במנהג חשוב זה, ולכן בחור שהיה עולה לבית הרב ומראה את חידושו, מלבד השמחה הגדולה שהדבר היה גורם לרב, גם הבחור היה מקבל סכום כסף מכובד לשם הוצאת הקונטרס הבא.

חנוכה

חג החנוכה היה גם הוא אצל הרב כמו כל חג, נעלה ביותר. הרב היה מדליק שתי חנוכיות, אחד בחלון בסלון לכיוון הרחוב והבתים ממול, והשני בפתח הבניין. בהדלקת שתי החנוכיות לא היה רק עניין הלכתי, אלא "שיהיה כמה שיותר פרסום הנס", כפי שהיה אומר הרב.

לפני הדלקת הנרות היה הרב אומר "לשם יחוד", ובמילים "ולא ימוש ספר התורה מפינו ומפי זרעינו ומפי זרע זרעינו מעתה ועד עולם", היה הרב מתפרץ בבכי בלתי נשלט. לאחר מכן היה הרב מברך בהדלקתו את הנרות בבית, יורד למטה ומדליק

או שתיים היה חוזר כששתי הכוסות בידו. האמת שזה היה אמור להיות לא נעים שכך הרב טורח בשביל בחור צעיר, אבל בכלל לא הרגשתי כך. הרב היה עושה כל דבר בנעימות - עד שגם אם לא היה סוכר בכוס תה, המתיקות הסובבת את הכוס הייתה נותנת את אותותיו במשקה.

הדאגה הפיזית התבטאה גם במקרה הבא: היה זה בערב גשום במיוחד, בדרכי לבית הרב, בדרך הלך תפסתי הפוגה של גשמים וצעדתי במהירות לביתו. הרב לא פספס את ההזדמנות לפרגן על כך שגם ביום שכזה טרחתי להגיע. אנחנו למדנו, ומאידך הגשם לא פסק לרגע וניתן ארצה ברוב עוצמה. השעה התחילה להתאחר, כך שבשעון כבר הופיעה השעה 23:15 ועדיין לא נראה סימן כל שהוא שהגשם הולך להיפסק. המתנו עוד מעט, ומשלא נראה באופק הפסקה מירידת הגשמים, אמרתי לרב שאני אלך לישיבה ויהיה בסדר. אך הרב לא היה מוכן לשמוע על כך בשום אופן. מיד הוא לקח את הטלפון והזמין מונית, "אני צריך מונית משימעוני 4 לישיבה", אמר. היה מדהים לשמוע כל פעם מחדש איך שבצד השני של הקו הייתה כמין התלהבות כאשר הבינו שמדובר בביתו של הרב קוק. "מי נוסע לרב קוק?" כמובן שפחות מזמן של תוך כדי דיבור כבר הייתה התשובה "חמש דקות אני למטה". הרב הוציא מכיסו עשרים שקלים, "תשלם בכסף הזה, ובשום אופן לא על חשבון הישיבה". הורה. והוסיף: "את העודף תיקח לך, כי בחור ישיבה צריך מעט דמי כיס".

לישיבה היה הסדר עם חברת המוניות, שצריך היה רק לחתום על דף בסיום הנסיעה, ולאחר זמן היו גובים מהישיבה כסף על הנסיעה. אבל הרב הקפיד תמיד לשלם מכיסו ולא על חשבון הישיבה, כך היה גם כאשר היה הרב מגיע למסור את הוועד עליו סיפרנו למעלה.

ט"ו בשבט

בט"ו בשבט היה הרב חוזר על המאמר שהודפס לפני שנים רבות בעיתון 'המודיע' מהפני מנחם עוד בזמן שכינה באדמורותיו. במאמר זה הביא האדמו"ר כמה וכמה תכונות מהשותפות בין האדם לעץ. הוא גם היה מזכיר את ה'אור החיים' הקדוש על ערלים היו לכם שלש שנים, ואדם עץ השדה ועוד כהנה. (כנ"ל)

פורים

חג הפורים היה אצל מורי ורבי יום מיוחד במינו. במשך כל היום היה הרב בביתו, והיו שולחים לו משלוחי מנות לרוב. המעניין הוא שכל אחד שהביא משלוח מנות

גם שם. הרב היה שר "הנרות הללו" ו"מעוז צור". פעם הסביר הרב את עניין שירת "הנרות הללו", שהרי בימים עברו הדלקת נרות היה עניין רגיל בכל בית, בכל מקום הדליקו נרות כדי להאיר, אם כן, כיצד היו מבדילים בין שאר הנרות לבין הנרות של חנוכה? התשובה היא בכך שמזמרים את ניגון "הנרות הללו", הרי שאנו מקדשים את הנרות ומעלים אותן בדרגה מסתם נר - לנר של קדושה. במשך כחצי שעה היה הרב יושב על יד הנרות, ומדבר דברי תורה. דברי התורה תמיד היו סביב ההתבוננות בנרות, ומה הנרות מלמדות אותנו.

כל יום מימי החנוכה היה יום מיוחד אצל הרב. לא רק אצל הרב, אלא גם לכל מי שהיה סביבו. הרב, כמו שרומם כל דקה בסדר יומו העמוס, דאג יחד עם זאת לרומם את הסובבים אותו. בנוגע לזה ולימי החנוכה.

בדרך כלל בשבת חנוכה היו הבחורים נוסעים לשבות בביתם. שנה אחת נשארנו בישיבה כשישים בחורים, כשסיפרתי על זה לרב ביום שישי, שמח הרב מאוד ואמר לי שיגיע לישיבה בליל שבת. גם בשבת חנוכה זו, עלה הרב לבימת ארון הקודש לשאת דברים, ובדבריו שיבח מאוד את הבחורים שנשארו.

תמיד היה מדבר בענייני הלכה ואגדה. זכיתי להכין עם הרב את הדרשות הללו, ההכנה תמיד הייתה מתוך הכתב ממש, בבחינת "אותיות מחכימות". לכן דאג תמיד שגם לו וגם לי יהיו את הדברים מול העיניים, או שהיה מצלם מהספר. פעמים רבות היה נותן לי את הספר, ואצלו היה מחזיק את העותק, ופעמים להיפך. היו גם פעמים שהספר היה גדול ולא נכנס למכונת צילום שניצבה בביתו, או אז, היה קורה לי לשבת לידו, וממש היה חשוב לו שגם אני אראה את הדברים בפנים, "זה הבדל שמים וארץ, אם רואים את הדברים בפנים או לא". היה אומר לי.

בזמן שהיינו לומדים, זכיתי להכין עם הרב את כל סוגי הדרשות. בהלכה או באגדה, שיעור בישיבה או דף היומי, בכל עניין הרב היה מונח לגמרי, ובאופן מלא. תמיד היה גם מוסיף מדבר על חבריו, בצורה נפלאה עד מאוד. "דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר" - ירושלמי, ר"ה יז. פשוטו כמשמעו.

ימות החורף

בית הרב היו למקור חימום ללילות החורף הקרים. הרב היה דואג גם לחום פיזי, לא פעם היה מונח על השולחן כוס תה מהביל. לפעמים היה קם באמצע הלימוד להכין כוס תה מלא באהבה ללומדי התורה. כמובן שלא היה אומר להיכן הולך, ואחרי דקה

לא יצא בידיים ריקות, בין אם הרבנית הייתה מחזירה, ופעמים רבות הרב היה ממש דואג שיחזירו דבר מכובד עד מאוד. תופעה מעניינת הייתה מתקיימת ביום הפורים והיא הקמת בית דין. הרב היה יושב עם עוד שניים, וכל הפושט לקבל את ברכתו, היה הרב גוזר עליו בבית דין שכך יהיה, ורבים הסיפורים על הניסים וישועות שיצאו מאותו בית דין של פורים.

בשעות אחר הצהריים הייתה מתחילה הסעודה, והרב היה לובש את הקיטל של ראש השנה ויום הכיפורים. בסעודה השתתפו בני המשפחה המורחבת, בנים, בנות, חתנים, כלות, נכדים ונכדות. גם אני זכיתי להשתתף בסעודות אלו שכולן היו קודש של ממש, אף שהשתייה הייתה כדת אין אונס, דברי תורה הלכה ואגדה היו על השולחן בכל מהלך הסעודה. גם הרב בעצמו נהג לשתות, אך הוא שתה רק מעט, בטענה שהרי הוא צריך להורות לציבור. הרב בעצמו היה מוסר מדברי תורתו, כמובן באווירה פורימית משהו, והיה דוגל בכך שישתו, אבל רק אם מהיין יצא יינה של תורה, ומה מאוד היה משבח את המסובים על הנהגתם הנפלאה שלו לנהוג בזלזול ובשטות.

תפילת מעריב הייתה מתקיימת בחדרו, לא לפני שראה שעוזרים לרבנית לסדר את השולחן הגדול, וממש בנועם ובחיוך היה פונה לנכדותיו בשמותיהן ומזרזן, "שרי, את ודאי עוזרת לסבתא"? היה אומר ברוך ובנועם. כמובן שהתפילה הייתה מרוממת עד מאוד, שכן עדיין הציבור היה מבוסס מעט, והרב ראה חשיבות רבה שמתפללים מתוך דביקות אחרי היום הקדוש הזה. רגע אחרי שסיימו תפילת מעריב, היה הרב יושב בחדרו ועוסק בתורה, אם בהכנת שיעור או דרשה וכדו'.

שלושים יום קודם החג

מיום פורים דמוקפין ועד לחג הפסח, היה הרב עסוק בהלכות כשרות החג. זכיתי בימי חורפי להוציא חוברת ובה תמצית הלכות החג, שהרב עבר על כולה ונתן לה את הסכמתו. ואכן, החוברת חולקה בכל רחבי העיר, כמובן שבהשפעתו של הרב זצ"ל. הרב מאוד שמח מהחוברת, וביקש לעצמו מספר עותקים כדי לחלק לבני משפחתו.

חג הפסח

בחג הפסח הייתי מגיע לביתו שבעיר העתיקה מספר פעמים. זכיתי גם לבוא ולהתפלל איתו יחד אצל האדמו"ר מגור ובבית מדרשו של האדמו"ר מקרלין. היה נפלא עד מאוד לראות את הכבוד שהרבנים והאדמו"רים היו רוכשים לו. בשתי

הפעמים הושיבו האדמו"רים את הרב במזרח בית המדרש. כבר למעלה סיפרתי על כך שהרב גער בי כשהיינו אצל הרב'ה מקרלין, כזו אימה, כזה פחד.

לאחר מכן חזרנו לביתו שם היינו לומדים שעות על גבי שעות. הרב היה מכין את הדרשה לשביעי של פסח או לשבת חול המועד, פעם שאלתי את הרב מדוע הוא כותב בחוה"מ, ענה לי הרב יש יותר מצווה מזה? שהרי דברי תורה מותרים בכתיבה בחול המועד שזה דבר האבד.

אמנם לא הייתי בליל הסדר אצל הרב אף פעם, אך זכיתי לשמוע ממנו דברי תורה על הגדה של פסח, שלשה ווארטים שלו הודפסו בהגדת של פסח 'דורש טוב' בהוצאת יפה נוף.

חג השבועות

לחג מתן תורה היה הרב מתכוון בדחילו ורחימו, ובעיקר בהכנת דרשות לליל חג השבועות, שהרי בלילה זה היה הרב צועד מתחילת הלילה ועד סופו ומדבר במספר בתי כנסיות על חשיבות לימוד התורה ועוד.

ביום חג השבועות הייתה מתקיימת בשיבה 'שמחת חג' עם כלל רבני העיר וכמובן שרבינו בראשם.

הימים שלאחר מכן היו לכאורה ימים שבשיגרה, אף שלא היה דבר כזה אצל הרב, שכן בכל יום היה פועל בתחומים רבים.

תשעה באב

בליל תשעה באב הרב היה דורש בבית הכנסת 'בר שאול', דרשה שרבים מבני העיר ובכללם מבחורי הישיבה היו מגיעים לשמוע, הייתה זו דרשה רווית ציפייה לבניין בית המקדש, בבכי קורע לב יושב הרב על מדרגות ארון הקודש כשסביבו ילדים, והוא מקונן ובוכה על חורבן בית המקדש. בדבר זה, שילדים היו יושבים ליד הרב, היה בכך עניין. כך גם נהג הרב בראש השנה וביום כיפור כשהיה ניגש להתפלל כשליח ציבור, היה רוצה שילדים יעמדו סביבו, ובטעם הדבר - כיוון שזה מעורר את הלב והרחמים. בחינת אם "כבנים".

בי"ז אב תר"צ נולד הרב בירושלים, ומשכך, בכל שנה בשבת סביב תאריך זה היה עורך שבת לכל בני משפחתו בשיבה.

דברים קטנים, אדם גדול

מקרבתי לרב השתתפתי לא פעם בדרשות שמסר. מעניין היה לראות שאם רצה לשתות באמצע הדרשה, לא היה לוקח את הכוס מברך ושותה, אלא היה נותן תחושה לכולם שהם שותפים איתו בברכה, ובאופן קבוע היה לוקח את הכוס ביד ורגע לפני שמברך, היה אומר: "כתוב ב'סוד ושורש העבודה' שכל 'אמן' בורא מלאכים, אז עכשיו אני אברך וכולם יענו אמן".

ובכלל, כמו שכל הליכותיו היו בנועם, כך גם בדרשותיו, ואף בכמה פעמים בהם השתתפתי בישיבות דחופות שהיו בביתו, היה נחישות בדבר אך הכל היה בנועם. לא אשכח את הפגישה שנערכה בביתו בעיר העתיקה בעניין גיוס בני הישיבות, באותו הזמן ציטט הרב בכל מקום את דברי הגמרא במסכת ע"ז דף יח, שם מובא השיח בין רבי יוסי בן קיסמא לרבי חנינא בן תרדיון, וכשהיה מגיע למילים "מן השמים ירחמו", היה עוצר והיה מסביר: "זה לא תהליך טבעי, רק רחמי שמים יצילו אותנו".

פעם היה כינוס בבית בעניין כל שהוא, ואמר הרב שאף פעם לא נלחם נגד, אלא תמיד בעד הקב"ה.

שידוכים ואירוסין

בחורים רבים היו ניגשים לבקש ברכה לכל מיני עניינים, אך רבים גם היו מבקשים ברכה לזיווג הגון, וברכתו הייתה פועלת ישועות. והיה מוסיף לבחורים תגידו פרק לב ששם כתוב "על זאת יתפלל כל חסיד לעת מצוא" - מצוא זו אישה, היה אומר. לפעמים גם היה מוסיף לומר כל יום אחרי תפילת ערבית מזמור קכא בתהילים, שכתוב במדרש שיעקב אבינו אמר מזמור זה לפני שמצא את זיווגו.

לקראת חתונתם היו בחורים רבים עולים לרב כדי להודות לו על טרחתו לישיבה. כל חתן שהיה מגיע, היה כמו עולם ומלואו, והיה מתקבל בכזאת שמחה ואהבה. החתנים היו מודים לרב על כל מה שעושה למען הישיבה, ותשובת הרב הייתה: "צריך להגיד תודה לישיבה שנותנים לי את הזכות לעזור קצת". הרב היה מברך את החתנים בחום שיזכו לברכה עד בלי די. הרב היה ממש מעיין בהזמנה, מברר מי המשפחה מצד החתן ומצד הכלה, הוא היה גם נותן הרגשה של שותפות, בכך שהיה מוסיף בשמחה, "הייתי מאוד שמח לבוא להשתתף בחתונה, רק מחוץ לעיר אני לא יכול, כי אז כל לילה אני אצטרך לנסוע לחתונה של בחור אחר".

בזמן שהייתי מאורס, סיפר לי הרב את הסיפור עם ראש ישיבת סלבודקא רבי אייזיק

שר, שהכניס אותו בתור חתן לרבנית, כדי שיראה שאף על פי שהיא אינה מתפקדת צריך לכבד אותה, וגם הרב בעצמו היה מראה מה זה כבוד אמיתי לתת לרבנית.

ההצעה שלא יצאה לפועל

בזמן שהייתי מאורס, אף זכיתי לעלות עם אשתי לעתיד לשיחה בת שעה וחצי עם הרב על בניית הבית. כמובן שגם כל התייעצות בנושא השידוך היה עם הרב. מעניין שהרב הציע לי שידוך, בחכמה ובתבונה מנה את מעלותיה וכו', אך לאחר מספר ימים הגיעה ההצעה שברוך השם זכיתי שתהיה אשתי. שאלתי את הרב אם לגשת? "כן", אמר הרב לאחר ששמע את הפרטים. על אף שההצעה שהציע לי הייתה אחת מנכדותיו, בחכמה ובתבונה לא גילה לי זאת קודם כדי שלא יהיה שיקול שאינו נכון

ברכת הכהן הגדול מאחיו

כמו בכל שנותיי שהכרתי את הרב, כמובן שלא נעשה צעד אחד ללא הדרכתו גם בתקופה זו, עד שזכיתי שמלבד שהקריא את התנאים באירוסיי, הרב גם סידר חופה וקידושין בחתונתי. רגע מרגש ביותר היה שלפני החופה שח לי הרב באוזני בלבד עד כמה יום גדול הוא יום זה, ובזמן כיסוי פני הכלה, אמר ללחוש לאשתי שתחי' את הפסוק שנאמר על רבקה "אחותינו את, תהיי לאלפי רבבה". ומיד לאחר מכן עצר לרגע, הניח את ידו על ראשי, ולפני שהתחיל לברך ברכת כהנים בירר שגם הכלה שומעת.

עם לידת בנינו התאומים זכינו שהרב היה בפדיון הרב, הכהן שפדה את בנינו, הרב טרח ובא לבני ברק, וברוב כבוד והדר ערך את המצווה הנדירה כמו שרק הרב ידע לעשות. בהסבר מפורט לפני התחלת המעמד, וגם תוך כדי המעמד הסביר לי ולכל הנוכחים על כל פעולה ופעולה. לפני הברית כשהסביר לי על כך שהכהן שואל את אבי הבן "מאי בעית טפי", ואבי הבן עונה כי רוצה את בנו, אמרתי לו בהלצה, כי אני מעדיף שהרב יקח את הבן וכך ודאי יגדל לתלמיד חכם, ענה הרב בהלצה אף הוא, "מבחינתי זה, אני רק צריך לשאול את הרבנית..."

בסיעתא דשמיא הקשר נשמר גם בשנות נישואי, כשבשנה הראשונה עוד למדתי בכולל ברחובות, הייתי מוצא את ההזדמנות לעלות לביתו, ואף לאחר מכן נסעתי כמה וכמה פעמים מבני ברק לרחובות, ולאחר מכן גם לירושלים, זכיתי להשתתף בועד בספר 'נפש החיים' אותו מסר לנכדיו, וראה בזה עניין גדול בהדגישו, שספר נפש החיים הוא ספר שכל אבא חייב ללמוד עם בניו. ובעוד מקרים והזדמנויות

הרב שהשלוש שלו

הרב קלמן מאיר בר שליט"א

הרב הראשי לנתניה

דומה שאין מתאים מדמותו של הרה"ג שמחה הכהן קוק זצ"ל שנסתלק השנה, להתארח בסוכה - 'סוכת שלום'. הרב קוק ידע לאחד תמיד את הקטבים השונים, וליצור את האחדות הנדרשת.

דוגמא לכך, עת שימש הרב קוק כראש ישיבת בני עקיבא נתניה, התאמץ הוא מאד לאחד את כל המפלגות הדתיות, לסיעה אחת, כאשר הוא עומד בראש הסיעה המשותפת. ואכן מפלגה זו נחלה הצלחה כבירה במערכת הבחירות.

גם כרבה של העיר רחובות ידע שמחויבותו לדאוג לכל בני העיר - חילונים כדתיים, ספרדים כאשכנזים. לא היה בית ספר, חילוני כדתי, שהרב לא פקד אותו לומר שם את דבר ה' זו הלכה. וכמו שנאמר על אסתר המלכה: "מלמד שכל אחד נדמה לו כאומתו", שכן ידעה אסתר לדבר עם כל אומה ואומה - כך ידע הרב לדבר לכל קבוצה בלשונה שלה, והכיר היטב את אורחות חייה.

נלוותי פעם לרב כאשר הלך לדבר לפני החגים בקיבוץ גבעת ברנר, השתוממתי מהמראה, כיצד בני קיבוץ שותים בצמא את דברי הרב. בימים שלפני ראש השנה היה הרב עורך מסע הרצאות בכל בתי הספר כדי לקרב בנים אל אביהם. פעם הרצה בבית ספר חילוני לפני ראש השנה, אך לא הספיק להרצות בפני כל בית הספר, והמנהל יעץ לו שידבר בפני שאר התלמידים בימים שבין יום הכיפורים לסוכות. הרב נטה להסכים לכך, אך למחרת חזר בו, שכן נזכר שבשנה שעברה ניגש אליו אחד התלמידים ואמר לו שהשנה הוא צם ביום כיפור הודות לשיחה שהשמיע הרב בפני הכיתה. לכן ביקש הרב להרצות בימים שבין כסה לעשור. אולי יצומו עוד נערים ביום הקדוש.

אכן, הרב זרזני פעמים רבות לזכור שרב צריך לדעת שהוא רב של כולם ללא יוצא מן הכלל. כאשר רבן גמליאל הלך לפייס את רבי יהושע אמר לו רבי יהושע: "אוי לו לדור שאתה פרנסו, ואוי לה לספינה שאתה קברניטה". הראי"ה בעין אי"ה ביאר את כפל התארים "קברניט" ו"פרנס", והסביר כי מנהיג צריך להיות כקברניט של ספינה,

זכיתי להגיע לביתו, כמו למשל כשהיה חלקאה לבניי, הרב שמח מאוד שהגעתי, וגזז משערות ראשם ובירכם בחום גדול.

ואף בזמנים בהם הרב היה בשנותיו כשכבר נחלש, זכיתי לבוא לבקרו אצל בנו בבית חלקיה, שהיה מעניין לראות איך הדיבור על הגאולה, ושירים בעניין ביאת המשיח היו ממש מכניסים בו חיים חדשים, למרות מחלתו הקשה.

הרב היה נשיא של מקומות רבים, בין השאר היה נשיא של ארגון 'ובחרת בחיים' המתעסק בעניינים של בטיחות בדרכים. פעם נסענו ברכב, והרב אמר דבר שאולי נראה חסר משמעות, אבל כשהוא אמר את הדברים הכל היה אחרת, וכך הוא אמר: "אם רוצים לקיים את מצוות 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם' צריך שיהיה באוטו מצלמה שבה רואים מה נעשה כשנוסעים אחורנית".

פעמים הייתי עד לכך שהגיעו אל הרב בבקשה שיהיה נשיא של מקום פלוני, והרב בענוותנותו סירב. אך גם לאחר הסירוב ביקשו את רשותו, אמר להם הרב, "אם זה יועיל לכם, אתם יכולים", והוסיף בחיוך "אני נשיא של כל כך הרבה מקומות, שאינני יודע היכן..."

זכות גדולה ועצומה זכיתי לגעת ולו במעט בעמוד האש ההולך לפני המחנה, להתקרב למורי ורבי זכר צדיק וקדוש לברכה, זיכני ה' בדבר שעד לרגע זה אינני יודע מפני מה זכות זו נפלה בחלקי, לימוד גדול זכיתי ללמוד בכל רגע ובכל שניה, דבר שהשפיע עליי רבות בכל תחום, את רובם כתבתי בין השיטים, אך ישנם גם כאלו שהיו להדרכה פרטית, כיצד לנהוג בחיי היום יום ובהנהגות מסוימות. עד כמה שחשבתי שנגעתי ולו במשהו בגלימתו, בימי השבעה התברר לי שגם מה שראיתי זה רק המעט שבמעט ממה שידוע וממה שלא ידוע והדברים עוד יודפסו בסיעתא דשמיא.

הכרת הטוב גדולה עד מאוד יש לי לכבוד הרב ולהבדיל בין חיים לחיים לאשתו הרבנית תחי', על כל הטוב שזכיתי לקבל מהם בצורה שאי אפשר לתאר ולו במקצת. ייתן ה' ויכנסו הדברים עמוק בליבי ואזכה ללכת בדרכיו הקדושות והטהורות, והיו הדברים לזכותו ולעילוי נשמתו.

שיודע לנווט את הספינה לחוף מבטחים ומראה לה את כיוונה הנכון, אך יחד עם זאת צריך להיות גם כפרנס, הדואג לכל יחיד ויחיד.

דומה שהנהגה זו הייתה ברב שמחה קוק: מחד גיסא ידע ונלחם על כיוונה של האומה לבל תאבד את דרכה. כך היה בעת ההתנתקות מגוש קטיף, כשנלחם בכל עוז לבל יתנתקו מחבל ארץ זה, וגם על הריסת בתי הכנסת הוא קידש מלחמה אף בפני בתי המשפט. תמיד העצים את המתיישבים בגוש קטיף, והיה להם למורה ולמשענת רוחנית. אך יחד עם זה, דאג לכל יחיד ויחיד. כל בחור ישיבה שנקרה לדרכו, התעניין בו כדי לסייע לו. כל זוג שנקלע לקשיים, היה הוא להם למשיב נפש. כל בחור או בחורה שטרם מצאו את זיווגם, השתדל מאוד לסייע להם. שולחן השבת בביתו היה תמיד הומה מאורחים שחפץ לקרבה - גרים, בעלי תשובה, בני חו"ל שבאו לשהות בארץ, וכולם הרגישו שם בחמימות המשפחתית של משפחת הרב קוק.

הרבנית פנינה שפירא ע"ה, אשתו של מורנו הרב אברהם שפירא זצ"ל (הרב הראשי וראש ישיבת מרכז הרב), גדלה והייתה בת בית בביתו נאווה קודש של מרן הראי"ה זצ"ל, והיא סיפרה שהדומה מכולם לדמותו המאירה של הראי"ה היה הרב שמחה קוק - במראהו, בזיו פניו ובנועם הנהגתו. אכן, דמותו של מרן הראי"ה הייתה תלויה מעל ראשו והדריכה את הנהגתו, הן האישית והן הרבנית.

כך בכל שנה בימים שלפני פסח, ימים עמוסים לכל רב, היה הרב פונה לחנויות בעירו שאינן כשרות, נכנס לכל חנות ומעניק להם חבילת מצות, ומסביר להם בנועם שיחו את חשיבותו ומשמעותו של חג הפסח, ומבקש בתחנונים לבל ימכרו חמץ בחג, ואכן דבריו שיצאו מלב טהור השפיעו רבות על המוכרים.

כאשר הגיע הרב קוק לעיר רחובות, שמירת השבת במרחב הציבורי לקתה בכפליים, בתי הקולנוע פעלו כהרגלם, בתי העסק והמסעדות היו פתוחים, והרב קוק במרץ בלתי נדלה נפגש עם כל חבר עירייה בנפרד, כמובן שגם עם ראש העיר, וביקש לדבר על ליבם שיחוקקו חוק עירוני שבשבת, שלפחות בטבורה של עיר, ירגישו את נועם השבת. נפגש הוא בנפרד עם בעלי בתי הקולנוע, ואכן, בדבריו שיצאו מלב טהור ובמסירות נפש של ממש, עלה בידו לסגור את מירב העסקים ואת בתי הקולנוע. וגם אלה שנשארו פתוחים, תדיר היה נכנס אליהם וממשיך להפציר באומרו כי אין ייאוש בעולם משום יהודי!

כאשר הגיע הרב קוק לעיר רחובות, שמירת השבת במרחב הציבורי לקתה בכפליים, בתי הקולנוע פעלו כהרגלם, בתי העסק והמסעדות היו פתוחים, והרב קוק במרץ

בלתי נדלה נפגש עם כל חבר עירייה בנפרד, כמובן שגם עם ראש העיר, וביקש לדבר על ליבם שיחוקקו חוק עירוני שבשבת, שלפחות בטבורה של עיר, ירגישו את נועם השבת. נפגש הוא בנפרד עם בעלי בתי הקולנוע, ואכן, בדבריו שיצאו מלב טהור ובמסירות נפש של ממש, עלה בידו לסגור את מרב העסקים ואת בתי הקולנוע. וגם אלה שנשארו פתוחים, תדיר היה נכנס אליהם וממשיך להפציר באומרו כי אין ייאוש בעולם משום יהודי.

תלמיד חכם, אסור שיימצא רב על בגדו, אך הרב קוק נזהר אף מאבק של רב. בכל חתונות ילדיו שיחיו היה מבקש מהזוג הצעיר שנישא שיראו לו את הצ'קים שקיבלו לחתונה, ואז היה שולף את הצ'קים שהזוג קיבלו מעסקים ומגופים שהרב מעניק להם כשרות, ומסיר אותם מהחבילה. ואף על פי שכידוע מותר לקבל בשעת שמחה, אך החסיד נזהר בזהירות יתרה לבל יהיה חלילה חילול השם. הצ'קים הללו שמורים בבית המשפחה - עדות לניקיון כפיו. וכן כאשר מחברי ספרים היו מעניקים לרב שי את חיבורם, היה הרב שולח להם צ'ק בדואר על השי שכיבדו אותו. פעם שח לי הרב זצ"ל שהוא ממעט לערוך חופה וקידושין, שזמנו יקר לו מלהסתובב באולמות שמחה "וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם". סוד ההשפעה על העם לקדש אותו ולרוממו הוא החיבור של הרב אל ההר - תורתנו הקדושה. ואכן הרב, למרות עיסוקיו הרבים, לא פסיק פומיה מגירסא. סדר יומו היה קבוע מאוד: היה פותח כל בוקר את יומו בשיעור בגמרא, ואחר כך מיד היה ספון על תלמודו. אחר הצהריים ובערב היו לו סדרות שיעורים קבועים, אם בספר הכוזרי לציבור הכללי, אם בנושא מחשבה במכון ויצמן, אם שיעורי תנ"ך נוסף על שיעוריו והרצאותיו בכל רחבי הארץ, שתמיד רצו לשמוע וליהנות משיח שפתותיו.

מחזה מרנין היה לראות את הרב נכנס בהדר ובכבוד ללשכת הרבנות, כשמדי יום ביומו ממתינים לו רבים מבני עירו ומכל הסביבה אשר מצודתו פרושה עליהם: הללו מחכים להיוועץ בענייני שלום בית, הללו לקבל ממנו עצה ותושייה בענייני חינוך הבנים או התלמידים, ואחרים כדי לשפוך את צקון ליבם. והרב היה שומע בקשב רב, וכל מועקה הייתה כאילו צרתו הפרטית, ומנסה להושיע בעצה ובמעשה. את כל קשריו הרבים היה מפעיל כדי לעזור לדך ולמדוכדך.

"צורבא מרבנן דאיכא במתא - כל מיילי דמתא עליה רמיא" (מסכת מועד קטן). כך חש הרב קוק שכל ענייני העיר, עליו הם מוטלים. וכאשר שיחקו בשבת קבוצת הכדורגל המקומית, פנה הרב לקבוצה ולמנהליה וניסה להעביר את המשחקים ליום

אך יחד עם זה, דאג לכל יחיד ויחיד. כל בחור ישיבה שנקרה לדרכו, התעניין בו כדי לסייע לו. כל זוג שנקלע לקשיים, היה הוא להם למשיב נפש. כל בחור או בחורה שטרם מצאו את זיווגם, השתדל מאוד לסייע להם. שולחן השבת בביתו היה תמיד הומה מאורחים שחפץ לקרבם - גרים, בעלי תשובה, בני חו"ל שבאו לשהות בארץ, וכולם הרגישו שם בחמימות המשפחתית של משפחת הרב קוק.

שישי. הם השיבו שהיו מוכנים, אך המממנים של הקבוצה עומדים על כך שישחקו בשבת. הרב קוק, שתמיד אמר לעצמו "עלה נעלה כי יכול נוכל לה" ולא נרתע משום משימה, גם בזה הבטיח להם שידאג להם למימון אחר. ואכן, אחרי מאמצים עילאיים קבוצת הכדורגל מרמורק רחובות העבירה את משחקה ליום שישי בשעות הצהריים, כשהרב קוק דואג למימון הקבוצה.

כל אדם שיש בו יראת שמיים, דבריו נשמעים

זכרוני כד הוינא טליא, מחזה מדהים. מאות תלמידי ישיבת בני עקיבא נתניה הולכים לטהר עצמם במקווה לפני תקיעת שופר, בשני ימי ראש השנה. הכול התרחש כתוצאה מדבריו של הרב קוק, שראוי לכל בן תורה לטהר את עצמו קודם השפעת קול השופר. אחר שנסתלק הרב קוק, שחו תלמידיו משיבת בני עקיבא על שיחות שהעביר בישיבה לפני חמישים שנה ויותר. השיחות לא שקעו בתהום הנשייה, והתלמידים זכרו לא רק את נושאי השיחות, אלא אף את תוכנן.

הערגה והכיסופים שבהם דיבר תמיד על ירושלים, כמו הסיורים הרבים שהלך אליהם עם תלמידיו ברחובותיה של ירושלים של מטה, כשהוא מחברם בדבריו לירושלים של מעלה, הם הם שהולידו בקרב תלמידיו את עמותת 'עטרת כהנים', בראשות תלמידו של הרב, הרב מתי דן, שמטרתה ליישב יהודים בעיר העתיקה, והרב קוק היה שותף פעיל בכל תוכניות העמותה ובפדיון בתיה של ירושלים.

ראויה לציון מעורבותו הרבה מאוד של הרב בבניין בית הכנסת 'החורבה', ויתרה מכך, שותפותו במאבקים המשפטיים להפיכת בית הכנסת לבית מדרש פעיל, ולא להשאירו כמוזיאון, כפי שביקשו לעשותו.

כאשר רבן גמליאל הלך לפייס את רבי יהושע אמר לו רבי יהושע: "אוי לו לדור שאתה פרנסו ואוי לה לספינה שאתה קברניטה". הראי"ה בעין אי"ה ביאר את כפל התארים "קברניט" ו"פרנס", והסביר כי מנהיג צריך להיות כקברניט של ספינה, שיודע לנווט את הספינה לחוף מבטחים ומראה לה את כיוונה הנכון, אך יחד עם זאת צריך להיות גם כפרנס, הדואג לכל יחיד ויחיד. דומה שהנהגה זו הייתה ברב קוק: מחד גיסא ידע ונלחם על כיוונה של האומה לבל תאבד את דרכה. כך היה בעת ההתנתקות מגוש קטיף, כשנלחם בכל עוז לבל יתנתקו מחבל ארץ זה, וגם על הריסת בתי הכנסת הוא קידש מלחמה אף בפני בתי המשפט. תמיד העצים את המתיישבים בגוש קטיף, והיה להם למורה ולמשענת רוחנית.

בשדה הרבנות

הרב נפתלי בר אילן שליט"א

רב מערב העיר רחובות

לראשונה פגשתי את הרב קוק זצ"ל בשיבת מרכז הרב כאשר הייתי אברך. הרב ומשפחתו הגיעו לשיבה סמוך לכניסת השבת בשנת תשל"א. הם היו שייכים לקבוצה שניסתה להתנחל בקדומים, והצבא פינה אותם סמוך לכניסת השבת, ולכן הם הגיעו לשיבה ולא חזרו לביתם. בעת שהותו בשיבה הרב שוחח עם תלמידי השיבה על מה שאירע, וכושר הדיבור שלו הדהים אותי. לא הייתי רגיל לשמוע שיעור או דרשה כזו.

בשנת תשל"ח התמניתי לרב שכונה ברחובות. בשנים הרבות בהן זכיתי לכהן כרב בעיר שבה כיהן הרב שמחה זצ"ל כרב עיר למדתי רבות מה היא דרך ההנהגה הראויה לרב עיר בימינו.

כרב עיר ידע הרב זצ"ל לנווט בין כל הגופים והרשויות השונות, לטפח ולשמר את מערכת היחסים ולכבד את כל נושאי המשרות והתפקידים הארגונים והחוגים מכל העדות. בזכות פיקחותו ומדותיו הטובות של הרב הבנתו לנפש אדם, ובזכות הקשרים האישיים שהוא פיתח עם העומדים בראש המערכות הציבוריות ברחובות נפתרו הרבה בעיות בחדרי חדרים, לפני שהדברים יגיעו לידי פרסום ולידי מאבקים ציבוריים.

הרב שמחה זצ"ל היה מודע לכוחו הגדול של מפקד המשטרה בעיר. מדי כמה שנים המפקד היה מתחלף, ובכל פעם שהתמנה מפקד חדש הרב היה עורך לו קבלת פנים מכובדת בלשכתו. הוא הזמין לקבלת הפנים גם את רבני השכונות בעיר, כדי שגם הם יכירו את המפקדים החדשים וכן כדי שהמפקדים יכירו את רבני העיר.

באופן מיוחד כיבד הרב את רבני השכונות, וגרם לכך שגם הציבור הרחב יכבד אותם. בכל מעמד שבו היו נוכחים רבני השכונות הוא דאג שישבו במקום מכובד. כאשר הרב היה מקבל קהל בביתו במוצאי שמחת תורה ובשביעי של פסח, הוא דאג שרבני העיר יישבו בראש השלחן, ולא איפשר להם לשבת בין קהל האורחים הגדול. בכל כינוס רבנים הוא איפשר לכל רב להתבטא, לברך את הכינוס, לומר דבר תורה וכד'.

ברחובות כיהן באופן רשמי רק רב עיר אחד, אולם היו שני רבנים חשובים שנחשבו

כרבני הציבור שלהם. הרב נתן שרעבי שליט"א שמוכר כרב של התימנים, והרב אברהם שהרבני ז"ל שמוכר כרב של הספרדים. הרב התייחס אליהם כרבני עיר, והושיב אותם תמיד מימינו ומשמאלו.

בשעה שרב בא למועצה הדתית ורצה לשוחח עם מרא דאתרא והרב היה עסוק בפגישה, היה הרב יוצא מחדרו לקראת רב השכונה כדי מה ניתן לעשות כדי שהוא לא יצטרך להמתין.

הרב מאד האמין בשכנוע אישי. מדי שנה, בשבוע שלפני פסח הוא ביקש מרבני השכונה לעבור ברחוב הרצל, הרחוב הראשי של העיר, ולהכנס לכל חנות המוכרת דברי מאכל ולבקש בנימוס ובדברי נעם שלא למכור בפסח חמץ. מנהג זה אכן התמיד במשך עשרות שנים.

החריצות של הרב היתה למופת ולדוגמא. הוא עשה כל מאמץ להענות לכל פניה, בחול ובשבת, להשתתף במסיבות סיום, בהכנסות ספר תורה, בכל חנוכת בית כנסת, בכל אזכרה שנתבקש, הן של מבוגרים וזקנים והן של ילדי גן. בכל אירוע דיבר בטוב טעם, ונתן הרגשה טובה לכל המשתתפים. נוכחותו יצרה אורה מיוחדת של קדושה ושל מכובדות. למרות עיסוקיו הרבים מאד, הוא נתן במשך כל השנים שיעור קבוע בדף היומי אחרי תפילת שחרית בבית הכנסת מרכז אברהם.

לסיום, מצאתי לנכון לציין שתי דוגמאות עליהן אני יכול לספר מכלי ראשון, והנותנות ביטוי לאכפתיות ולמסירות הרבה לכל אדם ואדם.

המקרה הראשון הוא על שתי עולות מרומניה אמא קשישה ובת מבוגרת שהתפרנסה בדוחק מטיפול בקשישים. האמא נפטרה והבת פנתה אלי ובכתה שאין לה אפשרות לממן מצבה לאמה. נועצתי ברב שמיד קיבל על עצמו לטפל בזה. הרב התקשר לעושי המצבות שבעיר, ובתוך זמן קצר אחד מהם נענה ותרם מצבה יפה ומכובדת. יש לציין שהרב לא הכיר אשה זו כלל וכלל.

באחד מימי מלחמת לבנון הראשונה כשבאתי לרבנות נדהמתי לראות במקום ערבים מבוגרים ומכובדים. התברר שהם קרובי משפחה של אחד מההרוגים במלחמה, שהיה גר צדק. כילד הוא גדל בשכונת קרית משה, שכונה הנמצאת בקצה המערבי דרומי של העיר, ולפני מלחמת השחרור היה שם כפר ערבי בשם זרנוגה. חלק נכבד מהתושבים הערבים ברחו מהשכונה, ומשפחתו היתה מהבודדות שנשארו. אי לכך הוא למד בבית הספר היחיד שהיה בשכונה, שהיה בית ספר דתי. בגיל שמונה עשרה החליט להתגייר, ופנה לבית הדין הרבני ברחובות בראשות הרב גרז שכיהן

זכרונות מהגר"ש קוק זצ"ל

הרב מנחם גורדון שליט"א

בן העיר רחובות

מובן שבכל הארועים המשפחתיים וההתיעצויות האישיות שמיעת שיעורים ועידוד ללימוד תורה היה הגר"ש בראש.

רב העיר מבקש רשות מבן עשר

כשהייתי ילד כבן עשר שלחוני הורי עם עוף שהיתה בו שאלה לביתו של הגר"ש, הרב קיבלני בנעימות, הסתכל בעוף והסתפק אם אכן העוף עבר מליחה. הוא ביקש ממני רשות לטעום בפיו את טעמו של העוף, משנוכח שאכן יש בו טעם מלוח, הכשיר.

על שמאל שהוא ימין

לפני הבר מצווה שלי שאלנו, אבי ואני את הגר"ש על איזה יד עלי להניח תפילין כיוון שרוב מעשי בימין אך כתיבתי בשמאל. הרב כנראה הכריע להגדיר עפ"י הכתיבה אך רצה לבסס את הפסק על כך שממילא לא את כל מעשי אני עושה בימין, לכן שאל ודרש למעשי לימין ולשמאל ובין השאר ביקש ממני לצעוד צעד קדימה. אני לא ידעתי מיד את פשר הענין אך ברור שהוא רצה לראות את הימניות גם בהליכתי. למרות שהיה אז רב די צעיר היה לו 'שימוש' איך להכריע בשאלות מצויות ונדירות, וגם חכמה לא לגלות לשואל פשר הענין מראש.

לפני דלפני

היה ידוע שהרב מגיע יום ליום למנין שחרית בבית הכנסת מרכז אברהם, המניין התחיל בשבע, מניין מאוד מסודר ויציב של בעלי בתים תורניים, שרבים מהם השתתפו בשיעור הדף היומי של הרב מיד אחרי התפילה. רק בהלוויה נודע לי שהרב קם שעות רבות לפני מנין זה ולומד עם חברותא קבוע במשך שנים רבות.

שקר

שמעתי מקרוב משפחה שכביכול החזו"א אסר ללמוד מכתבי הגרא"י קוק זצ"ל.

כאב בית דין, ובית הדין גייר אותו כהלכה. משפחתו המוסלמית רצתה שייקבר בבית קברות מוסלמי ברמלה, ולכן היא ניסתה לשכנע את הרב הראשי להסכים לכך. הרב סירב לבקשת המשפחה וטען: "הוא בחר לחיות כיהודי, הוא ייקבר בבית קברות יהודי". מאחר שהתעורר שהמשפחה תנסה לחטוף את הגופה פנה הרב אל מפקד המשטרה שישלח שוטרים לשמור על הגופה עד ההלויה. הרב שאל את המשפחה המוסלמית מדוע הם מתנגדים לקבורתו בבית הקברות היהודי, והם הסבירו כי למוסלמים יש מנהג לערוך לעשות סעודות על יד הקבר במשך השבעה. הרב בחכמת ההנהגה המיוחדת שלו הרשה להם לנהוג כמנהגם, וכך כל הענין הסתיים בשלום ובידידות. גם כאן הרב פעל במסירות למען אדם שהוא לא הכיר מעולם. אם הוא היה מתעלם ונכנע למשפחה אף אחד לא הגיע יודע על כך, אבל הרב התעקש ואמר שוב ושוב "אם הוא בחר להיות יהודי אז הוא ייקבר כיהודי". מענין לציין כי גר צדק זה זכה שמקום קבורתו של הרב קרוב לקברו שלו.

עולה על גדותיו

זוג צעיר ניגש אל הרב בשבת וביקש שהרב יברך את תינוקם. הרב אמר "איך אברך אותו? הוא כבר מלא ברכה".

כחוסד הניתן

זכיתי לפגוש את הרב בתוך שבוע 'שבע הברכות' שלי ושל אישתי, הרב בירכנו בחביבות יתירה באומרו שעל הכהן הגדול נאמר (בפיוט מסדר העבודה של כה"ג, שהרב היה כה מחובר אליו), 'כחוסד הניתן על פני חתן', מי נתלה במי? מכאן שחתן נושא עליו את חן הכהן הגדול.

עימו אנוכי

בשנת תשמח (כנראה) הישובים בדרום הר חברון שיוועו לתוספת כוחות. היה מי שאירגן בתחילת בין הזמנים סיור בישובים (בית חגי, יתיר, מעון וכו') אליו הוזמנו בחורי ישיבות הסדר שפגשו בישובים את ראשי הישובים שהקימו בעשר אצבעות ובהרבה עמל את הישובים הקטנים על 'הר טרשים קרח'.

ומי בא להציג להסדרניקים את הישובים בישובים? כמוכן הגר"ש.

מושב טוב

בשנת תשנ"ה היה מצב ההתישבות בחברון קשה. קבוצה מרחובות התארגנה לנסיעה לחיזוק תושבי חברון. הגר"ש פגש את תושבי רחובות עם אנשי קרית ארבע בישיבת ניר קרית ארבע. ובחברון בבית כנסת אברהם אבינו. בק"א דיבר על שה' מצטער שברא את ישמעאל, ועל הצורך להחזיק מעמד אל מול קשיי הזמן והמקום.

בחברון דימה את הקשיים לישיבת רשב"י במערה, והדגיש שכלפי שמיא לשבת בחול לבד במערה זה 'מושב טוב ישוב' כמו שכתוב בפיוט. הוא הבין לליבם של התושבים, בקושי להחזיק מעמד אל מול האויבים הישמעאליים, ועוד יותר מכך מול הבידוד שהציבוריות הישראלית הקרין על המתיישבים הצדיקים.

הרב היה אור גדול שידע מי זקוק לעזרתו, ואיך להבין את מצוקות הדור ותקוותיו בלי יאוש בלי שנאה וכעס, רק באהבה ובתקווה שהבטחות התורה תתממשנה.

הרב דיבר ברגש רב ובכאב, אך בצורה מפוקחת ובתקווה לנצח ישראל שיצא לפועל

שכביכול יש חרם על כך... כששאלתי על את הגר"ש על כך הוא הזדעק ואמר בתקיפות לא מצוייה: "שקר!" ואח"כ הסביר לי באריכות על קשרי הקירבה שהיו בין החזו"א לגרא"י קוק זצ"ל ובפרט לגבי ההתיעצות שהתיעץ הרב אפרתי מח"ס 'הסנגוריה במשנת הרב' עם החזו"א לגבי לימוד בספרי הרב. נדמה לי שהחזו"א אמר לרב אפרתי שאם הלימוד בכתבי הרב מחזק את הרב אפרתי, שימשיך ללמוד בהם.

עוצו עיצה ותופר

במשך שנים היו נסיונות של מסיונרים להקים בית תפילה לפי שיטתם הנלוזה, במרכז רחובות. כשנודע לרב שהמסיונרים שכרו בית ברחוב ויצמן על מנת להקים שם מרכז לפעילותם, בא לבית הכנסת אהל ש"י (ע"ש הרב שלמה ואשתו יהודית, זצ"ל) ועורר את הציבור לבוא ולמחות בענין אחרי התפילה בשבת בבוקר. החכמה היתה שהגר"ש שלח מראש בחור לשאול אם 'הוא והחברים שלו' יוכלו לבוא לבקר בבית, כך המסיונרים לא יכלו לטעון שנעשתה פלישה לבית 'שלהם'. רבים מאנשי בית הכנסת הגיעו, שרנו "עוצו עיצה ותופר" וכדומה. כשנוכח אחד המסיונרים שהרוח החיה הוא הגר"ש זצ"ל, ניסה הקלוקל הנ"ל לדחוף את הרב ח"ו. אחד היהודים גער בו מיד בעוצמה "אל תיגע ברב" והמשכנו לשיר בכח פנימי, כשהרב הוא לב המחאה ומחוללה. המסיונרים נסוגו מתוכניתם.

שבת שלום

על מחאות השבת כבר כתבו רבים וכן על משמרות השבת שעברו בין החנויות בימי שישי אחה"צ ועוררו לסגור את החנויות, הכל נעשה ברוחו של הרב הגר"ש בהתמדה ובקרבה רבה לסוחרים, ובפרט מצד הרב הגר"ש זצ"ל. אני בתור מי שהכיר רק את הרוח של האחדות והשלום ששררו בעיר רחובות, שהשתלבו ללא כל סתירה עם תוקף משמרת הדת. לא ידעתי כמה אנו 'מרויחים' ואיך עלול להיות אחרת בערים אחרות.

החותך חיים

ארוע חמור ונדיר אירע כשבעל אטליז הכשיל את הרבים במכירת טריפות, בעודו תולה על קיר חנותו תעודת כשרות (אולי מזוייפת) של מועצה דתית רחובות. הגר"ש הגיע לחנות ודרש להסיר את תעודת הכשרות הנ"ל, משלא נענה ניגש הגר"ש להסירה בעצמו. בעל האטליז הרשע העיז פניו באופן נורא ו'שם רגל' למרן הגר"ש. הרשע הנ"ל לא הוציא שנתו ומת! סיפור זה שמעתי כנראה בשנת תשנ"ו מפי הרב אברהם רובין שליט"א.

צוותא חדא

לגבי **בני הרב**, ידוע שהרב אימץ את ילדי אחיו שנותרו יתומים אחרי תאונת הרכבת הנוראה.

היה נראה שיש אחדות ושותפות במשפחה.

בעת הסעודות שהרב היה מקיים בביתו בשבת חוה"מ כמסורת ארוכת שנים, היו הבנים כולם מתגייסים לעזור ולארץ במרץ גם בעבודות הפשוטות ואין פרץ ואין צווחה, הכל בנחת, למרות הציבור הגדול והצפיפות.

חיים של אהבת תורה

הרב חיים התמנה לר"מ בישיבת מאור התלמוד, יצא לו שם של ר"מ שמאוד מסור ואוהב את תלמידיו.

פעם ראיתי אצלו דוגמה לאהבת תורה, כשהוא היה חזן ב'סתם יום של חול' הוא נטל את ספר התורה כשהכתב מופנה אליו, בד"כ מעירים לחזן שזו טעות, כי חזן מציג את הספר בהילוכו (ויש לכך סמך בלשון השו"ע) אך אצלו זה לא היה חזן שלוקח ספר ממקום למקום אלא היה כל כך ניכר שזה ממש חיבוק של אהבת תורה, וחיבוק מחבקים פנים אל פנים מלב אל לב, בכל הלב.

את מה שהלב חושק

אחד מבני הרב 'גנב' את האפיקומן וביקש תמורתו שעת לימוד עם אביו העמוס.

אם יתקע שופר בעיר

הרב מאיר הילביץ והרב בועז הוטרר סיפרו לי כ"א בפנ"ע שהם זכו (בתור בחורים בני 14-18) ללכת עם הרב אחרי תפילת מוסף של ראש השנה לרחוב הראשי של רחובות. כמעט כל החנויות היו סגורות לרגל קדושת החג, אך עבור כארבע או שש חנויות הרב טרח אחרי פסגת תפילתו המרוממת ללכת מרחק של ממש, לרחובה של עיר לזכות את המוכרים בשמיעת שופר, שאולי תעורר את ליבם לקדושת היום. הרב ציין שהוא עושה כן כהמשך למסורת של דודו הגדול מרן הגרא"י.

הרב מאיר הילביץ סיפר שהיה אחד המוכרים שביקש בחוצפתו שהרב יצא מהחנות 'שהרי מי שרוצה לשמוע שופר הולך לבית הכנסת', על זה ענה הגר"ש בתוקף ואמר למוכר 'אני הכרתי את אבא שלך שהקים חנות זו לפני שנים רבות כיוון שהיה במצב

כלכלי קשה. אם אביך היה יודע שאתה תחלל את קדושת ר"ה, הוא לא היה מעיז לפתוח את החנות מעיקרא'.

רציתי לכתוב עוד על הבנים כהמשך למה שהתחלתי לכתוב אודותם אך אוסיף בינתיים רק נקודה אחת, אך אולי היא יקרה מהכל.

בתוך השלושים לפטירת הגר"ש סיפר לי הרב מאיר הילביץ, בן רחובות, רב הישוב ברוכין, סיפורים על קשריו עם הגר"ש זצ"ל ושאלני מה בעיקר אני זוכר מהרב.

חשבתי שתי שניות ועניתי שבסיום ההלויה בבית העלמין ברחובות עמדו כשלושה מהבנים כ"א בפנ"ע לקבל ניחומים מהציבור הגדול. אני התביישתי לגשת עד שהמריצני שכני הגדול הרב כינרתי לנחמם.

אני ניגשתי לעמוד ליד הרב רפאל שיח' שלענ"ד הוא צעיר הבנים, בצעירותי הכרתיו כילד צעיר הבא עם אביו הגדול לבית הכנסת בו התפללתי ברחובות - אהל שי- על שם הרב שלמה ויהודית, ושם (לזכרוני) נערך מעמד הבר מצווה של ר' רפאל.

רובם של ה'מנחמים' אמרו 'בנחמת ציון וירושלים תנוחמו' והמאריכים (או כנראה האשכנזים) אמרו 'המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד'. (לומר שהם נפטרו לשלום זה לא הכי מתאים שהרי לא נפטרו ולא אמרו שלום, אך זה מה שהיה. מצידם).

הרב רפאל עמד שם הקשיב לכל אחד מהבאים אליו ואמר על כל אחד אמן במנוח ראש.

את העיקר עדיין לא סיפרתי אך לצורך כך נצרכת אופן שומעת ולב מרגיש, וגם עט סופר מזוקק (שכמו שכתב הרב הרא"ה, טובל לא רק את עטו לפני כל אות של השם המפורש והלא מפורש).

היתה בו ברבי רפאל באותו רגע טהרה כל כך מיוחדת, ראית עליו את חינה וצניעותה של אימו הרבנית, ותורתו של אביו הגדול שרק לפני רגע כוסה ברגבי עפר. טהרה מלאת חן המשקפת את הבית ממנו זוקקה. היא המקור לכל הפעולות הנמרצות, ללילות מלאי יגיעה בדקדוק סגיוותיה של תורה, למאבקים על הכשרות והשבת, ובוודאי טהרה שהיא המעיין ממנו נוצר הקשר האישי, האישי והיחודי ממש עם ליבותיהם של אלפים.

כל ההתיישבות חיבת לו הכרת תודה

הרב מתי דן שיחי'

תלמיד הרב, מראשי עמותת עטרת כהנים

אומרים שכשיושב אדם שבעה אתה יכול להכנס לביתו ולהתוודע למה שבחי השגרה אין פותחים בפניך. זכיתי לקמצוץ מזה כבר בבית העלמין.

תהא נפש רבינו צרורה בצרור החיים, ובזכותו ובזכרוננו נתגבר על הנפילות והמעקשים האורבים סביבנו.

ר' מתי דן, ראש עמותת עטרת כהנים, מספר כשקולו נחנק בבכי על הרב שמחה הכהן קוק זצ"ל, רבה של רחובות מזה עשרות שנים שהלך אתמול לעולמו, מאז היה רבו בישיבה התיכונית בנתניה ועד לליווי הצמוד למלכי גאולת הבתים בירושלים.

"זו אבידה קשה שלא נקלטת. גדלתי על ברכיו", אומר מתי דן וחוזר למעלה מחמישים שנה לאחור, לימיו בישיבה התיכונית בנתניה, שם היה הרב שמחה קוק ראש הישיבה. הוא מתאר את אהבת ישראל שהנחיל הרב לתלמידיו, את האהבה לירושלים שהטמיע בהם ללא שיעורים ארוכים אלא מתוך פשטות של חיים. "כשהיינו עולים על ההסעה לירושלים הוא היה אומר לנו משפט 'קומו ונעלה ציון'", נזכר דן וקולו משתנק.

"מדובר בנערים, הנסיעה לירושלים הייתה חוויה רוחנית עמוקה עם כל העוצמה שהייתה לו ביחס לירושלים. לא היה מישהו שיכול היה להתעלם. מכך. הכול היה בטבעיות בלי שיחות על ירושלים. הייתה לו אישיות מקרינה".

מתי דן מדלג שנים קדימה אל ימיו כתלמיד בישיבת ההסדר ברמת הגולן כשעולה הרעיון לקיים כנס סביב בית המקדש והקודש. "אני לא יכול לתאר את הפעילות שהתחלנו בלעדיו. הוא היה ראש וראשון, נסך בנו את הביטחון שזה המעשה הנכון ויש ערך לכך. עלה רעיון לעשות כינוס בנושא הכהנים והמקדש. דיברתי אתו והוא הדריך אותי. לא עשינו שום דבר בלעדיו".

לכנס הראשון באותה סדרת כנסים שנמשכת עד היום, גם אם בשינויים כאלה ואחרים, נרשמו כ-300 בני אדם ולמארגנים, בהם דן עצמו, לא היה מקום להכיל את כולם. דן מציין כי רבים חששו אז מהמסרים שעלולים לצוץ בכנס בדמות חתירה לעלייה להר הבית. "הרב צבי יהודה הזהיר אותנו, אותי אישית, שלא לעלות להר הבית", הוא מספר.

המקום היחיד בו ניתן היה לקיים את הכנס היה בניין ישיבת 'תורת חיים' בו קיימת היום ישיבת 'עטרת ירושלים' ועד אז נשמר על ידי ערבי. "באנו ללמוד ככהנים והרב

שמחה הוא הכהן הגדול שלנו. ברכת הכהנים שלו הייתה עצמתית, לברך את עמו ישראל באהבה, זו הייתה זכות לשמוע את האהבה שלו".

לאחר אחד הכנסים הראשונים שאל הרב נבנצל את המתכנסים מי מוכן לבוא לגור בירושלים. זה לא היה נושא הכנס, מציין מתי דן ומוסיף כי לו ולאחרים לא היה ברור שישה בעיה כלשהי בירושלים ולכן שאלתו של הרב לא הייתה ברורה. "להיכנס לרובע המוסלמי לא היה עבורי חוויה קלה. כתלמיד ישיבת הגולן אני זוכר את הפיגוע בו נרצחו שלושה אורחים בני גילנו שהגיעו מגוש עציון. לא רציתי לראות ערבים מאלף קילומטר, אבל הקב"ה נתן פקודה אלוהית וכשהוא רוצה זה קורה, כמו מלחמת ששת הימים".

לרב שמחה קוק, שהיה ירושלמי, לא היו ספקות סביב משימת יישובה של ירושלים וגאולת הבתים שבה. "שאלתי אותו אם נכון שתוקם עמותה וחשבת שנקון שרבנים יעמדו בראשה. הוא אמר שבדאי נכנס לכך עם הרב מרדכי אליהו והרב נבנצל. הוא אמר לי שכשצריך לקנות בית אתה חותם. אמרתי לו שאין כסף והוא אמר תחתום והכסף יבוא. אם אתה רוצה אותי שותף, תחתום על הקנייה ודברים יסתדרו. הייתה בו אמונה עצמתית בכל מה שקשור בארץ ישראל ועם ישראל. כך גם בפינוי ימית ובגירוש, שכאבו לו מאוד. הוא היה מסור בכל נימי נשמתו לכל רכישה. היה מעורב עד לרזולוציות קטנות, לפעמים הוא עצמו היה בורר בינינו לבין הערבים שסמכו עליו בגלל האמינות שהקריין".

עוד מספר מתי דן על החיבור שיצר הרב שמחה קוק בין המתיישבים הצעירים לבין הישוב הישן שלעיתים חשש מחובשי הכיפות הסרוגות שייכנסו למבנים שהיו רשמית בבעלותם. "זה לא פשוט להם. את ישיבת 'חיי עולם' גאלנו מערבי שהמשפחה שלו החזיקה במקום. זו ישיבה חרדים והיום אנחנו דיירים בה לאחר שהרב שמחה הרגיע אותם וחתמנו על מסמך התחייבות שננהג על פי טהרת הקודש. בלעדיו זה לא היה קורה. ההתחלה תמיד הייתה קשה והוא היה שם כדי לפרוץ את הדרך. היום מאות משפחות ואנשי יהודים שם תודות להובלה ולמעורבות שלו".

מתי דן מזכיר גם את מעורבותו המשמעותית של הרב קוק בשיקום בית כנסת החורבה. "הוא עצמו הביא את הקבלן מרחובות כי לא היה פשוט למצוא קבלן שיסכים לשחזר את החורבה כפי שהייתה. לימים הוא היה לרב בית כנסת החורבה. הוא יצר קשר עם משפחת מוסקוביץ', קירב ועודד אותם להיות מעורבים ברכישות".

דן חוזר לימיו בישיבה התיכונית "הדבר החשוב ביותר בתפילה היה עבורו שכשאדם מתפלל שמונה עשרה הוא ירגיש בתוך קודש הקודשים. תפילות ראש השנה היו ארוכות ובאחת השנים נסעתי הביתה כי זה היה לי קשה. הוא זרק אותי מהישיבה. אימא שלי התחננה שיחזיר אותי והוא הסכים. בשבעה על אבא שלי הוא הגיע לנחם ודיבר על כוחה של אימא שמה שחשוב לה הוא שהבן ימשיך ללמוד בישיבה".

"סדר בוקר היה מסתיים באחת ועשרים כשתלמיד היה מכה על הבימה. פעם הקדמתי בדקה. הוא גער בי על דקה שביטלתי תורה כפול 150 תלמידים", אומר מתי דן ומציין כי כתלמיד איפשר לו הרב לפתוח חוג צילום בישיבה, "הוא נתן אמון. הייתה בו ענווה עד בלי די".

ובחזרה להתיישבות בירושלים: היו חשובים לו יחסי השכנות עם הערבים. הוא חייב אותי, למרות שלא הסכמתי בהתחלה, להזמין לחתונה את כל השכנים הערבים. לא עשיתי כדבריו והוא הלך איתי אישית לתת הזמנה. אני חושב שהרבה מהדרך הזו הצלחנו להטמיע בהמשך הדרך לגבי היחסים עם שכנים ערבים".

"הביטחון של ההתיישבות בעיר העתיקה העסיק אותנו ללא סוף. הוא דרש לחזק את הביטחון כמקום קדוש. הוא לקח אותי לפגישה עם מנחם בגין בתחילת הדרך כדי לדבר על כך שאנחנו נמצאים בבית בעיר העתיקה ללא נשק ומכשיר קשר. בגין הרים טלפון לשר המשטרה, יוסף בורג, ואמר שנמצא אצלו הרב שמחה קוק ומבקש להסדיר נשק ומכשיר קשר. במשטרה לא הבינו איך ראש הממשלה עוסק ברובה קרבין ומכשיר קשר להתיישבות בעיר העתיקה".

"בלעדיו לא היה כלום", חותם מתי דן. "כל ההתיישבות חייבת לו הכרת תודה. הייתי יכול להתקשר אליו בכל יום בשעה מסוימת, ב-12 בלילה. הוא שמח על הזכות שהוא יכול לעסוק בגאולת ירושלים. הוא לא היה מוכן לקנות דירה ברחובות. הוא קנה בית רק ברובע היהודי וברחובות רק שכר דירה. פניו קרנו בכל פעם שהגיע לירושלים".

ארבעה כתרים - מחשבות וזיכרונות לזכרו של רבינו הרב שמחה הכהן קוק זצ"ל¹

הרב יהושע וייסינגר שליט"א

תלמיד הרב, בן העיר רחובות ודיין

קשה לכתוב דברי הספד על מורינו ורבינו זצ"ל ימים ספורים אחרי פטירתו, וקשה שבעתיים הדבר כיוון שמדובר על סיכום קצר של שנים ארוכות ומלאות, יובל שנות הנהגה, תורה וחסד. כמו אברהם אבינו שנאמר עליו "זקן בא בימים", ואומרים חכמים שהוא בא לגילו המופלג עם כל ימיו איתו, כך רבינו סיים את חייו כאשר הוא "בא בימים", בא עם כל יום, עם כל שעה, עם כל דקה.

ידועים דברי חז"ל על הפסוק "כִּי שָׁפַתִּי כְהֵן וְשִׁמְרוּ דְעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלְאָךְ ה' צָבָאוֹ" הוא" (מלאכי ב, ז): "אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיו" (מו"ק יז, א). חז"ל משווים בין תפקיד המלאך לתפקיד הרב, והדברים מתאימים לרבינו מילה במילה. אם הרב נדמה כמלאך, כשליח ה', מסור כל כולו למטרה אחת לשמה נוצר, ללא פניות וללא נגיעות אישיות - "שאין מלאך עושה שתי שליחויות" (בראשית רבה נ), אם דומה הרב למלאך ה' בכך שכולו קודש למסירת התורה מדור לדור ולמסירות לכלל ללא כל חשבון אחר, יבקשו תורה מפיו. כך היה הרב שמחה זצ"ל, כל כולו מסור לכלל, בכל רגע משעות היום והלילה, השבת והחול, תמיד טובת הכלל והציבור עמדה לנגד עיניו. תמיד חשב איך הוא יכול להוסיף טוב, עוד יוזמה ועוד שיעור, עוד חסד ועוד דאגה לנצרך, בלי סוף.

זכיתי כבר מילדותי להיות קרוב אליו, עד ימיו האחרונים. אבקש לשתף את הקוראים בכמה סיפורי הוד, הנהגות נפלאות של הרב זצ"ל שזכיתי וראיתי במו עיניי. הכל אמת. נוסף על כך, לצד סיפור פעולותיו הגדולות, נכון להאיר את העולם גם בכמה סיפורים קטנים מאישיותו האדירה. פתחתי כאן פתח כפתחה של מחט, ועוד חזון למועד.

* * *

אומרים חז"ל שקיימים בעולם שלושה כתרים "כתר תורה, כתר כהונה, וכתר מלכות,

1 נדפס בגליון המעין, ותשוח"ח לעורך הרב יואל קטן שליט"א על עריכתו.

וכתר שם טוב עולה על גביהם" (אבות ד, יג). רבינו זצ"ל, זכה לארבעה כתרים אלו, בגדלות וברוממות מיוחדות.

כתר תורה

הרב שמחה זצ"ל היה שקוע כולו בתורה. כל בוקר כאשר קם בשעה ארבע הוא היה מתחיל בחדרו הקטן והקדוש עם תפילות ובכיות על חולים מול ארון הקודש הפתוח. כל אחד שביקש תפילה, הרב היה מבקש שירשום את שם הנזקק לתפילה, והוא התפלל עליו. הוא לא בירך את הפונים כדי לצאת ידי חובה, אלא לקח כל שם וכל סיפור עמוק ללב. בשעה חמש, עוד לפני שנכנס החברותא, הרב היה מניח על השולחן שתי כוסות קפה חמות, שילוו אותם עד שחרית, ואף אני זכיתי לכך לפעמים. עוד קודם חבש את משקפיו, ומשקפיים מיוחדים היו לו, שמבפנים היה מודבק עליהן מעל העדשה פתק קטנטן ובו כתוב "שיוויתי ה' לנגדי תמיד". משקפי השגחה. כך הוא הסתכל על המציאות לאורך היום, כל יום כל היום. שיוויתי ה' לנגדי תמיד!

הרב זצ"ל העביר עשרות שיעורים בשבוע לציבורים מגוונים, כשכל יום תוכניתו שונה מחברו. פעם ליוויתי אותו בבוקר, לאחר שיעור הדף היומי הקבוע, להרצאה שהעביר לאנשי אקדמיה בכירים, לאחר מכן נסענו לבי"ס נועם והוא נתן שיחה לילדים, מיד לאחר מכן עברנו לתיכון חילוני בעיר ושם ריתק את בני הנוער בדברים היוצאים מן הלב, אחה"צ מסר שיחה בסניף בנ"ע, ובערב העביר שיעור ב"ירחי כלה" בפנוביז'. לכל קבוצה דיבר בסגנון מיוחד עבודה. הוא עצמו היה אדם מגוון, מכיל, מקבל, ובעיקר - אוהב, אוהב ישראל. הוא גם אהב לכתוב, הוא כתב תשובות בהלכה ובהנהגה. כל ספר בספריה שלו עמוס בסיכומים וחידושים התחובים בין דפיו, וכל ספריו מסומנים ומקווקוים עם הערות ומראי מקומות רבים ומפורטים.

פעם אמר לי, ברגע אינטימי ואישי, משהו בערך בנוסח הזה: "כל אדם צריך לעשות חשבון נפש, להסתכל אחורה ולבחון את מעשיו. אני מסתכל שנים אחורה ולא מוצא סיבה להתחרט על דבר אחד שעשיתי. אולי טעיתי, אבל הכל היה מתוך מחשבה ובחירה. רק דבר אחד הייתי מבקש לחזור ולעשות שוב...." העזתי פניי ושאלתי מה הדבר, והוא היסס, ואז השיב לי: "יצאתי מהשיבה בגיל מוקדם יחסית, ועד היום אני מתחרט על כך!". ואז לתדהמתי הוא התחיל לבכות: "כל רגע ורגע בלימוד", אמר, "כל רגע בשיבה, בשבילי זה חיים, נצח. אם הייתי יכול הייתי חוזר לאותו רגע ובוחר להמשיך בשיבה, אפילו רק עוד קצת"....

למרות התמדתו ובקיאותו הוא לא החזיק טיבואת לנפשיה, כאשר שאלו אותו שאלה

אהבתו, דאגתו, לתושבים, לזולת, הייתה עזה. בצידי דפי הלימוד והסיכומים האישיים שלו היו רשומים מספרי טלפון, משימות לביצוע ובקשות קצרות, הכל בכתב ידו המעוגל והיפה. אלו היו בקשות ומשימות שקיבל תוך כדי הלימוד, שרשם אותן כדי שלא לשכוח, והן היו לנגד עיניו עד לביצוען. היה מי שביקש תפילה, היה מי שביקש מכתב המלצה או הלוואה, יש שביקשו לקבל עצה, או אפילו לתת תזכורת להזמנה לבר מצווה של הנכד. מבחינתו גם זה היה תורה, תורת חסד, וכך שתי התורות היו רשומות יחד זו לצד זו על אותו הדף. "רשומים בשמך הושע נא". שניהם בעדיפות עליונה, בזכות שניהם "הושע נא".

צ"ב שנות כהונה ורוממות.

כתר מלכות

מאן מלכי, רבנן. רבינו כיבד תלמידי חכמים, והם כיבדו אותו. הוא היה מחובר לכל גדולי ישראל, מכל החוגים והזרמים, אהב אותם באמת, והם השיבו לו אהבה. היה בן בית אצל הרב יוסף שלום אלישיב כמו אצל הרב אברהם אלקנה שפירא, אצל האדמו"ר מצאנז ואצל הרב מרדכי אליהו, ועוד ועוד. פעם נכנסתי איתו למרן הרב אברהם שפירא ראש ישיבת מרכז הרב. רבינו היה כבר כמעט בן 80, והוא ביקש לעזוב את רחובות ולעבור לירושלים ולכהן כרב בית הכנסת ה'חורבה'. הוא בא לקבל את ברכת הדרך, אך הרב שפירא ממש התנגד. הוא אמר לו: "מקומך ברחובות, הציבור צריך אותך שם, אסור לך לעזוב!" כשרבינו יצא, הרב שפירא קרא לי ואמר: "זוהי דמות של רב. תלמד, זהו רב אמיתי! יש הרבה רבנים בישראל, אבל זהו רב אמיתי!" הרבנית פנינה שפירא, אשתו, שהיתה נצר למשפחת רענן-קוק, הייתה מספרת שהיא רואה דמיון גדול בתווי הפנים בין רבינו לבין מרן הדוד הגדול הראי"ה זצ"ל.

"כְּחֶסֶד הַנֶּתֶן עַל פְּנֵי חֶתֶן מִרְאָה לְהֵן", פניו זרחו, הוארו באור יקרות, במעמדי דרשות שבת הגדול ושבת שובה, מאות תושבים הצטופפו בבית כנסת הגדול, שנה אחרי שנה, במשך חמישים שנה. כל האולם היה מלא מפה לפה, רחש והתרגשות, ואז שקט, הרב נכנס, צועד מעט כפוף לקדמת ההיכל. נושק לפרוכת ומתעטף בטלית. את הדרשה פתח בדברי הלכה עמוקים כשיושבים לצידו רבני, דייני וזקני העיר. אבל ההמשך היה העיקר. מהר מאוד הוא עבר לדברי התעוררות מעומק הלב, דברי תפילה וכיסופים, שירה והתרוממות. עין לא נותרה יבשה בשירת "והשיב לב אבות על בנים". לא מעט בנים שבו לאביהם שבשמים בזכותו.

צ"ב שנות מלכות.

בהלכה, גם שאלה שנראתה פשוטה, הוא עיין מחדש בסוגיה ובפוסקים. הוא לא התבייש לומר שהוא צריך לברר, להעמיק, ללמוד שוב את הנושא. הוא סיפר לי שבעת הגיעו לרחובות, לפני כיובל שנים, באו מבני העדה התימנית לשאול אותו שאלות שונות בהלכות שחיטה וטריפות, בשר ומליחה, וכדי שלא לפגוע בזקני העדה בעיר הוא הפנה את השואלים אליהם, ואף נהג בעצמו להתייעץ איתם בשעת הצורך צ"ב שנות תורה.

כתר כהונה

כנצר למשפחת כהונה מפוארת הוא תמיד כסף והתפלל לבניין המקדש, לחזרת עבודת הכהנים ולשירת הלויים. הוא קיים בשלמות את דברי הכוזרי "ירושלים תיבנה כשיכספו בני ישראל לה תכלית הכוסף" (כוזרי ה, כז). עשרות פעמים ליויתי אותו לכותל המערבי, כל פעם במעמד אחר ולעיתים גם בסתם יום של חול, וכשהגיע לכותל הוא עמד לפניו כבן המתחנן לפני אביו, התרפק בבכיות ותפילות על המקדש וירושלים. לפעמים עמד בשערי הכניסה להר הבית, בוכה וכוסף למקדש שייבנה. כל בני עירו רחובות זוכרים את מעמדי השיא במוצאי שביעי של פסח וסוכות בביתו, כאשר הרב היה כולו נתון בשרעפי קודש, בריקודי דבקות בניגון המיוחד שלו "ונראהו עין בעין בשובו אל נווהו", ובהמשך "א-ל בנה", "בנה ביתך כבתחילה" ועוד. כך אז, וכך גם בתפילות הימים הנוראים כשעמד, מלא רגש והתרוממות, כשליח ציבור בעירו רחובות, אבל היה ברור לכל המתפללים עמו שבלבו ובמחשבותיו הוא עומד בבית קודשי הקודשים.

פעם כששימש כשליח ציבור בתפילת מוסף ביום הכיפורים בישיבת 'מאור התלמוד' ברחובות, ראיתי שהוא מניע את אצבעו ימינה ושמאלה. לאחר התפילה שאלתי מה עשה, והוא לא ענה. בהפסקה, בין מוסף למנחה, ירד לחדרו, והתמוטט על המיטה מרוב עייפות. הרבנית אמרה לי שהוא חזר עכשיו מבית המקדש. 'כשיצא בבוקר לתפילה', כך סיפרה, 'הוא אמר לי שהוא הולך כעת לעבודת המקדש, וכולו היה נתון שם, וכעת חזר משם עייף ומותש אחרי שסיים את סדר העבודה'. אחר כך אמר לי שבאצבעותיו סימן "אחת, אחת ואחת, אחת ושתיים..." כחלק מעבודת הכהן הגדול

לחתימתו, תמיד התלווה הכיתוב: "בברכת כהנים באהבה". הוא חי את זה. כהן חייב לברך את הציבור באהבה. הוא באמת אהב את כולם. הוא בירך באהבה, הוא דיבר באהבה, אבל הוא גם הוכיח באהבה. הוא עמד על קיום ההלכה, אבל באהבה. תוכו רצוף אהבה. אוהב שלום ורודף שלום.

כתר שם טוב

יותר מכתר תורה, יותר מכתר כהונה ומכתר מלכות, זכה רבינו לכתר שם טוב. את הכתר הזה הוא קיבל מהציבור שאותו הוא כל כך אהב, והוא אהב אותו. הציבור של העיר רחובות, והציבור בארץ ובעולם. הרב שמחה זצ"ל, שבעת לידתו קיבל את ברכת דודו הגדול מרן הרא"ה קוק שיוסיף כבוד לאומה בנועם ובחן, אכן זכה להמשיך את דרכו הגדולה. בסיעתא דשמיא מיוחדת ובהשראתו הישירה לא היו ברחובות, במשך שנים רבות, מאבקי דת או הפגנות, לא היו מתחים בין דתיים וחילונים ולא בין חרדים לדתיים, תמיד נהגו כולם כבוד והדדיות זה עם זה. גם כאשר היו חילוקי דעות הרב ביקש תמיד להדגיש את החיוב, וכך למשל במקום הפגנה נערכה תפילת קבלת שבת מול קניון שנפתח בשבת. הוא הדריך את הכואבים את חילול השבת לצעוק "שעבס" בלב, רק בלב. וכך במקום מחאה על מכירת חמץ בפרהסיה במרכז העיר, ארגן 'שמחת חג' ותפילת חול המועד למול הפיצרייה. הכל בנועם, בחן ובתבונה.

פעם התלוויתי אליו ל"משמרת השבת". כל יום שישי לפני כניסת השבת וכל שבת אחר הצהריים נהג להסתובב בעיר ולומר לעסקים הפתוחים "שבת שלום", בצירוף חייו אוהב ואמיתי. הוא לא הוסיף מילה. לא היה צריך להוסיף מילה. פעם אירע שכאשר הרב התקרב בשבת לאחת החנויות, כיוון בעל החנות את צינור המים של כיבוי האש אל הרב, ושטף אותו... הרב לא הביע שום כעס. הוא חיך, הודה לו על המקלחת הקרה ביום השרב, ואמר: "ציננת אותי והקלת עליי", ואחר כך הוסיף: "אשמח אם תשמח אותי בעוד דבר אחד... סגור את החנות בשבת". בעל החנות הסתכל על הרב מופתע ומרותק, וכעבור כמה דקות סגר את החנות והלך לביתו. אהבה שלא מן השורה.

פעם בליל שבת הרב קרא לי, ואמר שיש לנו משימה מיוחדת. צעדנו יחד לרחוב הרצל, הרחוב המרכזי בעיר, ונכנסנו למועדון ריקודים ששהו בו עשרות ואולי מאות חוגגים, עם ריקודים, אלכוהול ומוזיקה רועשת וכו'. הרב נעמד באמצע רחבת הריקודים, עלה על כיסא, הוציא מכיסו בקבוק מיץ ענבים קטן וגביע, והתחיל לומר קידוש. שקט השתרר באולם, וכולם הסתכלו עליו מופתעים. הרב סיים את הקידוש והתחיל לשיר שירי שבת: "חביבי, יא חביבי", והמשיך "כל העולם כולו גשר צר מאוד" ועוד, וכולם הצטרפו אליו למעגל אחד גדול. ואז הוסיף הרב משפט אחד, משפט משמעותי, שעדיין מהדהד בראשי: "כולנו אנשים אחים אנחנו, כולנו עם אחד, בני איש אחד אנחנו, בני אברהם יצחק ויעקב, אני אוהב כל אחד ואחד מכם"... ואז הוסיף: "אני מזמין כל אחד מכם, ומבקש מכל אחד מכם לבוא לסעודת שבת אצלי

בבית". לאחר שיצאנו שאלתי את הרב מה מיוחד במקום הזה, ולמה דווקא עכשיו? והוא סיפר לי שבעל המקום נמצא בשלבי התחזקות, והוא התקשר אליו היום וביקש ממנו שיבוא לעשות קידוש במקום. הוא לא יכול לסגור בשבת כי זו הפרנסה שלו, אבל הוא מבקש שמכאן ואילך בכל ליל שבת יהיה קידוש במועדון, ובעזרת ה'... ובאמת בשבועות הבאים חלק מהנוכחים הגיעו אל הרב לסעודת ליל שבת עם מנהל המועדון, ואחריה הם יצאו לחגוג. כעבור חודשיים המקום נסגר בשבת. הכל נעשה מתוך אהבה, על פי המדרגות העולות "כבוד הדת, חיבת הדת, הכרת הדת ואז קיום הדת" שקבע דודו מרן הרא"ה זצ"ל.

כתר שם טובה עולה על גביהם.

* * *

בימי השבעה אמר אחד המנחמים, רב מפורסם בעל השפעה ציבורית רחבה, שדמות דיוקנו של הרב זצ"ל נראית לו בחלון: 'בכל עת שאני מתלבט מה נכון לעשות, איך לענות, האם לעמוד על עיקר הדין, האם לוותר, אני מהרהר בדמותו של הרב, מה הרב שמחה היה עושה, ומה היה אומר לי לעשות, איך נכון לפעול בתבונה ובמתינות בתוך המורכבות הכל כך גדולה של ימינו ואיך להלך בין הטיפות'. וכאילו לחיזוק דברים אלו מצאתי תוך ימי השבעה פתק בין כתביו: "חנני ה', שאזכה למצוא חן ושכל טוב בעיני בשר ודם, ולכוון לעשות רצונך בלב שלם ובטהרה". זה היה רבינו. מי יתן לנו תמורתו.

שבוע לפני עלייתו לגנזי מרומים, לישיבה של מעלה, עמדנו סביב מיטתו, בנו וכלתו, חבר קרוב ואני. היה זה בערב שבת בין השמשות, דקות ספורות לפני כניסת השבת. הרב שכב לפנינו על המיטה כשהוא מזוכך ומיוסר, טהור בכל מיני טהרה. שרנו חרישית, באיטיות, בבכי, בחשש, בהתרגשות, אבל עם אמונה גדולה. שני שירים שרנו, שירים שאותם הרב אהב במיוחד. כמה היה הרב מדבר על רבי אהרן הגדול מקרלין וכמה אהב את שירו "י-ה אכסוף נועם שבת"... הוא היה מתרגש ובוכה ומתפלל בעיקר כשהגיע לקטע "ויהיו רחמיך מתגוללים...", וכמה אנחנו בכינו באותה שעה. מיד לאחר מכן הדלקנו נרות שבת תוך כדי שירת "ידיד נפש אב הרחמן", שיר ערגה נשגב לקב"ה, וכפי שתמיד הדגיש ביחס למשפט "מהר אהוב, כי בא מועד, וחוננו כימי עולם" - אנחנו לא מבקשים שה' יאהב אותנו, אלא מודיעים לו ית' שהוא אהובנו. תוכו רצוף אהבה. אוהב שלום ורודף שלום. אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

חיים של קידוש השם

הרב עמיחי כנרתי שליט"א

תלמיד הרב, בן העיר רחובות

זכיתי לקרבה מיוחדת לרב זצ"ל, יהי רצון שנזכה להמשיך את דרכו הגדולה, לדעת להלך בין הטיפות בענווה אבל בגדלות, ולקרב את ישראל לאביהם שבשמים. "כי שפתי כהן... כי מלאך ה' צבאו הוא", "אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיהו". עלינו להמשיך ולבקש, להמשיך לדרוש, להמשיך ללמוד מדמותו מלאת ההוד, מתורתו הגדולה, מאהבת ישראל האמיתית שמילאה את לבו ומהעין הטובה שלו.

תנצב"ה.

מעט מילים לזכרו, בלי שום יומרה להקיף איזה משהו, רק מעט קווים לדמותו מהיכרות רבת שנים, בעיקר בשנות הילדות והנערות.

אפשר לומר עליו, שחי תשעים שנה של מסירות נפש למען הקב"ה, למען התורה, למען העם, למען הארץ. חיים של קידוש השם עצום.

היסוד לכל המעשים והמפעלים הגדולים, ודאי שהוא "מקדשו הפנימי" (כדברי מרן הגרימ"ח זצ"ל על מרן הראי"ה זצ"ל). הרב חי כולו בוודאות האמונה, ולהט פנימי גדול, לקדש שם שמים בעולם, לחיות במוחש מושגים של עולם הבא, ימות המשיח, תחיית המתים. מתוך זה, מתוך הקדושה והטהרה והרוממות של הרב שמחה, נבעו ריבוי המעשים וגודלם, למען הקב"ה, אורייתא וישראל.

זכה למטען גדול של בית אבא: אביו הגדול, סבו הגדול, וכמובן דודו זקנו מרן הראי"ה, שהיה נוכח מאד בבית אביו הג"ר רפאל זצ"ל (שהיה מקורב מאד אל דודו) ובחי ורבנות בנו הרב שמחה. הרב שמחה קיבל גם הרבה מאנשי תנועת המוסר, משגיחים רוחניים בישיבות, צדיקים גדולים, וכגון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, הרב מרדכי צוקרמן זצ"ל, ועוד הרבה.

היה בעל רגש עצום. די להזכיר את הדברים הקבועים, שכל רחובותי צופן בליבו: דרשות שבת שובה ושבת הגדול בבית הכנסת הגדול בעיר, חצי בדברי עיון והלכה (דברים יפים מאד, נאספו חלקם בספרו שלמי שמחה, מנחם אב תשע"ו), וחצי בדברי התעוררות הבוקעים מהלב ונכנסים אל הלב. שיחת התעוררות בכולל בר שאול בליל תשעה באב, מנגינת שירת הים בבית הכנסת פא"י, בליל שביעי של פסח. תפילותיו כש"ץ במוסף יו"פ, ובתוכו סדר עבודת כהן גדול. כשהיה מספיד תלמידי חכמים, וגם אנשים רגילים. הכל היה מיוחד במינו, בהתעוררות גדולה של יראת שמים בקול רועד ובוכה, והיתה השפעה מוסרית גדולה על ציבור גדול.

היה מלא ציפיה גדולה לישועה ולגאולה. חי את זה, דיבר על זה, התפלל על זה, שר על זה. על "בנה ביתך", על "חכה לו", על "גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה" (היה רגיל

של הרב שמחה ומתיקות ספר החינוך, אפשר להבין מה זה היה... זכינו ואבי ר' יוסף מרדכי שליט"א היה לוקח אותנו בקביעות לשיעור זה, מגיל ילדות, ואין לשער גודל התועלת שהיתה בזה.

היתה לרב גם השפעה חשובה מאד על הנוער הדתי ברחובות, בזכותו נהפכו בחורים לבני תורה ותלמידי חכמים, הן לצד מרכז הרב והן לצד החרדי. מה שכרגע זכורני זה הרב נעם אלון שליט"א ראש ישיבת מיר ברכפלד, וידידי הרב אבינועם פלברבאום שליט"א, מח"ס מראי מקומות. ועוד הרבה הרבה.

טרח הרבה לזיכוי הרבים. כשהיה מגיע לבתי כנסיות וראה שאנשים מניחים תפילין של ראש שלא במקומם, היה נזעק על זה ומעביר מיד דבר תורה לבאר להם מקום התפילין הנכון, בהדגמה על ראשו.

שמעתי שסיפרו בניחומים, שהרב שמחה בעת סדר עבודת כה"ג ביוכ"פ כשהיה ש"ץ, וכידוע זה היה ברוממות והתרגשות עצומה [לצערי הרב זכיתי לשמוע אותו רק פעם אחת, בצעירותי], כשהיה מגיע להזאות, היה מונה אחת, אחת ואחת, היה מסמן בידו באצבע תנועה של הזאה. פעם שאלוהו על זה, וענה, אה, לא שמתי לב... כל כולו היה שם, וחי את זה....

בהלויה נדהמתי לשמוע שביקש בצואה ללמוד לע"נ וכדומה.... איזו ענוה. מי כמוהו מגיע לשמים עם כ"כ הרבה זכויות! כדברי רבים, היתה בולטת בו היחס האוהב והמכבד לכל הציבורים. הרב היה חי בתודעה "כלל ישראלית", והיתה לכך השפעה עצומה בעיר, על היחסים בין הציבורים הדת"ל והחרדי.

מצד אחד, הרב היה שייך לבית מרן הראי"ה זצ"ל, כולו לגמרי שם, לומד ומלמד ספר "אורות", תמונה ענקית של מרן הראי"ה מעל מושבו.

ומצד שני, לגמרי קשור לרב שך זצ"ל והגריש"א זצ"ל, וכל גדולי הליטאים, שחיבבוהו עד מאד.

מצד שלישי...

ורק מי שלא הכיר שלמות כזאת יכול לתמוה...

לראות מחזה תלמידי ישיבת מאור התלמוד ורקדים אצלו בבית במוצאי שמחת תורה, מול תמונת מרן הראי"ה זצ"ל, היה מחזה משמח ומעורר רגשי אחדות.

היה בשלמות עם כולם. "חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי פיקודיך". בשמחת בית

להזכיר על זה את דברי היסוד ושורש העבודה, שכשמגיעים למילים אלו בתפילה בחגים יבכה עד כלות הכוחות), ועוד.

בכלל היה בעל דמות מרשימה, גבה קומה, פנים מאירות ושמחות, שקטות ואצילות. רוממות גדולה ניכרת. כולו אומר יראת שמים. קלסתר פניו מעין קלסתר פניו של דודו זקנו מרן הראי"ה.

היה איש נעים ונחמד, אוהב ומכבד את הבריות, וממילא אהוב מאד. הארת פנים. הגריש"א זצ"ל כתב לו תשובה בענין יין מפוסטר, האם נחשב כמבושל לגבי מגע עכו"ם (נדפס בקובץ תשובות הגריש"א, ח"א סי' עה), ובתחילתה כתב ביטוי יחודי: "ב"ה ח' תמוז תשל"ה, כבוד ידידי הרב הגאון **נעים הליכות ונועם המידות** ר' שמחה הכהן קוק שליט"א, הרב הראשי ואב"ד רחובות". נעים הליכות ונועם המידות!

אבל היה גם בבחינת "עדינו העצני". מקשה עצמו כעץ, בתקיפות וקנאות קודש, מול חילולי קודש וחילולי שבת, בדאגה לצביונה של העיר. וזכורות הפגנות השבת, שגם הם היו מתוך אהבה ונחת.

כדברי הרב אברהם רובין שליט"א, היתה לרב שמחה סייעתא דשמיא מיוחדת, שדבריו היו נשמעים, לגדולים ולקטנים. ידעו הציבור שהוא איש אמת, איש של קדושה, וזה הדבר היחיד שעניין אותו, להרבות כבוד שמים וקידוש השם בעולם. "כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים"! (ברכות ו, ב).

הרב היה בחינת "סולם מוצב ארצה, וראשו מגיע השמימה". הקפיד מאד ברבנות על כל דברי העיר התורניים שיהיו באופן הכי מושלם ומהודר. כשרות מהודרת ששמה מפורסם בארץ כראשונה במעלה (כמובן, דאג היטב גם לכשרות רגילה וטובה בעיר רחובות, היכן שלא יכלו ורצו לקבל את התנאים של הכשרות המהודרת), מקוואות מהודרים, עירוב מהודר, וכו'. קל לכתוב זאת, אבל בפועל כל זה הצריך הרבה הרבה עמל. רבינו הגרא"א כהנא שפירא זצ"ל פעם התבטא בפני תלמיד בשיבה: אם אתה רוצה להיות רב בישראל, תהיה כמו הרב שמחה!

הנהיג רבנות שדואגת לכלל, וכולה עבור הפרט. "אין היחיד נטבע בים הכלל" (עולת ראייה). הגיע המון המון להשתתף בזמני שמחה ובזמני צער של היחידים, ורומם את כולם בעצם השתתפותו ובדבריו החשובים והיפים.

היה לרב שמחה זצ"ל שיעור קבוע בשבת לפני מנחה קטנה, בבית הכנסת הרבנות, הנושא בעיקרון היה ספר החינוך, והיה ממש נפלא מאד. עם כל המתיקות

שם, עם כל הגדוד. אלתרנו חנוכיה מתרמילים של פגזי טנקים, והדלקנו יחד איתנו. אחר כך עודד ורומם את רוח כל הגדוד בשיחה נפלאה! אירוע לא נשכח".

אי אפשר בכלל לגמד במילים דמות ענקית כזאת, אבל לא יכולתי לפטור עצמי מבלי כלום, וכמאמר חז"ל על המתעצל בהספדו של חכם.

יהי זכרו ברוך, ונשמתו בגנזי מרומים, עד זמן בו יקיצו וירננו שוכני עפר.

הכותב בהערצה ובהכרת טובה גדולה לרב זצ"ל, שכולנו מאד אהבנו וקיבלנו ממנו הרבה הרבה.

השואבה ברחובות, הולך לקהילת ויוניץ ומדבר אליהם בידיש ובהברה שלהם, אח"כ הולך לחב"ד, שמח איתם ומדבר בהתלהבות על רבותיהם הגדולים, אח"כ לכולל בר שאול וישיבת מאור התלמוד, לבתי כנסיות של הספרדים והתימנים שגם מאד מאד אהבוהו (ווייתרו על רב עיר שני מטעמים. הרב שמחה אחז שזה לא לטובת העיר שיהיו "שני דברים לדור"), ועוד ועוד.

הגיע לבית הכנסת הפועל המזרחי ביום העצמאות, ביום ירושלים לכינוס בישיבת מרכז הרב, לישיבת עטרת כהנים להעביר שיעור הגיע עם ספר "אורות" בידו [לדאבנו פעם נאבד לו אז הספר אורות שלו, בו כתב הערות והפניות, במהומות שהיו בזמנו בכותל המערבי והיה צריך לברוח, אירוע שעשה עליו רושם רב והיה מספרו בהתרגשות], ולפגישות עם כל גדולי האדמו"רים וכל גדולי העולם הליטאי.

וכדברי חז"ל על אסתר, "כל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו"!!

חיבת הארץ גדולה בנשמתו. כל מה שהיה יכול לדבר על שלמות הארץ וחיבת הארץ היה מדבר ופועל. שמח מאד לבקר במפעל ההתנחלויות, והגיע לכל מקום שהיה יכול לחזק. פעם הגיע אלינו לאיתמר, עשו לו סיור בגבעות, והיה נרגש מאד.

"לאחר אחת מנסיעותי אל יהודי חבר העמים, חזרתי ארצה עם רבה של רחובות הרב שמחה הכהן קוק. ראיתי שהוא לקח איתו מרוסיה כמה קלמנטינות - לטעמי דלות מראה - והכניסן לתיקו. הבנתי שיש דברים בגו, שאלתי אותו לפשר הדבר, והוא השיב לי: אני לוקח אותן לארץ ישראל להראות לאנשים כמה יפים הפירות שלנו בארץ, לעומת אלו המצויים כאן..." (הרב מאיר שלזינגר שליט"א, ר"י שעלבים, המעין גליון 234 עמ' 49).

נזכיר כאן מה שמסר שמועה נאה ששמע מאביו הג"ר רפאל זצ"ל רבה של טבריה, בשם מרן הראי"ה זצ"ל, שביאר את המילים בהגדה "כן ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך" וכו'. וצ"ע מהו "מועדים אחרים"? ונראה פירושו, שהרגל יהיה אחר ושונה, שאז נזכה לעלות לרגל ולהקריב קרבן פסח, וכל הצורה של החג תהיה שונה.

אסיים בדברים שסיפר אבי ר' יוסף מרדכי נ"י:

"במלחמת יוכ"פ, בחנוכה תשל"ד, היינו בצבא מעבר לתעלה, בפאיד. והנה פתאם באמצע המדבר מגיע ג'יפ צבאי, ויורד מתוכו הרב הראשי החדש של רחובות, הרב שמחה קוק... עם חליפה שחורה ככה... בא להדליק אתנו נרות חנוכה בחניון הגדודי

אהובנו קרובנו -

הרב הגדול רבי שמחה הכהן קוק זצ"ל

הרב יהושע כץ

רב העיר מעלה אדומים

עם היוודע שנשבה ארון הקודש, החלו העינים דומעות, על כי חסר העולם איש גדלות.

אמרו חכמינו: "כל המוריד דמעות על אדם כשר, הקב"ה סופרן (את הדמעות) ומניחן בבית גנזיו", (שבת קה,ב), כך הובא בשו"ע (יו"ד שדמ,א), לאמור שכך ראוי להיות!

מה הוא "בית גנזיו"?

פירש המהרש"א: משמעות הענין שסופרן הקדוש ברוך הוא ומניחן בבית גנזיו - דמחשיב זאת בכלל יראת שמים; כי כך אמרו חז"ל: "אמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי: אין לו להקדוש ברוך הוא ב-בית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר: יראת ה' היא אוצרו" (ברכות לג, ב).

כשנפטר אדם כשר והלב מבקש לבכות, עצם ההרגשה שיש להוריד דמעות - היא סימן להתעוררות יראת שמים; ואם השומע בוכה ממש, וככל שמוסיף ובוכה יותר, ודמעות רבות ניגרות מעיניו, הקב"ה - סופרן, את הדמעות, כי בכייתו מוכיחה שהבין היטב שהעולם חסר אדם כשר ומיצר על כך, הרגשה כזאת נובעת מיראת שמים.

וכאשר נפטר "אדם" גדול, גברא רבה, איש מעלה כזה, שהיה "כשר למהדרין" - יש לבכות ללא הפוגות, ואף שנפטר בזקנה ושיבה, סוף סוף עכשיו חסר העולם אדם גדול.

ועל הרב שמחה הכהן קוק זצ"ל אפשר לומר שספק גדול אם יש דומה לו בדורנו, וכפי שיתבאר.

עם השמועה, אמרתי בליבי: כדאי לכתוב מיד דברים היוצאים מן הלב, עכשיו - עוד לפני ההלוויה. ורוב הנכתב כאן כתבתי מיד, כשמידי פעם הדמעות ניגרות?

אמרתי לעצמי מיד:

אולי כבר נשכח מדעתם של אלו שידעו עליו רק מעט, כי נגזר מן השמים שבשנים האחרונות הפך להיות בבחינת "שברי לוחות המונחים בארון" (ראה מנחות צט,א), אבל רובנו לא שכחנו את הוד תפארתו, את האותיות המאירות של הלוחות בהיותם שלמים, ואת השפעת אותם אורות על רבים, קרובים ורחוקים.

עכשיו בעת פטירתו, הוא לנו, כדברי חז"ל, בבחינת ספר תורה שנשרף (שבת קה,א) ומועד קטן כה,א).

איש הגדלות, הצדיק המיוחד - רבי שמחה הכהן - שאנו עסוקים בהספדו, כונה בביתנו, ובכל המשפחה הרחבה, תמיד - מתוך חיבה וקירבת לב - ר' שמחה, ללא תוארים; כך אכנהו גם אני הכותב, במאמר זה.

ר' שמחה היה מחנך דגול מצעירותו. בתחילה בישיבת "מרום ציון" בירושלים, אחר כך כיהן שנים רבות כראש ישיבה תיכונית בנתניה, והעמיד תלמידים הרבה.

אחר פטירת אביו הגאון רבי רפאל הכהן קוק זצ"ל, אחיינו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל נבחר ר' שמחה לרב בטבריה, תחת אביו; אך בטרם עבר לשרת שם בקודש, לפתע פתאום ארע האסון הנורא, שהזוג המופלא - אחיו הבכור הרה"ג שלמה זצ"ל, רבה של רחובות ואב ביה"ד, ורעייתו הצדקת, אחותי הגדולה, הרבנית יהודית ע"ה, נהרגו בתאונת רכבת - בנר רביעי של חנוכה תשל"ב, ביחד עם שני ילדיהם: מנחם דן ונחמן נתן ע"ה³; גילגלה ההשגחה העליונה שהרב שמחה - ימלא מקום אחיו כרב ואב"ד של העיר רחובות.

בכותרת המאמר הקדמתי - "אהובנו" לפני "קרובנו". הסיבה היא כי אהבתנו אליו אינה נובעת מהקרבה המשפחתית, אלא שכשם שאמרו חז"ל: "איזהו מכובד? המכבד את הבריות"; [ובודאי גם זה מתאים מאד, מאד לנפטר הדגול!]; כך ניתן לומר - ברוח

2 אצלי - אין זו הוכחה על יראת שמים, כי מדובר בקרוב ואהוב מאד... אבל גם החסר לעולם - ברור לי מאד.

3 יוכבד, היום הרבנית וילמן תחי', ניצלה בנס, כשהיא חבולה קשות. מצוה לספר חסדי ה' - גם אחר עבור למעלה מחמישים שנה.

4 ועל אף שהינו קרובי גם מכיוון נוסף; וכיצד? הינו אחיה של הרבנית שרה תחי' - אשת אחי הגדול - הדגול גברא רבה מוה"ר יעקב כ"ץ שליט"א.

דברי חז"ל אלו - איזהו אהוב האוהב את הבריות. רעיון זה התגלה בכל עוצמה בר' שמחה. הוא היה אהוב ברמה בלתי רגילה, וכך גם אהוב על הבריות ברמה מיוחדת, במלא מובנם של המילים.

ציין הרב הראשי רבי דוד לאו שליט"א בהספדו בלויה, והרחיב ר' מתי דן מתלמידיו - מקורביו, שכאשר בירך - ר' שמחה - ברכת כהנים - שנוסח ברכתה: " אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה"; המלה האחרונה - נשמעה והדהדה - יוצאת מלבו של כהן גדול בקדושה ובטהרת לב של האוהב הגדול.

זוכרים אנו שקיים בגופו תמיד את מאמרי חז"ל: "הוי מקבל כל אדם בסבר פנים יפות"; "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". ראינו בעליל כיצד אהבתו את הבריות - נותנת לו את היכולת לקרבן לתורה. יצוין שהצטיין באהבת הצעירים והילדים ונתן להם תדיר תשומת לב מיוחדת.

ומאהבת היחיד לאהבת הציבור. בערה בר' שמחה אהבת עם ישראל בכלל. וכבר נכתב אודות מלחמתו הנמרצת בכל לב כנגד הסכמי אוסלו וכנגד פינוי ישובים, וכאש להבה לחם נגד פינוי גוש קטיף.

מעל כולם הייתה אהבתו היוקדת לכל לומדי התורה (ומכל הגוונים), ולמעלה בקודש לנושאי דגלה: רבנים, ראשי ישיבות ומשפיעי תורה מכל החוגים. ורחש לבו כבוד אמת גם לרבניות, מורות ומשפיעות.

* * *

יודע הכותב היטב את יחודו של הרב שמחה כרב, וזאת מתוך הקרבה אליו בתחום זה. ר' שמחה היה רב לדוגמא מכל הבחינות; מנהיג רוחני, משפיע ומתקן בענייני הפרט והכלל.

רב המעורה ומחובר לציבור ולכלל ישראל, לשיבות ולהתיישבות.

לא אני האיש שמסוגל ומתאים לו לכתוב בפרוטרוט על נושאים רבים וחשובים שמלאו את חייו:

מוסדות התורה האדירים שהקים והחזיק במסירות נפש ממש; נסיעותיו לחו"ל למען המוסדות, ואשר נוצלו להשפעה תורנית בכלל⁵.

5 על זאת יכתבו אחרים, יתכן מיוצאי חלציו, שליווהו בתחום זה, פיזית ונפשית, בארץ ובחו"ל, ולאורך כל השנים.

אהבתו ופעילותו למען ציון וירושלים⁶, הקשר העמוק והפעיל עם ההתיישבות והמאחזים. ועשייתו הענפה בנושאים אלו.

אפשר לחבר על נושאים אלו בלבד - חיבור מיוחד.

* * *

החלטתי להעלות פרטים שנתקלתי בהם באופן אישי וזכרונות אישיים שלי, שיש ללמוד מהם ולאמצם, בבחינת "קנאת סופרים תרבה חוכמה".

ר' שמחה היה כאח לנו. כך הרגשתי כלפיו תמיד. זכורני כילד את ר' שמחה כבחור, כבר אז בלטו בעיני מאור פניו ועדינות נפשו. לאורך כל השנים, בכל הזדמנות שפגשתי בו, היה נעים לי בקרבתו ודבריו החכימוני.

בתקופת היותי רב בקיבוץ חפץ חיים, שאינו רחוק מהעיר רחובות, הציע לי ר' שמחה שנלמד בחברותא פעם בשבוע כל הבוקר. הוא אמר שמעדיף ללמוד אצלי [כדי "לברוח" בוקר אחד בשבוע מהעיר בה משרת בקודש]; ולחילופין - פעם בשבוע אני אבוא לביתו. חברותא זו נמשכה למעלה משנה. למדנו נושאים אחדים מהשורש בגמרא ואחר כך בפוסקים. בעניינים הלכתיים מגוונים. בדרך כלל היה הלימוד הכנה לשיעורים. עסקנו גם בפתרון בעיות מעשיות שעלו ברבנות.

הייתה זו תקופה נעימה מאד; התנהלותו בלימוד הייתה תמיד בענווה, שמע אותי כחכם ממנו, (למרות שמבוגר ממני בכחמש עשרה שנה). תמיד התעניין ב"שימוש" - שעשיתי בחסדי ה' אצל מרן הגרש"ז אוירבך זצ"ל ואצל עוד גדולים ע"ה.

מידי פעם טלפנתי לרב, לא רק בתקופה הנ"ל, אלא גם שנים רבות אחר כך, וגם בהיותי כבר במעלה אדומים. חזיתי שהייתה לו הבנה נפלאה ופקחות משולבת ביראת שמים - בדרכי השפעה על רחוקים. בענייני הלכה מובהקים הפנה אותי לידידו הרב אברהם רובין שליט"א, באומרו שהוא מורה הוראה מומחה, (מתלמידיו של הגאון רבי שמואל הלוי ווזנר זצ"ל).

כשנבחרנו בחסדי ה' לרבני העיר מעלה אדומים, עמיתי החשוב והיקר הרב מרדכי נגארי שליט"א ואני, נסענו לפגישה משולשת, לקבל עצות טובות והדרכות מעשיות כיצד לנהל את הרבנות שלנו.

6 על זאת יעיד בפרוטרוט ידידנו איש המעש - ממיישבי ירושלים במסירות אין קץ, והלוחם בכל עוז - בגבורה ביחד עם בצינעה - על כבודה, ר' מתי דן הי"ו.

גם בעירנו, גם בשיבתנו, ביקר ולא פעם אחת; לימד תורה ואף דרש, כבכל הישובים, על תורה, עם וארץ ועל נושאים בחינוך. זכה לרומם את הקהל למדרגה רוחנית מיוחדת; כל התנהלותו בחיבה לכל הציבור, ובמאור פנים - בו הצטיין.

כאן אספר חוויות מיוחדות. השתתפתי פעמים רבות בכינוסי רבנים (של "אריאל") במקומות שונים בארץ, של ימים אחדים, כולל שבת. עצם השתתפותו של ר' שמחה עם הרבנית האצילה נחמה תלחטו"א, נתנה מעמד מכובד וכן מיוחד לכינוס. תמיד נתן לו הרב דוד שפירא שליט"א (מרכז ומפעיל את ימי העיון במרץ, בחן ובעוצמה) - מקום מיוחד בתכנית הכינוס, בדרשה או שיעור או שניהם. לא רק כדי לכבדו, אלא משום ידיעתו שכולם אוהבים ונהנים מדבריו. קשה לפרט כעת יותר; וכאן אני מגיע לעיקר.

כשהכינוס נערך במקום שאין מחנכים בו לשמירת התורה והמצוות, כגון בכפר גלעדי לדוגמא, ר' שמחה יזם שהוא, ועוד רבנים המתאימים ורוצים בכך, יבקרו בבתי הספר המקומיים, וידברו לפני התלמידים בכתות השונות. הדבר תואם מראש עם ההנהלה, (עזר לו בזה הרבה הרב דוד שפירא הנ"ל). זכורני שר' שמחה שכנע את הרבנים - שחשב שהם ראויים ל"מבצע" - בדברים אלו: איך יתכן שמבלים כאן כל כך הרבה רבנים חשובים כמה ימים, ולא ינצלו את המקום והשעה להביא דבר ה' למקום. בס"ד הצליח מאד, שנתקבלו הרבנים בכבוד הראוי, והעיקר הילדים והנוער - האזינו והתעניינו.

זכורני שפעם, מתוך הפעמים שאני זוכר, אמר שכדאי לדבר גם עם הבוגרים יותר, ויזם שבערב שהם מתכנסים ומבלים ביחד, ידבר לפניהם וישמיע דבר ה' באוזניהם. הייתי שותף בפעילות בבתי הספר, ובערב הנזכר - הייתי רק נוכח. שמעתי את השאלות של ה"חברה", בנים ובנות, ותשובותיו המחכימות שאמר בעוז ובנעימות. התקיים בו אז, בלי ספק, כמו באין סוף פעמים בחייו, הפסוק: "ישראל אשר בך אתפאר"; ומי יודע היכן נקלטו הזרעונים של אהבת ה' ויראת השמים שזרע⁷.

הרגשתי מאז ומעולם, שהליכותיו הנעימות ואהבת הבריות שלו ומאור הפנים הנדיר - היו להם כח משיכה לחבור אליו ולרצות בקרבתו. וכנראה מתוך כך היתה לו היכולת לקרב.

לא אמנע מלהזכיר שראיתי בעיני ושמעתי ממנו באוזני - כיצד פעמים בערה בו

הייתה תועלת עצומה! עד היום אני זוכר את רעיונותיו של הרב, שהיה לנו דוגמא חיה כיצד לנהל רבנות, מחד בענווה ומאידך - ביד רמה. דיבר על היחס לגבאים, וייעץ עצות מחכימות בקשר לשיתוף בינינו, ועוד. יצאנו מצוידים ומחוזקים, היינו מוקסמים מהאישיות בכלל, שהתעלתה בעינינו, ומרב מצליח לדוגמא - שינק מהדורות הקודמים, ומקובל ושייך לכל החוגים.

ראיתי את הרב עשרות פעמים במשך השנים - מרצה, נואם ומלמד, בהזדמנויות שונות ובקהלים שונים. תמיד היה מה לשמוע, חדושים או מכל מקום דברים ישנים בטעם חדש; הדברים נאמרו במתיקות ונעימות מיוחדת, שלהערכת לא רבים ניחנו בה...

לא פעם שמעתי דברים היוצאים מן הלב, לב טהור, פעמים השתתפות כנה בשמחה או ל"ע להיפך. פעמים השמיע רעיונות והערכות בענייני ציבור שלקחם מאד ללבו, ועורר אחרים להתפלל, ולמסוגלים לכך גם לפעול.

לדוגמא: הייתה שבת מיוחדת - בה התארחנו בבית הרב ורעייתו האצילה הרבנית נחמה שתחיה בבריאיות איתנה. [באותה שבת ראיתי הכנסת אורחים למופת והנהגות יפות של בית הרב; גם שקיעה בתורה וכובד ראש עם שמחת חיים]. הייתה זו שבת למען ההתיישבות, של רבני יש"ע שהתפזרו לדרוש וגם לתת שעורים ממש בבתי הכנסת, בענייני יישוב הארץ ומסביב לנושא זה. הרב היה מהיוזמים, והוא שניצח על הפעילות של אותה שבת, שהיו לה הדים בעיר רחובות, וגלים בכל הארץ. אחרים ששמעו למדו ועשו כן גם במקומות אחרים.

במשך השנים שמענו את ר' שמחה דורש בפגישה המשפחתית בחנוכה, לזכרם של אחותי ואחיו - הרב שלמה ויהודית ע"ה. תמיד הבריק, תמיד הביע דבריו ברגש, ויצאנו עם מטען מיוחד.

יש לציין שבזכרות הללו - וכן בכל הזדמנויות - הביע אהבה, חיבה וחום לכל בני המשפחה הרחבה, תוך כדי הקרנת יראת שמים.

נזכרתי שהקפיד תמיד לתת מתנות לברי מצוה, ספר מיוחד בעל ערך חינוכי, כגון: "אהבת חסד" של מרן החפץ חיים זי"ע.

אשתף אתכם בחוויה מיוחדת. בחתונת הבן הצעיר של ר' שמחה, רקדתי על ידו ושמתי לב לכך שנוזלות דמעות מעיניו. שאלתי: ר' שמחה! בכל החתונות של ילדיך אתה מתרגש כל כך? ענה לי מיד תוך כדי סערת רוחו: כשתחתן את הבן האחרון שלך - תבין את התרגשותי הגדולה; והוסיף ואמר: איזו זכות עצומה וכמה חסד גמל עמי הקב"ה.

ברור שהפסוק הראשון של קריאת שמע הוא יסוד היסודות, אבל מדוע נבחר ראשית - "ללומדו תורה" - דווקא הפסוק מן השירה "תורה צוה לנו משה מורה קהלת יעקב" (דברים לג, ד); ישנם עוד פסוקים שעניינם תורה מן השמים. אלא רוצים להחדיר ללבו של הקטן - מיד עם החילו לדבר - שיש מסורת - מורשה, הנמשכת מדור לדור והוא הקטן חלק ממנה, מממשיכי התורה.

ד. נראה לי שהיה אהוב עליו במיוחד קטע מתוך דברי הרמב"ם בספר המצוות עשה ג', מצות "אהבתו יתעלה". שמעתי כמה פעמים את ר' שמחה משמיע ומפרש קטע זה בהתלהבות, וכל פעם ברגש מיוחד.

"... מצוה זו כוללת גם כן - שנדרוש ונקרא האנשים כולם לעבודתו יתעלה ולהאמין בו.

וזה כי כשתאהב אדם, תשים לבך עליו ותשבחוהו ותבקש האנשים לאהוב אותו, וזה על צד המשל.

כן כשתאהב הא-ל באמת - כמה שהגיעה לך מהשגת אמיתתו, הנה אתה בלא ספק תדרוש ותקרא הכופרים והסכלים לידיעת האמת אשר ידעת אותה. ולשון ספרי (שם) ואהבת את ה' וכו' אהבהו על הבריות כאברהם אביך שנאמר 'ואת הנפש אשר עשו בחרן'. ר"ל כמו שאברהם בעבור שהיה אוהב השם כמו שהעיד הכתוב (ישעיהו מא) 'אברהם אוהב', שהיה גם כן לגודל השגתו - דרש האנשים אל האמונה מחוזק אהבתו, כן אתה אהוב אותו עד שתדרוש האנשים אליו".

כשר' שמחה השמיע דברים אלו היה מתבטא שהרמב"ם מלמדינו שיש "להדביק" את האחרים באהבתו יתברך. וככל שאתה אוהב יותר את אחיך תעשה זאת יותר טוב.

הרגשתי באותם רגעים שהוא לא סתם מלמד רעיון חשוב, אלא הוא כאילו מציג בפניך את "תעודת הזהות" שלו, והיה כאומר לכל השומעים: תאמצו גם אתם רעיון זה, השייך לכולנו.

יהיו הדברים לעילוי נשמתו בגן עדן, ויצטרפו להמון זכויותיו - שאין לשער.

קנאות מסוימת, היה באותה שעה מעין "פנחס קנאה" - על אירועים מסוימים, כגון: החלטות ממשלות נגד תורה, נגד התיישבות, ובהיודע על חוקים מעוותים הפוגעים ביהדות ובמוסר, או על הנהגות לא ישרות; היה ניכר שלקח את הדברים לעומק לבו הטהור. טינה הצרה בקול וחישוב מה הוא יוכל, ומה יכולים אחרים - לפעול ולעשות בנידון, והוא נרתם להפעילם.

כולנו יודעים שהרבה אנשים טובים וישרים - משמיעים דברי ביקורת, ופעמים הם שחים ממש מעומק לבם; אך מעטים הם אלו שמתוך כך ניגשים לעשות ולפעול או להפעיל אחרים. ויוסיפו: אם אינך יכול לעשות לפחות תתפלל ממעמקי הלב. כך נהג בקביעות הרב שאנו עוסקים כעת בהספדו.

אסיים בארבעה זוטות מאירות ששמעתי ממנו, המאפיינות את אישיותו.

א. אומרים אנו בברכת התורה: "הערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפינו וכו'; ומיד אחרי קטע זה, באותה ברכה ממשיכים "ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה".

לכאורה יש כאן שני נושאים? ולא כן! הקדמונים מנסחי הברכה לימדונו שכאשר אנו משתוקקים שדברי תורה יהיו ערבים בפינו, ומה עוד כשזכינו ואכן הינם ערבים בפינו, הסיכויים גדלים שהצאצאים יגדלו בתורה ויהיו "יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה". כך גם ביחס ל"צאצאי עמך בית ישראל", בכלל.

ב. הוסיף ואמר על נוסח ברכת התורה: ילד וילדה רכים, שבקושי יודעים להתפלל, כבר אומרים בכל יום "ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה". בעודם קטנטנים כבר מחדירים לליבם שהם חוליה בשרשרת הדורות⁸, ושהם שואפים שהם וצאצאיהם יהיו מחוברים בתורה, דבר שאינו קים בשום אומה ולשון⁹.

ג. ומענין לענין באותו ענין. בגמרא סוכה מב, מובאת תוספתא מפורסמת:

"תנו רבנן: קטן היודע לנענע - חייב בלולב, להתעטף - חייב בציצית, לשמור תפילין - אביו לוקח לו תפילין. יודע לדבר - אביו לומדו תורה וקריאת שמע. תורה מאי היא? - אמר רב המנונא: תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. קריאת שמע מאי היא? פסוק ראשון".

8 ציטוט מדבריו.

9 כנ"ל.

מלאכים כבני אדם

קווים לדמותו של רבנו הרב שמחה הכהן קוק זצ"ל

הרב ליאור לביא שליט"א

בן העיר רחובות

את רבנו הגדול, הרב שמחה הכהן קוק זצ"ל, שהסתלק לבית עולמו לפני כשבוע לאחר ששימש כיוכל שנים ברבנות העיר רחובות, הכרתי משחר נעורי. ההגדרה הקולעת ביותר לדמותו בעיניי היא דברי הגמרא במסכת חגיגה (טו, ב ובמועד קטן יז, א): "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב (מלאכי ב, ז) 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא', אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו".

הרב שמחה היה בעיניי כמלאך ה' צבאות. פניו מאירות באור יקרות. מקבל כל אדם בסבר פנים יפות. דיבורו בנחת וזקנו הלבן, הארוך, מעניק לפניו הילה כמעט מסנוורת כ"זקן אהרן שירוד על פי מדותיו". אותה מלאכיות התבטאה בתחושה שנסך בנועם הליכותיו, עליהם אבקש לעמוד בקצרה מתוך מפגשים הזכורים לי באופן אישי.

המפגש הראשון שזכור לי עם רבנו, היה בכיתה ז' או ח'. הרב הגיע לחטיבת הביניים בישיבת הדרום ברחובות, בה למדתי, להתפלל איתנו בתפילת מוסף של ראש השנה. למה שהתרחש בתפילה הזאת אף אחד לא הכין אותי. הרב, שעבר לפני התיבה עטוף בקיטל לבן ובטלית, החל את חזרת שליח הציבור ולפתע, פרץ בבכי תמרורים קורע לב. נדרכתי כולי. לא ידעתי את נפשי. לא הכרתי עד אז תפילה בה החזן פורץ בבכי, ובוודאי שלא הרב שמחה, שכשמו כן הוא, היה מלא שמחה תמיד. הזעזוע שחשתי הפיל עליי יראה גדולה. הנה כאן, קרוב אליי, עומד מלאך ה' צבאות, שרפים עומדים ממעל לו וקוראים יחד איתו קדוש, קדוש, קדוש.

המפגש השני שזכור לי, התרחש גם הוא, באופן מפתיע, בראש השנה. נדמה לי שהיה זה באחת משנות התיכון הראשונות. בסיום התפילה, ביקש מכמה נערים שיתלוו אליו לתקיעת שופר במרכז העיר. שמחתי להצטרף. גם כאן, דבר לא הכין אותי למחזה שעמדתי לראות. הרב, עבר בין החנויות, המסעדות והמאפיות, שלדאבון לב, היו פתוחות גם במהלך החג, נכנס אליהן עם השופר, בירך בשנה טובה, כדרכו,

במאור פנים, והציע להם להקשיב לתקיעת השופר ולקיים את מצוות היום. אני זוכר את הבושה שכיסתה את פניהם של בעלי החנויות. שניכר היה שהתקיימו בהם דברי הגמרא (ברכות יב, ב): "כל העושה דבר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל על כל עונותיו".

ללא גערה, ללא הערה, מחה הרב על חילול החג וידע שגדול כח קול השופר לזעזע את הלבבות ולעורר אותם מתרדמתם לאביהם שבשמים. חשתי באותם רגעים מופלאים את האהבה הכנה של הרב לבעלי החנויות, את הכאב והזעזע על כבוד התורה וכבוד החג הנרמסים, ומתוך אותה חיבה ואהבה ליהודים ולתורה גם יחד, מצא את הדרך למחות מחאה נמרצת על חילול הקודש, אך מבלי לפגוע ביהודי ומבלי לבזות ולהעליב. ובעצם, לא היו אלה שני צדדים. האהבה לתורה נבעה אצלו מאהבת ישראל ואהבת ישראל היתה קשורה אצלו באהבת התורה. ישראל ואורייתא חד.

כך גם תיאר בהלוויה הרב יצחק זילברשטיין שליט"א, כיצד הסביר הרב שמחה באחד מתלמודי התורה אליהם נכנס, כיצד למחות על חילול שבת; "אין דרכנו לצעוק 'שאבעס!' אך בלב אנו צועקים שאבעס!".

אך גם כאשר מחה בפועל על חילול השבת בעיר, במשמרות שבת שארגן ובפעולות אחרות, עשה זאת תמיד בנועם הליכותיו. כאשר אני חושב על דמות שיכולה לסייע לנו להבין מי היה מרן הראי"ה קוק זצ"ל, אני חושב על הרב שמחה זצ"ל נין אחי הרב. כיצד אוהבים ומוחים. מוחים ואוהבים. "מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

המפגש השלישי, התרחש מאוחר יותר, כאשר הלכתי כמדריך בבני עקיבא לדרשת שבת הגדול יחד עם חניכיי. כאשר הרב ראה אותי לבוש בחולצת התנועה הלבנה, התפשט חיוך גדול על פניו ונדמה לי שאמר משהו כמו: "בְּגֵדֵי הַשָּׂרָד לְשֶׁרֶת בְּקֶדֶשׁ", ושאל: "היכן מופיעים בתורה חניכים?" והשיב לאחר שראה שאין בפינו תשובה, את הנאמר על אברהם אבינו: "וַיֵּרָק אֶת חֲנִיכָיו וְלִידֵי בֵיתוֹ" (בראשית יד, יד). אני זוכר שחשתי גאווה ושמחה גדולה על שאני זוכה לשרת בקודש וצועד עם חניכיי בדרכו של אברהם אבינו.

בהקדמה לחוברת זיכרון לאביו, הרב רפאל הכהן קוק זצ"ל, כתב הרב שמחה על דברי הגמרא במסכת שבת (כה, ב), המתארת את מראהו של ר' יהודה בר' עילאי בערב שבת: "ומתעטף ויושב בסדינים המצויצים ודומה למלאך ה' צבא-ות"; "קדושת

וכך כתב במאמר "איזו היא עבודה שבלב זו היא תפילה", שפרסם לפני שנים רבות: "ודבר זה מפורש במשנה ברורה דהנה כתב בשו"ע (סימן צד סעיף א): "בְּקוֹמוֹ לְהִתְפַּלֵּל, אִם הָיָה עוֹמֵד בְּחוּץ לְאַרְצָא, יִחְזֹר פָּנָיו כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיִּכְוֶן גַּם לִירוּשָׁלַיִם וְלִמְקֻדָּשׁ וּלְבֵית קֶדְשֵׁי הַקֹּדֶשִׁים; הָיָה עוֹמֵד בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל, יִחְזֹר פָּנָיו כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם וַיִּכְוֶן גַּם לִמְקֻדָּשׁ וּלְבֵית קֶדְשֵׁי הַקֹּדֶשִׁים; הָיָה עוֹמֵד בִּירוּשָׁלַיִם, יִחְזֹר פָּנָיו לִמְקֻדָּשׁ וַיִּכְוֶן גַּם לְבֵית קֶדְשֵׁי הַקֹּדֶשִׁים; הָיָה עוֹמֵד אַחֲרֵי הַכֶּפֶרֶת, מִחְזִיר פָּנָיו לַכֶּפֶרֶת".

ובמשנה ברורה (סק"ג): ויכוין וכו' - רצונו לומר יכוין לבו אף על פי שאי אפשר לו להחזיר פניו נגדם ורצה לומר שיחשוב בלבו ורעיונו כאלו הוא עומד במקדש אשר בירושלים במקום קודש הקדשים". וכך סיים הרב שמחה זצ"ל את דבריו: "הרי מפורש כפי שנתבאר וזוהי הלכה ברורה ללא חולקים שצריך לקיימה בכל תפילה ותפילה". ההנחיה - עצה הזאת, מלווה אותי מאז כמעט בכל תפילה. רגע לפני שאני מתחיל את תפילת העמידה, אני עוצם את עיני ומדמיין את עצמי נכנס בדממה וביראה אל בית קודש הקודשים.

בהקדמה לספר כהונת רפאל לזכר אביו הגאון, רבי רפאל הכהן קוק זצ"ל, כתב הרב שמחה זצ"ל אודות מנהגי האבלות על חורבן המקדש שנהג רבי יהודה ברבי עילאי: "בגמרא בתענית (ל, א) כתוב: כך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אלעאי, ערב תשעה באב מביאים לו פת חרבה במלח, ויושב בין תנור לכיריים, ואוכל ושותה עליה קיתון של מים, ודומה כמי שמתו מוטל לפניו. "בין תנור לכיריים", פירש רש"י: "מקום מנוול שבבית".

וכך המשיך בדבריו הרב שמחה זצ"ל: "בערב תשעה באב ביתו אינו בעל ערך בעיניו כלל, ולכן ערב תשעה באב יושב במקום מנוול שבבית. כי איך יערב לו לשבת בביתו, כאשר בית ה' עולה בלהבות, כאשר המקדש חרב? ... כאשר המקדש הולך ונחרב וכלל ישראל נאבד ככל שהלהבות אוחות במקדש, כך נאבדת ומתמעטת קדושת המקדש מתוך כלל ישראל. תחושת החסיד המופלא, החש בכל היעדר קדושה, הסתלקות הקדושה, ואין לדמות תחושה זו, אלא תחושתו היא כאדם שמת לו מת אחד משבעת הקרובים שיש להתאבל עליהם, אביו ואימו מוטלים לפניו! גלתה קדושה מישראל!:".

מובא במדרש ספרי: "ללמדך שקשה מיתתם של צדיקים לפני הקב"ה כחורבן בין המקדש". הצדיקים הם המסייעים לנו לחוש את הצער על חורבן המקדש. דבקוּתם

השבת אפפה את רבי יהודה ברבי עילאי עד שהפך מראיתו מדי ערב שבת קודש למראה מלאך ה' צבא-ות. וזאת מידי שבת בשבתו. זכה רבינו זצ"ל וקדושת השבת ונעימותה אפפו אותו בשבת ובחול, בכל עת ובכל שעה. "כִּי שָׁפַתִּי כֶהֱן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאֱהִי צָבָא-וְתִהְיֶה הָאֵלֹהִים".

בימים של מחאות ציבוריות חריפות, ראוי שדמות רבנו זצ"ל תעמוד לנגד עינינו. כיצד מוחים. כיצד אוהבים.

עבודת התפילה של רבנו הרב שמחה הכהן קוק זצ"ל

עבודת התפילה של רבנו הרב שמחה הכהן קוק זצ"ל, מיוחדת היתה ומלאת רגש וכיסופי דבקות לה' יתברך. ליבו, פתוח היה כאולם לרצון אבינו שבשמים, והרגש החם והטבעי שהתפרץ ממנו בכל עת שעסק בדברים שבקדושה, העיד על טהרת ליבו ורצונו. אבקש לספר סיפור אחד על עבודת התפילה והציפייה לישועה של רבנו זצ"ל, שזכורים לי במיוחד ושמלווים אותי עד היום, כמעט בכל פעם שאני עומד בתפילה.

בבית כנסת היימפלד, הסמוך לבית הוריי, התכנס שיעור מיוחד לבני תנועות הנוער הדתיות בעיר, בשלהי יום תשעה באב. הרב דיבר על חורבן המקדש ועל הציפייה לבניינו. ניכר היה שהדברים חיים ונוגעים בעומק ליבו. אינני זוכר כל מה שנאמר באותה שיחה אך הגבהת קולו והדמעות שפרצו מעיניו התכולות והטובות כאשר דיבר על היעדר המקדש, נגעו בעומק ליבי. לקראת סיום השיעור, ביקש לתת לנו עצה מיוחדת לתפילה הכוללת גם זכירה תמידית של בית המקדש וציפייה לבניינו.

נדמה לי שהרב הקריא את הדברים מתוך ספר "נפש החיים" לגר"ח מוולוז'ין זצ"ל. בשער א, פרק ד, נכתב כך: "והלל של האדם, אמצעייתא דגופא (=אמצע הגוף), הוא כלליות הכל, נגד בית קדשי קדשים, אמצע הישוב, אבן שתיה, כולל כל שרשי מקור הקדושות כמוהו, ורמזהו ז"ל במשנה פרק תפילת השחר (ברכות כ, א) **יכוון את לבו כנגד בית קדשי הקדשים**".

הרב הציע והמליץ שכאשר אנו עומדים בתפילת עמידה טוב לעצום עיניים ולדמיין בצורה מוחשית ממש, כיצד אנו נכנסים אט אט לבית קודש הקודשים, הכרובים הסוככים על הכפורת שעל ארון העדות ניצבים מולנו, אנו עומדים בלב ליבו של המקדש, וכך ניגש לתפילתנו. בכך אנו מחדדים את העמידה אל מול ה' יתברך וגם מחדדים את הזיקה למקום המקדש ומעוררים את ליבנו בציפייה לבניינו.

רבינו הגדול מורי חמי זצ"ל

הרב יעקב ליזרוביץ שליט"א

חתן הרב, ראש ישיבת 'חכמת שלמה'

[נאמר בישיבת מאור התלמוד ובכולל בר שאול]

מורינו ורבינו הרב זצ"ל נפטר ביום שלישי לסדר "אלה קרואי העדה נשיאי מטות אבותם ראשי אלפי ישראל הם" (במדבר א, טז), וכתב רש"י ז"ל: "הנקראים לכל דבר חשיבות שבעדה".

יש בר"ן בפסחים (בסוף) בעניין ספירת העומר: "ורוב המפרשים מסכימים דספירת העומר עכשיו דליכא הבאה ולא קרבן אינה אלא מדרבנן בעלמא **זכר למקדש**... ובהגדה ג"כ אמרו בשעה שאמר להם משה תעבדון את האלוקים על ההר הזה אמרו לו ישראל, משה רבינו אימתי עבודה זו, אמר להם לסוף חמישים יום, והיו מונים כל אחד ואחד לעצמו, מכאן קבע חכמים לספירת העומר, כלומר בזמן הזה שאין אנו מביאים קרבן ולא עומר אלא מחשבין נ' יום לשמחת התורה כמו שמנו ישראל באותו זמן" ע"כ. ועל זה כותב הר"ן: "וזה ודאי דרך מדרש הוא, דעיקרא דמילתא זכר למקדש". אלא שבכל אופן צ"ב, כלום יש קשר בין ספירת העומר בזמן הזה שהיא "זכר" למקדש לספירת עם ישראל מעצמם קודם מתן תורה כששמעו שהקב"ה שהקב"ה עתיד ליתן להם התורה. וביאור העניין מסביר הגרש"י בורנשטיין זצ"ל שבדאי יש קשר ביניהם שני הדברים הללו, גם ספירת העומר בזה"ז שזהו "זכר" למקדש וגם הספירה לקראת מתן תורה, מהלך של השתוקקות וצימאון וכיסופים לדבר. הגמ' בסוכה דף מא: "כי נדחה קראו לה, ציון היא, דורש אין לה", מכלל דבעיא דרישה", שני הדברים הללו המקדש והתורה שקשורים זה בזה צריכים לדרוש אותם. ישנם מצבים שבהם האדם לא יכול ללמוד מכל מיני סיבות, אבל הוא צריך לצפות ולייחל ולהשתוקק לאותו זמן בו יוכל חזרה להכנס ללימוד, וכמובן במקדש ישנו מצב שאנו מייחלים לו מאוד, שיבנה המקדש בקרוב, ובשני הדברים הללו נדרשת מאיתנו הצפייה לעבודת ה'.

כמה ציפיה וכיסופים היו לו להרב זצ"ל מורינו ורבינו למקדש ולתורה, הרי זה לא ניתן לתאר בכלל. סיפר לי תלמיד משיבה לצעירים כיצד היה מחכה משבועות לשבועות שהרב יגיע לשיבה ויתפלל את תפילת המוסף של חג בהשתוקקות ובערגה לבנין

במקום המקדש מאפשרת גם לנו לחוש משהו מאותו הצער, מאותו היעדר נורא שנפער בלב המציאות עם חורבן בית מקדשנו.

עצתו של הרב שמחה זצ"ל, באותו יום תשעה באב, לקשור את דעתנו בכל תפילה במקום קודש הקודשים, מעידה על המקום ממנו בקעו וזלגו דמעותיו הטהורות באותה שיחה ובכל פעם בה הביע את צערו על פגיעה בקדושת התורה, קדושת הארץ וקדושת ישראל. הכל יוצא משורש אחד, מבית קודש הקודשים.

הלב של כולנו.

רוצה לדעת, ואז לא היתה לו ברירה והוא אמר לי שמעשה שהיה כך היה, כשהוא התחיל להגיע אליו לפעמים לשאלות והיה בא אליו לשחרית הרב אלישיב ראהו שהוא יושב באמצע, הרב אלישיב קם ממקומו ובא אליו וסימן לו לבוא לשבת לידו.

רבותי, אם בישיבה של מטה זכה הרב לשבת ליד הרב אלישיב על פי הוראותיו, כך בישיבה של מעלה זוכה הרב לשבת בצילו של מרן זצוק"ל.

להרב זצ"ל היתה התבטלות עצומה לגדולי ישראל. אני זוכר, כשפתחנו את הישיבה לפני כשלושים שנה, נסענו לשאול את מרן הרב שך זצוק"ל על כל הענין. ואני זוכר לפני שנכנסנו אליו (עוד במעלית שם ברח' ראב"ד, למי שזוכר) אומר לי מורי חמי זצ"ל בזה הלשון: "אני רוצה שתדע, שאם הרב שך אומר שלא, אז זה לא. ומה שיאמר אנחנו נעשה".

יש כאן בעיר מקום לא רחוק מכאן כל כך, שהרב זצ"ל התנגד להקמתו מסיבות רוחניות, כמובן, העלולות להשפיע על כל העיר כולה. כל אחד יודע למה הכוונה, אינני רוצה להזכיר את שם המקום מפאת קדושת המקום כאן, הכולל. והרב פעל והפעיל למען ביטול הענין, בסופו של דבר לא עלה בידו הענין. וכאן, בא דבר מעניין מאוד. לאחר זמן היה כינוס תורני חשוב בעיר, והיו זקוקים למקום גדול שיכיל את כל הבאים, ושאלו למרן הרב שטיינמן זצ"ל היכן לעשות זאת, והאם באותו מקום שהתנגדו לו נוכל לעשותו? וענה מרן זצ"ל שכן אפשר לעשות זאת באותו מקום. וכמובן שהרב שלנו הוזמן לאותו מקום ובא לשם ודיבר עם כל ההתנגדות שהיתה לו בעבר, למקום, שהרב הרב שטיינמן זצ"ל אמר שיבואו לשם להתכנס שם, ביטל דעתו לחלוטין והגיע לשם. אני שואל אתכם רבותי, מי יכול להגיע לדרגה כזו, להלחם בכל כוחו ממש, ולאחר מכן לבטל דעתו לחלוטין מפני דעת תורה.

איך מגיעים לדבר כזה, זה כמובן עבודה של מידות ללא ספק. ציות והתבטלות מוחלטת לדעת תורה, זהו ענווה עם כל המידות גם יחד.

ראיתי בהספד שנשא הרב אברהם צבי ישראלזון שליט"א בנו של ראש הכולל כאן זצוק"ל, שכתב על מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שפעם התלווה אליו כאשר חזר הרב אלישיב מבית הבראה בנתניה והגיעו לביתם בירושלים, ואז לא היו משב"קים כמו היום, הנכד קבע עם הסבא על שעה מסוימת שהאוטובוס מנתניה יגיע לירושלים ויחכה לו בתחנה המרכזית, ומשם יקחו מונית ויגיעו לביתם. והנה הם מגיעים לביתם בליווי הנכד, והרב אלישיב פותח את המזוודה ומיד שם לב מרן זצ"ל לספר אבן שלמה (לר' אברהם אחי הגר"א) ואז קפץ מרן לעבר הנכד ואמר לו בא ואראה לך

המקדש! וכמו כן, כמה ערגה לתורה לבנינה של תורה בכל מקום ומקום. ובתקופה זו נלקח מאיתנו מורינו ורבנו זצ"ל שכל מהותו היתה ציפיה לתורה ולמקדש, שיבנה בית המקדש חלקו בתורתך ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות.

בכנסיה הגדולה לפני רבות בשנים (כמאה שנים) שהשתתפו בה כל גדולי ישראל וגדולי האדמו"רים, החפץ חיים ור' חיים עוזר, ועוד. והיה שם האדמו"ר מטשורטקוב. וראו שאיך בכל פעם שנכנס לאולם היה ר' חיים עוזר זצ"ל קם על רגליו מה שלא עשה לאשר הגדולים. וסיפר הרה"צ ר' אלי' ראטה זצ"ל מירושלים שהיה נוכח בשעה שנשאל ר' חיים עוזר מה היא הסיבת הכבוד המיוחדת הזאת, והשיב ר' חיים עוזר: "יש מצוה אחת שכוללת את כל המצוות, וזו מצות אהבת ישראל. האדמו"ר מטשורטקוב בקי במצווה זו על בוריה. לכן ראוי הוא לכבוד הגדול ביותר".

מורי ורבותי, כל אחד יודע אין שמורי חמי הרב זצ"ל היה בקי במצוה זו של אהבת ישראל על בוריה בכל פרטיה ודקדוקיה וכוונותיה, אין לשער, ולכן ראוי הוא לכבוד הגדול ביותר. אהבת ישראל שהיתה לו לכל יהודי ויהודי, קרוב ורחוק, אם נעמוד ונספר על כך הרי שלא נגמור.

הפסוק בתהילים אומר: "ירושלים הרים סביב לה, וה' סביב לעמו". לפני שנים הייתי בצרפת, בעיר שטרסבוק ונכנסתי שם לרב המקום הרב שלזינגר שליט"א. הוא למד בסלובודקה בבני ברק, והיה לתלמיד מובהק של הרב אברמסקי זצ"ל. ביקשתי ממנו שיאמר לי כמה דברים ממנו. והוא אמר לי כך, שהרב אברמסקי היה מסביר את הפסוק, ירושלים הרים סביב לה וה' סביב לעמו, כוונת הדברים כמו שאתה נוסע מת"א לירושלים, וכל הדרך מלאה בהרים סביב סביב (בזמנם...), כך הקב"ה כל הזמן מסתובב סביב לעם ישראל ומגן עליו ושומרהו.

לא אשכח איך שהרב זצ"ל מו"ר ישב בבית הכנסת הגדול בסעודה שלישית, ואמר לי אני רוצה לראות כעת איך הקב"ה מציל את כלל ישראל מצרתם. אהבת ישראל שהיתה לו בערה בו, והיה חי אותה.

לפני שנים רבות הצטרפתי אל הרב זצ"ל לנסיעתו לירושלים למרן הרב אלישיב זצ"ל לשאול בענין חשוב, נכנסנו לשחרית אצלו והנה אני רואה שהרב מתיישב ממש ליד הרב אלישיב, והיה הדבר לפלא בעיני... בדרך חזרה שאלתי לפשר הענין. סיקרן אותי מאוד כיצד נולד הדבר. לי היה ברור שהרב לא התיישב על דעת עצמו ב"מזרח", ליד הרב אלישיב זצ"ל, אז א"כ כיצד נולד הדבר? שאלתי אותו בעדיניות קצת, כיצד נולד הדבר, אך הוא לא ענה לי. ניסיתי ללחוץ, אך לא היתה תשובה, אמרתי בכל אופן אני

והמרצה לא יכול להגיע וכו'. וכשהיו פונים לפלוני אלמוני, "מה אני פקק שלך", זאת בעצם היתה ההרגשה. וכשפנינו לגאון ר' שמחה זצ"ל, תיכף ומיד אני מגיע. "והנני" ניצב, לחזק ולהתחזק יחדיו.

דרשת שבת הגדול ושבת תשובה

מי לא זוכר מעמדות אלו שהיו גדושים בכל בני העיר, מכל הגוונים והציבורים. קטנים וגדולים כאחד.

אמר לי השבת אברך ת"ח שגר בשכונתנו בירושלים שהוא ר"מ בקול תורה, והתייתם בצעירותו וגר ברחובות, אילו זכרונות נפלאים יש לו מאותה דרשה שהיתה פעמיים בשנה. הדרשה היתה מלאה וגדושה בהלכה ובאגדה, ובדברי התעוררות אקטואלים בענייני השעה.

היה יהודי יקר שהיה גר ליד הרבנות שבא לארץ אחרי השואה, פעם הוא אמר לי אחרי הדרשה. תשמע, דרשה כזאת אין בנמצא כיום, זהו סוג של דרשה שאני הכרתי שהיה לפני השואה, אצל הרבנים באירופה, בפולין וכו'. נדמה לי שהרב זצ"ל אז דיבר על הפסוק בשיר השירים שכנסת ישראל מבקשת מהקב"ה משכני אחריך נרוצה, עם כל הרגש וההתלהבות שבדבר.

ובכלל כשהוא היה נואם היית מרגיש את נפשו שיוצאת בתוך דרשותיו. והכל מתוך אהבת ה', אהבת ישראל ואהבת התורה.

כשהוא דיבר על ארץ ישראל וחביבותה, זו היתה מתוך קדושת ארץ ישראל, אנשים לא הבינו את זה. היסוד היה אצלו קדושת ארץ ישראל. אני זוכר פעם שהגיע אלינו לשיבה (חכמת שלמה) לאחת הפעמים האחרונות לפני שהפסיק למסור שיעורים ושיחות, וזו היתה פרשת שלח, ניגשתי אליו ובקשתי ממנו שידבר על ארץ ישראל על המרגלים, אנחנו רוצים לשמוע... טוב הוא דיבר אז והכניס אז את כל רוחו ונשמתו בקדושת א"י. אני זוכר שהוא הביא את החז"ל שאומרים על הנאמר בספר שופטים (א, יב) וכן בספר יהושע (טו) ויאמר כלב, את אשר יכה את קרית ספר ולכדה ונתתי לו את עכסה בתי לאשה, כלב היה אז בן 84, וכוחו במותניו, ומי לכדה, עותניאל בן קנז אחי כלב הקטן ממנו. וכיצד הוא לכד את קרית ספר, אומרים חז"ל (תמורה טז, א) במתניתין תנא אלף ושבע מאות ק"ו וג"ש ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה, אמר רבי אבהו, ואעפ"כ החזירן עותניאל בן קנז מתוך פלפולו, שנא' וילכדה עתניאל בן קנז וגו'. ואמר הרב, כך בונים את א"י, את קדושת א"י, ע"י לימוד תורה

מה שראיתי בנופש, והקריא לו: "עיקר חיות האדם בעולמו הוא להתגבר על מידותיו ולשבור את מידותיו, ואם לאו למה לו חיים". זהו המשפט שתפס את הרב אלישיב. "ואם לאו, למה לו חיים".

חושבני שזאת היתה אצלו העבודה, והוא עבד על זה והצליח מאוד, ב"ה לשבור את המידות.

ככלל, הבין-אדם לחברו שלו היה גדול ביותר, ובעיקר הנקודה לענ"ד שהיה ממש אחד מיחיד היחידים שידע להרגיש את השני, לחוש את השני, להבין את השני, לחיות את הבעיה שלו! ולהרגיש שזו בעצם בעיה שלו ממש (של הרב זצ"ל). כמובן, לעזור לו ככל הניתן. וגם אם כן, וגם אם לא, לחיות את זה ולהתפלל על זה. אני חושב שבנושא הזה הוא היה ממש גדול הדור, ראינו זאת בבית מקרוב, לא מרחוק.

אהבת ה', אהבת ישראל, ואהבת התורה שלו זה היה הכל דבר אחד.

המשנה אומרת במסכת אבות (א,ב): "שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה הוא היה אומר, על ג' דברים העולם עומד: על התורה, ועל העבודה ועל גמילות חסדים".

נתחיל בתורה

העמל שלו, של הרב זצ"ל מורנו ורבנו, היה ללא גבול, כל בוקר החל משעה 3:00, או 4:00 לפנות בוקר הוא כבר קם והוגה בתורה בהכנת שיעוריו ופסקי ההלכות בהתמדה עצומה.

התייגע בסיכומי הלכות, בשיעורים לבעה"ב חשובים, לבני העיר, ולבני הישיבות, הרבה מאוד שיעורים וגם מחוץ לעיר. אני עצמי קיבלתי הרבה מאוד ממנו! רשמתי חלק מהשיעורים, ישנו גם ספר שיצא משיעוריו (שלמי שמחה), והיו דברים נפלאים, שיעורים בהירים ומאירי עינים.

מקומות התורה שיסד בין ברחובות ובין מחוצה לה, וכמובן שנזר הכל השיבה הגדולה מאור התלמוד, וגם כאן כולל בר שאול היה לו חלק, ואהב ושיבח זאת. תמיד היה אומר לי, הולכים ל"כולל", וצריך להכין היטב את השיעורים, ישנם שם תלמידי חכמים גדולים.

קירוב לבבות לאבינו שבשמים בלי סוף, לתורה וליר"ש, ולשמירת שבת, ולכל נקודה יהודית שיכולה להתנוסס. סיפר לי הרה"ג ר' אליהו זייצ'יק שליט"א שכשהוא לימד בלב לאחים, ומידי פעם היו חסרים מרצים, מה עושים במצב כזה, ציבור מחכה

אני זוכר שכשנולדה לנו ב"ה בתנו השניה שרה תליט"א, ובדיוק היה זה זמן של נסיעה לחו"ל של הרב, כאשר הרבנית היתה אמורה להצטרף אליו לנסיעה על מנת לסייע בכל עניין החזקת התורה, והנה מה עושים כאשר ביתה ממש אחרי לידה אבל בכל אופן היא נסעה כי זה היה צורך הישיבה מה שהיא תסע, והבינו את זאת.

וכמה היתה להם הדאגה לישיבה, לבית, לילדים ולצאצאים, ולכל בני העיר. ולרבנית היתה דאגה מיוחדת מאוד לרב זצ"ל.

הפסוק אומר בסוף קהלת "סוף דבר הכל נשמע, את האלוקים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם". מובא במדרש רבה שם בשעה שאדם נפטר מן העולם הקב"ה אומר למלאכי השרת ראו מה הבריות אומרות עליו, כשר היה, ירא שמים היה, מיד מיטתו פורחת באויר. ובספר חוט שני להגאון הגדול ר' ניסים קרליץ זצ"ל הקשה מה הפשט, וכי מי שהבריות אומרות עליו כך וכך לפי זה דנים אותו, והלא אין דנים אלא לפי מעשיו. ותירץ שם שאדם בעוה"ז כמה שעשה עשה, איננו יכול להוסיף על זה בעולם הנצח, אבל אם השפיע על אחרים, זה יכול להוסיף לו גם בעולם האמת. כי עי"ז מתגדל שמו של הקב"ה, ומתחזקים ע"י כך בהמשך. וכך זה מעלה אותו מעלה מעלה, וזהו הפשט שהקב"ה אומר ראו מה הבריות אומרות עליו, כמה חיזוק יש מזה ליר"ש, וזהו תכלית הבריא, ולפיכך ממשיך לעלות.

סיפר לי הרב ר' שלמה קליין שליט"א, מעשה עם ה'לב שמחה' האדמו"ר מגור זצ"ל. הוא היה נוהג להתארח מידי פעם בטלזסטון אצל אחד מהבעה"ב שם, ובערבים היה יוצא קצת החוצה לטייל ולנשום אויר צח, והנה באחד מימי בין הזמנים (לפני כ-40 שנה לערך), ערב אחד הוא פגש בחור ישיבה שלומד באחד מהישיבות בירושלים, הוא שוחח איתו, הבחור לא ידע עם מי הוא משוחח (הרבה הלך בפשטות שם במקום ההבראה), תוך כדי השיחה התברר לרבה שהבחור הזה הינו יתום, טוב עובר זמן, הגיע תחילת הזמן, הבחור שב לספסל הלימודים באחת הישיבות הקד' בירושלים. והנה יום אחד מודיעים לו באמצע הסדר שהנה הרבה מגור נמצא כאן מתחת לישיבה וקורא לו, מה אני? אינני מכיר אותו! אמר אותו בחור לעצמו, אבל החברים בשלהם, הרבה מגור כאן ומבקש לשוחח אתך. טוב, הוא יורד, והוא רואה שם את אותו אחד שפגש בטלזסטון בקיץ, ועכשיו הוא מבין שהוא האדמו"ר מגור.

אומר לו הרבה, רציתי לשאול אותך שאלה, אנחנו אומרים בברכהמ"ז "ובטובו הגדול, תמיד לא חסר לנו ואל יחסר לנו מזון לעולם ועד". מילא לא חסר לנו, מובן, בטובו הגדול לא חסר לנו, אבל מה הפירוש מה שאנחנו אומרים שאל יחסר לנו מזון לעולם

ורק כך פלפולי הלכות, ואז הוא דיבר: "אך בה' אל תמרודו", א"י נותנת הכל, מתי? בזמן שהולכים עם הקב"ה, אבל אם מורדים בו ח"ו, אז זה להיפך. והיתה אז אורה מאוד מיוחדת בישיבה, כשהרב דיבר על כך, על הרוחניות וקדושת א"י, וה"מעריב" שהיה אח"כ בישיבה היה מאוד מיוחד.

על העבודה - זו תפילה

כמה היה הרב זצ"ל מורינו ורבינו משקיע בתפילה, כל מהותו היה תפילה. תמיד דיבר על כך, ועורר על כך. מי לא נזכר בשיעור שלו על הרמב"ם בהלכות תפילה הבנוי על היסוד של ר' חיים מבריסק בענייני התפילה. הוא היה חי את זה, אחרי שיעור כזה הרגשנו אחרת בתפילה. וגם כשדיבר על הכוונה שעומד במקדש, כיצד הוא תיאר זאת, איך צריך לחשוב האדם בישראל שעולה מעלה אחרי במקום המקדש, והרגשת התפילה כעומד לפני ה' בירושלים ובמקדש.

איזה עבודת תפילה היה ביום כיפור במוסף בעבודת יום הכיפורים, מתוך השתפכות הנפש, וערגה וציפיה לנחמת ירושלים ובנינה. קשה לתאר זאת.

ועל גמילות חסדים

כמה היה הרב זצ"ל עוזר לאנשים, בגופו, בממונו ובעצמו, בהדרכותיו, אי אפשר לתאר זאת, ישנם סיפורים רבים, אף שרק את חלקם אנחנו יודעים, גם בבית עזר. נהנו ממנו עצה ותושיה, כל בני העיר, ומחוצה לה. יש לי שכן בירושלים, שהוא הנכד של הגאון הגדול הרב יעקב אדלשטיין זצ"ל רבה של רמת השרון, אחרי הפטירה של מו"ר הרב זצ"ל הוא אמר לי, אני רוצה לומר לך משהו, הסתקרנתי כולו, שאלתי מה, ואז הוא אמר לי שהתלוותי פעם לסבא שלי זצ"ל לאיזה כנס לרבני ערים שהיה בעניין הצניעות באוטובוסים. השתתפו שם רבנים חשובים וכו', וביניהם הגאון הגדול הרב יעקב אדלשטיין זצ"ל, ומו"ר זצ"ל ועוד. כשיצאנו מהכנס, אמר לי סבא שלי, כך מספר השכן, תשמע, ר' שמחה תופס אחריות. זהו המשפט שאמר לי, שסבא שלו אמר עליו. והאמת שזה אומר הכל. הוא אכן תפס אחריות בכל תחום שעסק ברבנות, ובכל נושא רוחני שראה בו! וזו דעת תורה, כיצד ר' יעקב זצ"ל הגדיר אותו.

בנושא החזקת התורה בישיבה הגדולה "מאור התלמוד", ברחובות, כמה הוא התמסר לזה, בנסיעות לחו"ל ובארץ. וחייבים לדעת שהרבנית שתח' היתה שותפה שלו לכל העניינים הרוחניים, ובפרט להחזקת התורה ישיבת מאור התלמוד, וזה לא היה קל, ובכל מאומם מסרו נפשם על העמדת התורה בעיר.

על הרב שמחה קוק זצ"ל

הרב שמעון מן שליט"א

בן העיר רחובות

זיקה נפשית מיוחדת לי לשם "הרב קוק", וסימפטיה מיוחדת ל"הרב שמחה קוק".

איש של אהבה גדולה לקב"ה, לתורה, לעם ולארץ. פעמיים פגשתי בו באופן אישי, ומהפרט ניתן ללמוד על כלל אישיותו ואהבותיו.

-- את שניהם הכרתי, את אוריאל ואת אבישי.

שניהם נולדו ברחובות, גדלו בה, ושניהם יחד הלכו לשיבת ההסדר בקרית שמונה, ולפלוגת אלון בסופה שבחטיבת ברק. שניהם היו בחופשה באותה שבת, לפני כארבעים שנה. אצל שניהם צלצל הטלפון בשבת קודש והם נקראו לחזור לפלוגה עוד באותו היום, ויצאו שניהם יחד ביום השבת, מרחובות העיר, במדים, תפשו טרמפים וחזרו לבסיס "עוד באותו היום", לפני ארבעים שנה.

אבישי גזי ואוריאל שרעבי הי"ד.

שניהם יצאו למלחמה ההיא, לשמירת השלום בגליל, יחדיו באותו טנק, הגיעו עד כפר סיל, דרומית לבירות. שם, במארב ההוא, נפלו רבים מחיילינו. גם הם, יחד, מסרו נפשם על קידוש השם והארץ, באותו טנק. כשקברו אותם כבר היתה החמה בראש האילנות, אחרי הצהריים של ערב שבת, עוד מעט הדלקת נרות. הרב שמחה קוק, רבה של רחובות, עמד וספד להם. עין לא נותר יבשה:

"... אתם שיצאתם יחדיו לקרב, בשבת נסעתם, כראוי וכנכון... יחד עליכם באש למעלה... מה קורה עכשיו בשמים, איזו קבלת פנים לכם אהובי, שם פונים אליכם ואומרים: שלום עליכם מלאכי השלום, מלאכי שרת, מלאכי עליון, ממלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא". והרב ממשיך: "בואכם לשלום... ברכוני לשלום...".

והדמעות זלגו, וזולגות עד היום...

עברו שנים, ואני, גר הייתי בכפר דרום בואכה גוש קטיף, והימים ימים קשים, רבים ההרוגים והפצועים. הרב שמחה קוק זצ"ל והרבנית תלחט"א באו להתארח בשבת

ועד, מה מזון שייך לנצח נצחים, מה הכוונה כאן? ה' ימלוך לעולם ועד! אומר לו הבחור באמת שאלה, מה הפשט, עונה לו הלב שמחה, אני יגיד לך תשובה. אדם מורכב מגוף ונשמה. הגוף צריך מזון, והנשמה ג"כ צריכה מזון. כאן בעוה"ז המזון הגשמי מחיה את הגוף. כשאדם נמצא בעולם האמת מה מחייה אותו? שם המזון הרוחני שעשה "שם" הכונה בעוה"ז הוא המחיייה לעוה"ב (כמובא באר"י הק', ובח"ח בהרחבה), ואם אין לו מספיק מזון כזה רוחני שם בעולם האמת, כי לא עשה מספיק כאן, אז הוא בבעיה גדולה מאוד. ועל זאת אנחנו מתפללים "ואל יחסר לנו מזון לעולם ועד" שתמיד תמיד מכוח המעשים שלנו, הילדים שלנו, שהם מתחזקים בעוה"ז זה נותן מזון רוחני להורים בעוה"ב, שבאים מכוח מעשה ההורים. וזהו הכוונה שברא מזכה אביו. כעין היסוד של הגר"נ זצ"ל במדרש קהלת, מה הבריות אומרות עליו, זה נותן כוח רוחני של חיות לעוה"ב, ודוק היטב. [ואת זה טרח הלב שמחה ליסוע במיוחד לבחור ולידע אותו בהיותו יתום, כמה חשובים מעשיו, ולא אמר לו בקיץ בחופשה את הדברים הללו, כדי שיותר יתבונן בהם בהיות האדמו"ר טורח ושואל ועונה וכו', ודוק היטב].

מורי ורבותי, מורי חמי זצו"קל כמה הוא ממשיך לחיות שם בעולם הנצח אין לנו מושג, כמה אנשים מתחזקים על ידו, אין לנו ידיעה, אבל הדברים ברורים שהיות הבריות אומרות עליו... הרי שהוא הולך מדרגה לדרגה בעולם הנצח.

הפסוק אומר בקהלת (ז, יא) "טוב שם משמן טוב", שמן טוב הולך מקיטון לטרקלין, ושם טוב הולך מסוף העולם ועד סופו. כמה זה נכון, בכל מקום שהיינו מגיעים שמו של הרב זצ"ל הלך לפניו, בחו"ל בכל פינה, השם הטוב הזה ב"ה, בכל מקום שהגיע חיזק את מעמד הרבנים ודאג לצרכי הקהילה.

הקב"ה ינחם את המשפחה הרוממה שכל כך דאגו לכבודו כל הזמן, לרעייתו הרבנית תליט"א שכל כך היתה מסורה לו [אני זוכר שפעם באתי בצהרים וראיתי את הרבנית אחרי שהכינה ארוחת צהרים יושבת ומחכה, ואני שואל אותה למי היא מחכה, וענתה לי אני מחכה לרב שיבוא ויאכל טוב צהריים]. והקב"ה ינחם את כל בני העיר יחד עם כל כלל ישראל הדוויים והאבלים בהלקח מאתנו האדם הגדול הזה.

ישנם עוד הרבה הרבה דברים שיש לומר על הרב זצ"ל, וזהו בבחינת מים שאין להם סוף, וקצרה היריעה מלהכיל, ובעזה"י בפעמים ובהזדמנויות אחרות נוסף ונאמר בעזה"י. ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים ובלע המוות לנצח.

על מורינו הגר"ש קוק זצ"ל

הרב אילן סעדה שליט"א

רב מועצה מקומית גזר

הרב שמחה קוק היה חבר טוב של אבא שלי, ומיד כשאבא שלי נפטר הרב קוק התעקש שיכריזו על מינוי לרב למושב עוד לפני הלוייה.

הרב טרח לבדוק בבית הספר היסודי וכן בישיבת שעלבים מי מתאים מהבנים להיות לרב.

הרב מאד עזר לי בתחילת דרכי, ואמר לי שהוא מוכן לתת כל דבר על מנת שאני יצליח בתפקידי.

לרב היה מאור פנים מיוחד, וגם אנשים לא דתיים היו מתחברים אליו.

זכינו שהרב הגיע אלינו מספר פעמים למסור שיעור במושב, והאנשים מאד התחברו אליו.

אני זוכר שבפעם הראשונה קבעתי עם הרב בשעה 16:30 שאז ידעתי שיהיו הרבה אנשים, אבל בגלל שהיה לרב עניין חשוב ביקש להקדים את השיעור. רמזתי לו שאני לא בטוח שיהיו אנשים בבוקר ואולי מקסימום 5 אנשים, והוא אמר אין לי בעיה לבוא גם בשביל 5 אנשים.

הרב הזכיר באחת השיחות את החשיבות של הרבנים לקיים את הפסוק לא תגורו מפני איש, ולדעת להלחם בשביל התורה ובשביל ארץ ישראל, ואמר שרב שלא יכול לעשות זאת שהתפטר.

וכבוד השבת: באחת השיחות שהרב דיבר אצלנו על השבת הוא אמר שהוא מקפיד ביום חמישי בערב לערוך בעצמו את שולחן השבת גם אם חוזר ביום חמישי מאוחר. הדגיש לנו את קדושת השבת והכבוד שכל אחד צריך לקחת חלק בהכנה לשבת.

יצא לי מספר פעמים להיות איתו בדרשת שבת הגדול או שבת שובה, ראיתי איך בדרשתו מנסה להגיע לכל האנשים, למי שאוהב פלפול למי שאוהב הלכה ולמי שאוהב חסידות, הרב התייחס לכל אחד.

בכפר, להיות עימנו.

שבת מרוממת היתה, באהבתו הרבה לנו ולא רץ קודשנו, קנה את לבבנו.

במוצאי שבת הסעתי את הרב והרבנית לביתם. כשהגענו לקראת חצות לילה, הציעו לי לישון בביתם, באיזו פשטות, ולא עזבוני, עד שהכינו לי כוס קפה ומיני מאפה, כדי שלא ארדם בהמשך הדרך, באיזו טבעיות.

-- איזו אהבה לקדוש ברוך הוא היתה לרב הדגול הזה, איזו אהבה לעם קודשו ולתורתו, איזו אהבה לארץ חמדה. ועם זאת איזו פשטות, איזו נעימות קולחת.

מי יתן לנו וירבו כמותו, והיה העם הזה לגוי אחד בארץ.

לדמותו של רב בישראל

הרב נחמן פוגל שליט"א

עוזרו האישי במשך עשרות שנים

זכיתי להיות במחיצת הרב זצ"ל ולנהל את לשכתו מאז הבחרו לרבה של רחובות בשנת תשל"ג, הרבה קבלתי ולמדתי ממנו במשך השנים ברוחניות ובגשמיות, המידות הטובות והתרומיות שהיו טבועים בו, האצילות והאישיות המרוממת שנדיר למצוא דוגמתה.

כשהרב זצ"ל הגיע לכהן כרב ברחובות, התקשר אלי חבר מועצת העיר מנתניה שהכיר את הרב בהיותו ראש ישיבה בנתניה, ואמר, אתה זוכה לעבוד עם רב שהוא אדם נפלא ומיוחד במינו, אין ספק שבמסגרת עבודתך תתקל בדברים מעניינים ומגוונים, אני מציעך לכתוב יומן ותראה שלא תתחרט ע"כ, לא שמעתי בקולו וגם לא בקול אחרים שאמרו לי כמוהו ואמנם אני מתחרט, אילו הייתי שומע בקולם הייתי ממלא ספרי עבי-כרס מסיפורים מרתקים שרבנים והציבור כולו על כל גווניה היו מוצאים בהם ענין ללמוד ולהשכיל איך נראה תפקיד של רב בישראל, איך מנהיגים קהילה ומהו השפעת הרב על הקהילה, על כלל העיר ועל כלל ישראל, אך למרות שלא רשמתי אשתדל להעלות על הכתב כמה נקודות ועובדות שמונחים בזכרני.

יש לציין שהרב היה נערץ בעירו באופן יוצא מן הכלל המון עמך הלכו אחריו בעינים עצומות, כמעט כל מוסדות התורה לא עשו שום פעולה רצינית בלי להתייעץ לפני כן או לעדכן את כב' הרב, בכל שנות כהונתו לא היה כמעט אירוע תורני בעיר שהרב לא היה מוזמן אליו, לא מדובר אירועים דתיים או תורניים מכל סוג שהיא שהיו מתאמים עם הרב את האירוע שלא יהיה תפוס באותו זמן, אלא אף בעיריה, במשטרה ובב"ח קפלן הסמוכה לרחובות ואף במכון ויצמן או הפקולטה לחקלאות שמושבם ברחובות, לא רק בעיר רחובות אלא בכל ערי הסביבה, המושבים והכפרים ואף הקיבוצים החילוניים לא היה אירוע מרכזי ולא היו קובעים בלי לתאם מקודם עם רבה של רחובות, כל מפקד חדש במשטרה או מנהל חדש בב"ח קפלן או בבתי הספר הדתיים והכלליים בין תפקידיהם הראשונים היה לסדר פגישת היכרות עם רב העיר ולעבוד עמו בצוותא.

הרב אמר לנו שבילדותו גדל בעיר העתיקה בירושלים, והיה להם יחסים טובים עם הערבים ואף היו משחקים איתם כדורגל, אבל אם היה פיגוע בישראל היו זורקים עליהם על הבית אבנים. אז הוא אמר שהם היו אוספים את האבנים וזורקים עליהם בחזרה את האבנים מהמרפסת, ולאחר מכן היו עוברים בכביש למטה והערבים היו מוחאים להם כפיים. הרב אמר שכשמתרפסים כלפי הערבים הם מקבלים כח, לעומת זאת כשהם רואים שאנחנו חזקים ולא מפחדים הם מתכופפים מפנינו.

שנוכה בעז"ה ללכת לאורו.

שבועיים קבועים במכון ויצמן והפקולטה לחקלאות הנמצאים ברחובות, והיה מבוקש להרצאות בכל רחבי הארץ, היה פה מפיק מרגליות שגם הציבור הכללי ברחובות ומחוצה לה היה צמאים ודורשים לשמוע את דבריו.

ידועים היו השיעורים השבועיים הרב גוונים שמסר במשך שנים בספר 'הכוזרי', שהיה מיועד לציבור הכללי, ועשרות רבות הטיבו את דרכם כתוצאה משיעורים אלו, אחד משומעי השיעורים ר' זאב צוקר ז"ל רצה לזכות את הרבים והקליט חלק גדול מהשיעורים ועד היום משמשים להשמעה עבור בעלי תשובה ב'לב לאחים' רחובות, זכה הרב והגה את רעיון הקמת המדרשה התורנית ל'בעלי תשובה' לאסירים בכלא 'מעשיהו' ומסר אישית בבית הסוהר שיעורים שבועיים תקופה ארוכה ועשרות רבות של אסירים חזרו בתשובה אחרי ששמעו הרצאות אלו, גם מנהלי בית הסוהר התרשמו עמוקות כששמעו את ההרצאות וכתוצאה מכך התבקש להשתתף בפורום המועצה המייעצת בהנהלת בתי הסוהר ואף קיבל מינוי רשמי ותואר "חבר במועצה המייעצת ליד נציב שירות בתי הסוהר".

הרבנות ברחובות היתה מגדלור לכל הרבנויות בסביבה, וכל הבעיות הקשות של ערי הסביבה כולל הקיבוצים והישובים הקטנים פנו לרבנות רחובות בכל בעיה שהתעוררה אצלם, כל רבני הסביבה לא היו עושים שום צעד בלי להתייעץ עם רבה של רחובות, מדי יום ביומו היו מגיעים לביתו חברי כנסת ושרים בפרט הדתיים לצד רבנים, פעילים ועסקני ציבור כדי להתייעץ בבעיות שעלו על הפרק.

פעילות ציבורית

לא רק בסביבת רחובות היתה השפעתו פרוסה, אלא במשך תקופה שלמעלה משלושים שנה לא היה כמעט תחום, אירוע או מערכה ציבורית של ציבור שומרי תורה ומצות בארץ שהרב לא התבקש להיות אחד מפעילי הבולטים וזאת לבקשת גדולי הדור מכל העדות, לא היה כמעט אף רב, ראש ישיבה או אדמו"ר ממנהיגי הדור שלא ביקר בבית הרב ולו פעם אחד, מיוחדים היו הגאון הגדול הרב שמואל הלוי וואזנר זצ"ל ועמיתו הרב אונגר שכל שנה כאשר היו באים לבקר כמה ימים לפני פסח את הכשרות במחלבת רחובות לא פסחו על בית הרב והקדימו לעלות לביתו לשיחה ארוכה ומיוחדת, הרב היה מזמין את רבני העיר וכל רב היה פורס את שאלותיו ובעיותיו בפני הרב וואזנר וזכו למענה שהפליא את המשתתפים.

כל המה-ומי היה להם קשר הדוק עם הרב בגלל פעילותיו הציבוריות, כולל ח"כ, שרים וראשי ממשלות ישראל שהעריכו אותו במיוחד והתחשבו בדעתו בענינים הרוחניים

כל מנהלי בתי ספר כולל בתי ספר הכללים שמרו קשר עם הרב, הזמינו אותו לדבר בכל הזדמנות, וזאת בנוסף שכל כל שנה לפני ראש השנה היה הרב עובר בכל בתי הספר כולל בתי ספר הממלכתיים יסודי ותיכוני להרצות על הימים הנוראים ועל מעלת התשובה, עשרות תלמידים מבתי ספר חילוניים חזרו בתשובה הודות להרצאות אלו, פעם הרצה הרב בבית ספר חילוני לפני ר"ה, ומשום מה לא הספיק להרצות בכל הכתות, ומנהל ביה"ס הציע להשאיר כמה כתות לאחר החגים, והרב נטה להסכים לכך בדיעבד וכן בשל צרידתו החזקה מרוב הנאומים, למחרת התקשר אלי הרב וסיפר שנזכר איך לפני שנה אחרי יו"כ נגש אליו ברחוב אחד התלמידים מאותו בית ספר שלמד בכתה י' וסיפר שצם ביו"כ כתוצאה ששמע הרצאת הרב, ולכן ביקש לא לוותר על הרצאתו לפני יו"כ בכתות י"א בגלל שחשש שתלמיד זה שנמצא לכאורה השנה בכתה זו לא יצום השנה אם לא ישמע את דברי הרב, אחר הרצאתו נגש אחד התלמידים לרב ואמר אני מבטיח לך לצום ביו"כ, וסיפר הרב שלא הכיר את התלמיד רק נדמה לו שזה היה אותו תלמיד שצם שנה לפני כן.

השפעתו על הציבור ברחובות וסביבתה היתה חזקה כל כך באופן שאי אפשר להעלות על הכתב, בלשכת הרב הגיעו כל יום לפני הצהרים עשרות רבות של אנשים שביטלו ממלאכתם, באו והמתינו שעות להכנס להרב אם לעזרה או לעצה או סתם ברכה, סיפורים אישיים מסמרי שער היו מגלגלים הפונים בפני הרב, בתקופה הראשונה שישבתו בלשכת הרב היו לילות שלמים שלא עצמתי עין כאשר הסיפורים המוזעזעים ששמעתי במשך היום הדירו את שנתני מעיני, הרב בחום ובחיבה ניסה לדבר ולעודד כל אחד למרות הקשיים שלהם, ניצל השפעתו להחדיר בהם תורה ויראת שמים, עזר לכל אחד מהפונים אם במכתב או בהרמת טלפון אם בקשרי הענפים עם חברי העיריה וחברי כנסת ושרים ומוסדות ציבור, לא פעם עזר לאנשים אישית הגיע אליהם הביתה לדבר ולשכנע את מי שצריך, חלק גדול מהבקשות הגיעו שהרב יסדר לילדיהם מוסדות חינוך מתאימים אם בישיבות ואם בסמינרים, לא פעם היה צריך להתווכח ויכוחים מרים עם מנהלי מוסדות עד שהצליח להשפיע שיקבלו תלמידים ותלמידות במוסדותיהם, פעם כשהיה בבית חולים קפלן תופעה מזעזעת של אלימות, התבקש הרב לחתום יחד עם ראש העיר דאז מר יעקב סנדלר על גילוי דעת לגינוי האלימות נגד רופאים וזאת בגלל השפעתו המיוחדת שהתקבל בקרב כל הציבור.

מאות רבות של צעירים וצעירות התקרבו לדת ויהדות הודות לשיעורי תורה והשקפה שנמסרו ע"י הרב, בנוסף לשיעוריו הקבועים בבתי כנסת בעיר היה מוסר שיעורים

כאשר הקים האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל את מפעלו הגדול 'מפעל הש"ס' התבקש הרב לעזור בקידום מטרותיו ואף היה חבר הנשיאות של המפעל הקדוש והיה להם לעזר רב, אצטט מה שבאקראי נתקל עיני לפני זמן לא רב באיזה כתבה סמויה של אחד העיתונים החרדיים, בה היה כתוב "זמן לא רב אחרי שנאמן נכנס ללשכתו והחל לתפקד כשר אוצר, באו ללשכתו חברי משלחת נכבדה מטעם 'מפעל הש"ס העולמי', שהכינו אז את הדינר השנתי המיוחד שלהם במרכז הארץ במשלחת היו הגר"ש קוק רבה של רחובות וחבר נשיאות מפעל הש"ס, המנכ"ל וחבר הנהלת מפעל הש"ס...", וזאת היא דוגמא אחת מיני אלף מהפעילות העניפה הארצית.

בין פעליו האחרונים שפעל כשהיה כבר חלש ותשוש היה להקים 'קרן השתלמות לחקלאים שומרי שמיטה', בשארית כוחותיו הטריח עצמו ונפגש עם שר החקלאות וסגנו והפעיל כל כח השפעתו שיסכימו להכליל בתקציב המדינה קרן השתלמות עבור החקלאים שיוכלו ליהנות מהפירות בשנת השמיטה, הוא ראה בהקמת הקרן הבטחה עתידית שלא תשתכח תורת שמיטה מישראל, זכה וחפץ ד' בידו הצליח ופירות השפעתו בא לידי ביטוי כבר בשנת שמיטה זו וכפי שמעידים הנוגעים בדבר שמאז אושר קרן ההשתלמות הוכפל מספרם של שומרי השמיטה באה"ק.

בשנים הראשונות אחר מלחמת ששת הימים בגלל אהבתו והרגשת קשר עמוק לעיר הקודש והמקדש בו נולד וגדל, כיהן הרב נשיא עמותת 'תורת כהנים' בעיר העתיקה שהקים הרב מתתיהו דן ותפקידם היה לגאול בתים מדיירים ערבים שהשתכנו בעיר העתיקה אחרי כיבושה בשנת תש"ח ולהחזירה ליד בעלים יהודים.

אבקש להבהיר, שאינני מתייחס כאן למפעלי חייו הגדולים של הרב בהקמת ישיבת 'מאור התלמוד' ברחובות וכן הקמת מוסדות 'תורת רפאל' בירושלים עיה"ק על כל מוסדותיה, שהם היו פסגת חייו ועליהם מסר נפשו כל השנים, כיון שכל ישיבה ומוסד יכתוב בודאי בע"ה ספר שלם כשלעצמו, אני מתייחס רק לפעילות שאני הקטן השתתפתי בהם במסגרת הרבנות ברחובות.

שבת קודש

היה מרגלא בפיימה של הרב זצ"ל שקדושת שבת היא הקדושה הראשונה שמופיע בתוה"ק, ולכן כל הקדושות הבאות אחריה מקורן משבת קודש, כך אמר וכך נהג כשקדושת השבת ושמירתה היה הראשון והבסיס לכל שאר עבודות הרבנות, כשהגיע הרב לרחובות היתה שמירת השבת פרוצה לגמרי, קשה היה לצאת לרחובות המרכזיים בגלל ריבוי חילולי השבת, בתי קפה ומקומות בילוי היו פתוחים כבימי

שנגעו בציפור נפשה של היהדות החרדית והדתית, פעם שהיתי בבית הרב בשמחת פורים כשעתיים וראיתי את המביאים 'משלוח מנות', נדהמתי לראות שליחים מראש הממשלה, שרים בכירים ביותר, כמעט כל גדולי האדמו"רים וראשי ישיבות, כולם שלחו משלוח מנות מתוך ההערכה שהכירו אותו מהפגישות שהופיע בפניהם בעיניים הנוגעים לציבור בכלל ובפרט עבור שומרי תומ"צ, הרב הוזמן ע"י ועדות הכנסת להופיע מפעם לפעם בועדות השונות לשמוע דעתו בעניני חינוך שבת ועוד, הציבור הרחב לא היה מודע לפעולות אלו כיון שהכל נעשה בהצנע לכת ובלי פרסומת.

הרב נבחר ע"י רבני הערים להיות חבר ב'מועצת הרבנות הראשית לישראל' במשך עשרות שנים ובמסגרתו פעל רבות עבור ציבור שלומי אמוני ישראל בנושאים שונים, שיא הפרסום היה כאשר ממשלת שרון החליטה בזמנו להחזיר את ישובי גוש קטיף לערבים ולהרוס את בתי הכנסת בגוש, הרב נפגש כראש משלחת רבנים עם ראש הממשלה אחר שדאג לפני כן להחלטת מועצת הרבנות הראשית בנדון, וחפץ ד' בידו הצליח לשנות החלטת הממשלה שביהכנ"ס לא יהרסו והעיתונות כולו חגגה לכאן ולכאן.

לחם מלחמת דת וקידום שומרי תומ"צ בכל המישורים, החל מוועדות השבת השונות, נשיא עמותות רפואה השונים ואפילו היה חבר ב'מועצה למניעת תאונת דרכים', מכל שכבות הציבור התבקש הרב לעזור כל אחד בעיסוקו, ובמשרד הרבנות ברחובות נמצאות קלסריות מלאות של חילופי מכתבים בנושאי עניני ציבור, גופים ועמותות תורה וחסד, עידוד היהדות בארץ ובעולם שמתפרס על פני תקופה של ארבעים וחמש השנים האחרונות, שכאמור אפשר לכתוב ספרים שלמים על הפעילות המבורכת.

הרבה התפרסם בעיתונות ובכלי תקשורת על פעילויותיו הרבות, אך היו כאין ואפס לעומת מה שפעל מאין רואים בשקט ובלי פרסומת, וכל זה לפי הוראת הרב שהיה אומר אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין.

כאשר הקים האדמו"ר מקאליב את מפעלו הגדול 'בר בי רב' ביקש את עזרת הרב במסירת שיעורים והרב נרתם במלוא כוחו במסירת מאות רבות ואף אלפי שיעורים בכל קצוי הארץ בלי לקבל שום טובת הנאה, הרב ראה בזה יעוד ושליחות מצוה וקודש, הזדמנות להביא את דבר ד' לכל שכבות בית ישראל, מאות מכתבי הערכה ותודה הגיעו בכתב ובטלפון מאנשים ששמעו את השיעורים במסגרת 'בר בי רב', התרשמו עמוקות וכתבו מכתבי תודה כולל שאלות בהלכה לצד בעיות אישיות ועזרה בנושאי דת ויהדות.

חול, בתי קולנוע שפעלו במרכז העיר היו פתוחים בלילי שבת בקביעות.

הדברים הראשונים שהרב התחיל לטפל היה הסיסמה "לקראת שבת לכו ונלכה - כי היא מקור הברכה" השבת היא מקור הברכה ואי אפשר להצליח בלי שיבואו לקראתה, הרבה עבודה השקיע הרב בכך, התייעץ וניסה להשפיע על ראשי וחברי מועצת העיר לסגור את בתי הקולנוע ומקומות בילוי בשבת, כל זאת לאט ובשקט בלי שיעורר התפרצות נגד ושנאה של הציבור החילוני בעיר, הזמין אליו כל חבר עיריה בנפרד לשכנעם כי ד' הטובה עליו, רובם הסכימו עם הרב בשיחה בארבע עינים, אך לא הסכימו להצביע בעיריה בריש גלי בגלל מחויבתם לציבור החילוני שבחרו בהם, הרב ניסה בשקט להפגש עם כל בעל עסק בנפרד לדבר ולשכנעם שכדאי להם לסגור את העסק, יש לציין לטובה את ראש העיר בזמנו מר שמואל רכטמן איש נמרץ ומצליח עם הערכה מרובה לכב' הרב וממערציו הגדולים, הוא השתדל לבא לקראת הרב בכל פעולותיו אך ללא הצלחה מרובה.

אחר שנים החליף אותו בראשות העיר מר יחזקאל הרמלך שאף הוא היה מנאמני ומעריציו הגדולים של כב' הרב אך תמיד הסביר לרב שאי אפשר להעביר החלטה במועצת העיר לסגור את החנויות ומקומות הבילוי עבור הצעירים בלילי שבת מבלי לתת להם אפשרות חליפית, באחד הימים הזמין הרב ללשכתו את ראש העיר ורוב חברי מועצת העיר, נשא נאום מרגש ביותר על כבודה של השבת שהיא כתרה של הבריאה כולה, עד היום מצלצלים באוזני את הרגש והעוז בדברי הרב, כולם ישבו בחרדת קודש המומים ודרכים עם דמעות בעינים, היתה דממה שאי אפשר לתארה ותחושת התעלות רוחנית, אני זוכר כשהרב גמר לדבר עמד לידי אחד מחברי העיריה כולו מרוגש ובדמעות מלמל ספק לי ספק לעצמו 'אני לא יודע איך ובמה זכתה רחובות לרב חשוב כזה', גם השאר יצאו בהלם כמעט שלא דברו ביניהם, וכמובן שאחרי הרצאה כזו אף אחד לא התנגד לדברי הרב.

אחר אותה ישיבה ישב הרב עם ראש העיר והעלה הצעת פשרה שהיתה הסטורית ונועזת בזמנו לא רק ברחובות, אלא אף ערים אחרות שהיו בהם צבור דתי וחרדי היה זה להם חידוש, לסגור לגמרי את החנויות בכל חלקי העיר וכפיצוי לצעירים החילוניים יאפשרו להם בקצה העיר כמה חנויות ומקומות בילוי שלא יצטרכו לנסוע מחוץ לעיר כדבריהם, ראש העיר הביא את ההצעה בהנהלת העיר וזו עברה ברוב קולות והחזיק מעמד הרבה שנים, עם הזמן נסגרה העיר לגמרי בשבת קודש וכפיצוי אישרו לאלו שבכל זאת חפשו מקום לבלות בלילי שבת את אזור התעשייה שליד העיר.

קדנציה אחת או שתיים כיהן כראש עיר ברחובות אדם עם השקפות שמואלניות בלי רגש לדת ויהדות, הרב עבד ועמל קשה להתיידד עימו ולנסות להשפיע עליו לא לפגוע בעבודת הקודש רבת השנים של הרב, ואף הצליח פחות או יותר, עד פעם אחת ויחידה וזאת בגלל קדושת השבת שבערה בו, זה היה כאשר באמצע ישיבת מועצת העיר טילפן אחד מחברי מועצת העיר וסיפר שאי אלו ממחרסי הדת ובהסכמת ראש העיר הסיתו את אחד מחברי העיריה ממוצא אתיופי שלא הבין כלל את ערך השבת ומשמעותו, והוא עומד להצביע עם האופוזיציה להריסת הסטטוס-קו של השבת, ויש חשש שבהצבעה העומדת להתקיים בשעה הקרובה יהיה רוב לפתיחת עסקים בשבת. הרב לא איבד זמן, אסף במונית את רבני העיר ויחד הגיעו לעיריה, פרץ לחדר הישיבות בעודם דנים שם וזעק: "בשם מייסדי העיר אני בז לכם ולהחלטותיכם, לא אתן להעביר החלטה נגד השבת", באולם נהיתה תדהמה ומבוכה רבה כולם היו בהלם, הישיבה הופסקה מתוך דרמה ואנדרלומסיה בין התומכים בחוק ומתנגדיה, עד שהמשטרה הוזעקה להשליט סדר, ולא זז משם עד שהוחלט להקפיא את ההחלטה, הדבר פורסם בכלי התקשורת מתוך הערכה רבה לאומץ ליבו של הרב. ויש להדגיש שבמשך כל שנות כהונת הרב ברחובות אף אחד לא הצליח להביאו לידי זעקה כזו עד אותו ערב שכאמור היה פעם אחת ויחידה.

יש לציין שהרב עמד כל השנים בקשר מתמיד עם רוב חברי מועצת העיר, פעם ישב באבל אחד מחברי העיריה המייצג את תנועת מר"ץ, הרב הסתפק אם יש טעם ללכת לנחמו, לבסוף אמר 'שלח לחמך על פני המים' והחליט ללכת לנחמו, הרב לא רצה ללכת לבד וביקש ממני להתלוות אליו לניחום אבלים, לבסוף הרב לא התחרט על הביקור כיון שבאותה הזדמנות התפאר חבר העיריה שהוא וסיפר שהוא עוקב ומקשיב הרבה להרצאות של הרב ומתרגש ממהלכיו והתנהגותו והדבר משפיע עליו מאוד, וראיה לדבר שלמרות שהוא מיצג תנועה שאינו לרוחו של הרב הרי אף פעם לא העלה אישית נושאים אנטי דתיים במליאה, עוד סיפר שמאז ששומע את הרב בכל מיני הזדמנויות מתאמץ לשמור שבת ומבקר בכל שבת בבקר בבית כנסת.

גם את בעלי הקולנוע הזמין הרב אישית כל אחד לחוד ודיבר על לבם בדרכי נועם ובשכנוע להעביר את האירועים לימי חמישי בערב או למוצאי שבת, כמה פעמים אף ארגן הפגנות שקטות בלילות שבת סמוך לבתי הקולנוע, עם הזמן ראה ברכה בעמלו וכולם נסגרו בשבת, וכן משחקי 'כדור רגל' הצליח אחרי מאמצים מרובים להעביר את המשחקים של "קבוצת מרמורק רחובות" במקום שבת בצהריים לימי ששי בשעה 12 בחורף, ובשעה 14.00 בימי הקיץ, וכפיצוי הבטיח להם הרב לגייס גורמים דתיים שיש להם ענין במשחקים לתמוך כספית בקבוצה.

פסח

כל השנים לפני חג הפסח למרות שהם הימים העמוסים ביותר בשנה, התפנה הרב לכמה שעות ועבר מחנות לחנות ברחוב הראשי של העיר וחילק חבילת מצות לכל בעלי החנויות שאין להם תעודת הכשר כולל חלק מהחנויות שאינן מוכרות מצרכי מזון, הסביר לכל אחד ערך החג בצורה פשוטה ורהוטה וביקש שלא לאכול חמץ בפסח ובודאי לא למכור ח"ו חמץ בפרהסיה, דברים היוצאים מן הלב השפיעו רבות על השומעים וכמעט שלא היה אף פעם מקרה של חנויות מוכרות חמץ.

פעם הזעיקו את הרב לחנות טריפה שבעל החנות החליט לקנטר ולמכור חמץ בפסח, הרב הגיע וניסה לשכנע את בעל העסק ברוך ובנועם, אך כאשר ראה שהדברים לא משפיעים עליו, הזהיר אותו שכתוצאה מהשחצנות שלו כל החנות עלולה להשרף, לא עבר מאז הרבה זמן עד באו וסיפרו להרב בהשתוממות שפרצה שריפה בחנות וכל התכולה נשרפה.

בריתות מילה

בשנים ההם היה נהוג שהמוהלים היו מסתובבים בבי"ח קפלן במח' יולדות כדי לשכנע את היולדות להתקבל כמוהל לבנם שנולד, הרב פעל הרבה בקשר לצניעות והתנהגות של המוהלים למרות שרוב המוהלים היו לאו דוקא תושבי רחובות. פעם סיפרו להרב על אחד המוהלים שהוא מל במכשיר 'קלעמפ' דבר שנאסר על כל גדולי הרבנים, (שמים את הקלומפ במקום המילה לפני הברית וזה למעשה מנתק את עור המילה ממקומו בפועל אך לא במעשה שהוא נשאר מחובר בפועל ולכן בעת טקס המילה התינוק לא מרגיש כאב) התלונות הגיעו בעיקר מהמוהלים האחרים שמכירים את הקלעמפ והתלוננו שבגלל ה'קלעמפ' מעדיף הציבור החילוני את אותו מוהל הסורר וזה מקפח פרנסתם, הרב הזמין אליו את המוהל ההוא וניסה לדבר אל לבו להפסיק מדרכו הרעה, אך הוא הכחיש ואמר מכיון שהוא מצליח יותר מהם לכן חבריו מקנאים בו ומוציאים לעז על הבריתות שלו, כאשר התלונות לא פסקו הזמין הרב ללשכתו אסיפת מוהלים מכל ערי הסביבה, היו כ-25 מוהלים שישבו מול הרב כמו ח', הרב נאם על משמעות התפילה שהמוהל אומר לפני הברית 'אליהו מלאך הברית עמוד על ימיני וסמכני', הסביר בלהט וברגש יוצאת מן הכלל את משמעות התפלה והעלה את המוהלים במחשבתם לעולם אחר, עולם של התעלות וחשבון נפש, כולם הקשיבו בפה פעור ובהתרגשות נוראה, עד שלקראת הסוף ממש התלהט אותו המוהל שבשלו קמה כל הסער הזה ובדרמטיות הוציא מהתיק את הקלעמפ

זרק אותו בכל החוזק על הרצפה באמצע החדר כשהוא בוכה בדמעות שליש וזועק מנהמת לבו "כב' הרב אני מבטיח לך שלא אמול יותר בקלעמפ!"

הרבה עסק הרב בהחדרת ערך המצוה שתהיה כהלכתה ושהמוהלים יהיו ירא שמים להקפיד שלא יהיו חילולי שבת במסגרתה, אחרי שנפתחו שערי העליה מבריה"מ פרסם הרב כרוז ברוסית להסביר ערך המצוה של המילה וזכה שברחובות נכנסו לבריתו של אאע"ה למעלה מחמשת אלפים נימולים ילדים כמבוגרים, החל מגיל הרך ועד לגיל המתקדם של למעלה מגיל ששים שנה, הרב השתדל להיות בעת הבריתות מילה לעודדם ולבזכרם, לילדים הקטנים אף אמר את הברכה של 'קיים את הילד הזה לאביו ולאמו ויקרא שמו בישראל' ונתן להם שם יהודי, אך עיקר כוונתו היה להחדיר בנימולים ובהוריהם אמונה ויהדות.

נישואין

הרבה השקיע הרב בבירור כל חתן וכלה האם הם אמנם יהודים ואם אפשר לחתן את הזוגות שנרשמו, לא פעם התברר שאחד מהם חייב גיור לחומרא למרות שהוא רשום בתעודת זהות כיהודי, הרב היה מזמין אותם לשיחה אישית ומסביר להם גודל מעלת ערך הנישואין ומשכנע אותם לטבול ולקבל עליהם אמונת היחוד באלקי עולם, כמה פעמים קרה שהרב חייב לטבול את אחד מבני הזוג לשם גירות וכדי שלא יודע לאיש בפרט לבן-בת הזוג הלך הוא עצמו בלויית המזכיר ורושם הנישואין להטבילם, היה אף מקרה יוצא דופן של כלה חרדית שלמדה בבי"ס 'בית יעקב' ובלילה שלפני החופה התברר שהיא צריכה לטבול לגירותה, היה חשש כבד שהחתן יודע לו מכך וגם היה בעיה הלכתית קשה אם היא יכולה להתחתן, אחרי התייעצות עם פוסקי גדולי תורה הוחלט לטבול לה לגירותה ולנדתה ביום חתונתה בסודי סודות.

היה זה בשנה הראשונה כשהרב הגיע לרחובות, הגיע מזכיר הקיבוץ קבוצת שילר מר שלמה דולגין שעדיין לא הכיר מקרוב את השפעת הרב וסיפר שצער מהקיבוץ הגיע להירשם לנישואין, הבחור היה בן עשרים ושבע שהוציאו אותו אחרי מלחמת העולם השנייה מאחד המנזרים באירופה, ולא ידוע מי הם ההורים רק מה שהנוצרים סיפרו שזה ילד יהודי והוריו הושמדו באושיץ, הילד הובא לקבוצת שילר ושם גדל לבד בלי הורים, וכשבא להירשם לנישואין הסביר לו רשם הנישואין שהוא צריך לטבול ולהתגייר לשם יהדות מספק, הבחור גדל בקיבוץ בלי רגש ואהבה של הורים ואף לא של אח או אחות, דוד או דודה גלמוד היה בעולמו, כתוצאה מכך היה תוקפני וקשה מזג, וכשנאמר לו שעליו לעבור טבילה עם גיור לא הסכים בשום אופן, מר דולגין

ביותר, כשהוא אומר לי איזה רב פלאי, כל השנים שאנו מכירים את הבחור הזה היה נוקשה ומאופס אף פעם לא הוריד דמעה מעיניו אף במלחמה כשראה חבריו נופלים לידו לא ראו עליו שום רגש, כמו"כ אף פעם לא ראו עליו שמחת חיים, וזו הפעם הראשונה שאני רואה אותו בוכה עם כזו אהבה רגשית, הוא הוסיף שאין לי מושג כמה כספים השקיע הקיבוץ בבחור הזה לקחו אותו לפסיכולוגים השונים בכדי לנסות לעורר בו קצת רגש ואהבה לזולת אך ללא הצלחה, והנה הרב תוך כמה דקות פעל את הנס הזה.

החזרה בתשובה

מאות רבות חזרו בתשובה וחזרו למקור מחצבתם מכוחו והשפעתו של הרב, כמעט כל שבת בסעודה התארחו אצל הרב בעלי תשובה שחזרו בזכותו לחיק יהדותם, ואציין איך פעם שמעתי מדבר בטלפון עם מישהוא בידידות רבה, הבנתי שהמדבר בצד השני הוא רב אך התפלאתי על שאיני מכירו, בתום השיחה שאלתי עם מי הרב דיבר ומאפה מכיר אותו הרב כל כך קרוב, סיפר הרב, פעם השתתפתי בכנס רבנים בדרום הארץ שהתקיים מיום ששי עד יום א' אחר השבת, ערב שבת הלכתי לקיוסק ליד המלון בו התאכסנתי לקנות שתיה, ראיתי ליד המעקה בסמוך יושב פרחח חילוני באפס מעשה, וכשהתבוננתי בו הרגשתי שהוא לא נראה מקומי ואף מעריך רבנים ומתבייש מהם, התחלתי לגלגל אתו שיחה ומיד התברר שהוא למד בעבר בישיבה ועם הזמן נשר וכעת מסתובב ברחוב רחוק מביתו ומשפחתו ומתפרנס מכל הבא ליד, התחלתי לדבר אל לבו ולשכנעו שיחזור לישיבה ואני אעזור שיקבלו אותו בחזרה ואף דאגתי לו לשיעורי עזר, וסיים הרב, זהו שדברתי אתו כעת בטלפון הנו הפרחח ההוא שהחזרתי אותו בתשובה והיום הנו ראש כולל ידוע במרכז הארץ למדן וגאון גדול שמתקשר מפעם לפעם כשיש לו בעיה כלשהיא, הסיפור הוא מיני אלף שהרב החזיר אותם בתשובה.

קליטת עולי ברית המועצות לשעבר

עם פתיחת שערי הברזל מברית המועצות והעליה הגדולה בעקבותיה, התגייס כל כולו לקירוב העולים ליהדות ולהשפיע עליהם לקבל חיי תורה ומצות, הוא היה שותף פעיל בהקמת ישיבות ומוסדות תורניים בברית המועצות לשעבר לאלו שלא עלו עדיין, עמד בראש משלחת רבנים הראשונה שנסעה מהארץ ומארה"ב עם פתיחת שערי הברזל והתקבל בכבוד מלכים הן ע"י היהודים שהיו שם והן ע"י אישים בכירים בממסד הקומוניסטי, גם בהמשך טרח ונסע פעמים רבות לקהילות השונות ברחבי

ביקש מהרב להתחשב במצבו המיוחד של הבחור ולחתן אותו בלי גיור, כיון שאין ספק שהוריו היו יהודים, הרב ענה: אולי אתה צודק אבל תן לי קודם לדבר עם הבחור

הרב ישב אתו לבד בארבע עינים רק אני הכותב נוכחתי שם, כשנכנס הבחור צעק בקצף: אני לא מבין מה הולך כאן, לחמתי במלחמת ששת הימים חברים נפלו ונפצעו מימיני ומשמאלי ואף אחד לא שאל אותי עבור מי אתה נלחם אולי אתה בכלל לא יהודי, וכעת כשאני בא להרשם לנישואין פתאום נזכרו שעלי לעבור גיור, וסיים בכעס אני לא טובל.

הרב הרגיעו בנועם, ואמר בא ונשוחח כמה דקות, התחיל לספר לו על השואה האיומה ומשמעותה, נהרגו ונשרפו מליונים רבים הם ובניהם בלי להשאיר זכר בעולם, ביניהם הוריו שיש לשער שהיו יהודים שומרי תורה ומצוות, אך בשונה מאחרים הוריו זכו ובנם ניצל בנס, הרב סיפר ברגש כמה תפילות התפללו ההורים בעולם העליון ששם נמצאים כל הנשמות שנהרגו על קידוש השם שבנם יזכה לצאת מן המנזר ולשוב לחיק האומה הישראלית וכמה הם שמחו כשזכו ונשאר להם נצר, כמה שמחו שנצר זה זכה לעלות לארץ ישראל ולחונן את עפרה שזה משובש כל יהודי, אין ספק שזה בזכות התפילות של ההורים בגן עדן, הרב המשיך לתאר את השמחה הגדולה כעת של ההורים שבנם זוכה להקים בית בישראל הרי אין קץ לאושרם ובודאי בשמים הם שומרים ומתפללים עליך.

הרב המשיך ושאל 'נו, ומה אתה עשית למען ההורים המסכנים הרי לא זכית להביא להם אף פעם אפילו כס תה, וסיים: עתה הגיע תורך לעשות למען הוריו דבר קטן מאוד לטבול ולהצהיר שאתה מאמין באמונת אבותיך אמונת בורא שמים וארץ, תיאר בפניו מה רב הזכות שיש לו לקיים פעם אחת בחייו מצות כבוד אב ואם, הרי אין קץ לנחת רוח שתגרום להוריו וכו', הרב שאל, למה לא תשמח לעשות נחת רוח להוריו בדבר שאף אחד לא יודע שטבלת רק אני, המזכיר שלי ומזכיר הקיבוץ הנ"ל, הבחור התרגש והתרכך והסכים לטבול לשם יהדות, למחרת נסענו שלושתנו למקוה כשלא היה שם אף אחד, מזכיר הקיבוץ הספיק עוד ללחוש לי שהוא נרגש מאוד מכח האל-אנושי של הרב שתוך כמה דקות הצליח לשכנע את הבחור אחר שיותר משבוע צעק כל הזמן שבשום אופן הוא לא לטבול והנה הוא הולך ברצון ובשמחה.

אחר שטבל וקיבל עליו אמונת אלקי עולם, עוד לפני שהספיק להתלבש לגמרי, נפל עליו הרב וחייב ונישק אותו בחמימות ובהתרגשות כשהבחור פורץ בבכי מר בדמעות שליש משמחה ומנשק בחזרה להרב, מזכיר הקיבוץ שעמד לידי גם פרץ בבכי מרגש

רוסיה ואוקראינה להשמיע דבר היהדות ולהחזירם לחיק אבותיהם, באחד הפעמים שביקר שם נפגש עם שר החוץ הרוסי כדי לשכנעו לתת יותר חופש דת ליהודי רוסיה

כשנפתח מסך הברזל מברית המועצות לשעבר וניתן היה לבקר שם היה הרב זצ"ל בין הראשונים שבמסירות נפש נסע לשם לחג הפסח כדי לחגוג ליל הסדר עם יהודים שניתקו למעלה משבעים שנה מכל הקדוש והיקר להם, כל כוחו הריטורי השקיע כדי לשכנע את האומללים שלא ידעו יהדות מהו, כל יום נסע לעיר אחרת במקומות שמתקיימים קהילות ישראל כדי להרצות ולהחדיר בהם אמונת אלקי עולם, אי אפשר לתאר או לכתוב גודל המסירות נפש בפועל ובמעש בפעולה זו כשעזב את משפחתו העניפה כאן בארץ הקודש בחג והסתובב כל ימי החג בארץ ציה ושם מתורה ויראת שמים, הרב חזר משם אחרי החג כל כולו סחוט וחלש מרוב התלאות וכל זאת לזכות את עם ישראל ולהכניס מבחינה רוחנית לעלייתם ארצה.

עמד בקשר מתמיד וחילופי מכתבים עם כל פעילי קליטת העולים השונים, החל ממשרדי הממשלה ועד לגופים ועמותות השונים שעסקו בקליטתם הרוחנית של העולים, ואף עזר לדאוג להם לתקציבים ותרומות מאחינו בני"י, בכרוז שהפיץ בזמנו לכל הגורמים שהוא אחד מיני רבים כותב: זכינו לחזות בחסד ד' בקיבוץ נדחי עמו ישראל, השבים אל ארץ קדשנו "יציאת רוסיה - תש"ן" והיא מחייבת את בית ישראל במאמץ כביר של קליטה ופתרון בעיותיה כגון דיור, תעסוקה, שפה, וכל הכרוך בכך. **אך הבה ונדע! אחרי ניתוק של שבעים ושנים שנה, בהם נותקו אחינו האהובים, והפרדו ע"י מחיצות של ברזל מגוף העולם היהודי מתורה ומצוות, מבתי כנסיות ומדרשות שננעלו, ומתלמודי תורה וישיבות שהוגלו, עתה הופכת להיות הקליטה הרוחנית לצורך של פיקוח נפש כלל ישראלי."**

במכתב נוסף שמיועד ל"אחינו בני ישראל" מבקש הרב שכ"א ישתתף כיד ד' הטובה עליו בארגונים ובשליחים לרוסיה שמטרתם להשיב לב אבות על ידי בנים, ובהמשך הוא כותב: אנו חיים בתקופה בה הבטחת הקב"ה מתקיימת לעינינו "אם יהיה נדחק בקצה השמים משם יקח ומשם יביאך אל הארץ", ההתעוררות האלקית הזו מחייבת את בית ישראל כולו, ובכל הדורות ידעו וחשו ישראל כי "כל ישראל ערבים זה בזה!", ומוסיף: הקב"ה הטיל על דורנו משימה, של בנין הרוח בכלל ישראל מחדש, וב"ה כי אחים אלו למרות שהינם בחינת "אני ישנה, ובכל זאת ליבי ער".

תהא נשמתו הטהורה צרורה בצרור החיים להמליץ טוב בעד משפחתו ובעד כלל ישראל!

כב' הרב הראשי לרוחניות במחיצת רבני העיר, העומד למעלה בצד ימין הם כותב המאמר

גדול מדור הנפילים

מר ליאור פרישמן שיחי'

יו"ר המועצה הדתית, רחובות

ימי השבעה על פטירתו של הרב שמחה הכהן קוק זצ"ל, רבה של רחובות, מסתיימים היום. על דמותו כמנהיג תורני מזה עשרות שנים בעיר שוחחנו עם יו"ר המועצה הדתית ברחובות, עו"ד ליאור פרישמן.

פרישמן אמנם מונה ליו"ר המועצה הדתית רק לפני כחודשיים וחצי, אך הקשר שלו עם הרב מתחיל לפני כ-18 שנים, עוד בהיותו נער בעיר. "זכיתי להידבק ברב. עוד כנער למדתי אתו דף יומי, נפשי נקשרה בנפשו וזכיתי לאלפי שעות במחיצות של הרב קוק, כאיש ציבור, במעשי החסד של הרב ועוד".

על דמותו של הרב כרב עיר שתושביה הם בני המגזרים השונים והמגוונים במשך עשרות שנים, מספר עו"ד פרישמן: "הרב היה דמות יוצאת דופן. הוא היה חמישים שנה רב העיר לאחר שדודו הרב שלמה קוק נהרג עם רעייתו ושני ילדיהם בתאונת דרכים. המיוחד בו הוא שהוא הצליח לאחד סביבו את כלל סוגי האוכלוסייה בעיר. היה לו קשר יוצא דופן עם הציבור החרדי, הדתי והמסורתי והחילוני".

פרישמן מספר כי "בכל שנה הקפיד הרב לקראת ראש השנה ויום כיפור לעבור בכל בתי הספר בעיר, יסודי חטיבות ביניים ותיכונים בכל המגזרים. באחת השנים ליוויתי אותו. בבוקר הוא מסר שיעור בתיכון דה-שליט החילוני ובו למעלה מאלף תלמידים, בצהרים הוא העביר שיחה בסניף בני עקיבא ובערב נסענו לשיבת פונבז' שבבני ברק, שם העביר שיעור. איזה דמות יכולה באותו יום לעבור את המגזרים?", הוא שואל וקובע כי מקורה של היכולת הזו היא אופיו של הרב כמי שצויד בדרכו של אהרון הכהן, רודף שלום ואוהב את הבריות.

"הוא הראה עד כמה התורה נמצאת בסוד נפשו של עם ישראל. גם לציבור שלא שומר מצוות הוא ידע להראות את גדלות התורה", אומר פרישמן ומספר על דוגמא נוספת לכך: "שבת אחת הגיעו לביתו, דפקו בדלת ואמרו שיש סניף צופים שפתחו בשבת מחנה אוהלים כהכנה לקראת מחנה הקיץ, כרב העיר תנזוף בהם על חילול ה'. הרב קוק אמר שיתארגן ויגיע. הוא חזר עם שקית ביד. הוא הגיע לסניף הצופים,

הוציא מהשקית יין גביע וכמה חבילות עוגיות, קיבץ את החניכים עשה להם קידוש וחילק להם עוגיות, דיבר איתם על ערכה של השבת והאיר להם פנים".

"בשבת באחת השכונות הרדיות הוא ראה נערים שצועקים שאבעס על נהגים. הוא אמר להם שצריך לצעוק שאבעס לתוך הלב שלנו ולתקן את שמירת השבת שלנו פנימה ואם נתקן את שמירת השבת שלנו גם אחרים יתקנו את שמירת השבת שלהם", מספר פרישמן ומוסיף אירוע נוסף: "היה אמור להיפתח קניון גדול בעיר, ותוכנן שהוא ייפתח גם בשבת. פנו אליו והציעו לקיים שם משמרות מחאה והפגנות. הוא לא הסכים והנהיג שיחד עם תנועות הנוער היינו עושים ברחבת הקניון קבלת שבת בשמחה וריקודים לעיני העוברים והשבים. לאחר שהתפזרנו לבתים הרב נכנס לחנויות ודיבר עם בעלי החנויות במאור פנים על חשיבות שמירת השבת עבור עם ישראל. בתוך שבתות אחדות החליטו בעלי עסקים שלא רוצים להמשיך בפעילות הקניון בשבת ומאז הקניון ברחובות סגור בשבתות, בניגוד לקניונים אחרים בארץ".

מוסיף פרישמן ומספר על הנהגת הרב לקראת פסח ובסוגיית הכשרות בעיר, וכך גם על עניינה של השמיטה ושמירתה בעיר. "לפני 14 שנה הוא הגיע להבנה עם שוקי פורר, ראש העירייה, ואמר לו שאנחנו בעיר רחובות, שהראי"ה קוק היה רב המושבות ואהב את המושבה רחובות, מחובתנו לשמור על השמיטה, אבל לא בגלל השמיטה הציבור החילוני צריך להרגיש מקופח, ולכן אני מבקש השקעה של שנתיים לשתילת עצים ופרחים לפני השמיטה. הייתה לו שמחה גדולה לראות את גינות העיר מתכוננות לשמיטה".

האם הכול עבר ברוגע ובנחת תחת הנהגתו? האם לא היו ויכוחים וסערות סביב ענייני הדת בעיר? פרישמן מספר כי אכן "היו ויכוחים, אבל הם היו לגופם של דברים ולא לגופם של אנשים. כשהיה צריך הייתה לרב תקיפות. בשיבה אחת של מועצת עיר הרב דיבר בתקיפות גדולה נגד ראש העיר, סנדלר. כעבור שעותיים הרב התקשר לראש העירייה לומר שהוא מעריך ומוקיר אותו ומזמין אותו לסעודת שבת אצלו. סנדלר הזכיר שרק לפני שעותיים הרב דיבר בתקיפות נגדו. הרב אמר לו 'דיברתי בתקיפות לטובת העיר כי תושבי העיר חשובים לי, אבל זה לא מוריד מהערכתי אליך'".

על הדאגה לתושבי העיר מוצא עו"ד פרישמן דוגמא נוספת: "ברוב המועצות הדתיות כלה צריכה להביא אישור למפגש אחד של הדרכת כלות שעברה. הרב הנהיג שכלה תקבל אישור רק אחרי שלושה מפגשים. מישהי שאלה אם הוא מבקש להקשות על הכלות, והוא השיב שהוא יודע שמפגש אחד לא יספיק והדברים יביאו לויכוחים

רב של כל תושבי העיר¹

הרב אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א

בן הרב

אבא זצ"ל היה איש חינוך, היה ראש ישיבת מרום ציון, ואח"כ ראש ישיבת בני"ע נתניה, וראה את עצמו כאיש חינוך.

בעקבות מותו הפתאומי של אחיו הרב שלמה זצ"ל בתאונת דרכים, בקשו מאחיו הרב שמחה לבא לכהן כרב ראשי של רחובות, ואבא לקח על עצמו את המשימה הזאת, לבא לכהן כרב.

מתוך ההכרה של גודל האחריות של התפקיד הזה, בקשר עם הציבור ובהשפעה על הציבור, מתוך שאבא הכיר את גודל האחריות, הוא בא למלאות את התפקיד הזה באמונה, לקח את התפקיד בחרדת קודש.

ואז הוא הלך לכמה וכמה אנשים גדולים, גדולי ישראל, וביקש מהם עצות והדרכות לתפקיד החדש. מה שיצא לו מהשיחות האלו, שאם הוא רב אזי הוא רב של כולם, מקצה אל קצה, של כל תושבי העיר, מהכי חרדי עד הכי חילוני, ללא יוצא מהכלל, רב של כולם לגמרי. ואז הוא קיבל על עצמו שכל מי שהוא יכול להשפיע שם, ליצור קשר, הוא הולך לשם. לכל גוף, כל מוסד חינוכי. ולא באופן של מלמעלה למטה, אני בא להשפיע, אלא כשווה אל שווה, לראות את הנשמה של כל אחד, את ה"נשמה שנתת בי טהורה היא", לכבד את האדם, לראות ולשבח את הדברים הטובים שבו, וקצת להרים למעלה, לתת מושגים של רוח וקדושה, כל אחד לפי מה שיכול לקבל.

דבר שני שקיבל על עצמו אז, שהואיל והוא הולך להיות רב ולהפגש ולעסוק עם הרבה סוגי אנשים, הוא צריך כל לילה כשחוזר הביתה לשבת עם עצמו זמן מסוים, ולחשב חשבוננו של עולם, מה הקב"ה רוצה ממני, להיות דבק בקב"ה. להיות עם נקודת האמת הפנימית שלו, ולא כפי מה שקורה לפעמים שהעוסקים בצורכי ציבור, שלאט לאט נוטים מדרך האמת ימינה ושמאלה.

אבא זצ"ל פעל בהרבה דברים של כלל ישראל, בכל מה שקשור לתורה, לקדושה,

בינה לבין בעלה והדברים יגיעו לפגיעה בשלום בית ואני דואג לשלום הבית של התושבים".

עוד הוא מספר כי לאחר פטירת הרב נתקל בקלסר ובו מכתבי פניות של תושבים לרב, וביניהם מצא פנייה של אדם שכתב לרב עד כמה הוא מעריץ ומוקיר אותו ואינו יודע את נפשו מרוב תודה לרב. "מדובר באסיר שהיה בכלא רמלה, אשתו הגיע לרב וסיפרה שבגלל בעיית עיניים צריך לעקור לו עין. הרב הזדעזע ואמר שיפנה לאחד הגבירים בעיר שיתרום סכום שיאפשר להגיע לבדיקה אצל מומחה. הסכום נתנם והאסיר יצא בליווי לאותה בדיקה שהצילה את עינו. הוא כתב לרב 'לא פגשת אותי ואתה לא מכיר אותי ולמרות זאת דאגת לי. אתה בעיניי קדוש ועליון'".

"הרב שמחה קוק היה דואג לכל אדם. הייתי מלווה אותו בחזרה משיעור הדף היומי בבוקר. היה פועל ניקיון של העירייה שהיה מסתובב עם העגלה והפח לנקות את הרחובות. בכל יום הוא עצר באותה שעה בנקודה מסוימת שבה הרב עובר. הרב היה עוצר לידו ומאיר לו פנים בצורה יוצאת דופן. עבור אותו פועל זה הפך את היום כשרב העיר החשוב מתייחס אליי".

עוד מספר פרישמן על הקפדתו של הרב בענייני ממונות ודוגמא לכך עולה מסיפורה של כלתו: "למחרת החתונה התקשר אליה וביקש שהיא ובנו יגיעו אליו עם הצ'קים של החתונה. הכלה התפללה. הוא עבר על הצ'קים. כמה מהם הוא שם בצד וקרע אותם והסביר שמדובר בצ'קים שהגיעו ממפעל גדול שמקבל ממנו כשרות והוא לא מוכן לקבל מהם מתנה כספית. הכלה טענה שהם לא יודעים שהוא לא יפדה את הצ'ק והוא השיב 'הקב"ה יודע ואני יודע'. וכך בכל מקום שהיה חשש לנגיעה אישית הוא קרע את הצ'ק".

עוד מזכיר פרישמן את מסירות נפשו של הרב למען העולים מרוסיה אחרי נפילת מסך הברזל, היותו רב בית כנסת החורבה בירושלים, מסירות נפשו על ארץ ישראל שבאה לידי ביטוי בין האשר כאשר לפני העקירה מגוש קטיף התייצב בפני הרכב של שבעה שופטים ובכה בדמעות על הנושא. "כשהיה שומע על פיגוע היה לא יודע את נפשו מרוב צער", מספר פרישמן. "איבדנו גדול בתורה ובמידות ששייך לדור של נפילים".

כל הלומד תורה לשמה, זוכה לדברים הרבה

הרב בן ציון הכהן קוק שליט"א

ראש בית ההוראה הכללי, ירושלים, בן אחי הרב

מיהו הלומד תורה 'לשמה' אין לנו השגה בדיוק. אך התבוננות בדמותו של הרב מלמדת אותנו כי לפי השגתנו אכן זכה לרבות מהמעלות המובאות במשנה זו.

הרב היה רגיל להביא בשמחות נישואין על ברכת חתנים "שמח תשמח רעים האהובים" את ביאור הגר"ח מוולאז'ין (רוח חיים אבות שם) נקרא אהוב - שלא די במה שהאדם אוהב את הקב"ה, אלא צריך להשתדל שגם ה' יאהבנו. וכך חתן וכלה צריכים לדאוג לא רק לאהוב אחד את השני, אלא להיות אהובים אחד על השני. וכדברי רוח חיים: "והם נקראים רעים האהובים כי כל זמן שהם יותר ביחד, האהבה מתחזקת ביניהם. וכן העוסק בתורה, כל זמן שהאדם עוסק בה יותר בתמידות גם התורה מתדבקת בו יותר... אבל אם כוונתו לשם כבוד או פרנסה, בוודאי הוא אוהב את התורה כי היא פרנסתו, אך התורה אינה אוהבת אותו".

אכן מעלה גדולה היא לזכות להיות אוהב ה' "ואהבת את ה' אלוך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" (דברים ו, ה), אך לא די בזה. נדרש מהאדם לעלות עוד מעבר לזה - להיות אהוב כלפי שמיא עד שהלומד תורה לשמה "נקרא אהוב עד שמפני מידותיו הוא נאהב על הכל" (תפארת ישראל אבות שם). הרי שהאהבה לה זוכה הלומד תורה לשמה, היא אהבה הן אצל הקב"ה והן אצל הבריות. זכה הדוד זצ"ל שהיה ניכר שקטנים כגדולים, קרובים כרחוקים, לא רק שהוא אוהב אותם, אלא העריצו את דמותו ואהבוהו בכל לבם. הדרך בה זכה להיות אהוב על כולם, מפני ששידר לכל סובביו אהבה וכבוד, והם השיבוהו אהבה בכפליים.

משוחד לגבי בני תורה

ואף שאהב כל אשר בשם ישראל יכונה ודאג לטובת כל איש מישראל, אך גברה אהבתו העזה ללומדי התורה ויושבים על מדין.

לעם ישראל, לארץ ישראל, היה מלא מלא בעשיה ופעילות, בלי סוף, אבל השורשים של כל העשיה הזו היו אותם שעות שהיה עם עצמו, הן בשעות הלילה המאוחרות, והן בהשכם בבוקר, היה קם כל בוקר בשעה שלוש או ארבע, לומד עם חברותא, ואח"כ היה מפיל תחינה לפני הקב"ה [בחדרו, בו היו הרבה ספרים וארון קודש עם ספר תורה] על כל הנצרך לכלל וליחידים. היה רושם לעצמו פתקים לזכור על מי להתפלל, והיה עומד לפני ארון הקודש, ובוכה, על המצב בכלל ועל צרכי הפרט.

אבא לא סיפר בבית כלום מכל העשיה שלו. למרות שהיה כ"כ עסוק בהרבה דברים ואירועים בעיר רחובות ובארץ הקודש, אבל לא סיפר בבית שום דבר מהעשיה הציבורית. לא רק בבית, גם לא לאנשים מקורבים אליו, לאנשים הכי קרובים אליו. הוא לא דיבר על דברים שעושה ועשה, אלא פשוט עשה, אא"כ אם היה צריך איזו עזרה לענין כלשהו, היה נצרך למישהו שיפעל יחד איתו, אבל לא סתם לספר. ולא כפי טבע האדם הרגיל, שאוהב לחוות דברים עם אנשים, ולספר דברים שקרו לו. אבל אבא חווה את הדברים עם הקב"ה, הרגיש כלהזמן כעומד לפני השם, ואין צורך לספר לאחרים...

אבא זצ"ל היה חוזר פעמים רבות על ההלכה בשו"ע (צד, א) שהאדם בתפילתו צריך לכוון ליבו לירושלים, למקדש ולבית קודש הקדשים, ושם במ"ב: "ור"ל שיחשוב בליבו ורעיונו כאילו הוא עומד במקדש אשר בירושלים במקום קודש הקדשים". וכך היה הוא מתפלל, בהרגשה זו. גם כשהיה הולך לכותל המערבי, לא היה הולך לכותל, אלא הולך להכנס למקדש, אלא מה אפשר לעשות, אי אפשר להכנס, נעצרים בכותל.... כל המציאות והחיבור של החיים שלו, של התפילות, היה חיבור לתוך בית המקדש, לתוך קודש הקדשים.

גדולים. אך מי שחי בקטנות לא רק שהמושגים והמעשים קטנים, אלא אף הפירות יוצאים ממנו בהתאם.

הובא בירושלמי (ביכורים ג, ג) לשלושה מוחלין על כל עוונותיהם - לגר שנתגייר, לחתן, ולנשיא העולה לגדולה. המהר"ל (חידושי אגדות סנהדרין יד, א) שנמחלים עוונותיהם מפני ששלושה אלו יצאו משורש החטא. וכשאדם מתנתק מסיבת החטא, ממילא אין סיבה להשאיר עליו את החטא אחר ששב מחטאו ולא ישוב לזה החטא לעולם, וממילא נמחלים עוונותיו.

והקשה המשגיח הרב שלמה וולבה זצ"ל: בשלמא מובן מדוע גר שנתגייר יצא משורש החטא, שכן בגוי יש טומאה המביאה לידי חטא ומשנתגייר נטהר מטומאה זו ויצא משורש החטא. וכן רווקות זו סיבה לחטא ומשנושא אישה עוזב בזה את רווקותו. אך מדוע נשיא העולה לגדולה נחשב שעוזב את "שורש החטא".

אלא שמכאן מוכח מכאן שקטנות היא אם כל חטאת, כל החטאים נובעים מקטנוניות, תאוות הם קטנוניות לכעס, מידות רעות הם קטנוניות להקפיד על זוטות ולעוד חטאים רבים.

ולכן אמר רבי אלעזר אין אדם עולה לגדולה אלא אם כן מוחלין לו על כל עוונותיו - כי בזה שעלה לגדולה מתעלה מפחיתות החומר, ובזה מסולק החטא ממנו. הרי שעצם זה שמתעלה, כבר החטא מסולק ממנו בעצם, שהרי לא עוסק בתאוות וקטנוניות, אלא בדברים נעלים ומרוממים.

הגדלות הפנימית שחי בה, ניכרה בכל תחנות החיים, הן כשכיהן כראש ישיבה בבית וגן ובנתניה, והן אחר כך כרבה של רחובות וכשהקים את ישיבת מאור התלמוד לתפארת. הכל חי בגדלות, ומתוך שימת לב והקרנת אהבה וחשיבות לכל אחד.

ומחמת כן אף תפילותיו המשתפכות היו בגדלות עצומה וביתר שאת כאשר היה בעל תפילה בימים נוראים בישיבה הקדושה ובשאר מועדות או בסתם יום של חול, כשהתחנן מעומק לבו שייבנה המקדש מתוך ציפיה לגדלות פנימית אמיתית בביאת משיח.

תפקיד הרב כאוניה בלב ים

באגרות רעק"א (אגרת חי) דימה תפקיד הרב לאוניה בלב ים, שלמרות שעברו בים כבר רבבות אוניות, כל אניה צריכה לפלס לעצמה נתיב חדש משלה. כך כל רב צריך לפלס לעצמו נתיב חדש ולהנהיג את רבנותו בהתאם לקהלו וכפי רוחו וכוחו.

וכפי שהעיד על עצמו בצוואה שכתב: "תמיד היתה ותהיה אהבתי לשיבות אהבת נפש ממש, וכמעט שניתן לומר שאני משוחד לגבי בן תורה לצדד לזכותו". כעין שהשתבח רבא בעצמו (שבת קט, ב) שכשמגיע צורבא דרבנן לדין אינני מניח את ראשי על הכר עד שאני מהפך בזכותו. ומר בר רב אשי אמר שאני פסול לדון תלמיד חכם, משום שאני משוחד לטובתו, ואין אדם ראה חובה לעצמו".

ומסיים את צוואתו: "אנא בני הישיבה שיקדישו זמן ללמוד עבור נשמה כה אוהבת את לומדי התורה ודורשיה".

עוד כתב שם בצוואה "שנות הנחת וההתעלות שלי היו בין כתלי בית המדרש, כמעט כל שנות הסתופפותי בכותלי הישיבות היו לי למשיב נפש". ואכן פעמים רבות הביע את צעריו על שלא המשיך עוד שנים רבות בלימודיו בכולל, וזאת למרות שאף בשנותיו הצעירות בעת לימודו בכולל, מסר שיעורים לרבים והאריך את התורה על כל שומעיו והעמיד מהם תלמידים רבים.

סיפר לי הגאון רבי שילה רפאל זצ"ל, אשר לימים כיהן כאב"ד ירושלים, שבנערותו בעת לימודיו בתיכון שמע מהדוד, שהיה אז אברך כולל, שיעורים בגמרא. הדוד החדיר בהם מוסר במהות חובת האדם בעולמו, ובתוך שיעור גמרא הצליח לסיים עם בני הכיתה ספר 'מסילת ישרים'. ומתוך האמת שבערה בקרבו באהבת התורה ויראת ה' שהחדיר בהם, החליט הרב שילה בסוף השנה יחד עם חבר נוסף מהכיתה - הגאון רבי אליהו בקשי דורון אשר לימים כיהן כראשון לציון - לעזוב את התיכון ולעבור ללמוד בישיבה.

אהבת התורה שבערה בקרבו השפיעה על כל סובביו, עד ששכניו בכל המקומות בהם התגורר, אף אלו שהיו בתחילה רחוקים משמירת התורה והמצוות, הפכו לשומרי תורה ומצוות, מגדלים בניהם על ברכי התורה בישיבות.

עזיבת הקטנוניות

תחושת החלל שהותיר בלב כל מכריו ואוהביו - "שר וגדול נפל בישראל" (שמואל ב ג, לח) וכפי שהאריך לבאר דודי הגאון רבי יעקב כ"ץ בהספדו שאדם 'גדול' הוא מי שכל הלך חייו - בגדלות. ניתן למצוא אנשים שונים הנושאים את אותה משרה תורנית רבנית, אך קיים הבדל עצום בין כל אחד מהם בצורה בה הוא חי. מי שחי בגדלות, ממילא לא רק שכל פעולותיו נעשות גדולות, אלא אף כל המושגים שלו גדולים, וכל עבודתו היא לגדל אחרים, וממילא אף הפירות היוצאים ממנו נעשים

נעימות מיוחדת

הרב יוסף צבי רימון שליט"א

רב מועצה אזורית גוש עציון

החיך והנעימות המיוחדת, הם מאפיין מיוחד שהיה לרב שמחה הכהן קוק זצ"ל. זכיתי להיפגש אתו כמה וכמה פעמים, ובכל פעם חדרה הנעימות המיוחדת ונתנה רצון מיוחד להמשיך בשיחה ובלימוד.

הרב היה מלא בתורה. למדן הלומד תורה בעומק ובחדווה. עם הרב שוחחתי בענייני הלכה ולימוד, בעיקר סביב עניין השמיטה ולעתים בנושאים אחרים. לפני שבע שנים, בשמיטה הקודמת, היתה לנו שותפות מיוחדת במינה בהעצמת פירות אוצר בית דין. חברנו יחד, הרב שמחה הכהן קוק, הרב מנדלסון, רב המושב קוממיות, ואני, כנציג אוצר בית הדין של גוש עציון, לחזק חקלאים המתאמצים לעשות אוצר בית דין, למרות הקשיים הרבים שיש בכך. הרב התלהב מאוד מהעניין, ואף ביקש מהאדמו"ר מקאליב זצ"ל לבוא ולהשתתף באירוע. היה אירוע מרגש ביותר.

שוחחתי עם הרב בנושאים שונים, ואחד מהם היה עניין יישוב ארץ ישראל. יישוב הארץ היה חשוב מאוד לרב. העקירה מגוש קטיף גרמה לו לזעזוע גדול. הוא הצטער צער גדול, ניסה לעשות מה שביכולתו והשתדל לחזק את תושבי גוש קטיף, ולכן שמח מאוד על הקמת "תעסוקטיף", שבה סייענו לתושבי גוש קטיף לחזור למעגל העבודה.

אחי היקר, ד"ר אפרים רימון הי"ו, היה רופאו של הרב קוק, והיה בקשר קרוב מאוד עם הרב. הוא סיפר כיצד היה חשוב לרב לחזק את הקשר בין הרבנים לרופאים, וכמה היה חשוב לו לדאוג להרחבת הידיעות ההלכתיות של הרופאים. לכן, ארגן הרב קוק ביחד עם אחי שיעור לרופאים פעם בחודש. הרב קוק ביקש מאחי שידאג לברית מילה של עולים מרוסיה, ובעקבות זאת זכה אחי ללמוד עם הרב קוק הלכות מילה.

הרב היה אוהב כל אדם. ראיתי אותו כמה פעמים ברחובות משוחח עם אנשים שונים, מכל קצוות הקשת, באהבה גדולה, ושמעתי מאחי ומאנשים נוספים, כיצד היה עוסק בחסד, הולך ומסייע בעצמו לאנשים בודדים, ליתומים ולאלמנות וכואב את כאבו של כל אדם.

ומכוח זה שחי בגדלות פנימית אמתית, החדיר 'רוממות' בכל דבר ולכל סובביו, ודמה בזה למלאך האומר 'גדל' לכל החוסים בצילו, עד שרבים רבים השיב מעוון והעמידם במסילת הישרים בגדלות ה'.

ולכל זה זכה מתוך קביעותו בלימוד המוסר בצורה מעוררת השתאות. בשעה שלמד בישיבת סלבודקא הרבה להסתופף בצילו של המשגיח הגאון רבי יחזקאל לוויןשטיין בישיבת פוניבז' ולשתות בצמא את דבריו. וכשאחיו יבלחט"א ראש ישיבת מאור התלמוד הגיע ללמוד בישיבה התעניין המשגיח ושאלו: "האם אתה כמו אחיך? הוא היה שומע טוב, הוא היה מבקש".

על החובה בקביעות המוסר אמר לו מרן הרב שך כי רב שלא קובע לימוד מוסר פעם בשבוע, בעל כורחו הוא ישתבש, שהרי אם לכל אדם לימוד מוסר הוא הכרח, אצל רב הוא פיקוח נפש מחמת שנמצא בסביבת אנשים פחותים שכל מעייניהם הוא היפך התורה ועבודה.

כהן נאמן כאשר בלבבי ובנפשי יעשה

לדרכו של מורנו הרב שמחה הכהן קוק זצ"ל בהנהגת הרבנות

ר' גבריאל יצחק רוונה שיחי'

ביום כ"ג אייר ה'תשפ"ב נתבש"מ רבה הישיש של רחובות ת"ו, העיר שבה גדלתי, מזקני הרבנים בא"י, מו"ר הרב שמחה הכהן קוק זצ"ל.

את הרב הכרתי משנת תשל"ז ושמרתי על הקשר אתו עד לשנים האחרונות. הרבה ראיתי אצלו והרבה שמעתי ממנו, הן בדרשות ובשיעורים והן בשיחות אישיות, דברי תורה ודברי מוסר, אמירות מעודדות וגם תוכחת מגולה מתוך אהבה מוסתרת, סיפורים על אודות העבר ודעות על אודות המתרחש בהווה. ראיתי אותו בעתות שמחה ובעתות צער, ברשות היחיד וברשות הרבים, הרבה היה ללמוד ולספוג ממנו, מאישיותו, מתורתו ומארחותיו.

ברשימה דלהלן אתמקד בתיאור הנהגתו הרבנית ובתיאור הדרכים בהם פעל לביסוס ולחיזוקו של מוסד ה'מרא דאתרא'. יודגש שהדברים נכתבים מזווית ראיית, הצרה היחסית, ומן הסתם אינם מראים תמונה מלאה. עם זאת דומה שיש בהם בכדי לשרטט קווים לדמותו של רב בישראל, לאופיו של מוסד רב העיר ולהגדרת תחומי פעולתו.

את העיר כינה הרב תדיר 'עירנו רחובות' ובדרשותיו שולבו פרטים מקורותיה. הרב הרבה להזכיר שמייסדי העיר, המושבה דאז, היו יהודים שומרי תורה ומצוות וביניהם גם מחניכי וולוז'ין. הרב סיפר על האיכר לבקוביץ שהסכים למסור מאדמותיו לציבור, בתנאי שברחוב שייסלל בהן, הקרוי כיום על שמו, תשמר השבת, תנאי שלמרבה הצער לא התקיים. הרב הרבה לספר על רבנים שפעלו בעיר בעבר. כך, למשל, כאשר ציטט מתוך התרגומים הארמיים למקרא, הקפיד להזכיר את הרב טוביה ויין זצ"ל שהחל בתרגומם לעברית. במסיבות החג הציבוריות שבביתו נהגו לשיר את הניגון הידוע 'ונראה' המבוסס על הפסוק 'עין בעין כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון' [ישעיהו נב ח] וכולל אותו, עם סיום השירה, כטקס קבוע, היה הרב מספר שאת הניגון למד מהרב זבולון גרז זצ"ל שכינה כאב"ד בעיר, תוך הוספת פרטים על אודותיו, על לימודיו בישיבה בחברון ועל פציעתו הקשה בטבח בתרפ"ט, פציעה ממנה סבל עד סוף ימיו ושנכרה ביציבתו ובהליכתו.

גם את חיילי צה"ל מאוד אהב והיה כואב מאוד, לעתים עד דמעות, כאשר שמע על כל חייל שנפגע. הרב הוביל מיזם נפלא בזמן מבצע "עמוד ענן", בשם "אלף למטה". חיילים מעבירים את שמם, ואנשים לומדים, אומרים תהלים ומתפללים לזכותם. הוא דיבר אתי על כך בדמעות. כל כך היה חשוב לו שיתפללו בעבור כל חייל.

זכיתי גם לקבל מהרב הסכמה לספרי על הלכות שבת ועל סדרת "הלכה ממקורה". הוא נתן הסכמה לאחר שעבר על חלקים נרחבים מהספר. ב"ה הספרים מצאו חן בעיניו וזכיתי ממנו לחיזוק מיוחד. הוא אמר לי שהוא שמח לראות כתיבה הלכתית עמוקה ורצינית, בצורה נעימה ובהירה, ושצריך לעודד ולחזק כתיבה בדרך זו. דברים אלו של תלמיד חכם כמותו, הוסיפו לי כוחות להמשיך ולעמול בכתיבה.

לרב שמחה קוק זצ"ל היו גם דברים נוספים שאותם חיזק מאוד. אחד מהם היה שמירת השבת, בעיקר בעיר רחובות. בצורה מיוחדת, הצליח להשפיע רבות ולחזק את השבת בעיר.

אבד מאיתנו תלמיד חכם, רב גדול, שהיה גדול בתורה והיה גדול באהבת אדם. בזכותו התקרבו רבים לתורה מתוך אהבה גדולה, בזכותו זכו רבים לחסד ולרחמים, לאהבת ה' ולאהבת אדם.

ראה לנכון, מאמירות שהיו עלולות לעורר ביקורת. כך, למשל, מנע הרב הרצאה של ישעיהו לייבוביץ' באחד מבתי הכנסת בעיר, וההרצאה הועברה לאולם ויקס שבמכון ויצמן. בשנים קודמות אף ארגן הרב הפגנות נגד המיסיון ובעד שמירת השבת, אליהן הצליח לרתום גם קהל שאינו משתתף בדרך כלל באירועים מסוג זה, דומה שבשנים האחרונות נקט הרב יותר במהלך של פעילות שקטה מאחורי הקלעים, וכדבריו - "צריך לצעוק מפני שצועקים, לולא היו צועקים, לא היו צריכים לצעוק".

מגיל צעיר היה קשור במידה מרובה לעולם הישיבות, ונראה שעם השנים הלכה והתהדקה עוד יותר זיקתו לעולם זה. בשיחות אלה נשזרו זיכרונות משיבות חברון בירושלים וסלבודקה בבני ברק ומראשיהן, וסיפורים על אודות ישיבות העבר בליטא.

רוב המשתתפים, בייחוד בשנים האחרונות, במסיבות החג של שמחת תורה, שביעי של פסח ושבעות, שנערכו בביתו, היו מבני הישיבה ושררה בהן אווירה ישיבתית מובהקת שהזכירה את הסיפורים על אודות מסיבות החג בוולוז'ין, ישיבה ששמה עלה תדיר באירועים אלה.

אירוע חשוב אחר שרבים ממשתתפיו היו מבני הישיבה היה הכינוס בליל תשעה באב, ככולל ע"ש הרב אלימלך בר שאול זצ"ל, גם שם נשאה השיחה, שעסקה בחורבן ובגאולה, אופי ישיבתי מובהק.

במפגשים עם הנוער בשכונות שררה אווירה קלילה ומשוררת יותר. הרב היה מספר על ילדותו בירושלים, על משחקי הכדורגל עם ילדי השכנים הערבים, על ההתבצרות בבית בבקרים של מתיחות, בהם אותם חברים למשחק יידו אבנים בבית היהודי היחיד בשכונה ומנגד עמדו ילדי המשפחה על הגג והניסו את התוקפים בידי אבנים נגדי, ועל המשחק המשותף בצהרי אותו יום, כשנרגעו הרוחות, שבמהלכו שבחו הערבים את היהודים על עמידתם האיתנה בבוקר.

הנערים מצדם חשו בנח במחיצת הרב ושאלו אותו שאלות שונות שהטרידו אותם, ביניהן כאלה הלקוחות מההסתה התקשורתית כנגד כל דבר שבקדושה. הרב ענה לשאלותיהם באורך רוח, בסבלנות ובפירוט.

קבוצת צעירים מבני השכונות שחשה כלפיו קרבה מיוחדת אף העניקה לו פעם תעודת תודה והוקרה מטעמה, בה הם כינו את הרב 'הגה"ק'. עמדתו לידו בשעה שהתעודה נמסרה לו, ניתן היה להבחין בתמיהתו על הכתרתו בתואר הנחשב למופרז אפילו כיום, בעידן אינפלציית התארים, אך לנערים לא אמר, כמובן, דבר.

הרב היה נצר למשפחה ליטאית שורשית, בעלת זיקה מסוימת גם לחסידות החבד"ת, והיה נטוע היטב במורשתו ובהווייתו המשפחתית. עם זאת, כיליד ירושלים, הכיר מקרוב, כבר מילדותו, מגוון עדות וקהילות. בבית הוריו, ששכן בבית מנדלבוים, בסביבה המאוכלסת ברובה בערבים, הושרש בו יחס הכבוד לכל אדם, בן ברית ולהבדיל שאינו בן ברית. עד כדי כך שאם המשפחה, הרבנית רחל ע"ה, הורתה לילדיה להימנע מלאכול בפניהם של השכנים המוסלמים בימי הרמדאן, כדי שלא לגרות את תאבונם ולצערם.

הזיקה האישית לקהלים ולמנהגים השונים, ההכרות עמם והכבוד כלפיהם, היו אצלו בסיס לרבנות מקומית השואפת להוות גורם מקיף ומאחד.

בהתאם לקו זה, נהג להתפלל לפי נוסח בית הכנסת שבו הוא נמצא, גם אם לא היה זה נוסח 'אשכנז' שאליו היה רגיל, שר פיוטים ספרדיים בבית הכנסת הספרדי, דרש ביידיש בקהילה חסידית ושוחח באנגלית עם עולים דוברי שפה זו, שמספרם בעיר אינו מועט ושרישומם בה ניכר.

כדי להתחבר לציבור יש לפנות אליו בלשונו. אינה דומה דרשה בבית כנסת של "בעלי בתים" לשיחה בפני בני ישיבה, ושני אלה אינם דומים לשיח במפגש עם נוער בשכונות.

בבתי כנסת של "בעלי בתים" דרש הרב בעברית תקנית ובנימה מאופקת. יכולתו לדבר בפני קהל זה בשפתו הלכה והשתבחה עם השנים וניכר ששקד על טיפוחה. הרב חש קרבה לדודו הגדול, הראי"ה, למרות, שכפי שענה לי כששאלתי אותו על כך, היה בן חמש כשנפטר ולא זכר אותו. קרבה זו הודגשה בדרשותיו בפני הציבור הדתי הרחב, שבו ישנה הערכה רבה כלפי הראי"ה, והרב הרבה לצטט בהן מדבריו.

יוצאות מכלל זה היו דרשות שבתות 'שובה' ו'הגדול', שתוכנן ברובו היה הלכתי למדני, למרות שרוב המשתתפים בהן היו 'בעלי בתים'. זאת כנראה בהתאם למסורת שאין לשנותה לפיה נושאות דרשות אלה אופי של שיעור הלכה עיוני. דומה שמעמדן של הדרשות שיקף, במידה לא מעטה, את מעמדו ואת מקומו של מוסד הרבנות בכלל בעיני תושבי העיר. הן נתפשו כמוסד מקודש, ורבים הגיעו אליהן. שיעורי ההלכה שמסר בשאר ימות השנה הותאמו לציבור המאזינים, הם התאפיינו בהיקף, בסדר ובבהירות ועסקו, פעמים רבות, בשאלות שעלו מתוך עבודת הרבנות והדיניות היומיומית.

עם מודעותו להלכי רוחו וחשיבתו של הציבור, הרב לא היה בגדר 'צורבא מרבנן דרחמו ליה בני מתא'. בשעת הצורך היה 'מוכח להו במילי דשמיא' ולא נרתע, כאשר

למענם. הרב שאף לקשר אישי, ככל הניתן, עם התושבים, בכל הגילאים, ולפחות עם בני התורה שבהם. פעם אמר לי שהדבר מתאפשר לו בהיותו רבה של עיר קטנה יחסית, רבה של עיר גדולה ומרובת אוכלוסין אינו יכול, לדעתו, להתייחס ליחידים ועליו לפעול דרך רבני השכונות.

שמור אצלי ספר 'פרקי אבות' עם הקדשה אישית, שקבלתי ממנו כפרס על 'רצון ללמוד בשבתות' בשיעור שהתקיים בביתו כשהייתי כבן עשר. מאוחר יותר התעניין בלימודי בישיבות ובמידת קשרי עם רבניהן. בהמשך הבאתי לו דברי תורה שכתבתי ביחוד בשדה הדרוש, אותם קרא ונראה שגם נהנה מהם. פעם לאחר שבת שבע ברכות לאחת מבנות משפחתו שנשאה לבחור מהישיבה שבה למדתי אז ציין בפני שהדרשות שנאמרו שם דמו מאד בצורתן ובסגנון לאלו שלי ושניתן להבחין שמוצאן באותו בית מדרש.

כשפניתי ללימוד תואר ראשון במדעי היהדות לא רווה מכך נחת ואמר לי "מה יהיה, הרי מלמדים שם שטויות" [קביעה שיש בה יותר מקורטוב של אמת] ודומני שאמר שלשם פרנסה עדיף ללמוד מחשבים וכיוצא. עם זאת, כאשר ביקשתי ממנו שיספר לי פרטים על אודות אישים שהכיר ומאורעות שנכח בהם לצורך כתיבה ומחקר, נענה לכך ברצון - "הרי אתה צריך לחקור ולכתוב". בהמשך תמיד התקבלתי בביקורי אצלו, בדרך כלל עם ילדי שיחיו, במאור פנים ובהתעניינות בי ובמשפחתי.

אחרי תקופה שבה לא הייתה לי עבודה מסודרת הגיעה לספריית האוניברסיטה בבאר שבע ספרייתו של ההוגה ישעיהו ברלין, שזכה, כידוע, ליוקרה רבה באנגליה בפרט ובעולם בכלל, בייחוד בקרב חוגי השמאל. עקב גודלו של האוסף נזקקה האוניברסיטה לעובד נוסף לטיפול בו, קיבלתי את התפקיד ובסופו של דבר השתלבתי בעבודה שם. כשסיפרתי לו על כך אמר לי "ודאי, כל הכבוד והפרסום שקיבל אותו ברלין לא היה אלא כדי שבסופו של דבר ליהודי כמוך תהיה פרנסה" [כנראה בעקבות דבריו הידועים של הרמב"ם בהקדמת פירושו למשנה].

להתעניינות כזו, ואף הרבה מעבר לכך, זכו לא מעטים שקבלו מהרב עידוד משמעותי ואף עזרה ממשית.

למרות שמחויבותו הייתה נתונה, בראש ובראשונה, לעיר שכינה כרבה, ראה הרב מחובתו לעסוק גם בעניינים ציבוריים כלליים, כמו כשרות המזון והסת"ם, ההתיישבות ביש"ע, השבת, המאבק בדיקטטורה של בג"ץ, הקמתה מחדש של 'החורבה' ועוד. ביקוריו בחו"ל נועדו אמנם, בדרך כלל, לאיסוף תרומות לטובת הישיבה, אך הם

אם כי הרב נהג את רבנותו ברמה, לא חיבב את הכבוד כשלא ראה בו צורך. תקופה מסוימת, בערך בהייתי בגיל בר מצווה, למדתי אתו שיעור קבוע אחר תפילת שחרית. הוא התעקש להחזיר את הספרים שלקח מהמדפים בעצמו ולא הסכים שאעשה זאת בשבילו. פעם, בשנים מאוחרות יותר, ליוויתי אותו בנסיעה במונית לחופה אותה ערך על גג ה'אידרא', בתחילה סרב לנצל את תעודת האח"מ המאפשרת לו כניסה ברכב למפלס העליון של רחבת הכותל, רק לאחר שטענתי שהשעה כבר מאוחרת ועיכוב נוסף יגרום לכך שהחופה תתאחר עוד יותר הסכים להיכנס לרחבה ברכב.

הרב הידק את הקשר, שהתרופף בדורות האחרונים, בין הרבנות לבין בית המדרש. הוא פעל רבות למען הקמתם וקיומם של מוסדות תורה בעיר, מוסדות אלה משתלבים במרקם העירוני, מחזקים את קהילות בני התורה בעיר משפיעים על אופייה וצבינה

הרב יזם את העברתה לרחובות של ישיבת 'מאור התלמוד' שהוקמה בירושלים ועמל במסירות לפיתוחה. ישיבה זו מכונה גם, לפחות בשמה הרשמי, 'מרכז התורה רחובות', ודומה שלא בכדי, כינוי זה, בא, כנראה, להעמיק ולחדד את זיקת הישיבה למקום ולהגדיל בכך את השפעתה. פעם אמר לי שלדעתו הקשר בין בני הישיבה לעיר ולתושביה חזק מהרגיל בישיבות במקומות אחרים, אמירה שיש בה בכדי לשקף את ראייתו את טיפוח הישיבה כחלק מאחריותו לעיר ולתושביה בכלל. הרב גם גייס כספים לרכישת שטח ולבניית מבני קבע לישיבה, וסבר שהמעבר לבית מדרש מרווח ונאה הביא לעלייה ברמה הלימודית בישיבה.

בעיר פועל שנים רבות בית המדרש למורים 'מורשת יעקב', שהוקם בשעתו בירושלים בידי הרב יעקב ברמן זצ"ל [ועל שמו הוא קרוי כיום] והועבר לרחובות ביזמת רב העיר דאז, הרב צבי יהודה מלצר זצ"ל. אריאל שרון, בהיותו ראש ממשלה, רצה להעביר את הסמינר ללוד, שם התפתחה קהילה ציונית-דתית, כדי לחזק את הנוכחות היהודית בעיר מעורבת זו. הרב, למרות גישתו הכלל ישראלית, חש, כנראה, מחויב, לפני הכל, לעירו, והתנגד לכך נחרצות. בסופו של דבר התכנית לא יצאה אל הפועל וסמינר 'מורשת יעקב' למורים נשאר במקומו אם כי אוחד עם מכללת 'אורות ישראל' שבאלקנה.

הרב לא הסתפק בדאגה למסגרת הציבורית ולפעילותה התקינה ופעל גם לרווחתם הרוחנית והגשמית של יחידים. יהיו אלה נערים וצעירים מתחזקים, או קשישים וקשישות, לאו דווקא מהמדקדקים בקלה כבחמורה, הזקוקים לחברה ולהקשבה. הרב דרש בשלומם, ארחם בביתו לסעודות שבת וחג ובשעת הצורך ניצל את קשריו

אמת מה נהדר היה כהן גדול

הרב אברהם שיש

רב קהילת קרית משה, רחובות

מורנו הרב שמחה זצ"ל כשמו כן הוא, היה מלא בשמחה ובחיות. מלא בעוז של קדושה ובנחת כלפי הסובבים. עדינו העצני.

בהיותי נער באחת השבתות כשהתפללתי בסמוך לרב שמחה ראיתי שלאורך כל התפילה הוא לא מוצא מנוח. באותו בית כנסת המתפללים הרבו לדבר. הרב שמחה לא היה מסוגל לגעור בהם, כי לא כך הייתה דרכו. מאידך, פטור בלא כלום אי אפשר

הרב שמחה ביקש ממני ללכת ולהביא לו סידור "תפילת כל פה", וביקש שאפתח ב"מי שבירך" שחיבר בעל התוספות יו"ט. מיד בסיום קריאת התורה עצר הרב את התפילה, והתחיל לספר למתפללים את סיפורו של בעל התוספות יו"ט, ר' יום טוב ליפמן, שלאחר פרעות ת"ח ת"ט עשה תענית חלום כדי לשאול מה הסיבה לגזרות הנוראות. מהשמים הודיעו לו שזה בגלל שהציבור מדבר בזמן התפילה. בעקבות זה הוא חיבר את ה"מי שבירך" למי שלא מדבר בתפילה.

בסיום הסיפור קבע הרב שמחה: מהשבת הזו ואילך בבית הכנסת הזה יוסיפו לברך את אלה שלא מדברים בשעת התפילה.

הקהל הבין היטב את דבריו של הרב שמחה. והדברים נכנסו ללבבות. בעדינות ובנעימות.

כך היה רבינו מאיר פנים בחביבות גדולה, ובלא ויתור על קוצו של יוד.

כשחזרתי לרחובות, לכהן ברבנות בקהילת קרית משה בעיר, הייתי מרבה להתייעץ איתו בענייני השכונה. באחת הפעמים כשהגעתי אליו להתייעץ בעניין מרכזי, אמר לי הרב שמחה בנחרצות, התפקיד שלך כרב זה לפעול בכל כוחך שהמשפחות ישמרו על טהרת המשפחה. מהי העצה שאלתי את הרב, והוא ענה לי: "דבר אל ליבם", זה הסוד המרכזי. וכמו שהוא היה עושה בהנהגותיו האישיות, כך ציפה מרבנים אחרים. הרב שמחה היה מוצא את דרכו אל ליבו של האחר בדבריו ובמאור הפנים.

נוצלו גם לחיזוק הקהילות המקומיות. פעם נסע לליקווד שבארצות הברית לשלושה ימים, לתמיהתי מה ראה על ככה לנסוע נסיעה כה מתישה לזמן כה קצר, השיב שנסע לשם השתתפות בהכנסת ספר תורה אליה הוזמן מתוך הנחתם של המזמינים שנוכחותו של אדם הבא ממקום רחוק עושה את האירוע למכובד יותר. עם קריסת ברית המועצות ופתיחת שערי המדינות הסובייטיות לשעבר, נסע הרב גם לשם. כבר אז הרב היה מודע לבעיות ההלכתיות שיתעוררו עם העלייה הרוסית וזכור לי שיעור שמסר על כך [השיעור עסק, אם זכרוני אינו מכוזב, בעיקר בהוכחת יהדות].

דרכו של הרב התאפיינה בהיענות לאתגרים העומדים בפני מוסד הרבנות המקומית, בהעמקת ובטיפול החיבור למקום ולתושביו, במחויבות לתפקיד ובמעורבות בענייני הכלל והפרט. נראה, שהדגם אותו הציב הרב ראוי להיות מקור השראה לעוסקים ברבנות בכלל, בהתאמה לאישיותם, למקומם ולזמנם.

זכתה רחובות שכהנו בה רבנים שעשו את רבנותה לאחת מהכהונות הרבניות החשובות.

עם יסודה נחשב כרבה הרב נפתלי הירץ הלוי, שהיה אז רבן של יפו והמושבות, בהמשך ירש אותו הרא"ה קוק, ששימש גם הוא באותו תפקיד ונטה לרחובות חיבה מיוחדת [הבית שבו נהג להתאכסן בשהייתו בה במימות הקיץ עומד עד היום על תילו ברחוב בנימין, מול חברת החשמל], אחריו היה הרב יהושע השל מרגליות, שהיה קודם לכן רבה של ווישניובה שבליטא, את מקומו ירש חתנו הרב צבי עפרון ששב לליטא ונספה שם בשואה, הי"ד, [רשימה מפורטת על אודות רבנים אלה קיבלתי בזמנו מהרב איתם הנקין, הי"ד] החליף אותו הרב צבי שטינמן ולאחר פטירתו נתמנה חתנו, הרב צבי יהודה מלצר, בנו של רבי איסר זלמן, בעל אבן האזל. רצ"י בחר להתמקד בישיבה שהקים והעביר את משרת הרבנות לרב אלימלך בר שאול, לאחר פטירתו של הראב"ש הוכתר כרב העיר הרב שלמה הכהן קוק, שלאחר שנהרג בתאונת דרכים מילא את מקומו אחיו הרב שמחה.

רבנותו הייתה חוליה, לעת עתה אחרונה, בשרשרת מפוארת של רבנים שכיהנו בעיר, כשלידים ועמם עוד תלמידי חכמים, חלקם בעלי משרות, חלקם חובשי בית המדרש וחלקם נהנים מיגיע כפיהם.

יהי זכרו ברוך ותהי נשמתו צרורה בצרור החיים עד יעמוד לגורלו לקץ הימין.

נשמה שכה אוהבת את הישיבה

הרב יעקב שנעיק שיחי'

איש אמונו של הרב

מסירות נפשו לישיבה הקדושה

התמסרותו של הרב לישיבה הקדושה היתה עצומה, אך בשנים האחרונות שלא היה לו כח כלל, היתה זו מסירות נפש ממש, ואף כשהמשפחה חששו מאוד מהנסיעה עקב מצב בריאותו, ברגע ששמע שרוצים לצאת עבור הישיבה אמר כן! ודאי! נוסעים ולא זו בלבד, אלא אפילו בזמנים אלו כשהיתה פגישה בשעת ליל מאוחרת, שאלתי אותו האם לדחות את הפגישה או לבטל אותה, הוא ענה "מה פתאום! ודאי! בשביל מה באתי לכאן אם לא בשביל הישיבה, אם לא אין לי סיבה להיות פה כלל, והרי זו כל מטרת הנסיעה".

פעמים רבות היה אומר ובמיוחד בשנה האחרונה, בשם ר' נתן צבי פינקל ר"י מיר, שכאשר היו שואלים אותו מדוע הוא נוסע כל כך הרבה לאסוף כספים עבור הישיבה, והרי יש עוד הרבה אנשים שיכולים לעשות זאת, ועבורך זה כל כך קשה... הוא היה עונה שלא שמים לב שכל הזכות שלו לחיות זה בגלל שהוא נוסע. כי במצב שלו זה היה בגדר נס לחיות וזו זכותו. וכך היה הרב אומר בדימוי אליו, שגם הוא מרגיש שכל זכותו להמשיך לחיות אף שהוא כבר מבוגר ובלי הרבה כח.

כאשר חזרנו לארץ והוא היה חלוש מאוד והבנים שאלו אותי איך היה בנסיעה, כשעניתי להם שהיה כרגיל, התפלאו מאוד איך יתכן, אך הוא עצמו הסביר כי מה שנותן לו את הכח - הוא זכות התורה ומסירות הנפש לישיבה. ואכן מסירות נפשו לישיבה היתה ממש יוצאת מגדר הרגיל.

ועד היכן הדברים מגיעים, שבפעם הראשונה שנבצר ממנו לטוס ושלח במקומו את בנו הגאון ר' אריה שליט"א הוא הרגיש כל כך צער שאינו יכול להשתתף בנשיאה בעול הישיבה עד שכתב מכתב שירשמו את שמות כל התורמים לישיבה והוא יתפלל בעדם ובמיוחד בכותל המערבי, כדי שתהיה לו האפשרות להשתתף במשהו בסיוע לישיבה.

מאותו יום בכל שבוע כשהגעתי אליו למשרדי הרבנות והתייעצתי איתו בענייני הלכה שהיו מגיעים אליי, היה שואל: "איזה עוד משפחות שומרות על הלכות טהרת המשפחה". הרב שמחה לא היה מסתפק רק בשאלה, אלא היה מוסיף ומבקש ממני רשימה של שמות משפחה. היה לו כל כך אכפת מכל משפחה ומשפחה, מכל אחד ואחד.

ימים נוראים בקרבת מורינו הרב שמחה היו לפלא, זכינו לראות כיצד היה מתפלל מדם ליבו, כמונה מעות, במתינות וברגש מיוחד. אמת מה נהדר היה מראהו כשהיה מגיע לעבודת הכהן הגדול בתפילת יום הכיפורים. כנער הייתי חש כאילו ברגעים אלו עומד הרב שמחה הכהן בבגדי לבן ועורך את עבודתו ככהן גדול בבית המקדש. הכל היה כל כך מוחשי.

את בגדי הלבן שלו היה מוציא בפרהסיה גם בהקפות שניות בשמחת התורה. כשהיה שואג מפיו "מפי אל, מפי אל, יבורך כל ישראל".

אהבתו לעם ישראל הייתה כאהרן רודף שלום ומקרבן לתורה. אהבה כאב לבנים הסמוכים על שולחנו. רבינו האהוב לימד אותנו אהבת ישראל ללא סייג וללא תנאי.

יהי רצון שנלך לאורו ובדרכו. להאהיב שם שמים, בקדושה ובמאור פנים.

הערכתו לישיבה הקדושה

הוא היה חוזר ואומר שהישיבה היא ה"גנרטור" של העיר. ובכך הסביר מה גרם לו לטרוח כל כך עבור הישיבה, שהרי תפקידו היה רב העיר. אלא שהוא חש שהצורה והדרך היחידה שהוא לבנות ולטפח את ה"ידישקייט" בעיר זה רק כך. וכן היה חוזר שוב ושוב ואמר שכשהגיע לעיר לא היו יותר מחמש עשרה אחוזים ששלחו את בניהם לחינוך תורני, והיום יש יותר מחמישים אחוזים ששולחים את בניהם לחינוך ערכי! ואין זה בגלל שזוהי כמות התושבים הדתיים, אלא גם אלו שרחוקים שולחים את בניהם מחמת ההערכה שיש להם ליהדות. ואת ההערה הזו הוא תלה בישיבה שהיא עשתה מהפכה בעיר ובנתה את הצביון היהודי של העיר.

פעם אחת היתה סערה בנוגע לגיוס בני הישיבות, והרב הגיע לכנסת עם "גלובוס" שהיה מסומן בכל מיני מקומות ברחבי העולם. ונשא שם נאום ואמר: רואים בכדור הזה שבכל מקום שהיתה תורה, יש המשך של ידישקייט, אבל היכן שלא היתה תורה, אין המשך של יהדות - התבוללות וכולי ואין שם כלום.

וכן תמיד היה אומר שגם בארץ ישראל כשמסתכלים סביב רואים שבמקום שיש בו מקום תורה גדול כל הידישקייט של המקום פורחת. וזו אכן הסיבה שרחובות נהפכה עם הזמן להיות יותר ויותר עיר של תורה, הישיבה היא הסוד!

זהירותו בענייני ממון

אך עם מסירות נפשו העצומה לישיבה וכגודל הערכתו אליה, גדולה היתה יראתו מכל חשש שוחד. - היה גביר גדול שהיה מפורסם מאוד בצדקותיו שהיה בעל רשת המזון "שופרסל" ו"יש" בשם פישר, והוא היה מחסידות ערלוי, אך כמעט את כל תרומותיו היה מקדיש בעיקר לאלמנות ויתומים וכמעט בלתי אפשרי היה לקבוע עמו פגישה. פעם אחת הרב היה אורח הכבוד בערלוי והוא הצליח לקבוע עמו פגישה. בלילה קודם הפגישה אמר הרב שהוא מאוד מצטער אך הוא לא יוכל להגיע, לשאלתי מדוע, הסביר שכיון שבבעלותו של פישר נמצא גם הסניף של "יש" ברחובות ובמחלקת הירקות שם ישנה תעודת כשרות של הרבנות רחובות, אני יכול לקחת כסף ממנו גם לא לטובת הישיבה כי זה יהיה שוחד! התקשרתי לגבאי של פישר והסברתי לו את המצב והוא כמובן צחק עלי ואמר, "אתה באמת חושב שהמנהל של שופרסל בכל הארץ יודע מה קורה באיזה סניף שלו במחלקת הירקות, ישנם כמה וכמה אנשים שונים המופקדים על עניינים אלו". חזרתי אל הרב ואמרתי לו את דבריו. ובגובה לדברי חפן הרב את זקנו בידו ואמר לי "אתה רואה את זה?" בכל שנות חיי לא עשיתי

דבר כזה וגם עכשיו אני לא אקח! זה שוחד! ולקב"ה דרכים משלו לשלוח כסף בדרכים כשרות! אני לא יכול ללכת! ונגנזה תוכנית הפגישה.

וזו הגדלות, שמצד אחד הרב היה עושה ממש כל דבר ואפילו אם הוא כרוך בטורח מרובה ובבזיונות למען הישיבה, אך ברגע שאין זה על פי ההלכה, לא התקרב לזה.

קווים לדמותו של הרב - תמיד דיבר רק למעשה

זכיתי לשהות זמן רב מאוד במחיצת הרב למשך שנים רבות ובכל מיני הזדמנויות וסיטואציות שונות, ואני יכול להעיד שמעולם! אבל מעולם! לא היה ניתן לבוא אליו ולשאול "מה חדש"? או "מה הרב אומר על זה או על זה" ואפילו לא רק פוליטיקות או חדשות, אלא הכל היה תכליתי - למעשה. אף פעם לא שמעתי ממנו שום דבר שאינו לתועלת! כל השנים!

ואמנם את ההכנעה שלו ואת היראה שלו מגדולי ישראל היה תמיד אומר, אך סתם לפטפט, לא היה שייך! לא היה כזה דבר! ובכלל הוא לא היה מספר על עצמו מה עשה והיכן היה, אלא רק דברים הנוגעים למעשה.

אך בל נטעה לחשוב שהיה משעמם במחיצתו, כלל לא! זה תמיד היה מעניין, אך הדיבורים תמיד נסובו על דברים מעשיים ולא על פטפוטים בעלמא.

השכמת הבוקר

תמיד! לכל מקום שהלכנו, ואפילו אם סדר היום שלנו נגמר בשעות מאוחרות מאוד, לאחר יום שלם עמוס בעבודה! תמיד הוא היה קם לכל היאוחר בשעה 4:00 והיה יושב ולומד עד הבוקר, זה היה הזמן שלו לשבת ולמוד במנוחת הנפש.

ענוותנותו העצומה

הייתי איתו פעם בחתונה של אחת החסידויות הגדולות, וכשהגיע היתה מהומה גדולה ולא הושיבוהו במקום שבו הייתי רוצה שישב, אני התרגזתי על הפגיעה בכבודו וניסתי לדבר ולפעול לתיקון העיוות אך לא עלה ביד. לאחר שיצאנו שאלתי אותו מה הוא אומר על מה שהיה, והוא ענה לי "הייתי אחוז התפעלות והתרגשות! מי היה מאמין שאחרי היטלר ימ"ש והמלחמה הנוראה שמכל החסידות הזו נשאר רק האדמו"ר לבדו תקום כזו אימפריה של אלפי אלפי חסידים, אה! איזו נקמה בהיטלר!". אמרתי לו, באמת! הרב לא ראה איזה מקום נתנו לו? הרב לא חושב

שהמקום יכל להיות במקום יותר מכובד? "על מה אתה מדבר?" "הם כיבדו אותי מאוד!" הוא ממש לא ידע מה רציתי ממנו. ואני זוכר שכמה שבועות אחר כך הוא היה אחוז התפעלות והתרגשות מהמעמד של החתונה ומ"הנקמה הגדולה בהיטלר" וכל אחד שראה היה מספר לו על זה...

הוא באמת הרגיש על עצמו שהוא כלום, כשהיה צריך הוא ידע ללחום מלחמת ה' בכל תוקף למען העמדת הדת על תילה בעיר, כאשר היינו באמריקה הוא היה אומר, בא נעלה אל הגביר הזה ונראה מה ייתן... הוא לא הבין שהוא כזו דמות ושצריך לקבוע פגישה בצורה מכובדת כך בענווה טבעית פעל. ואף פעם לא הסכים לטוס במחלקת עסקים עד שהרבנית שלו לא הסכימה לו לטוס במחלקה שלישית.

נספחים

נוסח המצבה

פ"נ

הגאון הצדיק אוהב ישראל ומקרבן לתורה

מורנו ורבנו הרב שמחה הכהן קוק בהרה"ג רבי רפאל זצ"ל

הרב הראשי ואב"ד רחובות כיוכל שנים

נשיא ישיבת מאור התלמוד

רב ביהכ"נ החורבה בעיה"ק ירושלים

בשלום ובמישור הלך עם אלוקים ואנשים

בחכמה ובמסירות העמיד בעירנו ובארצנו ישיבות תלמודי תורה בתי חינוך לבנות

ומוסדות קירוב על טהרת הקודש

האציל מרוחו הגדולה עליהם ונשא בעול החזקתם

שפך דמעות על חורבן ביהמ"ק ועל גילוי כבוד השי"ת

עמל ויגע בתורה בשקידה

אהב אהבת נפש את הישיבות ולומדי התורה

מסר נפשו על קדושת השבת טהרת השולחן וטהרת ישראל

מסור בכל לב לכל משפחה ויחיד ובקדושתו רוממם לעשות רצון ה' באהבה

הרביץ תורה לרבים בשיעוריו ובדרשותיו בארץ ישראל ובתפוצות ישראל

קידש שם שמים בכל הליכותיו ומעשיו

עלה השמימה בכ"ג אייר ה'תשפ"ב

ת.נ.צ.ב.ה

נפלה עטרת ראשנו

בלב קרוע יחד עם כל בית ישראל, מבכים תושבי העיר על הילקח מעימנו בסערה השמימה האי גברא רבה, רב העיר רחובות ואב בית הדין, אשר שימש בקודש למעלה מחמישים שנה. גאון בתורה והלכה, אשר עמד על משמר הדת, היווה סמל ומופת לרבני ארצנו, האציל מהודו ומרוחו הגדולה על העיר בעצה ובתושייה, בתורתו במעשיו ובמאור פניו, במסירות נפש גדולה דאג לכל צרכיה הרוחניים של העיר. מסר שיעורי תורה, הקים בתי כנסיות ומדרשות, כיתת רגליו מקהילה לקהילה ללא ליאות, רומם את קדושת השבת, העמיד מערכת בשרות ומקוואות לתפארת שהיוו נס וסמל לכל עיר בישראל. תורת חסד על לשונו, בדאגה אין קץ לכלל ולפרט, ביתו היה פתוח לכל, כהת רגליו פשט ידיו, פתח את ליבו ודימוה אהנו לשמוע שוועת וזעקת עניים, היה מצר במרחם של ישראל, האיר פנים לכל בני העיר, כיבד כל אדם, הביא לאחדות מיוחדת בין חלקי הציבור השונים דתיים וחילוניים כאחד. האהיב תורה ויהדות בכל בתי הספר ותנועות הנוער בעיר וליבו היה על כל ילד ונער באשר הוא. דאג יומם ולילה לארץ ישראל ועם ישראל, חיוה מגדל אור ושל שלמות לרבים, ופעל רבות לטען שלמות ארצנו הקדושה, התפלל בלב שבור ונדכא ויהי עמוד של תפילה לטען כלל בית ישראל, איש האשכולות, צדיק בדרכיו ותמים במעשיו, לא החזיק טובה לעצמו ונהג בענוה גדולה, הי חסיד הי עניו, צנוע ומעלי, נקי כפיים וטהור לב. מתלמידיו של אהרן הכהן קוק ורודף שלום אהב את הבריות וקרנ לתורה

מורנו ורבנו

שמחה הכהן קוק

זצוקלל"ה

הגאון רבי

בן הגאון הרב רפאל הכהן קוק זצ"ל

נצר למרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, רבה הראשי של ארץ ישראל

תורה חגרי שק

גדולה האבדה ואין לה תמורה, מי ימלא חסרונו

ליאור פרישמן, ילד המועצה הדתית רבני העיר רחובות רחמים מלול, ראש העיר

חברי מועצת והנהלת העיר

עובדי המועצה הדתית

זוהר בלום, בנצי שרעבי, יניב מרקוביץ, אמוית כרן

מ"מ וסגני ראש העיר

מודעת האבל של עירית רחובות

והמועצה הדתית

נפלה עטרת ראשנו

בלב קרוע יחד עם כל בית ישראל, מבכים תושבי העיר על הילקח מעימנו בסערה השמימה האי גברא רבה, רב העיר רחובות ואב בית הדין, אשר שימש בקודש למעלה מחמישים שנה. גאון בתורה והלכה, אשר עמד על משמר הדת, היווה סמל ומופת לרבני ארצנו, האציל מהודו ומרוחו הגדולה על העיר בעצה ובתושייה, בתורתו במעשיו ובמאור פניו, במסירות נפש גדולה דאג לכל צרכיה הרוחניים של העיר. מסר שיעורי תורה, הקים בתי כנסיות ומדרשות, כיתת רגליו מקהילה לקהילה ללא ליאות, רומם את קדושת השבת, העמיד מערכת כשרות ומקוואות לתפארת שהיוו נס וסמל לכל עיר בישראל. תורת חסד על לשונו, בדאגה אין קץ לכלל ולפרט, ביתו היה פתוח לכל, כהת רגליו פשט ידיו, פתח את ליבו ודימוה אהנו לשמוע שוועת וזעקת עניים, היה מצר במרחם של ישראל, האיר פנים לכל בני העיר, כיבד כל אדם, הביא לאחדות מיוחדת בין חלקי הציבור השונים דתיים וחילוניים כאחד. האהיב תורה ויהדות בכל בתי הספר ותנועות הנוער בעיר, וליבו היה על כל ילד ונער באשר הוא. דאג יומם ולילה לתורה ישראל, לעם ישראל, לארץ ישראל. היווה מגדל אור ותל תלפיות לרבים. ופעל רבות למען שלמות ארצנו הקדושה. התפלל בלב שבור ונדכא והיה עמוד של תפילה למען כלל בית ישראל. איש האשכולות, צדיק בדרכיו ותמים במעשיו, לא החזיק טובה לעצמו ונהג בענוה גדולה, הי חסיד הי עניו, צנוע ומעלי, נקי כפיים וטהור לב. מתלמידיו של אהרן הכהן קוק ורודף שלום אהב את הבריות וקרנ לתורה

מורנו ורבנו רב העיר רחובות

הגאון רבי שמחה הכהן קוק זצוקלל"ה

בן הגאון הרב רפאל הכהן קוק זצ"ל

נצר למרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, רבה הראשי של ארץ ישראל

תורה חגרי שק

גדולה האבדה ואין לה תמורה, מי ימלא חסרונו

רבני העיר רחובות, רחמים מלול, ראש העיר, ליאור פרישמן, יו"ר המועצה הדתית

עובדי המועצה הדתית, חברי מועצת והנהלת העיר

ישיבת מאור התלמוד

ע"ש הרה"ג ר' שלמה קוק זצ"ל

נצחו אדאליס את המצוקים ונשנה ארון הקודש

נפלה עטרת ראשנו אוי לנו כי חטאנו

היום הנזר והוסרה העטרה בהלקח מעמנו עטרת תבארתנו מורנו ורבנו אשר באהבתו ובחמלתו רומם את בני העיר והכלל השתתף בכל לבו בצערם ובשומחתם רומם קרן התורה בכל תפוצות ישראל והקים ונשא את מגדל-אור התורה בעירנו הישיבה הקדושה שומר על טהרת העיר וקדושתה במסירות נפשו בקדושת השבת טהרת הבית וקדושת השלחן ומשמרת הקודש של החינוך תורת לבנים ולבנות לקרובים ולרחוקים מתלמידיו של אהרן הכהן אוהב את הבריות ומקרבן לתורה

מורנו ורבנו הגאון הצדיק

נשיא הישיבה

רבי

שמחה הכהן קוק

זצוק"ל

הרב הראשי ואב"ד עירנו כיובל שנים

מסע הלוויה יצא היום יום רביעי כ"ד אייר תשפ"ב בשעה 1:45

מבית הלוויות שמגר ע"ה"ק ירושלים ת"ו,

ובשעה 4:00 אחה"צ בעירנו רחובות מככר הישיבה בן בית הכנסת הגדול לישיבה הקדושה במעלה רחוב בניצין לבית החיים רחובות

וכל בית ישראל יבנו את השריפה אשר שרף ד'

המבכים מרה

תלמידי הישיבה לדורותיה

רבני הישיבה

נפלה עטרת ראשנו

יתומים היינו ואין אב

אויח איך שודדנו ואיך חשך עולם בעדנו, שבורים ורצוצים אנו עד דכדוכה של נפש, על כי לוקח אדונו מעל ראשנו, אבינו הגדול, רוח אפנו, נזר תפארתנו, גאון התורה, אשר מנעוריו יגע בעמלה ושש בשקידתה, החסיד שבכהתה, צדיק מושל ביראת אלוקים, אוהבן הגדול של ישראל אשר הקרין באור יקרות אהבה וחיבה מופלאה לכל בר ישראל, בלבבו הכביר שמח בשמחתן ומיצר בצרתן, מחדרי לבבו השתתף בחפילה לפני קונו על צרת הכלל והפרט, כשלהבת אש קודש יקרה בלבבו אהבת ה' ואהבת נחלתו, הויל דמעה על גיליו כבוד שמם וצמאה וכמהה נפשו לראות בבנייה של ירושלים ובנאותה של ישראל, נתן נפשו להעמיד תורה בישראל וקיבץ וריבה פעלים לתורה, ובמסירות עצומה העמיד מוסדות תורה, ישיבות ותלמודי תורה, ונשאם על לוח לבו כאשר ישא האומן את היצוק, יד ימינם של גדולי ישראל בהעמדת הדת על תלה

אבינו מורנו ורבנו הגאון הגדול רבי

שמחה הכהן קוק

זצוקללה"ה

רב ואב"ד רחובות כיובל שנים

ורב ביהכ"נ החורבה ירושלים ת"ו

בן הגאון הגדול הרב דפאל זצ"ל

אשר היה רועה נאמן וניווט ספינתה של העיר עשרות בשנים בחקמתו ובתבונתו במסירות אין קץ, היה לה לחומת אש, גדר גדדיה והעמיד נתיבותיה, סכך באברתו על יושביה כתח להם דלתות לבו, קירב אלפים לתורה, שבך חן אמרו והרביץ תורה לרבים בכל מקום שהם

אתה מנורה הטהורה אורה נעדרה, מי יורנו דעה ומי יבין שמועה

הלוויית תצא היום יום רביעי כ"ד אייר תשפ"ב בשעה 1:30

מבית הלוויות שמגר ירושלים ובשעה 16:45 מככר הישיבה

שע"י בית הכנסת הגדול בעיר רחובות לבית החיים רחובות

המתאבלים מרה, משפחות:

קוק, שיפמן, לידרוביץ, כץ, שורמן

יושבים שבעה בביתו רח' זרח ברגס 15, הר נוף ירושלים | כיסה גם מרח' אנסי 34
זמני ניהום אבלים: 10:00 - 14:00, 16:00 - 22:00

נפלה עטרת ראשנו שר וגדול נפל בישראל

בלב קדוע יחד עם כל בית ישראל, אנו מבכים את הילקח מעימנו בסערה השמומה
ארון הקודש איש האלוקים, האי גברא רבה,
קדוש וטהור, רב העיר ואב בית הדין אשר שימש בקודש כיוכל שנים בעירנו רחובות יצ"ו
איש האשכולות, הי חסיד הי עניו, צנוע ומועיל, נקי כפיים וטהור לב,
מתלמידיו של אהרן הכהן אהב שלום וירדף שלום אהב את הבריות וטקרבן לתורת,
אשר קידש שם שמים והאריך שם שמים בכל הליכותיו

מורן הגאון רבי שמחה הכהן קוק זצוקל"ה

איש אשר רוח בו, שניחז את ספינת הקודש בעיר בתוכניתו ובתבניתו ובמאור פניו,
אשר רבות זכינו להחזיק בו בענייני הכלל והפרט, האציל מהודו ומרחו הגדולה על העיר בעצה
ובתשייה, בתורה ובמקשי במסירות נפש גדולה, ודלתו הייתה פתוחה תמיד,
תורת חסד בפיו, ואג וחסד וליל לקהילות העיר, גדולים כקטנים, יחד עם מסירותו הגדולה לארץ ישראל,
לעם ישראל ותורת ישראל, היווה תל תלפיות לרבים, ופעל רבות למען שלמות ארצנו הקדושה
מי יורנו דעה, ומי יבין שמועה

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

רבני הקהילות - רחובות

הרב חקא אבינן עטרת מרדכי	הרב משה גלדרייך ב"כ ברמן	הרב לאה גוסס שיבת ציון
הרב יהושע אהרונסון קהילות נוסח אחר, שקד	הרב מרדכי גליסלד אהבת ישראל	הרב אריאל מורד קהילות עטרת רחל
הרב נחמן ארטייך בית שפירא	הרב עזראל רייך אור יצחק	הרב אליהו טען ב"כ הרף
הרב שלמה אלדד אחול ש"י	ראש סולל אור אברהם הרב שמואל הלוי	הרב מרדכי סיני אחיל ישראל
הרב ישראל ביבי אור לגיל	ב"כ אלכסי	הרב ראובן פריש מרכז אברהם
הרב דניאל מן נל ויכרין משה	הרב דב ויסמנד קהילות יעקב	הרב מרדכי פריש ב"כ ברמן
הרב אביהוד מן יהודה שבט יהודה	הרב נפתלי חיים עץ חיים	הרב אליהו פריש פנינת אשר
סגן ראש ישיבת הדרום הרב שני מן יעקב	הרב חיים טלמי אהבת ישראל	הרב רפאל ענקתי חנן יחזקאל
הרב מרדכי מבר קהילות תקווה	הרב יחזקאל לאש אהבת ישראל	הרב אברהם שיש מנטין ישראל
הרב נפתלי מן אילן רב מתיב העיר	הרב אברהם לוי שמות יחזקאל	הרב יוסף שליש אחיל חיים
הרב מאיר ברוקביץ בית הישעלד	הרב של מרשון בית אל, אישיות	

רבני מוסדות

הרב יואל חקא ראש מוסדות עטרת מרדכי	הרב יהושע וייסמנד ראש סולל אברהם, ישיבת הדרום	הרב שמואל שיש ראש ישיבת אמי"ת עמידה
הרב עמי חיש ראש ישיבת ההכשר אודות יעקב	הרב דוד עברסקי ראש ישיבת ב"ר הדרום	הרב אליהו לסוי רב ב"כ טעם
	הרב שאב טון ראש אילנות צביה	

נספחים מתורת מורינו הגר"ש קוק זצ"ל

נספח א'

"עת צרה היא ליעקב וממנה יושע"

שיחת חיזוק בעת מלחמת לבנון השנייה -

בבית הכנסת הגדול, רחובות

אומרים חז"ל "תניא אמר רבי ישמעאל בן אלישע, פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים", רבי ישמעאל בן אלישע היה כהן גדול, ומספר על יום הכיפורים בשעה שנכנס לפני ולפנים. פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת, פעם אחת בשנה מקטירים קטורת בפנים, בבית קודשי הקודשים. באותו יום כיפור שנכנסתי להקטיר קטורת, ראיתי, וכאן הוא מכנה שמותיו של הקב"ה בכינויים עילאיים שאין לנו שום מושג בהם - "אכתריא-ל, י-ה, ד' צב-אות". "שהוא יושב על כיסא רם ונישא", הוא רואה את השכינה בכבודה ובעצמה. "ואמר לי", הקב"ה פונה אל הכהן הגדול, רבי ישמעאל בן אלישע, ואומר לו "בני ברכיני", אומר הקב"ה אני מבקש אותך שתברך אותי! רבש"ע, מלך מלכי המלכים, צריך ברכה מבשר ודם? ורבי ישמעאל בן אלישע מברך את הקב"ה, "ואמרת לי" יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך". משמעות הברכה הזאת היא, בעולם, שלטה באותו זמן מידת הדין היא מדת הכעס, ומידת הכעס כשהיא שולטת בעולם זה לא דבר שנעשה מאליו, אלא מפני שעמ"י נהג שלא כשורה, וממילא התעוררה מידת הכעס בעולם על ישראל. מבקש הוא ואומר, שלמרות שבאמת מצד הנהגת הסדרים של הבריא, ומצד המעשים של כלל ישראל ראוי שתשלוט מידת הכעס בעולם. למרות כל זאת, אני מבקש אותך רבש"ע, "שיכבשו רחמיך את כעסך", שיתגברו הרחמים על מידת הכעס! "ויגולו רחמיך על מידותיך", שהרחמים שלך יבואו ויגוללו ויכבשו גם הם את המידות. ושוב הכוונה היא על מידת הדין. כשישראל חוטאים שולטת מידת הדין בעולם, שולטת מידת הכעס בעולם. אז בתחילה מבקש על מידת הכעס - שיכבשו רחמיך, ועכשיו "יגולו רחמיך על מידותיך". "ותתנהג עם בניך במידת הרחמים" - שתתנהג עם הבנים במידת הרחמים! למה צריך לבקש את זה? מכיוון שמתקבלת החלטה בשמים באותו המעמד. באותו יום כיפור - הכוונה באותה שנה מי יודע מה תהיה הנהגת השי"ת השנה, "תתנהג עם בניך במידת

אלישע את התפילה אותה התפלל. ומה היתה תגובת הקב"ה, "ניענע לו בראשו" אמר כן, תפילתו התקבלה, כפירש"י שהזכרנו לעיל: כמודה בברכתי, ועונה - אמנו!

רואים מצב נורא, קיים חרון אף על ישראל, ובשמים יש רצון ללכת עימם במידת הרחמים. ואע"פ שקיים גם רצון ללכת במידת הרחמים, צריך שמישהו יבוא ויבקש אותו, שמישהו יבוא ויתפלל על כך. התפילה יכולה להביא לידי כך שרצונו של הקב"ה יתממש. ובלעדי התפילה, אולי לא! צריכים וחייבים לעורר הרחמים! גם כאשר דבר זה הוא רצונו של מקום, עדיין חובה להתפלל.

רבי משה חיים לוצאטו זצ"ל בספר "מסילת ישרים" אומר², בשם תנא דבי אליהו (הרמח"ל - מגדולי המקובלים בעולם, רשב"י, האר"י הקדוש והרמח"ל) שהקב"ה משבח את מי שמלמד סגוריה על ישראל, כי אין הקב"ה "אוהב אלא את מי שאוהב את ישראל", וכל אדם ש... ואילו הם הרועים האמיתיים של ישראל, שהקב"ה חפץ בהם הרבה, שמוסרים עצמם על צאנו. מיד שואל הרמח"ל, ואם יבוא אדם ויאמר, מי אני ומה אני שאבקש רחמים על ישראל, וכי תפילתי תפעל ותעזור? ואיך אני יכול לצפות שכך יהיה הדבר? אומר הרמח"ל - שבכל מקרה שהוא, אפילו אם לא תעשה בקשתו, צריך שיתפלל. (ומדובר כאן בתפילה על הגאולה, ואפילו אם לא הגיע זמנה של הגאולה, או מאיזה טעם שיהיה, אדם שמתפלל עושה את שלו), והקב"ה שמח בזה על אחת כמה וכמה שמדברים על מידת הרחמים ומידת הדין. תפילות זה הדבר ההכרחי שיש בחובתנו לעשותו.

כיום, ימים קשים מאוד מאוד לכלל ישראל. היו תקופות שונות בעם ישראל, היתה מלחמת העולם המפרץ הראשונה לפני חמש עשרה שנה, שירו קרוב לחמישים טילים. בממוצע הטיילים שנורו על ארץ ישראל, הטיילים שירו על מדינות אחרות, על סעודיה, על קוויט וכו', כל טיל הרג כארבעים איש, כל טיל! וכשירו על ארץ-ישראל קרוב לחמישים טילים, אף אדם לא נהרג! אף אחד, אפילו יהודי אחד לא נהרג ישירות מהטיילים! הרסו בתים והבתים קרסו, וחלקם אף על יושביהם, אבל כולם ניצלו. ברמת - גן היה ממש הלם, נסעתי לשם עם אורח שבא לארץ, לבקר אדם שחשוב לשלטונות שם. אמר לי שאבוא איתו לראות את החורבן שזרעו הטיילים, וראינו את החורבן שהיה אחרי ליל טילים. ואף בנס ציונה ובראשון לציון נפלו טילים, ברחובות לא נפל אפילו טיל אחד, תודה לה' יתברך! היה פעם שתקנו את העירוב בתקופת נפילת הטיילים, ותליתי בזה את הזכות שלא נפלו טילים - שהעירוב היה שלם, שהרי

הרחמים", לא במידת החרון - אף. וצריך שיהיה כך, מצד מעשיהם של ישראל ח"ו מידת הדין, אבל בבקשה ממך, רבש"ע, "ותיכנס להם לפנים משורת הדין" - שורת הדין אומרת, דין, חרון - אף וכעס. ואילו מנגד, התחינה של רבי ישמעאל בן אלישע, לא רק תחינה אלא גם ברכה, שהקב"ה אומר "ישמעאל בני ברכני". תגובתו של הקב"ה היתה "ונענע לי בראשו" - נענע בראשו זאת אומרת שהיתה הסכמה, ופרש"י: כמודה בברכתי, ועונה - אמנו!! הקב"ה קיבל את הדבר הזה, קיבל את הברכה הזו, ונהג לפיה! מסיימת הגמרא - "קמשמע לך" - נלמד מכאן ש"לא תהיה ברכת הדיוט קלה בעינך", שגם הדיוט המברך את הגדול, ברכתו מתקבלת, ועל אחת כמה וכמה אצלנו. מניין לומדים זאת? מרבי ישמעאל בן אלישע, המברך את הקב"ה! זהו "אל תהיה ברכת הדיוט קלה בעינך"!

מנין למד רבי ישמעאל בן אלישע לברך ברכות כאלו את הקב"ה? מנין ואיך יודע לברך כך את הקב"ה, התשובה מצויה באותה הגמ' עצמה, בראשית אותו עמוד, אומרת הגמ' - "אמר רבי יוחנן בשמו של רבי יוסי, מנין שהקב"ה מתפלל? שנאמר, הפסו' בישעיהו: "והביאותים אל הר קודשי ושימחתים בבית תפילתי" היה סביר יותר שיכתב "ושימחתים בבית תפילתם" מה פירוש בית תפילתי? אלא מכאן שהקב"ה מתפלל. בבית שאנו מתפללים, ששם מצויה השכינה בכבודה ובעצמה, ובמקום הזה הקב"ה מתפלל, בכל יום. "ומאי מצלי?" מהי תפילתו של הקב"ה? כולנו היינו שמחים לדעת מהי תפילתו של הקב"ה. אמר מר זוטרא ב"ר טוביה אמר רב, תפילתו של הקב"ה בנויה גם היא מארבע חלקים כתפילתו של רבי ישמעאל בן אלישע. הראשונה - "יהי רצון מלפני", הקב"ה מבקש את עצמו, "שיכבשו רחמי את כעסי", הזמן הוא עת כעס, הקב"ה מבקש מהשכינה, ואומר "יה"ר שאני אכבוש את הכעס", למרות שהכעס ראוי שיהיה, למרות שהמעשים שלנו מעוררים אותו, אבל מתפלל שהרחמים יכבשו את הכעס שלי. "ויגולו רחמי על מידותי", הקב"ה מבקש, "ואתנהג עם בני במידת הרחמים", כלומר שצריך להתנהג שלא במידת הרחמים, אבל אני מתפלל שיתנהג הדבר למידת הרחמים. "ואכנס להם לפנים משורת הדין". במילים אחרות, רבי ישמעאל כהן גדול, שמע את הקב"ה מתפלל בבית קוה"ק, והוא מתפלל את תפילת הקב"ה. אתה רבש"ע אמרת: "יה"ר מלפני שיכבשו רחמי את כעסי", אז אני בא ומבקש שבאמת "יכבשו רחמיך את כעסך"! אתה מבקש ש"יגולו רחמי על מידותי", אז אני מבקש, באמת רבש"ע שכך יהיה כתפילתך! "ואתנהג עם בני במידת הרחמים", ו"אכנס להם לפנים משורת הדין", אתה רוצה להיכנס ואני מבקש שבאמת כך יהיה, כבקשתך שאתה מבקש, שבאמת כך יהיה! מכאן לקח רבי ישמעאל בן

מלחמה שבאה לכפר על ישראל מהיצר הרע של העריות, מהפריצות הנוראה, וישראל נצחו, "לא נפקד ממנו איש". כשישראל יצאו למלחמה, כתוב 'ויבזזו' - החיילים לקחו כל אחד לעצמו בז, שללו שלל. ואיתם הם הביאו צמיד, עגילים, כומז ותכשיטי נשים, מביאים את כל התכשיטים, שבזזו, לפני משה. אין הם חפצים בשלל תכשיטי הנשים, ומדוע? רוצנם הם לכפר על החטא שחטאו בעבר עם בנות מדין, ולא לקחת מזכרות של תכשיטי נשים אחרות. מביאים הם למשה, שבעה עשרה אלף שקל, משקל מאוד גדול, גם במושגים של אז ואף במושגים של היום, המון כסף המון זהב, ומשה מעמיד את זה זיכרון לפני ה'. להראות להקב"ה, שהנה עמ"י חזר בו ממה שהוא עשה! העניין של הצניעות זו זכות גדולה מאוד לחיילים. וכן לשון לא נקייה, לשון שמדברת דברים שלא צריכים לדבר, זו סכנה ממש גדולה - זה תיקון אחד. ותיקון שני - זה לימוד תורה, וקביעת עיתים לתורה. ובאמת צריכים להתפלל מעומק הלב לקב"ה, ובעז"ה יבוא ויפסיק את הפורענות הנוראה הזאת מעלינו! לא עת ליטוע ביקורות עכשיו, לא זמן לומר חשבונות. עכשיו צריך רק דבר אחד, עכשיו צריך ללמד סגוריה על כלל ישראל, רואים שהאנשים ההולכים מוסרים את נפשם ממש, ונלחמים מלחמת חורמה, מלחמה קשה מאוד מאוד. ונקווה שבסופה של המלחמה, ולפחות מעכשיו והלאה, נוכל להגיד לרבש"ע, תודה לך ה', שלא נפקד מאיתנו איש, שלא יהיו אבידות בנפש בעז"ה.

ערוב הינו מחיצה. חוט דק אחת שיכול לגונן על עיר שלמה מסביב. בגוש - קטיף, שהחריבו אותו לפני שנה! נורא ואיום! ירו שנתיים ויותר קרוב לשבעת אלפי טילים, אף אדם לא נהרג, בגוש קטיף לא נהרגו. היו כאלה ר"ל, שהיו מחוץ לגוש ונהרגו, ביניהם גם אנשי הגוש, אבל בתוך הגוש, עם כל הטילים שנורו אף אדם לא נהרג. ובימנו רואים כל כך הרבה קורבנות, פצועים, הרוגים ושבויים מכל צורה אפשרית ממש, רואים שמידת הדין מתגברת, מידת הדין גדלה. האנשים יראים, בשבת זו, ברוב בתי הכנסת בעיר היו אחים פליטים שברחו מהפצצות, ראיתי תושבים מכרמיאל, מהמצפים שבגליל, מטבריה, מצפת ומכל ערי הגליל, שרובם ברחו מפחד, מפני שראו שקרו שם דברים נוראיים. הדבר היחידי שאנחנו יכולים לעשות, והוא לקיים מצוות עשה מדאורייתא, כתוב בתורה "כי תבואו מלחמה בארצכם, על הצר הצורר אתכם והרעיותם בחצוצרות, ונזכרתם לפני ה' אלוהיכם, ונושעתם מאויביכם" ואומר הרמב"ן הרי זו - מ"ע מדאורבי, תפילה ושוב תפילה. זה מה שאנו צריכים לעשות! ועל כן בכל בתי הכנסת יש לומר, כל בוקר אבינו מלכנו, ואחרי כל התפילות שחרית, מנחה וערבית מספר פרקי תהילים. להגביר תורה לתקן המעשים בין אדם למקום ובין אדם לחבירו.

הנביא ישעיהו אומר "לך עמי בוא בחדר, וסגור דלתך בעדך חבי כמעט-רגע עד יעבור זעם"³. סגור את הדלתות, בוא אל תוך החדרים, חכה מעט עד שהזעם יעבור. יגיד כל אחד, וודאי הנביא ישעיה מדבר על "חדרים אטומים", עד עבור זעם. רש"י במקום - בפירוש א' - "לך עמי בוא בחדר", תיכנס, כלל ישראל תיכנסו, לבתי כנסיות ובתי מדרשות. בתי כנסיות - זו תפילה, ובתי מדרשות - זה תפילה ולימוד יחד. ההבדל בין בית כנסת לבית מדרש, מיעוד גם לתפילה וגם ללימוד. "לך עמי בא בחדר!" - פירוש שני אומר רש"י: "התבונן במעשיך בחדרי ליבך", תיכנס, כל אחד מאיתנו, להיכנס לחדרי לבו, לדעת מה עם הלב שלנו! איפה הלב נמצא!

בפרשת מטות מתוארת סיומה של מלחמת מדין, המדינים הביאו על עמ"י פורענות נוראה בעצת בלעם. עשרים וארבע אלף נהרגו בשניות מועטות, על פריצות נוראה שהחטיאו את ישראל. באים שרי האלפים ושרי המאות, לפני משה ואלעזר בן אהרן הכהן, אחרי שפקדו את היוצאים למלחמה וידעו את מספרם המדויק, ואח"כ גם פקדו את החוזרים מהמלחמה, וידעו את מספרם המדויק, ואומרים לו, "לא נפקד ממנו איש", איש לא נהרג. מלחמה קשה ואכזרית מאוד היתה, בין קדושה לטומאה,

נספח ב'

מצוות האמונה

יקר בעיני ללמד עיקר מעיקרי האמונה

כתב אדוננו הרמב"ם (סוף פיהמ"ש לברכות): "כי יקר בעיני ללמד עיקר מעיקרי האמונה יותר מכל אשר אלמדנו".

והרמב"ן בפרשת יתרו (שמות כ, ב) כתב: "ונאמרו כל הדברות כלן בלשון יחיד ה' אלקיך אשר הוצאתיך ולא כאשר התחיל להם 'אתם ראיתם' וגו' 'אם שמע תשמעו' (לעיל יט, ד-ה) להזהיר כי כל יחיד מהם ייענש על המצוות, כי עם כל אחד ידבר ולכל אחד יצווה, שלא יחשבו כי אחר הרוב ילך והיחיד ינצל עמהם, ויבאר להם משה זאת הכוונה בסוף התורה בפרשת אתם נצבים (דברים כט, יז).

אמונה - מצוות עשה או בסיס למצוות כולן

הרמב"ם בספר המצוות (מצוה א) כותב לאמר: "המצוה הראשונה שנצטוונו באמונת האלקות, והוא שנאמין שיש עילה וסיבה, הוא פועל לכל הנמצאים והוא אמרו אנכי ה' אלקיך".

וב'יד החזקה' (פ"א מהל' יסודי התורה ה"א) הרחיב הרמב"ם ופירש את מהות המצוה וגדריה ואלו דבריו: "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו".

ובהמשך שם (הלכה ד-ו): "הוא שהנביא אומר 'וה' אלקים אמת' הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמתתו, והוא שהתורה אומרת: 'אין עוד מלבדו' כלומר אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו (ועי' בראב"ע על הפסוק 'אנכי ה' אלקיך'). המצוי הזה הוא אלקי העולם אדון כל הארץ והוא המנהיג הגלגל בכח שאין לו קץ ותכלית וכו' וידעת דבר זה הוא מצות עשה שנאמר: 'אנכי ה' אלקיך'", עכ"ל הרמב"ם.

למצות עשה זו מספר סעיפים: א. לדעת שיש מצוי. ב. שכל הנמצאים בבריאה כולה לא נמצאו אלא מאמתת הימצאו. ג. הימצאותו הנמשכת היא סיבת המציאות כולה, אך אין העדר המציאות פוגמת חלילה במציאותו יתברך. ד. שהוא יתברך לא רק

מקיים את הבריאה אלא מנהיגה התמידי הבלתי פוסק.

כל זה נלמד מהדיברה הראשונה: "אנכי ה' אלקיך", שכן המלה 'אנכי' מורה על מקור מציאותו יתברך והמילה הוי-ה מורה על מקור הבריאה והנהגתה הנצחית, והמילה 'אלקיך' מורה על חובת כל יחיד לקבל עליו עול מלכות שמים ואמונה במציאותו והנהגתו יתברך.

כך מצינו גם ברמב"ן בפירושו לתורה (שמות כ, יב): "אנכי ה' אלקיך, הדבר הזה מצות עשה, אחר אנכי ה' יורה ויצווה אותו שידעו ויאמינו בה' כי יש ה' והוא אלקים, כלומר הווה וקדמון, מאתו היה הכל בחפץ ויכולת, והוא אלקים להם, שחייבים לעבוד אותו"

לעומת זאת אחרת דיבר הרמב"ן בהשגותיו על ספר המצוות, וז"ל: "אמרו במכילתא: 'לא יהיה לך אלקים אחרים על פני' למה נאמר, לפי שהוא אומר 'אנכי ה' אלקיך', משל למלך שנכנס למדינה, אמרו לו עבדיו: גזור להם גזירות, אמר להם - לאו. כשיקבלו מלכותי אגזור עליהם גזירות שאם מלכותי אינם מקבלים, גזירותי היאך הם מקיימים. כך אמר המקום לישראל: 'אנכי ה' אלקיך', 'לא יהיה לך אלקים אחרים על פני', אני הוא שקבלתם עליכם מלכותי במצרים? אמרו הן. כשם שקבלתם מלכותי תקבלו גזירותי- 'לא יהיה לך'".

כך מבאר הרמב"ן את בעל ה'הלכות גדולות' אשר לא מנה את "אנכי ה' אלקיך" כמצות עשה של אמונה. להסבר הרמב"ן סיבת הדבר היא, משום שאין מנין תרי"ג המצוות אלא גזירותיו ית' שגזר עלינו לעשות או לא לעשות "אבל האמונה במציאותו יתעלה, שהודיע אותה אלינו באותות ובמופתים ובגילוי השכינה לעינינו, הוא העיקר והשורש שממנו נולדו המצוות, לא ימנה בחשבוננו", כדברי חז"ל הנ"ל, שקבלת המלכות ענין לעצמו והמצוות הגזרות ענין לעצמן.

ונראה לומר כי אין סתירה בין דברי הרמב"ן בספה"מ לדבריו בפרשת יתרו, נוסף על הפשטים כי בספה"מ מצוות ל"ת ביאר שיטת ההלכות בלבד. בספה"מ כוונתו לומר כי אין אנכי ה' ממנין התרי"ג, אך מצוה אשר נצטוונו לקיימה בהיותה יסוד היסודות, וכדבריו - "הוא העיקר והשורש שממנו נולדו המצוות", מצוה כזו "לא ימנה בחשבוננו" - בחשבוננו אינו נמנה, אך מצוה היא זו.

שכן בהשגותיו למצוות לא תעשה כתב הרמב"ן וז"ל: "והטוב בעיני בזה הענין כולו, שנמנה אנכי ה' אלקיך מצוה בדעת הרב", ומוסיף הרמב"ן: ויש לי ראייה בזה מדברי חכמים שאמרו במכילתא (מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ה), מפני מה לא נאמרו עשרת הדברות מתחילת התורה. "משלו משל למה הדבר דומה? לאחד שנכנס

כוחו של המאמין - כשיעור מידת אמונתו

מובא במדרש (פסיקתא דרב כהנא; תנחומא ריש ויצא): "אמר רבי ברכיה בשם רבי מאיר: מלמד שהראה הקב"ה ליעקב שרו של בבל עולה ויורד ושל מדי עולה ויורד, ושל יון עולה ויורד. א"ל הקב"ה ליעקב: אף אתה עולה. באותה שעה נתיירא יעקב אבינו ואמר: שמא ח"ו כשם שלא ירדה - אף לי כן. א"ל הקב"ה: 'ואתה אל תירא' אם אתה עולה אין לך ירידה עולמית, לא האמין ולא עלה. א"ל הקב"ה: אילו האמנת ועלית - עוד לא ירדת, ועכשיו שלא האמנת ולא עלית, עתידים בניך שיהיו משתעבדים בד' מלכויות בעולם הזה".

יעקב לא עלה כיון שסבור היה שטרם הגיע למדרגת השלמות של עליה ללא ירידה. "ויבא יעקב שלם" נאמר רק לאחר מכן, לאחר שהשתחוה לעשו, בחינת שעבוד לאדום, רק אז - "ויבא יעקב שלם", וכיון שחשש יעקב באמת, נבצר ממנו לעלות. שכן כוחו של המאמין הוא כמידת אמונתו.

אומרת הגמרא (סוטה מח ע"ב): "משנחרב בית המקדש פסקו אנשי אמנה, מאי אנשי אמנה? אמר ר"י אלו בני אדם המאמינים בקב"ה. תניא, רבי אליעזר הגדול אומר: מי שיש לו פת בסלו, ואומר מה אוכל למחר - הרי זה מקטני אמנה, והיינו דאמר רבי אלעזר מי בז ליום קטנות, מי גרם שיתבזבז שולחנם לעתיד לבוא, שלא האמינו בקב"ה".

כאשר הקב"ה משלם שכר לבריותיו, יהא שכרם כגודל אמונתם בו, כי לא בחינת שכר ועונש הוא, אלא בחינת הכלי אשר הוכן ע"י האדם לקבלת השכר. כגודל הכלי - כך גודל הכמות הנוצקת לתוכו. ברוך הגבר אשר יבטח בה' - והיה ה' מבטחו, כגודל הבטחון גודל ועוצם המבטח!

אמונה - מצווה התלויה בלב

אומרת הגמרא (ברכות יב ע"א): "ולא תתורו אחרי לבבכם... זו מינות, ואחרי עיניכם זה יצר הרע".

מינות וכפירה מקומם ומקורם לכאורה בחשיבה האנושית ובשכל, וצריכה היתה אם כן התורה לכתוב "ולא תתורו אחרי מוחכם" או "שכלכם", ולא "אחרי לבבכם", הלב משכן התאווה והרצון ולא משכן השכל.

יוצא שלדעת הרמב"ם והרמב"ן ועוד ראשונים, מצות עשה להאמין בקב"ה. השאלה

למדינה, אמר להם אמלוק עליכם, אמרו - כלום עשית לנו שתמלוק עלינו? מה עשה? בנה להם החומה, הכניס להם אמת המים, עשה להם מלחמות. אמר להם - אמלוק עליכם? אמרו לו - הן והן. כך הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים. קרע להם את הים, הוריד להם את המן, העלה להם את הבאר וכו', אמר להם: אמלוק עליכם? אמרו לו - הן והן". מכאן נראה להביא ראיה כי דיברת "אנכי ה' אלקיך" מצוה היא, דהיינו עכשיו קבלוה עליהם, ולא כפי שהסביר הרמב"ן לפני כן כי הכוונה בפסוק זה היא לקבלת עול מלכות שמים במצרים.

בבואנו להבין את דברי המכילתא ואת המשל הנפלא שבהם, על אותו הבא למלך על בני המדינה שמקבל את טענת בני המדינה לא לצוותם על קבלת מלכותו עד אשר 'יעשה להם', ורק לאחר 'שעשה להם' חומה, אמת המים, מלחמת עמלק ועוד - אז חזר ואמר להם 'אמלוק עליכם'. ואכן התשובה הייתה מוחלטת: 'הן והן'!

כוונת מאמר חז"ל היא, כדיוק אשר ניתן לדייק מדברי הרמב"ם בריש הלכות יסודי-התורה שהובאו לעיל: "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו".

"יסוד היסודות" - אמונה שבמסורת איש מפי איש, "ועמוד החכמות" - אמונה שבמחקר והבנה (עיין בדברי "הקנאת סופרים" בסה"מ שם). כלומר יש לרתום את כל חושי האדם, ללא שיור וסייג, למסקנה אשר תביא בעקבותיה אמונה מוצקה, הבנויה על מסורת אבות ועל מחקר החותר להגדיל אמונה ולהאדירה. לכן כביכול יש להמתין עד אשר יגיעו התנאים והמצבים המתאימים יותר לאמונה שלא תהא בת-חלוף לעולמי עד ותהיה קבועה בלבם של ישראל.

ולא על חינם שתי הדברות אשר אותם שמעו ישראל מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו, היו 'אנכי' ו'לא יהיה לך', שהן יסוד היסודות של האמונה. וההבדל אשר בין שמיעה מפי הגבורה לשמיעה מפי משה היה, ש"כשמעו אנכי ולא יהיה לך ותקעו בלבם דברי התורה, היו למדים ולא היו משכחים ונעקר יצר הרע מלבם, כי יצר הרע סותר אמונה" (שהש"ר א, טו).

ולזה כיון הרמב"ן בפרשת 'יתרו' על הפסוק "בעבור ישמע העם בדברי עמך" (שמות יט, ט): "בעבור ישמע העם דברי ויהיו הם עצמם נביאים בדברי, לא שיאמינו מפי אחרים". מצוות אלו השמיע הקב"ה לכל אדם מישראל, בדרגת נבואה אשר כל יחיד התעלה אליה, לשמוע ציוויים אלו אשר עמוד התווך של תורת ה' והאמונה בו הם.

הנשאלת לגבי מצוות רבות התלויות בלב וברגש היא, כיצד יש לצוות עליהן, עיין בדברי הראב"ע בחומש שמות (כ, יג, בענין לאו דלא תחמוד).

מצות עשה זו, ככל המצוות, נצטוו עליה כל נער מגיל מצוות, ואילו פילוסופים גדולים כאריסטו [אשר הרמב"ם העיד עליו ששכלו למטה הנבואה] כפרו. חכמתם לא הביאה אותם לאמונה, זאת בעוד שנער קטן מישראל מתחייב עליה.

שאלות אלו שואל הגר"א וסרמן בספרו קובץ מאמרים.

אמונה מתוך הבריאה עצמה

תשובה אחת היא לכל השאלות, הבה נתבונן במקור האמונה, מהותה והוכחתה.

איתא במדרש (אותיות ד"ע): מעשה במין אחד שבא לפני רבי עקיבא, אמר לו המין לרבי עקיבא: מי ברא את העולם? אמר לו רבי עקיבא: הקב"ה. אמר המין: הראיני דבר ברור, אמר לו רבי עקיבא: מי אורג את בגדך? אמר המין - אורג. א"ל ר"ע: הראיני דבר ברור... אמר רבי עקיבא לתלמידיו: כשם שהטלית מעידה על האורג והדלת על הנגר והבית על הבנאי, כך העולם מעיד על בוראו.

במאמר חז"ל זה מצינו את כל המציאות, כי האמונה קוראת לאדם המתבונן מתוך העולם, מתוך הבריאה עצמה.

חז"ל (בראשית רבה ריש פר' לך לך) אומרים לנו: "בן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו, משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת, אמר: תאמר שהבירה הזו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה ואמר: אני בעל הבירה, כך הציץ עליו הקב"ה ואמר: אני הוא בעל העולם".

חז"ל רוצים במאמרם זה להביע את הרעיון הנפלא, כי בעיניים פקוחות - אפילו של ילד קטן, אבל פיקח - ניתן להגיע למדרגה עליונה של אמונה, שכן הבריאה עצמה היא המעידה על בוראה.

וכמאמר הקדמונים, אם יש לפנינו נייר שעליו כתובים דברי הגיונות וטעם, ואומר האומר כי קסת דיו נשפכה ומאלה נכתבו האותיות, הצטרפו למילים והפכו המילים להגיונות, הרי כל השומע יצחק.

ורבי אברהם אבן עזרא נהג ברעהו המין דרך הוכחה זו, כאשר יצא רעהו מהחדר כתב הראב"ע דפים אחדים ומלאם במאמרי חכמה נאים, שב חבירו ומצא את הדפים הכתובים. שאלו המין: מי כתב זאת? וראב"ע התמם ואמר: "לא ראיתי אדם כאן אשר

כתב, אין זאת אלא שמאליו נכתבו הדברים". צחק חבירו ואמר: "היתכן שדברים מעין אלו יכתבו מאלהם, אין זאת אלא שאדם נבון וחכם כתבם". אמר לו האבן עזרא: "היתכן שהעולם אשר נברא בחכמה ותבונה יברא מאלי, אין זאת אלא שיש בורא לעולם!"

סיבת הכפירה - קטנוניות

כאשר הגענו למסקנה כי האמונה כה פשוטה היא, ישאל השואל א"כ מדוע בכל זאת אין בני אנוש כולם מאמינים בו ית'?

גם התשובה לשאלה זו נמצאת בדברי חז"ל (הובאו ברש"י בראשית א, כו): "בשעה שהיה משה כותב את התורה, היה כותב מעשה כל יום ויום כיון שהגיע לפסוק נעשה אדם, אמר לפניו: רבש"ע, למה אתה נותן פתחון פה לאפיקורסין, אמר לו: כתוב - והרוצה לטעות יטעה". לרוצה לטעות אין תקנה, כי בלאו הכי הטועה יטעה.

שוב מצינו את אותו הרעיון באופן טבעי: הבריאה כולה מעידה עדות אמת. גם כאשר ייכתב בתורה "נעשה אדם" - אין זו קושיה של ממש. קושיה זו אינה קשה אלא לרוצה לטעות. הלז יבא ויטעה בכל אופן, ולכן - "כתוב!"

ואכן, תלמי המלך, כאשר ביקש שתתורגם התורה, היה זה אחד השינויים שנעשו בה, וכתבו לאמור: "אעשה אדם בצלם ובדמות" (מגילה ט ע"א).

שני שינויים יש לפנינו: א. במקום "נעשה אדם" - "אעשה אדם". ב. במקום "בצלמנו כדמותנו" - "בצלם ובדמות".

כיון שישנן כאן שתי נקודות השקפה שונות, והן ביחס לשתי הנקודות. הנקודה האחת - הידיעה שיש בורא לעולם, והשניה - תכלית בריאת האדם עלי אדמות. לכן לא "בצלמנו כדמותנו" - בצלם אלוקים, אלא "בצלם" סתם "ובדמות" סתם (להרחבה עיין בנפש החיים תחילת שער א', נפלאות בהסבר 'בצלמנו כדמותנו').

את האמת הזאת על אמונה ללא סייג וללא גבול, מסוגל כל אדם לדעת אם רק יחפץ בכך. האמונה היא מצוה, בסיס, אך גם יעוד! שכן האמונה מאדירה את המאמין, וגם היורד ממדרגתו מסוגל להתרומם שנית.

ומה מרוממים הם דברי הפסיקתא רבתי (פרק מד): "שובה ישראל עד ה' אלקיך, דרש רבינו הקדוש גדול כוחה של תשובה שכיון שאדם מהרהר בלבו לעשות תשובה, מיד הוא עולה, לא עד עשרה מילין ולא עשרים ולא עד מאה לא עד מהלך חמש מאות

שנה, ולא עד הרקיע השביעי אלא שהנפש עומדת לפני כסא הכבוד. כן הושע אומר: 'שובה ישראל עד ה' אלקיך'."

"מיד הוא עולה", היינו שקטנוניות החטא וגדלות הקב"ה והדבקות באין סוף, עד ה' אלקיך ממש, והכל בעקבות אדם המהרהר בלבו לעשות תשובה, מדמה את חוסר האמונה לאדם המציץ דרך חור המנעול ורואה יד אוזת בעט וכותבת. מלא האדם התפעלות ממראה עיניו היתכן שיד תכתוב. הסברים שונים ומשונים יחפש כדי להבין את פשר ראייתו, אך הנה הדלת נפתחת וראה הוא את היד כאבר קטן של האדם היושב וכותב - החידה נפתרה!

הרי לפנינו משל נפלא אשר רעיון נוסף טמון בו: סיבת הכפירה היא הראיה הקטנונית, ראה דרך חור מנעול במקום ראיית פתחו של אולם. זו הקטנוניות הגורמת לכפירה.

וברשימות אאמו"ר זצ"ל בענין התפילה רשום: "מה נמוכים הם הגמדים בעלי עיניים טרוטות הזוחלים מסביב לשדרת אבנים התחתונה מסביב למגדל עופל ורושמים את קומתו, אשר לעב תגיע, רק כדי פשיטת ידם הקטנה ומעוף עינם שדוק ותבלול שמו עליה מצור. ואם מראש עופל יגידו להם שרואים את הכוכב מלא הוד ויפעה, מיד יחליטו כמה נמוך הוא הכוכב הנהדר".

טבעו של ננס לננס את סביבתו, טבעו של גמד לגמד המקיף אותו, וזאת רק סיבה אחת לכפירה. כיצד נלחמים בה - ע"י גדלות הנפש גדלות הרוח, ע"י ביטול העצמיות כלפי התורה.

האנטי כפירה הגדול ביותר הוא שויתי ה' לנגדי תמיד! דהיינו נגד הגמדיות שיא הגדלות אשר אין תכלה ואין קץ לגדולתה, דביקות בשכינה ממש.

אומרים חז"ל "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי" שפחה המטופלת במעשי קטנות יום יומיים התעלתה לשיא המעלה ע"י ראית אלוקות וגדלות ה'!

היצרים כסיבה לכפירה

המניע שני לחוסר אמונה, הוא היצר שנמצא באדם. כך אמרו חז"ל (סנהדרין סג ע"א): "יודעים היו ישראל בעבודה זרה שאין בה ממש, ולא עבדו ישראל עבודה זרה אלא להתיר להם עריות בפרהסיא".

אין יצר גדול יותר מעריות, שנפשו של אדם מחמדתו, ואין דבר המרחיק את האדם יותר מכל דבר כמו אמונה. אמונה ועריות, אמונה ותאוות תרתי דסתרי.

מסופר על בעל ה'תומים' שנשאל פעם על ידי גוי: הרי בתורתך כתוב לאמר "אחרי רבים להטות", א"כ למה לא תלכו אחרי רוב העולם אשר אינו מאמין באמונתכם?

השיב ה'תומים': "אחרי רבים להטות" אמור רק במקרה שאדם מסתפק, הרב מברר ומכריע את הספק לנו, השלים דבריו, אין ספקות, אין ספק באמיתות תורתנו ואין גם ספק בביטול אמונתכם.

הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד השיב אחרת על שאלת אותו נכרי: "אחרי רבים להטות" אמור בדין הדן דין אמת לאמתו, דיין ללא נגיעות ללא מקח, שוחד. הכופר הגיע לכפירתו ע"י רדיפת תאוותיו, ואין לך שוחד גדול מזה, ועל השוחד העידה התורה הק' כי הוא "יעוור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים" (שמות כג, ח), ולגבי דיינים הנוטלים כופר לא נצטוו בהליכה אחר הרוב.

מופלאה אמירתו הקולעת של הראב"ע: "כפי כח ידיעת האדם את יצרו, יודע הוא את יוצרו", כלומר, אדם היודע את יצרו ויודע עד כמה נקבעים לעתים שיקולים שלכאורה לתחום הרוח והחשיבה הם שייכים והנה קביעותם היא ע"י יצרו המכסה את המחשבה ומאלצה להגיע למסקנות נוחות, מסקנות אשר לא תכבולנה את תאוותיו, וזה הפירוש למאמר חז"ל "לא עבדו ישראל עבודה זרה אלא כדי להתיר להם עריות בפרהסיא".

דוגמא לדבר: קין והבל מתדיינים על חלוקת העולם. קנאתו של קין ושאיפתו היא, להיות יורש חלק גדול יותר [באופן טבעי לא די לאדם בחצי עולם!]

בפתיחת הויכוח אשר הסתיים ב"ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו" (בראשית ד, ח) נאמר: "ויאמר קין אל הבל אחיו, נמתרגם התרגום ירושלמי (שם): "עני קין ואמר להבל אחיו לית דין ולית דיין ולית עלם אוחרן ולית למיתן אגר טוב לצדיקיא".

רואים שהקשר בין ויכוח על העושה לבין לית דין ולית דיין, הוא בהשפעת המאום והרצונות על השכנוע השכלי אשר נדמה כי על טהרת ההגיון השקול הוא נבנה.

כל תקופה ודרכי הסלף שלה

סיכום ולמסקנה, ניתן אולי לכן לחלק את דרכי הכפירה והמניעים הגורמים אותה לתקופות, כל תקופה ודרכי הסלף שלה (עיין מכתב מאליהו ח"א מאמר יחוד האלקים).

תקופת בראשית: כדברי הרמב"ם (ריש הלכות עבודה זרה): "בדור אנוש טעו בני אדם טעות גדול וכו', אמרו הואיל והאלקים ברא כוכבים וגלגלים להנהיג את העולם וחלק

להם כבוד... והם שמשים המשמשים לפניו, ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד. וזהו רצון הא-ל ברוך הוא לגדל ולכבד למי שגדלו וכבדו, כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו, וזהו כבודו של מלך וכו", עי"ש שזו היתה תחילת הכפירה, עד שבסופה "לא היה שום אדם שמכירו ולא היה יודעו אלא יחידים בעולם כגון: חנוך, מתושלח, שם ועבר". זו היתה ראשית הכפירה בעולם, דרך שראשיתה טעות וסופה כפירה.

לאחר מכן דרך חכמת יוון, פילוסופיה שונה כנגד אמת התורה, תיאוריה על אידיאולוגיה של כפירה מינות והתייוונות, חקירה אשר לכאורה היתה חקירה שכלית אך לא כן הדבר, אין השכל מכריע את הבעיה אלא הכוחות ורדיפת התענוגים של חכמי יון.

התענוג והיצרים, לאחרונה שיטה שלישית בחוסר האמונה והכפירה בעולם. לתיאוריה אין זקוקים כיום, תורת יון כרעה ונפלה, ורדיפת התענוגות והרצון בהפקרות מוחלטת - הם המדריכים את הכפירה כלשון 'חובת הלבבות' (פרק ב): "ויעשו את בטניהם אלהיהם!" לכל דור וראיות הכפירה המיוחדות לו, וחייבת להימצא גם התשובה האופיינית המתאימה.

אם אין האדם עומד על עמדו ברוחניות נקודה ודרגה מסוימת אשר היום אמונה היא מחר תהא שכלית, והאמונה תעלה ולאחר עליה שכלית בלתי פוסקת נגיע למצב של קבע כי מידי יום תהפך האמונה לשכל, אך כל זאת ע"י גדלות ושלמות "מבחיני צדיקא", שכן נקיות המדות וגדלות ההשקפה מסילות המה לפסגות האמונה!

אומרת הגמרא (מכות כב ע"א): "בא מיכה והעמידן על שלושה - 'מה ה' שואל ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלקיך', בא ישעיה והעמידן על שתיים - 'שמרו משפט ועשו צדקה', בא חבקוק והעמידן על אחת - 'וצדיק באמונתו יחיה'".

